Imer Trajo Brizani

Uka Brizani

Glasbeni genij

Življenje in delo mojega očeta

Imer Trajo Brizani

Uka Brizani

Glasbeni genij
Življenje in delo mojega očeta

Mohorjeva
Celovec

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

78.071(=214.58)(497.115)Brizani U.

BRIZANI, Imer Traja
Uka Brizani : glasbeni genij : življenje in delo mojega očeta / Imer Trajo Brizani ; [prevod besedil iz srbščine Vinko Ošlak ; spremna beseda Boštjan Žekš ; slike arhiv Brizani & Sons Produktion]. - 1. izd. - Celovec : Mohorjeva, 2019

ISBN 978-3-7086-1055-9
COBISS.SI-ID 301411328

Imer Trajo Brizani: Uka Brizani. Glasbeni genij.
Življenje in delo mojega očeta

Jezikovni pregled in prevod besedil iz srbščine: Vinko Ošlak
Spremna beseda: Boštjan Žekš
Urednik: Hanzi Filipič
Oblikovanje ovitka: ilab crossmedia
Slike: arhiv Brizani & Sons Produktion

© 2019 Mohorjeva založba, Celovec – Ljubljana – Dunaj
Izdala, založila in tiskala Mohorjeva družba v Celovcu, 2019
Za družbo: Franz Kelih in Karl Hren

1. izdaja: 2019
naklada: 400
cena: € 29,00

ISBN 978-3-7086-1055-9

LAND KÄRNTEN
Kultur

Posvetilo

To knjigo posvečam hvaležnemu spominu svojega očeta Uke in matere Fethije.

Uka in Fethije Brizani v Vrnjački Banji (1959)

Kazalo

Zahvala ... 9
Boštjan Žekš: „Romu bo uspelo le, če bo živel v civilizaciji ...“ ... 11
Za lažje razumevanje te zgodbe ... 15
Kratek življenjepis ... 27
Moj oče ni igral samo ene vloge ... 33
Kako smo ga videli in doživljali najbližji ... 77
Pričevanja prijateljev in znancev ... 83
Pogovor z Uko Brizanijem v Ljubljani ... 110
Telefonski pogovor ... 118
Borozan – Brizan - I - Brizani ... 122
Mehmetu je veliko pomagal in ga reševal težkih vojaških 123
Pogovor med Latifom Demirom in Uko Brizanijem v Ljubljani ... 124
Moco, pozdravljen! ... 127
(Iz pisma Traji) ... 130
Teh njegovih besed ne bom nikoli pozabil 131
Rodovnik Uke in Fethije Brizani ... 134
Vinko Ošlak: Sirota jaz okrog blodim 137
Uka Brizani – življenje in glasba ... 155
Rokopisi ... 158
Priznanja in nagrade ... 164
Tiskovine ... 172
Uka Brizani med služenjem vojaškega roka (Zemun, 1956–1958) ... 180
Zgodovinska zasedba prvega zabavnega orkestra Radia Priština ... 182
Različne zasedbe Kosovskih Božurov ... 185
Uka v različnih vlogah ... 187
Mikrofon je vaš ... 190
Sodelovanje z vojaškim orkestrom v Prištini ... 191
Kosovski božuri ... 192
Fotografije 1954 ... 199
Uka Brizani v mladih letih ... 200
Vesela družba ... 203
20 let zabavne glasbe v Opatiji ... 208

Uka Brizani – družina in vnuki 209
Povzetki 220
Seznam vseh avtorjev, ki so prispevali k nastajanju knjige 229
Rokopisi 230
Fotografije 230

Zahvala

Zahvaljujem se vsem, ki so sodelovali pri nastanku te knjige, posebej pa še tem, ki so tu omenjeni:

Grega Deržič
Miha Vanić
Mirzijana Fetahi
Enisa Brizani
Latif Demir
Hannah Tomšič
Nejat Uysal
Alma Bejtullahi
Predrag Petrović
Vinko Ošlak
Igor Prodnik
Boštjan Žekš
moja družina
Jani Golob
Ministrstvo za kulturo RS
Mohorjeva založba Celovec

„Romu bo uspelo le, če bo živel v civilizaciji, v getu pa nima nobenih možnosti.“

Pred seboj imamo knjigo o življenju in delu Uke Brizanija, glasbenika, romskega, kosovskega, srbskega, jugoslovanskega glasbenika, ki jo je napisal njegov sin Imer Trajo Brizani ter jo obogatil z množico dokumentov in fotografij iz očetovega življenja. Jaz Uke Brizanija nisem poznal, tako da je bilo zame branje te knjige skorajda popolno presenečenje. Spoznal sem človeka, ki je imel težko življenje in velike ambicije ter je v borbi z neprijazno usodo ohranil svoj ponos in svoje dostojanstvo in zmagal tako na poklicnem kot na zasebnem področju.

Uka Brizani se je rodil leta 1936 v Kraljevini Jugoslaviji v romskem naselju Moravska mahala v Prištini na Kosovu. Njegov oče je bil preprost človek, nočni čuvaj skladišč na železniški postaji v Prištini in dober glasbenik. Po osnovni šoli se je Uka vpisal v srednjo glasbeno šolo, ki jo je končal leta 1953. Igral je najprej violino, kar pa ni bila njegova izbira, tako da je potem prešel na trobento, po potrebi pa je igral na šoli tudi druge inštrumente. Igrali so poleg romske glasbe tudi turško, albansko in srbsko glasbo, začenjali pa so tudi z zabavno glasbo in jazzom, ki sta se tedaj začela uveljavljati. Že med šolanjem in posebno po njem je ustanavljal svoje glasbene zasedbe, pri tem pa se je počasi izvil iz ozkega romskega okolja in začel sodelovati z vsemi drugimi dobrimi glasbeniki. Romi tega niso sprejemali prav dobro, toda on se je zavedal, da bo moral, če bo želel uspeti, nekoč zapustiti romsko okolje in romsko tradicijo. Toda tudi kasneje, ko je do tega prišlo, ni nikoli zanikal romskega izvora, zavedal pa se je, da mu bo uspelo le, če bo sodeloval z vsemi.

Leta 1954 je kot trobentač postal član Malega simfoničnega orkestra Radia Priština, leta 1961 pa je ustanovil v okviru Radia Priština Zabavni orkester, ki ga je vodil do konca svoje kariere. V tem obdobju je sodeloval z orkestri in glasbeniki iz cele Jugoslavije ne glede na njihovo etnično pripadnost. S svojimi zasedbami je sodeloval na pomembnejših glasbenih prireditvah po celi Jugoslaviji, po vidnejših festivalih zabavne glasbe in po pomembnejših jugoslovanskih obmorskih letoviščih. Bil je pomemben del jugoslovanske glasbene scene in se

je dobro poznal s skladatelji in izvajalci zabavne glasbe, tudi s slovenskimi, saj je kot vodja Kosovskega Zabavnega orkestra sodeloval z Big Band RTV Ljubljana oziroma s Plesnim orkestrom RTV Ljubljana, ter z Bojanom Adamičem in Jožetom Privškom. Jože Privšek je bil njegova generacija, Bojan Adamič pa je bil starejši, vendar sta bila kljub temu velika prijatelja. Bojan Adamič se ni mogel načuditi njegovemu vizionarstvu, glasbenemu zanosu in elanu, s katerim je ustvarjal glasbo, pri tem pa še vestno skrbel za družino.

Uka Brizani se je potem vedno bolj posvečal dirigiranju in aranžiranju, saj je moral zaradi zdravstvenih težav igranje trobente opustiti. Njegov zadnji veliki nastop je bilo dirigiranje na jugoslovanskem izboru za pesem Evrovizije leta 1986 v Prištini, že naslednje leto pa je bil zaradi poslabšanega zdravja prisiljen opustiti glasbeno delovanje. Leta 1987 se je preselil v Ljubljano, kjer so že prej živeli njegovi otroci. Tu je živel do svoje smrti leta 2017.

Zgodba o Uki Brizaniju je lepa in opogumljajoča. Izhajajoč iz najmanj razvitega dela najmanj razvite pokrajine v Jugoslaviji, iz najmanj razvite populacije, je prišel v vrh jugoslovanske zabavne glasbe. To je kot delaven in stabilen človek dosegel na preprost, miren in skromen način. Nasploh se je zavedal, da je napredek romskega ljudstva možen le z znanjem in z izobraževanjem. Govoril je: „Romu bo uspelo le, če bo živel v civilizaciji, v getu pa nima nobenih možnosti.“ In: „Romi se morajo vključiti v življenje in asimilirati“ ter biti bolj povezani z večinskim prebivalstvom.

Ta lepa zgodba o Uki Brizaniju je skorajda primerna za kak ameriški film, le bogastva ni v njej. Je pa trdo delo in huda borba. Ni pritoževanja in obupovanja, le odločenost in reševanje težkih vsakodnevnih problemov. Lep primer za njegov pristop je lahko ta zgodba. Ko je bil že uveljavljen glasbenik, je še vedno z družino živel v romskem naselju v Prištini in je zato včasih po blatnih poteh težko prišel primerno napravljen na koncert v središče mesta. Zato je šel v mesto v škornjih, pod mostom v mestu pa je imel skrite lakaste črne čevlje, da se je lahko preobul za koncert.

V tej zgodbi o Uki Brizaniju res ni bogastva, je pa nekaj drugega, več vrednega. To je skrb za družino. Uka Brizani je poskrbel, da so se njegovi otroci izšolali in prišli do poklica. Ker se je to nadaljevalo še v naslednjo generacijo, so danes njegovi vnuki inženirji, mednarodno uspešni klasični glasbeniki ali kaj podobnega. Morda pa je to le zgodba za ameriški film.

Ob branju te romske zgodbe je treba razmisliti tudi o tem, kako lahko primerjamo življenje romske populacije v Ukovi mladosti s tistim danes. Ta primerjava ni prav dobra za našo napredno in razvito družbo. Tedaj so imeli Romi zaposlitve, ne prav ugledne, saj nočni čuvaj v skladišču na železniški postaji ni zelo ugledna služba, toda kljub vsemu službe. Toda po naši osamosvojitvi in po spremembi družbenega sistema je prišlo do hudega udarca za Rome tako kot za vse deprivilegirane populacije, ki niso sposobne zmagovati na poslovnem

področju. Mnogo Romov je izgubilo službe, ostali so v romskih naseljih, brez dela, brez zaposlitve in brez dohodkov. Dajemo jim neke minimalne podpore, ki pa skupaj znesejo kar precej, toda nimajo pravega smisla. Pa so na koncu nesrečni vsi. Romi v romskih naseljih in „civili“ v njihovi okolici.

V šolo hodi zelo malo romskih otrok, redki od teh pa končajo osnovno šolo. V tej generaciji, se bojim, ne bo novega Uke Brizanija. Bodo le ljudje brez ambicij in brez delovnih navad, ki bodo počasi lezli v mali kriminal. Uka Brizani je bil poseben človek in je našel svojo pot in svojo rešitev, pa tudi njemu ne bi uspelo brez države, ki mu je organizirala šolo in glasbeno šolo, ki mu je dala osnovo za delo in življenje. Najbolj žalostno se mi zdi, da smo, tako kaže, obupali na obeh straneh in se tako nam, večinskemu prebivalstvu, kot Romom zdi prav, da je tako, kot je. Pa ni prav. In te stvari lahko rešuje le država, na pravi način, po naukih Uke Brizanija.

Akad. dr. Boštjan Žekš
Ljubljana, 18. 3. 2019

Za lažje razumevanje te zgodbe …

Glasbeno življenje na Kosovu in v Prištini se je začelo prebujati po drugi svetovni vojni. Predtem ni bilo ustanov, ki bi gojile glasbo. Začetki organiziranega glasbenega šolstva na Kosovu segajo v čas, ko so bili izpolnjeni pogoji za nemoten razvoj kulturnega življenja vseh tamkajšnjih narodnosti. Začela so se pojavljati prva kulturno-umetniška društva in šole. Leta 1948 je v Prizrenu začela delovati prva glasbena šola. Prizren je bil tudi sedež prve radijske postaje na Kosovu, ta pa je bila iz političnih razlogov kasneje preseljena v Prištino, kar pomeni tudi novo obdobje v glasbenem življenju na tem območju. V okviru Radia Priština so nastali prvi zametki orkestrov – simfoničnega, ljudskega, turškega, kasneje tudi zabavnega.

Šemsi Mecihan

Malo mesto Priština je bilo polno življenja, kulturnega dogajanja, glasbenih, gledaliških, športnih dejavnosti. Često so gostovala znana imena jugoslovanske, pa tudi svetovne glasbene estrade. Prištinsko narodno gledališče je bilo center scenskih aktivnosti. Gledališke predstave so bile vedno razprodane. Obiskovalci so bili profesorji in preprosti obrtniki, družinski ljudje.

Z Uko Brizanijem me povezuje iskreno prijateljstvo, skupni spomini in dogodki. V majhnem mestu Prištini, ki je tedaj imelo osemnajst tisoč prebivalcev, so živeli kot velika družina, vsi so se med seboj poznali in spoštovali, pošteni ljudje. Važno je bilo biti človek, in Uka je to bil vedno. Prva dela umetniške glasbe na Kosovu so bile majhne in preproste oblike zborovskih pesmi *a cappella.* Pionirsko vlogo v razvoju umetniške glasbe na Kosovu je imel Lorenc Antoni, zborovodja in skladatelj, ki je postavil temelje, na katerih je kasneje zrasla izvirna glasbena umetnost.

Alma Bejtullahi, vnukinja Lorenca Antonija

Lorenc Antoni (23. 9. 1909 Skopje – 21. 10. 1991 Priština) je rojen v Skopju (turško Üsküpu) v kosovskem vilajetu Otomanskega cesarstva (današnji Repu-

bliki Severni Makedoniji), kjer je končal osnovno in srednjošolsko izobrazbo ter privatno obiskoval glasbeni pouk. Tri leta po njegovem rojstvu je območje, s katerim je bil povezan do konca življenja, postalo del Kraljevine Srbije in pozneje Kraljevine SHS. Vzgajan je bil kot katoličan v albanski katoliški skupnosti v Skopju in je bil bratranec Agneze Gonxhe Bojaxhiu (matere Tereze, danes znane kot sv. Tereza iz Kalkute). V času druge svetovne vojne se je preselil v Prizren (današnja Republika Kosovo), kjer je l. 1948 ustanovil glasbeno šolo „Josip Slavenski" za začetnike in napredujoče glasbene izvajalce. Vodil je zbor šole, prav tako kulturno umetniško društvo „Agimi" in Simfonični orkester mesta Prizren. Antoni je s študijem folklore napisal sedem zvezkov o albanski ljudski glasbi s Kosova, iz Makedonije, Črne gore in območja južne Morave. Pionirsko vlogo v razvoju albanske umetniške glasbe na Kosovu je igral Lorenc Antoni, zborovodja in skladatelj, ki je postavil temelje, na katerih je rastla izvirna glasbena umetnost. Prva Antonijeva dela so bila hkrati tudi prve albanske skladbe na Kosovu. Na začetku so bile stilizacije ljudskih pesmi, pretežno urbanih, sčasoma pa je razvil izvirno lastno glasbeno invencijo. Večino repertoarja je ustvaril za potrebe zbora društva Agimi, ki je bil v povojnih časih zelo uspešen in aktiven, in orkestra društva, zato so bile skladbe primerne tehničnim sposobnostim glasbenikov in duhu časa. Njegove skladbe obsegajo več deset zborovskih skladb in približno toliko orkestralnih oz. vokalno-instrumentalnih ali samo instrumentalnih skladb. Danes se prizrenska glasbena šola imenuje po njem, Glasbena šola Lorenca Antonija.

Najprej imamo tu generacijo skladateljev, ki ji pripadata Lorenc Antoni in delno Redžo Mulić [Rexho Muliqi, Redžo Mula-j]; tej sledi skupina, ki ji pripadajo: Fahri Beqiri, Mark Kaçinari, Vinçenc Gjini, Esad Rizvanolli in Akil Koci; tretji generaciji pa: Zeqirja Ballata, Rauf Dhomi, Rafet Rudi in drugi. V njihovih delih najdemo sloge devetnajstega in dvajsetega stoletja, od nacionalne do avantgardnih smeri. Med njimi ni kake posebne šole ali sloga, povezuje jih le albanski narodni melos. Pri nekaterih je ta zelo izrazit (Lorenc Antoni, Redžo Mulić, Vinçenc Gjini, Mark Kaçinari), pri drugih se čuti le njegov duh (Esad Rizvanolli, Fahri Beqiri, Rauf Dhomi, Rafet Rudi), nekateri pa so začeli komponirati v tem duhu (Akil Koci, Zeqirja Ballata), a so kasneje sprejeli avantgardne glasbene tokove. Vsi skladatelji s Kosova so se šolali v Jugoslaviji, zato je razumljivo, da je mogoče v njihovih delih čutiti vpliv drugih jugoslovanskih skladateljev in njihovih učiteljev, predvsem v prvi fazi ustvarjanja. Ustvarjali so različne glasbene oblike – od manjših del do simfonij, kantat, baleta in opere – in tako bogatili jugoslovansko glasbeno kulturo.

K razvoju glasbene umetnosti so prispevali veliko tudi posamezniki drugih narodov, ki niso bili skladatelji, so pa vplivali na razvoj glasbenega naraščaja in prepoznavnost kosovske umetniške glasbe v takratni Jugoslaviji. Omeniti je treba Dimitrija Perlića, Ratka Moračića ter Anđelka Karaferića – bili so prvi

pedagogi in ravnatelji glasbene šole v Prištini – in zelo vplivnega Dragoljuba Moračića, ki je deloval v občinski kulturno-prosvetni skupnosti in je politično podpiral glasbeno umetnost kosovskih glasbenih ustvarjalcev.

Glasbena kultura se tako kakor vsaka druga veja kulturnega življenja ne razvija samostojno, ampak je povezana z družbenim, ekonomskim in političnim razvojem. Zato lahko umetnost razumemo le, če poznamo njen širši kontekst. Po koncu druge svetovne vojne sta se glasbena kultura in glasbena ustvarjalnost v nekdanji Jugoslaviji razvijali hitro, vendar v vsaki republiki in pokrajini drugače.

V mestih so nastajali napevi na besedila znanih pesnikov, katerih melodika je zadržala preprostost ljudskih popevk. To so danes t. i. „starogradske" pesmi, ki so prevladovale do prve svetovne vojne, navzoče pa so bile tudi kasneje. V obdobju med prvo in drugo svetovno vojno sta se pojavila dva žanra zabavne glasbe: romance, ki so nadaljevale pot zgodnjih „starogradskih" pesmi, in šlagerji ali popevke, sprva priljubljene melodije iz operet.

Med vojnama je bila večina šlagerjev v ritmu tanga in angleškega valčka, po osvoboditvi je prevladoval *beguine*, tudi začetki jazza; Uka je bil med prvimi in je nadaljeval z beograjskimi jazzovskimi glasbeniki v vojski v Zemunu in Beogradu, kasneje je nadaljeval s prvo zasedbo Radia Priština (1961–1962). To pa ni bilo kakor v drugih jugoslovanskih mestih, tu in tam pa so igrali tudi kakšen „jazz standard", v šestdesetih letih pa *slowrock*, hkrati z njim so se razvijale t. i. svobodne oblike, predvsem šansoni. V sedemdesetih letih je del zabavne glasbe prešel v *pop* in kasneje v *rock*. Pravi razcvet zabavne glasbe v Jugoslaviji pa se je pojavil v času prvih festivalov (Zagreb 1954, Opatija 1958, Split 1960, Beograjsko proleće 1961, Slovenska popevka 1962).

Jazzovska glasba se je v nekdanji Jugoslaviji začela razvijati že v dvajsetih letih prejšnjega stoletja, ko so v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu nastajale prve jazzovske zasedbe s kakovostnimi jazzovskimi glasbeniki. Po osvoboditvi so v okviru jugoslovanskih radijskih postaj po naslednjem vrstnem redu nastali prvi odlični plesni orkestri: Radio Ljubljana – Plesni orkester (1945); Radio Zagreb – Plesni orkester (1946/47); Radio Beograd – Jazz orkester Radia Beograd (1948); Radio Skopje – Plesni orkester (1952); Radio Sarajevo – Plesni orkester (1961) in Plesni orkester radia Priština s poskusi v letih 1960, 1970, 1980, 1990, vendar se nikoli ni obdržal kot Plesni orkester, čeprav so ga poslušali.

Omeniti je treba tudi takratne tri pomembne jugoslovanske diskografske hiše, tu naštete po času svojega nastanka: zagrebško založbo *Jugoton* (1947), beograjsko založbo *Produkcija gramofonskih ploča Radio-televizije Beograd* (1951) in ljubljansko založbo *Helidon* (1962).

Že pred drugo svetovno vojno so bili v večjem delu Evrope opazni vplivi *jazza*. Ameriški skladatelj George Gershwin je elemente *jazza* smelo prenesel v koncertne dvorane (*An American in Paris*, *Rhapsody in Blue*, *Porgy and Bess*),

uveljavljali pa so se *swing* orkestri, ki so jih vodili Duke Ellington, Glenn Miller, Benny Goodman in številni drugi.

Dr. Rajko Đurić

O Uki vem predvsem to, da je bil čudovit človek z velikim ugledom, veliko avtoriteto v Prištini in na Kosovu, in seveda kot dirigent na RTV Priština.

Na tem mestu je treba omeniti Djanga Reinhardta (očeta evropskega jazza), francoskega kitarista sintskega porekla. Bil je prvi neameriški glasbenik in glasbeni samouk, ki je močno vplival na razvoj *jazza*. Najprej je igral violino, po nesreči, v kateri si je poškodoval prste leve roke, pa je začel igrati kitaro. Leta 1934 je skupaj s pariškim violinistom Stephanom Grappellijem ustanovil kvintet *Hot Club de France*, eno najboljših jazzovskih zasedb iz tridesetih let prejšnjega stoletja.

Iz mojega arhiva …

Jean-Baptiste (Django) Reinhardt, skladatelj in vodja orkestra, je bil rojen v Belgiji v vozu plemenske skupine Manushaa iz severne Francije, ki se je okoli leta 1920 naselila v bližini Pariza. Že kot deček je igral violino, mendžo in kitaro za obiskovalce kavarn, kasneje pa v spremljanju harmonikarjev na zabavah. V letu 1928 je ob požaru, ki je izbruhnil v njegovem vozu, dobil hude opekline na levi roki, vendar mu jo je uspelo usposobiti za igranje in je kljub svoji invalidnosti razvil svojevrstno tehniko igranja, čeprav je po nesreči mogel uporabljati na svoji levici samo dva prsta.

Leta 1934 je s pariškim violinistom Stephanom Grappellijem ustanovil kvintet „Hot Club de France“, eno najboljših jazzovskih zasedb iz tridesetih let 20. stoletja. Snemal je s svojo skupino, s francoskimi glasbeniki, a prav tako z ameriškimi solisti na gostovanjih po Evropi. V letu 1940 se je zaradi vojnega stanja ločil od svojega partnerja Grappellija in je tako v kvintetu prišlo do sprememb. Klarinetist Hubert Rostaing je vstopil namesto violinista in bobnar na mesto kitarista ritmičarja.

V času okupacije Francije je bila njegova skupina pogojevana z modo swinga, in Djangove kompozicije (posebno Nuages, 1940) so požele splošno priznanje. Postal je zvezda pariškega umetniškega življenja. Nastopal je na vseh znanih pariških odrih, zahteval in dobival je velike honorarje. Po vojni ga je Duke Ellington predstavil publiki v New Yorku (1946), vendar pa je njegova nenavadna narava, nagnjenost k nebrzdanemu življenju (redko je prihajal ob domenjenem času na koncerte) zmanjšala uspeh njegove ameriške turneje.

Bil je samouk in brez kakršne koli glasbene izobrazbe, pa je vendar skladal

in sestavljal aranžmaje in jih na kitari narekoval svojim glasbenikom. Kot eden največjih jazzovskih kitaristov je s svojim glasbenim delom vplival in še vedno vpliva na mnoge kitariste po svetu.

Na Kosovu se je zabavna glasba začela razvijati po drugi svetovni vojni. Izvajali so jo predvsem ljubiteljski glasbeniki, izobraženih je bilo malo. Največkrat so bili to priseljenci iz drugih jugoslovanskih republik. V začetku so izvajali priredbe partizanskih pesmi, ljudske napeve, „starogradske" pesmi in romance, kljub temu pa še ne moremo govoriti o organiziranem glasbenem ustvarjanju v okviru zasedb in orkestrov. Zaradi jugoslovanske politike „bratstva in enotnosti" se je v začetku petdesetih let začela pojavljati težnja po nacionalni zabavni glasbi, kakršno so poznali v drugih republikah in po kateri so se glasbeniki zgledovali. Vsi narodi na Kosovu (Albanci, Srbi, Turki, Romi in drugi) so imeli od nekdaj vsak svojo tradicionalno glasbo, vendar so se zaradi poudarjene in finančno podprte ideologije „bratstva in enotnosti" začeli združevati in tudi nastopati skupaj. Nekaj let po ustanovitvi prvih glasbenih šol so se začeli pojavljati prvi glasbeni kadri in postopoma, vendar zelo počasi, so se sredi petdesetih let začele pojavljati prve organizirane zasedbe, ki so izvajale zabavno glasbo.

Po koncu druge svetovne vojne leta 1945 so začela nastajati kulturno-umetniška društva in prve javne šole. V Prizrenu je bilo leta 1944 ustanovljeno prvo kulturno-umetniško društvo Albancev *Agimi*. V njem so delovali mešani pevski zbor, orkester in folklorna skupina. Leta 1945 so mu sledili kulturno-umetniško društvo prizrenskih Srbov *Budućnost*, leta 1951 društvo pripadnikov turške narodnosti *Doğru Yol*, leta 1968 romsko društvo *Durmiš Aslano* in leta 1976 albansko društvo *Xhevdet Doda.*

V Prizrenu je že pred drugo svetovno vojno v okviru Srbske pravoslavne Cerkve delovalo pevsko društvo *Car Uroš*. Ohranjalo je predvsem cerkveno glasbo. V okviru Katoliške Cerkve je delovalo društvo *Shoqnija e zemres Krishitit*, ki je v albanskem jeziku organiziralo prireditve zaprtega tipa. V okviru društva sta delovala tamburaški orkester in zbor. Zbor je pel v cerkvi v latinskem, albanskem in hrvaškem jeziku, saj so bili gojenci in duhovniki iz Hrvaške in Slovenije. Takrat je deloval tudi vojaški orkester, krajši čas pa sta kasneje delovala še pihalni orkester prostovoljnega gasilskega društva in mestni orkester (1949). V Prizrenu je imela od leta 1948 pomembno vlogo nižja glasbena šola, ki je leto dni kasneje omogočala tudi že srednjo glasbeno izobrazbo.

Prva radijska postaja na Kosovu je začela oddajati po drugi svetovni vojni – sredi novembra 1944 – v Prizrenu, mestu, ki je bilo do leta 1946 središče Kosovsko-metohijske pokrajine. Prve naprave za delo so zaplenili okupatorju. Prvič v zgodovini Kosova so oddajali novice v albanskem in srbskem jeziku, predvajali so partizanske in ljudske pesmi. Delovne razmere na radijski postaji so bile težke. Prvi vokalni solisti in glasbeniki so peli in igrali v živo. Prvi pevci so bili Anton Ljumezi, Zuhra Mulja, Slobodan-Boda Čemerikić, Daca Đorđe-

vić in drugi. Leta 1945 sta bila angažirana Tamburaški orkester Nine Kaljanca in Godalni sestav Ibrahima Šaćirija.

Dr. Ismet Jašarević

Tako so recimo po vojni na radiu Priština glasbeni program napolnjevali Romi s svojim muziciranjem na radijskih valovih v živo. To so imena starega Čike Šukrije, kitarista Joška, potem Jaška Jašarevića, Bupita Jašarevića, brata Miodraga Jašarevića, ki je več ko dvajset let do smrti vodil Narodni orkestar RT Beograd. Čika Mimi Durmiš je bil sijajen udist. Suljo je bil klarinetist in saksofonist v turškem ljudskem orkestru, Čamilj Selimi je igral džimbiš, Elez Šabani violino, Malič Sušica je bil prav tako proslavljen klarinetist v ansamblu Šota, pozneje pa v albanskem orgestru, ki je od 90-ih let prešel v srbski ljudski orkester, v katerem smo bili jaz kot violinist reformiranega simfoničnega orkestra in Nedžmedin Brizani kot akademski muzikant, in mentor Brizani in Slaviša Jašarević in Selim Sadikovic, vsi violinisti. Predtem smo imeli violiniste iz Skopja in Niša v simfoničnem orkestru in zabavnem orkestru RTP.

Imer Traja Brizani

Udist je glasbenik, ki igra na glasbeni instrument ud – brenkalni instrument s hruškasto obliko in kratkim vratom, konkavnim dnom z ravnim pokrovom. To je prednik lutnje. Ime verjetno prihaja iz arabske besede „al'ud“, kar pomeni drevo. Ud je pomemben instrument v orientalski glasbi.

Leta 1945 sta bili v Prištini ustanovljeni kulturno-umetniški društvi *Radnički* in *Ramiz Sadiku*, v katerih sta delovala pevski zbor s solisti in orkester ljudske glasbe. Leta 1962 je začelo delovati tudi kulturno-umetniško društvo *Boro e Ramizi* z ljudskim orkestrom in solisti, folklorno sekcijo in mešanim zborom. Kulturno-umetniška društva so se po drugi svetovni vojni hitro razvijala tudi v drugih kosovskih mestih. Posebej je treba omeniti polprofesionalni zbor *Collegium Cantorum*, ki je nastal leta 1969 v Prištini – vodil ga je priznani dirigent Mark Kaçinari.

Imer Traja Brizani

Nekaj let sem tudi sam pel v zboru Collegium Cantorum (1976/77). Bilo je zelo prijetno in neprecenljivo zame in za mojega dobrega romskega prijatelja Kenana Hasanija, ki je takrat končal srednjo glasbeno šolo, potem pa se vpisal na glasbeno akademjo in vodil romski zbor v Prištini.

Glasbena šola Stevan Mokranjac v Prištini (1949) je bila sprva namenjena

osnovnemu glasbenemu izobraževanju. Vodili so jo Dimitrije Perlić, Ratko Moračić, Anđelko Karaferić, Selim Ballata in drugi. Šola spada med ustanove, ki so bile temelj glasbene kulture na Kosovu. Skoznjo so šli kot učenci in učitelji številni posamezniki, ki so kasneje postali nosilci glasbenega ustvarjanja in koncertnega življenja na Kosovu. Mnogi izmed njih so končali študij na akademijah in prevzeli pomembne položaje v orkestrih, komornih zasedbah, šolah in glasbenih redakcijah.

Leta 1973 je bila v Prištini ustanovljena Akademija za umetnost. Najprej je imela le oddelek za likovno umetnost, dve leti kasneje je bil odprt tudi glasbeni oddelek z dvema smerema – z umetniško-pedagoško in s pedagoško-umetniško. V okviru umetniško-pedagoške smeri je delovala katedra za godalne instrumente, klavir, pihalne instrumente in solo petje. Na pedagoško-umetniški smeri so se pripravljali učitelji glasbene vzgoje za osnovne in srednje šole in glasbeni strokovnjaki za institucije, kakor sta radio in televizija. Poleg rednih profesorjev s Kosova so na akademiji predavali tudi ugledni umetniki iz Beograda, Skopja in iz Sovjetske zveze.

Za udejstvovanje Uke Brizanija sta pomembna predvsem folklorni ansambel *Shota* in festival *Akordi Kosova*. Državni ansambel narodnih pesmi in plesov Kosova in Metohije *Shota* je bil ustanovljen v Prištini leta 1950. Do leta 1953 je deloval polprofesionalno, nato pa je postal profesionalna institucija, ki je prirejala koncerte na Kosovu in v vseh jugoslovanskih republikah ter v tujini. *Shota*, ki je dobila ime po albanskem narodnem plesu, je izvajala pesmi in plese narodov in narodnosti Kosova, člani orkestra pa so bili pripadniki raznih narodov, med njimi tudi Romi.

Nedjat Velija – bratranec, Düsseldorf

Državni ansambel ljudskih pesmi in plesov Kosova in Metohije Shota je bil ustanovljen v Prištini leta 1950 na pobudo koreografa, Čeha Slavka Kvasnevskega.

Po končani šoli leta 1953 se je Uka Brizani pridružil *Shoti* kot plesalec. To je bila tudi njegova prva redna zaposlitev. Na ta čas ima lepe spomine, saj je v *Shoti* spoznal ljudi, s katerimi je prijateljeval vse življenje. V ansamblu je deloval eno leto. V *Shoti* je takrat igral goč[1] njegov stric Zijadin Ramadani, sin Rašita Ramadanija, ki je igral zurlo, kasneje pa se je ansamblu pridružilo še nekaj

[1] Goč oz. tapan. Bolgarski in makedonski ljudski boben. Ima dve opni, ki sta na obeh straneh naviti na dva nosilna obroča, prek njih pa sta z vrvjo napeta dva napenjalna obroča (70 do 100 cm); ima močan zven in služi za spremljanje ljudskega plesa; ena opna je iz oslovske ali telečje (debelejše), druga pa iz kozje (tanjše) kože. Po debelejši koži tolčejo z lesenim tolkalom, po tanjši tremolirajo s tenko šibo. Nosijo ga oprtanega preko ramen.

Uka Brizani (v prvi vrsti, drugi z desne) kot plesalec v Shoti (1953)

članov iz Moravske mahale[2] (Nedžip Berishi je igral violino, Daut Ragipi tarabuko[3], Šukrija Ramadani in Maljić Sušica sta bila klarinetista, Mefail Sušica harmoniko) in Romi iz Dalmatinske mahale (Avnija Demiri je igral džimbiš[4], Qamilj Selimi džimbiš in kitaro, Elez Shabani pa violino). V Kulturno umetniškem društvu Šota so bili glasbeniki, a tudi Romi kot plesalci: Rešat Hajrulahi, Fuat in Ferit Sušica.

Festival *Akordi Kosova* je sprva trajal štiri dni, kasneje pa so ga skrčili na tri. Prvi dan so nastopali otroci, drugi dan je bil posvečen narodni glasbi, s katero so nastopali albanski, srbski, turški in romski izvajalci. Tretji dan je sledila zabavna glasba in polfinale, četrti dan pa je bil finale. Na festivalu je bila ista skladba vedno izvajana v dveh jezikih. V prvih letih festivala je Uka Brizani nastopal kot trobentač, dirigirali so drugi (Severin Kajtazi, Vojislav Simić, Krist Lekaj); kasneje je dirigiral tudi sam.

Za festival je Uka Brizani napisal številne aranžmaje in nekaj avtorskih del. Vsako leto je pripravil vsaj pet aranžmajev (2–3 za otroški del, 1–2 za narodni del romske ali „starogradske“ skladbe, 2–3 za zabavni del).

[2] Mahala je naziv za mestno naselje, mestno četrt.

[3] Tarabuka – darabuka ima kozjo kožo, napeto čez grlo glinaste vaze brez dna. Darabuko med igranjem držijo pod pazduho in s prsti rok udarjajo po opni. Zven niansirajo tako, da udarjajo s prsti desne roke po sredini opne, s prsti leve roke pa po njenem robu. Darabuka je visoka približno 45 cm, njen primer pa med 20 in 30 cm. V novejšem času izdelujejo v Turčiji darabuke iz aluminija, opne iz umetnih snovi pa napenjajo in pritrjujejo z vijaki.

[4] Džimbiš je turški banjo.

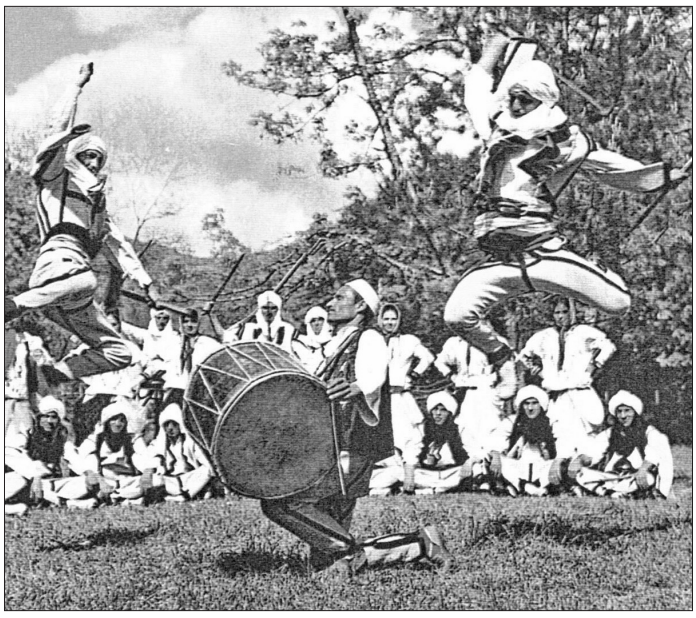

Rugovske igre v izvedi ansambla Shota.
V Shoti je takrat igral goč stric Uke Brizanija, Zijadin Ramadani.

Imer Traja Brizani

Na festivalu *Akordi Kosova* sem nastopil tudi sam s svojimi avtorskimi skladbami, ki jih je aranžiral moj oče za revijski orkester: leta 1973 *Jesenja elegija,* otroška pesem *Ejani Shok* (pevec Antonijo Gashi), *Želim da si samnom*, nastop z Mirjano Pavlović leta 1974, *Sanja* leta 1975, *Dashurojme ë – Vera Oruqaj* leta 1976. Oče je napisal aranžmaje za revijski orkester, med mojim nastopom pa je v orkestru igral trobento. V orkestru sta tudi nastopila moj brat Agim Brizani kot bobnar tolkalist in stric Nedžmedin Brizani, ki je sicer v Simfoničnem orkestru radia Priština igral violino.

Na *Akordih Kosova* so nastopali številni priznani pevci iz vse Jugoslavije, med kosovskimi pevci pa najpogosteje in najuspešneje Liliana Çavolli, Sabri Fejzullahu, Luan Hajra, Bedri Isljami, Husein Kazas, Živorad Mladenović, Vera Oruqaj, Nexhmije Pagarusha, Mirjana Pavlović, Zlatko Stojanović, Jordan Nikolić, Qazim Dushku, Gazmend Pallask in veliko drugih tujih pevcev tedanje Jugoslavije.

Uka Brizani (v drugi vrsti tretji z desne) na vajah za festival Akordi Kosova v studiu RTV Priština skupaj s sinom Agimom (v drugi vrsti prvi z desne) kot tolkalistom (1975)

Momčilo Mihajlović, prvi kontrabas na Radiu Priština

Po zaslugi glasbene produkcije in nekaterih članov, glasbenikov radia Priština, posebej pa še gospoda Brizanija, je bil osnovan glasbeni festival Akordi Kosova. Prvi dogodki te vrste so bili na začetku leta 1964 v Kosovski Mitrovici. V sestavi radijskega orkestra in vojaške godbe so izvajali ljudske in umetne pesmi ter zabavne melodije v albanskem, srbohrvaškem in delno tudi v turškem jeziku. Peli so: Nedžmija Pagaruša, Nada Pavlović, Ljiljana Qavolli, dr. Mile Jovanović, Jordan Nikolić, Ismet Košutova in drugi pevci ljudske glasbe: Zuhra Mulja, Bogdan Čemerikić ...

Nada Pavlović, pevka RT Beograd in prva zmagovalka prvih „Kosovskih akordov“

V Prištino sem prišla leta 1963 kot dekle iz naše srednje glasbene šole in sem šolo nadaljevala v Prištini, potem pa sem v Prištini spoznala ljudi, prijatelje in orkester z dvema pihalcema, v katerem je bil tudi tvoj oče Uka Brizani in vsi

starejši od mene, in jaz kot nekakšen izrazit talent. Tedaj se je začel tisti festival „Kosovski akordi" v letu 1964, ki je potekal v Mitrovici. Pela sem pesmi Severina Kajtazija. Tam je bilo vse dvojezično. Dobila sem prvo nagrado.

Za kulturno ozračje tistega časa je bila pomembna tudi televizijska oddaja za Rome *Anglunipe.* Konec 70-ih let 20. stoletja so mladi romski posamezniki predlagali, da bi imeli svojo televizijsko oddajo tudi Romi. Politika je bila ideji naklonjena in tako je RTV Priština začela predvajati oddajo v romskem jeziku, namenjeno romski manjšini na vsem jugoslovanskem ozemlju[5]. Oddajo so pripravljali Ismet Jašarević, Azir Jašari, Elveda Selimi, Bajram Haliti, Kadri Memiši, Velija Brijani, Kenan Hasani, Kujtim Paqaku, Luan Koka, kasneje pa so se jim pridružili tudi posamezniki iz kosovskih mest in od drugod. Poleg manjšinske tematike so v oddajah objavljali poezijo in prozo romskih književnikov. Oddaja je bila med Romi, predvsem med mladimi, zelo priljubljena.

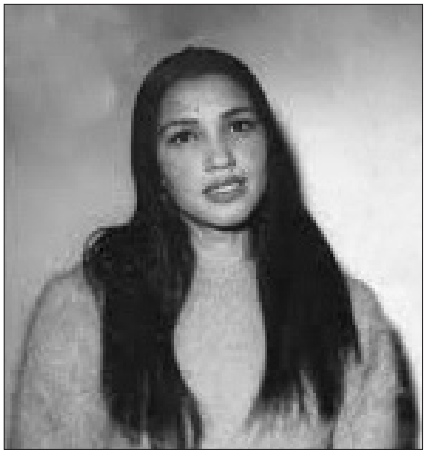

Ava Selimi - Memiši

V zgodnji mladosti (1950–1960) je Brizani pisal tudi romske folklorne pesmi, ki so jih izvajali znani romski glasbeniki. Uka je imel pri tem podporo ljudi, ki so ga zelo spoštovali.

Ava Selimi je ena prvih romskih pevk; skladbe kakor „Ki Priština o sahati" (Ura v Prištini), „Ah bre Devla" (O, Bog) še danes predvajajo na Radiu Beograd in tudi na nekaterih drugih radijskih postajah po svetu. Uka Brizani je aranžiral in napisal nekaj pesmi za njeno zgoščenko s tedanjim glasbenim urednikom in trobentačem Dobrivojem Baskićem.

Traja

Uka je veliko skladb napisal za amaterske romske skupine, vendar jih ni podpisoval kot avtor in je avtorstvo pripisoval drugim glasbenikom, saj ga to sploh ni zanimalo, hotel je samo pomagati v studiu, da bi pesmi posneli. Velikokrat je pomagal prijatelju Dobrivoju Baskiću, glasbenemu uredniku, skladatelju in tudi trobentaču v studiu, ko so snemali za romske izvajalce in skupine. Uka se nikoli ni hotel izpostavljati, zato tudi ne vemo točno, kako je z njegovim arhivom.

[5] Od leta 2007 imamo podobni oddaji v romskem jeziku tudi na RTV Slovenija (radijsko oddajo *Amare Drumja* in televizijsko oddajo *So vakeres?*).

Prof. Shukri Zejnullah, Priština, 2019

Pradedje dragega Uke, ko so še služili v Osmanskem carstvu, so bili cenjeni in ljubljeni, nadarjeni posebej v obvladovanju pihalnih instrumentov, imenovanih „borozan“. In to je njihovi veliki družini podarilo priimek „Borozan“. S časom pa je bil priimek Borozan zaradi lažje izgovorjave skrajšan v „Brizan“. Ko pa je Kosovo po drugi svetovni vojni začasno pripadalo Albaniji, je bil dodan še samoglasnik i. Tako je ta metamorfoza privedla do današnjega priimka Brizani.

RTV Priština (1977)

Kratek življenjepis

Uka Brizani se je rodil 2. maja 1936 v romskem naselju Moravska mahala, v Ulici Ace Mrdakovića v Prištini v revni dvanajstčlanski delavski romski družini. V Prištini so v tistem času obstajala tri romska naselja.

V naselju *Moravska mahala* (po Moravski ulici) oz. Gornja mahala so živele tri skupine Romov. Govorili so arlijsko, mahadžersko in gurbetsko narečje romskega jezika, nekaj družin pa je govorilo albansko.

V *Dalmatinski mahali* (po Dalmatinski ulici), Romi so ji rekli tudi Divanjolska mahala oz. Spodnja mahala, so poleg zgoraj naštetih narečij govorili večinoma turško.

Kolibarska mahala je bila zelo revno naselje. Ljudje so živeli v kolibah, od koder izvira tudi ime. V tem naselju so večinoma govorili albansko, prebivalci pa so se imenovali Ashkali ali Aškalije.[6]

V *Jadranski mahali*, ki je bila blizu srbske cerkve, so Romi govorili srbsko, in so prevzeli srbske navade.

V družini se je rodilo deset otrok, vendar sta dva kmalu po rojstvu umrla. Ostali so štirje bratje in štiri sestre. Mati Miradije je bila Aškalijka iz Kolibarske mahale v Prištini, predniki očeta Imera pa Romi Arlija[7] iz vasi Brijanje pri Leskovcu v južni Srbiji. Imer je bil preprost človek – nočni čuvaj skladišč na železniški postaji v Prištini in glasbenik. Igral je boben v pihalni godbi (*bleh*), ki so jo sestavljali dve trobenti, klarinet, bariton in bas tuba (helikon), kasneje pa še saksofon. Starša sta bila muslimana. Redno sta hodila v džamijo in praznovala vse muslimanske praznike (post, ramazan, bajram). V hiši so govorili predvsem romsko, pa tudi turško in albansko, najmanj pa srbsko. V Miradijini družini so večinoma govorili albansko-romsko.

Ko je bil Uka Brizani še otrok, v Moravski mahali ni bilo šolanih glasbenikov in glasbenikov, ki bi igrali zabavno glasbo. Pri Romih sta bili priljub-

[6] Skupnost, katere člani živijo večinoma v Albaniji, Srbiji in na Kosovu. So muslimani, njihova materinščina pa je albanščina. V preteklosti so veljali za albanizirane Rome, zdaj pa jih zakonodaja obravnava kot posebno skupnost. Trdijo, da so njihovi predniki prišli na Balkan iz Palestine. Ime Aškali naj bi izviralo iz imena izraelskega mesta Aškelon (Ashkelon).

[7] Arlije (Erlije, Jerlije) so staroselski Romi, naseljeni v velikem delu osrednjega in južnega Balkana ter v Turčiji.

ljeni tradicionalna romska in turška glasba, posamezne družine pa so poslušale tudi albansko glasbo. Romsko glasbo so izvajali predvsem pihalni orkestri (osnova so trobila in tolkala – bariton, trobenta, klarinet in boben.) Obstajale so tudi zasedbe z drugimi glasbili – s harmoniko, trobento in bobnom ali pa z violino, harmoniko, tarabuko in džimbišem. V zasedbah je bilo več kombinacij glasbil.

Poleg takih zasedb so nekatere starejše ženske ob posebnih priložnostih, ko se je zbrala ženska družba, igrale na *def*[8] (Zilfija, Nafija, Zajmi, Tefik) in pele romske in albanske ljudske pesmi. Te pesmi so se največkrat izvajale v heterofoniji[9] in so skupaj z instrumentalno spremljavo pogosto sestavljale slogovne glasbene mešanice, ki so tudi sicer značilnost romsko-albanske glasbe.

Med Romi sta bila zelo priljubljena ritma *talovas* – talava in v novejšem času *sa-sa*. Ljudje so se dobivali ob večerih, sedeli so pred hišo in muzicirali. V ospredju so bili godci – instrumentalisti, ki so ohranjali tradicijo romske glasbe in jo prenašali iz roda v rod. Pevci nikoli niso bili v ospredju. „Vsak raziskovalec ve, da ljudski godci instrumentalisti (navadno) ne le poznajo, temveč tudi ohranjajo v svojem zgodovinskem spominu lastno glasbo in o njej vedo več, bolje in bolj natančno, kakor pevci.“[10]

Za romske glasbenike je značilno, da so glasbeno zelo prilagodljivi in odprti za vso glasbo v okolici. Če so npr. nastopali za pripadnike turške narodnosti, so igrali turško glasbo, za Albance albansko, za Srbe srbsko. Pri tem so v repertoar vključevali tudi glasbo drugih narodov, tudi indijsko. „Romski glasbeniki so nastopali za pripadnike raznih kosovskih skupnosti. Prav to odprtost je mogoče prepoznati kot eno od ključnih lastnosti romskega glasbeništva.“[11] Romski način življenja in muziciranja se je prenašal iz roda v rod in pogosto velja za konservativnega. „Tudi pojmovanje konservativnosti je treba močno spremeniti. Po ustaljeni navadi namreč folkloristi radi enačijo konservativnost z izoliranostjo, s prisilno odmaknjenostjo od sodobnega življenja, tudi z nevednostjo. To pa pogosto ni res, saj poznamo več primerov, ko se je močno konservativno gibanje pokazalo v razmerah, ki nikakor niso bile zaprte za spremembe, temveč so bile ob svojem času med najbolj odprtimi in celo močno naklonjene stikom z ‚razvitim‘ svetom.“[12]

---

[8] Def je membranofono glasbilo, ki ima nekaj cm visok lesen obroč s 4 do 8 režami, v katerih sta pritrjeni po dve pločevinasti činelici (lahko tudi brez), nanj je napeta oslovska ali ovčja opna. Zven izvabljamo iz njega na tri načine: s potresavanjem činelic, z udarjanjem opne s prsti ali dlanjo in z drgnjenjem vlažnega prsta po opni.

[9] Heterofonija: dva ali več izvajalcev (pevcev in/ali glasbil) hkrati izvaja isto melodijo, pri čemer jo vsak rahlo spreminja.

[10] Leydi, Robert. Druga godba: Etnomuzikologija. Studia Humanitatis. Ljubljana: Škuc; Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995, 93.

[11] Pettan, Svanibor. Etnomuzikologija glasba Romov. Ljubljana: 2006/07.

[12] Leydi, Robert. Druga godba: Etnomuzikologija. Studia Humanitatis. Ljubljana: Škuc; Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995, 222.

Uka Brizani je prve tri razrede osnovne šole obiskoval v albanskem jeziku, nato pa v srbskem. Po končani osnovni šoli se je vpisal v *Nižjo glasbeno šolo Josip Slavenski*, ki se je med njegovim šolanjem preoblikovala v srednjo glasbeno šolo. To je končal leta 1953. Šola se je kasneje preimenovala v *Glasbeno šolo Stevan Mokranjac*.

Uka Brizani

„Prvi sem pritekel k prof. Dimitriju Perliću, ki mi je takoj dal v roke violino, da zaigram.“

Najprej se je učil violine pri prof. Dimitriju Perliću – navada je bila, da so kar v šoli določili, katerega instrumenta se bo učenec učil. Ob violini je bil nesrečen, saj si je želel učiti se igranja trobente. Ker je šola ni imela, jo je prav zaradi njega kupila in uvedla predmet „Trobenta“. Poučeval jo je glasbenik Franjo[13] iz prištinskega vojaškega orkestra. Kasneje še Milan Zec. Ob njem je Uka Brizani vzljubil ta instrument. V glasbeno šolo se je skupaj z njim vpisalo še nekaj njegovih vrstnikov, romskih otrok iz naselja Moravska mahala (Malič in Mefailj Sušica, Fikruš Prokuplja, Djemal Ramadani …), a razen njega glasbene šole ni končal noben otrok, saj jih je bolj zanimala tradicionalna romska glasba.

Uka Brizani

Več romskih otrok, sedem ali deset, se je takoj prijavilo na šolanje, govorili so, da se bodo v šoli učili, gotovo učili … Kje pa! Po desetih dneh jih je pol že manjkalo, po mesecu dni pa ni bilo v šoli niti enega romskega otroka več, samo jaz in moj dobri prijatelj Fikruš, oba trobentača, sva ostala, a tudi on bi gotovo odšel, pa je ostal zaradi mene, ker sva bila res dobra prijatelja; a ko so prišli izpiti, jih ni mogel opraviti, ker ni delal, se ni učil. Večkrat sem ga prepričeval, da bi se učil, a ni koristilo.

Uka Brizani je med šolanjem igral tudi v šolskem tamburaškem orkestru, in sicer kontrabas in *prim*[14], tudi druge inštrumente po potrebi. Orkester je vodil učitelj Akif[15] iz Niša.

[13] Uka Brizani se priimka ne spomni.

[14] Prim (tamburica) je izvorno turško brenkalo s ploskim ali hruškastim dnom in daljšim vratom. Na koncu vratu so napenjalci za strune. Na vratu so prečke. Vrat služi za spreminjanje višine tona in je pritrjen na trup. Strune niso podvojene, napete so prek mostička blizu zvočnice, trzajo pa se z roževinastimi (zdaj plastičnimi) trzalicami. Namenjen je predvsem za igranju v zboru, lahko pa tudi za solo.

[15] Uka Brizani se priimka ne spomni.

Dirigent Nikola Bunjin – ruskega izvora, in orkester kulturno umetniškega društva „Radmićki“ (1956) na vaji v Prištini, Uka Brizani na kontrabasu

Nastopali so ob raznih priložnostih na prireditvah, festivalih, tekmovanjih. Leta 1956/57 je bil povabljen, da bi nastopal oz. pomagal Kulturno umetniškemu društvu „Radnički“ pri tekmovanju amaterskih mandolinskih orkestrov v Ohridu in da bi tam igral kontrabas.

Uka je sodeloval tudi z zgoraj omenjenim mešanim tamburaškim orkestrom. Predsednik društva Radnički je bil njegov prijatelj Dragi Moračić, ki mu je veliko pomagal v življenju.

Maja Moračić, Dragijeva hčerka

„Dobro se spominjam vse tvoje čudovite družine. Najina očeta sta gojila čudovito prijateljstvo.“

Sam se tega spominja takole: *„V tamburaškem šolskem orkestru so bili tudi moji vrstniki iz Moravske mahale. Prihajali so in odhajali. V orkestru nihče ni dolgo zdržal, saj v tem niso videli svoje prihodnosti. Inštrument jih je zanimal samo kot del tradicionalne glasbe in nič več od tega.“*[16]

[16] Intervju. 8. april 2005, Ljubljana.

Kot otrok je imel rad šport. Z vrstniki je rad igral nogomet. Žoga, s katero so ga igrali, je bila iz krp – imenovali so jo „krpenjača“. Ob druženju z vrstniki iz Moravske mahale je kmalu spoznal, da v njihovi družbi ni zaželen.

Bil je vesten učenec, želel si je znanja, zato so ga vrstniki pogosto zmerjali z *gadžo*[17]. Po tradiciji Romi živijo v svojih naseljih in ohranjajo svoj način življenja. Tiste, ki želijo spremeniti zanje značilen način življenja, romska večina obsoja. Za Rome tudi ni sprejemljivo, če se želi kdo iz njihove skupnosti asimilirati v večinsko družbo in zato ne razkriva svoje narodne pripadnosti in ne uporablja romskega jezika. Že kot otrok je Uka Brizani vedel, da želi v življenju kaj doseči in da bo moral zato nekoč zapustiti romsko tradicijo in okolje, v katerem je odraščal. Kljub temu pa kasneje v življenju ni nikoli zanikal romskih korenin. Vedel pa je, da mu bo lahko uspelo le, če bo sodeloval z neromi[18].

Med šolanjem je začel v raznih zasedbah igrati *jazz* in zabavno glasbo. Igral je klavir, kitaro, harmoniko, trobento in bobne.

Hilmi Statovci

Uka Brizani je bil tak; vse mu je bilo jasno, vedel je, kako naj se prilagodi v vsakem položaju in trenutku in nas je vedno presenetil s svojim znanjem in poznavanjem glasbe. Uka je igral vse: klavir, ritmično kitaro, bas kitaro, bobne, violino in trobento, ki mu je bila ves večer glavni instrument.

Po končanem šolanju leta 1953 je eno leto deloval v *Shoti* – državnem ansamblu narodnih pesmi in plesov Kosova in Metohije. Leta 1954 je kot trobentač postal stalni član novonastalega *Malega simfoničnega orkestra Radia Priština*. Hkrati pa je ustanavljal svoje glasbene zasedbe, s katerimi je nastopal ob raznih dogodkih do odhoda na služenje vojaškega roka leta 1956.

Dve leti je služil vojaški rok v Zemunu. Tam je spoznal številne takratne priznane srbske jazzovske glasbenike, s katerimi je kasneje v življenju večkrat sodeloval. Po vrnitvi iz vojske je spet igral v *Malem simfoničnem orkestru Radia Priština* in nastopal s svojimi zasedbami, katerih repertoar je obsegal domačo in tujo zabavno glasbo ter jazzovske standarde. Leta 1961 je v okviru Radia Priština ustanovil *Zabavni orkester* in ga vodil do konca profesionalne kariere.

[17] Gadža je romski izraz za nerome.

[18] O problematiki prikrivanja romske pripadnosti je mogoče zaslediti več v: Pettan, Svanibor. *Roma muzsikusok koszovóban: Kölcsönhatás és kreativitás / Rom Musicians in Kosovo: Interaction and Creativity*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézet / Institute for Musicology of the Hungarian Academy for Sciences, 2002.

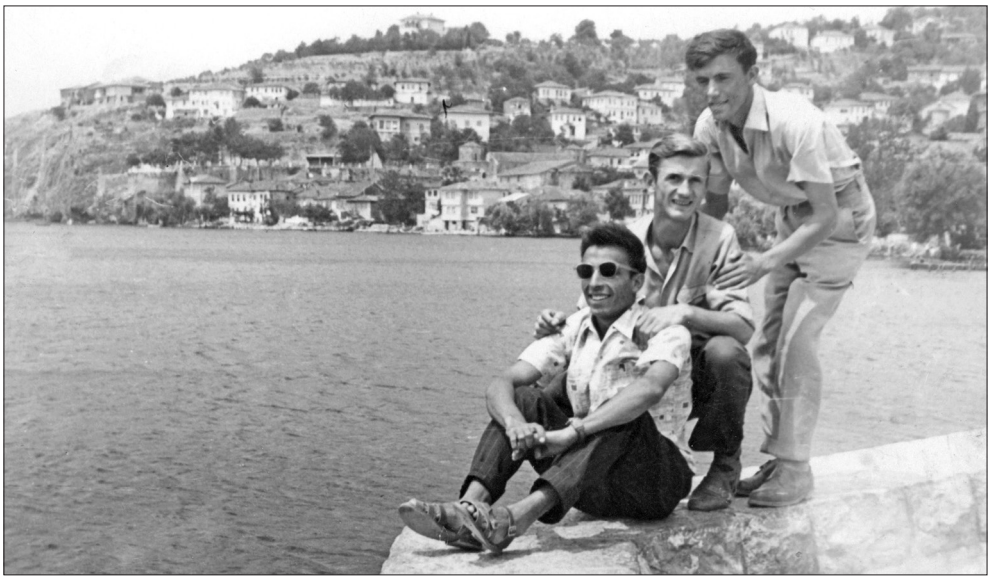

Uka Brizani, Shemo Machihan in Omer Keqi na Ohridu (1956)

Šemsi Mecihan

Uka Brizani je bil spoštovana in priljubljena osebnost; vsi v Prištini, a tudi širše, so poznali in visoko cenili Uko Brizanija, uživali so v njegovi glasbi, bil je poleg drugega tudi šef in utemeljitelj revijskega orkestra Radia Priština. Restavracija hotela Božur, v katerem je igral Uka s svojim orkestrom, je bila vedno napolnjena. Uživali smo, ko smo poslušali trobento Uke Brizanija.

Med letoma 1964 in 1984 je vodil priznano zasedbo *Kosovski božuri*, s katero je nastopal po jugoslovanskih obmorskih letoviščih in na pomembnejših prireditvah po vsej Jugoslaviji. Konec sedemdesetih let minulega stoletja se je Uka Brizani začel vse bolj posvečati dirigiranju, saj je moral zaradi zdravstvenih težav igranje trobente opustiti. Kot dirigent je z *Zabavnim orkestrom* nastopal po vseh vidnejših jugoslovanskih festivalih zabavne glasbe. Njegov zadnji veliki nastop je bilo dirigiranje revijskemu orkestru na jugoslovanskem izboru za pesem *Evrovizije* leta 1986 v Prištini. Naslednje leto je doživel ishemično možgansko kap in bil tako prisiljen, da je nehal glasbeno delovati.

Do leta 1987 je živel v Prištini, nato pa sta se z ženo preselila v Ljubljano, kjer so že prej živeli njuni otroci.

Med svojim glasbenim delovanjem je napisal nepregledno število aranžmajev za razne priložnosti, vojaške festivale, festivale zabavne glasbe, pevce in nekaj avtorskih skladb. Poleg rednega dela na Radiu Priština je ustanovil in vodil več glasbenih zasedb in v njih izšolal veliko glasbenikov.

Moj oče ni igral samo ene vloge …

Bil je preprost, miren, skromen, delaven in stabilen človek. Vedel je, kaj hoče v življenju doseči. Ljubil je glasbo in ji posvetil vse življenje. Bil je vizionar; zavedal se je, da bo moral, če bo hotel v življenju kaj doseči, zapustiti romsko okolje, v katerem je odraščal. Njegova ozaveščenost o svetu, glasbi in ljudeh se je nenehno stopnjevala.

„Človekova želja po ozaveščenosti se nenehno stopnjuje, skepticizem postaja ostra ovira zgolj verovanju. Človek jemlje kot resnično samo to, kar spoznava, kar se razodene kot logično in nujno.“[19] Tako se je nenehno stopnjevala tudi Brizanijeva ozaveščenost o svetu, glasbi in ljudeh.

To z Uko Brizanijem niti malo ni enostavno …

Kaj povedati o Uki Brizaniju, to ni niti malo enostavno, če vzamemo v obzir vse aspekte njegove osebnosti, Uke kot človeka, kot očeta, kot prijatelja in kot umetnika glasbenika instrumentalista, skladatelja, aranžerja in dirigenta. Kot človek je bil na moč miroljuben, miren, kultiviran in pedanten, zanesljiv sodelavec, kolega in prijatelj.

Moj prvi stik z Uko je bil v letu 1970, ko sem bil sprejet v Zabavni orkester tamkajšnje RTV Priština, kjer je bil Uka šef in dirigent orkestra. Od prvega trenutka mojega dela pri orkestru (kot pianist) me je sprejel kakor koga svojih najbližjih, z veliko pozornostjo in potrpežljivostjo. Z ozirom, da sem bil tedaj mlad in še ne prav izkušen glasbenik, je Uka s svojimi dragocenimi nasveti dosegel, da sem dobil jasnejši pristop h glasbi. Tako Uka ni bil samo šef orkestra, ammpak tudi velik učitelj, tako meni, kakor tudi drugim kolegom v orkestru.

Orkester, ki ga je Uka vodil, je snemal kompletno zabavno glasbo in glasbo za otroke za potrebe glasbene produkcije RTV Priština. S to formacijo orkestra (sekstet) smo imeli veliko glasbenih aranžmajev na Kosovu in zunaj Kosova. Vsako leto v poletnih mesecih juliju in avgustu smo bili angažirani na hrvaškem in slovenskem primorju, v mestih Umagu, Novigradu, Poreču, v Savu-

[19] Ukmar, Vilko. *Poglavja iz glasbene estetike*. Ljubljana: Glasbena matica, Ljubljana 2007.

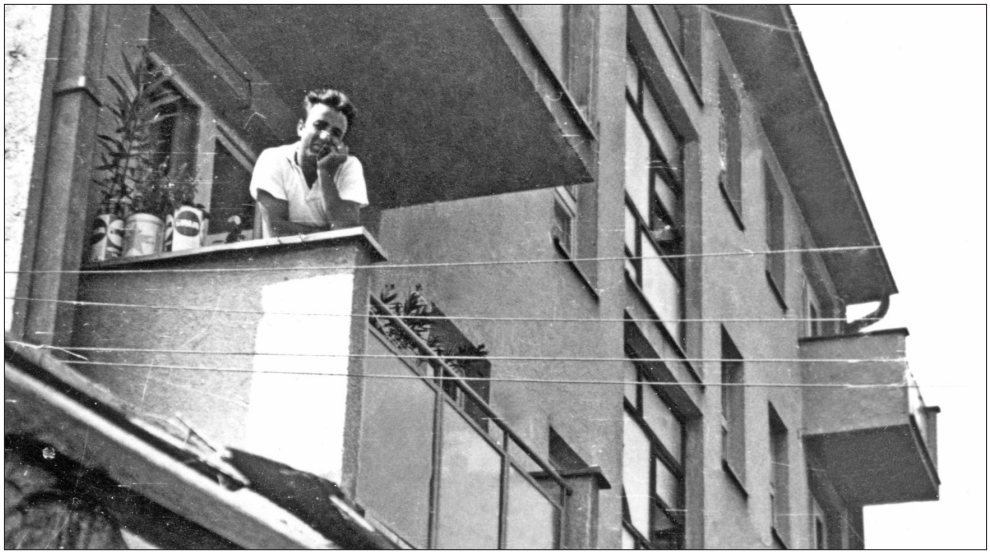

Uka Brizani na balkonu svojega stanovanja v Prištini, Ulica Ramiza Sadikuja 18

driji, Portorožu in Rovinju. Celoten repertoar in program, ki smo ga izvajali, je skrbno odbiral in pripravljal Uka.

Pozneje se je oblikoval tudi „Big Band" ki ga je prav tako uspešno dirigiral Uka. S tem Big Bandom smo sodelovali v Opatiji na večerih instrumentalne glasbe. Prav tako smo vsako leto uspešno sodelovali tudi v Radencih, na srečanjih Big Bandov iz tedanjih radijskih in televizijskih centrov v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Skopju, Novem Sadu in Prištini.

Uka je dal velik dragocen prispevek k razvoju glasbene kulture. Prav tako danes pogrešamo njegove človeške vrednote.

Danes, ko grem po ulici, v kateri je stanoval, pogledujem v balkon v prvem stanovanju, kjer je stanoval, in se spominjam, ko me je klical na kavo, ki se je najbolj pogosto spremenila v kosilo. Često sem bil gost na njegovem domu, kjer je živel s soprogo, čudovito, vedno gostoljubno ženo, vedno nasmejano. Tu so bili tudi njegovi sinovi, danes dragoceni glasbeniki, in njegove plemenite hčerke. Žalost me prevzema, ko na tem balkonu ni več meni tako dragih ljudi.

Riza Doljaku, pianist RTV Priština

Marijan Vitaljić

Orkester je vodil Uka Brizani, izvajali so kompozicije Krista Lekaja, Severina Kajtazija in druge, kakor tudi popularne melodije starih avtorjev. Zabavni orkester RTV Priština je nastopal po vsem Kosovu, prisoten pa je bil tudi na mnogih jugoslovanskih festivalih.

Ansambel Kosovski božuri, Priština 1975. Z leve: Miša Popović, Riza Doljaku, Dragan Vasiljević, Marjan Vitaljić, Uka Brizani

Hilmi Statovci

Ko smo v okviru društva „Kulturna prosvetna zajednica" hodili na avdicije, je bil on glavni, on je določal in izbiral tako glasbenike, kakor tudi pevce za potrebe radia.

Ni priznaval rasnih, narodnostnih ali verskih ovir. Ne glede na njihovo narodnostno pripadnost se je družil z vsemi ljudmi, s katerimi je našel skupen jezik – predvsem v glasbi. Nikoli ni skrival dejstva, da je Rom. Na Rome se je pogosto jezil, ker niso razumeli, da jim želi s svojimi nasveti pomagati. Poudarjal je, da lahko Romu uspe le, če se prilagodi večinski družbi. Zavedal se je, da je napredek romskega ljudstva mogoč samo z znanjem in izobraževanjem.

Večkrat je govoril: *„Če lahko Romu pomagaš, mu pomagaj, sicer ga pusti pri miru. Romu bo lahko uspelo le, če bo živel v civilizaciji, v getu pa nima nobenih možnosti."* Ko je konec sedemdesetih let 20. stoletja RTV Priština začela predvajati romsko oddajo *Anglunipe*, je to sicer pozdravil, vendar se je hkrati zavedal, da vsi ti mladi ljudje, ki oddajo ustvarjajo, nimajo nobenih možnosti za lepšo prihodnost, saj so kljub svojemu naprednemu udejstvovanju še vedno živeli v svojih naseljih. Proti koncu osemdesetih let so se razmere v Moravski mahali začele spreminjati na bolje – ljudje so začeli iskati službe, se izobraževati in naseljevati v stanovanjske bloke v mestu.

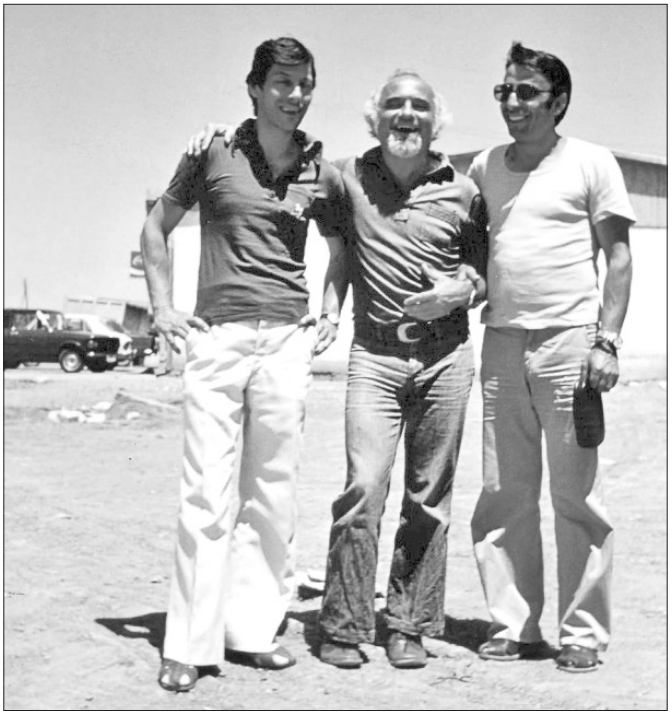

Obisk Balaža Horvata v Novigradu, levo Marjan Vitaljić, desno Uka Brizani (1979)

Igor Prodnik, dipl. režiser

Igor Prodnik, moj dobri prijatelj Igor Prodnik, moj dobri prijatelj, je vprašal mojega očeta Uko Brizanija, kako bi on pomagal Romom, če bi bil predsednik države, kako bi jim svetoval. Njegov odgovor je bil: Romi se morajo vključiti v življenje in se asimilirati, da ne bi živele družine skupaj, ampak vsaka na drugem koncu mesta, posamezno med večinskim prebivalstvom in da niso tako povezani s svojci in sorodniki. Sklenil je: Če lahko Romu pomagaš, mu pomagaj, sicer ga pusti pri miru.

Uka Brizani je bil navzven zadržan človek, redkobeseden in prijazen. V življenju ga je poleg družine zanimala le glasba, okoli katere se je vse njegovo življenje tudi vrtelo. Ni se oziral na politiko, družbene razlike, veroizpoved in družbeno-politične razmere, ki so bile na Kosovu vedno težke.

Dr. Latif Demir

Uka mi je pravil: Joj, kakšno življenje imajo Romi. Če bi bili le malo bolj urejeni in malo pametnejši, da ne bi delali teh neumnosti, bi bili kot glasbeni-

*ki „veliki“ … **Vprašal sem ga: Kako to, da si se iz tega okolja izvlekel in da se ukvarjaš z zabavno in jazzovsko glasbo? Uka mi je odgovoril: Vi tega ne razumete, ker sem zgodaj začel, in ko sem v to prišel, me iz tega nihče ni več mogel iztrgati. Pridobil sem nov način razmišljanja. Kot deček sem se že odločil za drugačno življenje in drugačno glasbo. Nič drugega me ni zanimalo, ušel sem še pravočasno.***

Kot napreden posameznik se je v vseh pogledih razlikoval od svojega romskega okolja. Bil je modernist, človek, ki se je iz geta povzpel na visok, cenjen in ustvarjalen položaj, kar je še zdaj za ljudi, ki živijo v takih razmerah, skoraj nemogoče. Njegova človeška in glasbena drža sta bili samozavestni. Pogosto je z nasveti pomagal romskim glasbenikom, ki so imeli slabo samopodobo brez jasnih ciljev v življenju. Zavedal se je, da so za tako njihovo samopodobo krivi tradicija in okolje, iz katerega so izhajali, in družba, ki jih je zapirala v stereotipne vzorce in tako omejevala možnost za integracijo v sodobno družbo. „Tudi glasbenik je član družbe kakor kdor koli drug in ima kot glasbenik v njej posebno vlogo in pogosto tudi poseben položaj, oboje pa določa družba, ki se mora strinjati glede tega, kakšno je pravilno vedenje glasbenika. Glasbeniki lahko sestavljajo poseben razred ali kasto, lahko jih imajo za profesionalce ali pa ne, njihovo vlogo jim lahko pripiše družba ali pa jo morajo ustvariti sami, njihov družbeni položaj je lahko visok ali nizek ali kombinacija obojega. Skoraj v vsakem primeru pa se glasbeniki družbeno vedejo na določene dovolj opredeljene načine, prav zato ker so glasbeniki, njihovo vedenje pa oblikujeta tako njihova samopodoba kakor tudi pričakovanja in stereotipi, ki jih njihovi vlogi pripisuje širša družba.“[20]

Leta 1977 ga je občina Priština prosila, da bi kot intelektualec pomagal pri popisu prebivalcev Moravske mahale. Ko je popisoval prebivalstvo naselja, je večkrat prišlo do nesporazumov in prepirov med starši in otroki pri odločanju o tem, kakšne narodnosti so. Starši so hoteli, da se deklarirajo za Albance, ker bi jim bilo tako v življenju lažje (lažje bi naredili šole, dobili zaposlitev, imeli bi boljši družbeni položaj), otroci pa so pogosto hoteli ostati romske narodnosti, saj so bili ponosni na to. Uka Brizani ni nikogar silil, naj se opredeli za določeno narodnost.

Traja, Ukov sin

Njegov oče Imer ga je zelo podpiral v njegovem glasbenem življenju, saj si je tudi sam tako prizadeval, ker je bila šola zanj edina rešitev za uspeh v življenju. Moj ded Imer je hotel, da bi vsi njegovi otroci končali kako šolo, tako

[20] Merriam P., Alan. Antropologija glasbe. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 2000, 99.

sinovi, kakor tudi hčerke, a tradicija je bila močnejša. Njegov oče je začel z asimilacijo v družbi in s kulturo že v svojih mladih letih s tem, da je delal v državnem podjetju in imel tako redno delovno razmerje. Imel je še dodatno službo in je za stranski zaslužek čistil čevlje na ulici. V mladih letih je tudi Uka sredi mesta pomagal očetu in pogosto čistil čevlje in tako skupaj z očetom služil denar, da so lahko kupili moko, pšenico za kruh, da bi družina imela za preživetje. Imel je pokojnino in je bil tako redkost med Romi … Spominjam se tudi, da je v pozni starosti ded Imer zelo obžaloval, da nekateri njegovi otroci niso končali šole in so nekateri ostali v tradiciji in tako v revščini.

Bil je dober sin. Očetu je pogosto pomagal pri fizičnem delu, da je lahko nahranil številno družino. Uka Brizani v družini nikoli ni želel nikogar prizadeti. Zelo je spoštoval starše, marljivo je delal in se učil. Od malih nog se je kot najstarejši sin zavedal svoje odgovornosti. Nekaj let po vrnitvi iz vojske je staršem kupil hišo, v kateri so živeli do smrti. Ko je že imel svojo družino in veliko glasbenih obveznosti, je starše vse redkeje obiskoval, saj preprosto ni imel časa za to. Njegova mati ga je zelo pogrešala. Večkrat je govorila, da so ji od tega, ker ne vidi svojega sina, počrnele oči. Vendar je bil Uka Brizani kljub temu skrben sin in je za svoje starše skrbel vse do njihove smrti.

Ker je vedel, da je izobrazba v življenju ključnega pomena, se je trudil, da bi se njegovi najbližji šolali, kakor se je šolal sam. Vendar ga je poslušal le njegov brat Nedžmedin, ki mu je Uka Brizani finančno pomagal, da je končal srednjo glasbeno šolo v Nišu. Kasneje je Nedžmedin Brizani končal tudi glasbeno akademijo v Prištini in postal akademski violinist v Simfoničnem orkestru Radia Priština. Drugim bratom in sestram je pomagal, da so se zaposlili kot delavci.

Traja, Ukov sin

Uka je tudi svojim bratom in sestram pomagal tako, da je mami Fethiji naročal, naj jim da nekaj denarja, s katerim bi se preživljali, saj so posebno še sestre živele v bedi, ker niso imele službe. Uka je bežal, da ne bi videl svojih bratov in sester, zaradi žalosti nad tem, kako so živeli. Večkrat so prihajali k nam z otroki, v stanovanje, ko niso imeli za kruh. Mama jih je povabila noter in jim pripravljala hrano, jim dala jesti in piti, saj tudi po dva dni niso jedli. Oče jim je rekel: Daj jim! Zmeraj, ko so prišli, je to govoril, ker je dobro vedel, da jim drugače ne more pomagati. Živeli so v bedi. Kadar smo ob nedeljah šli na obisk k dedu in babici in hodili po naselju, kjer so živeli, mi je s solzami v očeh, ki se niso videle zaradi očal, rekel, da ne mara prihajati v Moravsko naselje na obisk, ker vidi svoje najbližje sorodnike v takšni bedi. Bil je žalosten. Seveda nekateri Romi v naselju niso bili taki, večina pa.

Uka Brizani se je leta 1953 poročil s Fethije Musli, ki je bila prav tako rojena

v Moravski mahali v Prištini. Tudi ona je iz mešanega zakona. Njen oče Salija Musli je delal v kuhinji v mestni restavraciji v Prištini, mati Jaša Aljuši pa je bila perica. V družini Fethije Musli so se rodili trije otroci, vendar sta dva že v zgodnjem otroštvu umrla (sestra in brat). V njeni družini ni bil nihče glasbenik, doma so govorili romsko in turško. Živela sta v istem naselju in se poročila iz ljubezni.

Fethije in Uka v Vrnjački Banji (1959)

Fethije

„Za Uko sem slišala od prijateljic. Bil jim je všeč – bil je glasbenik, lepotec, priden fant, ki se je razlikoval od vrstnikov. V mesto je hodil mimo naše hiše. Pogosto sem ob oknu čakala, da je šel mimo. Nekajkrat se je ustavil ob hiši in pogledal v okno – najina pogleda sta se srečala. Najina ljubezen se je začela s pogledi.“[21]

Oba sta bila muslimanske veroizpovedi. Fethije je veljala za eno najlepših deklet v mahali. Bila je edinka, starši so lepo skrbeli zanjo, bila je lepo vzgojena. Uka in Fethije sta prvih sedem let živela skupaj z njegovimi starši, kjer so bile razmere nevzdržne – v mahali je vladala revščina, pa tudi njegova družina Fethije ni sprejemala. Uka Brizani se je moral soočiti s tremi različnimi svetovi – z glasbo, ki je bila njegova ljubezen, poskušal je ugoditi svoji ljubljeni ženi, hkrati pa tudi staršem. Kot zakonca sta srečno zaživela šele, ko sta se z družino preselila v stanovanje v centru Prištine – v večstanovanjski blok Radia Priština na Ulici Ramiza Sadikuja 18.

[21] Intervju. 7. marec 2003, Ljubljana.

V zakonu so se jima rodili štirje otroci – Agim (1954), Miradije (1956), Imer (1958) in Mirzijana (1959).

Uka Brizani je bil vse življenje ljubeč in skrben mož. Zavedal se je, da je družina srečna in uspešna le, če je složna. Zakonca sta se dobro dopolnjevala in vsak po svoje skrbela za družino. Čeprav je bila Fethije preprosta in neizobražena ženska, jo je zelo spoštoval, do nje je bil nežen, nikoli ni povzdignil glasu. Zavedal se je, kako odgovorno delo ima soproga z vzgojo otrok in gospodinjstvom, saj je bil zaradi dela pogosto zdoma.

Družino je vsako leto od leta 1962 peljal na enomesečne počitnice na morje, predvsem zato, da bi se Fethije spočila. Nudil ji je vse ugodnosti – med počitnicami ji nikoli ni dovolil kuhati, saj je želel, da se spočije. Leta 1980 je Fethije zbolela za angino pektoris, kar je bilo za Uko velik udarec. Od takrat naprej je poleg svojega dela vestno skrbel tudi zanjo. Ko je leta 1987 sam doživel možgansko kap in je ležal v bolnišnici, je zdravnikom neprestano govoril, da mora domov, ker mora skrbeti za ženo, ki ima angino pektoris, na svoje zdravstveno stanje pa se sploh ni oziral.

Po prihodu v Ljubljano mi je oče dejal: *„Sin, zelo sem zadovoljen z vami, otroki, da ste v življenju dosegli toliko, saj vas je vzgojila nepismena ženska. Veliko sem delal, zato se vam nisem mogel posvečati. Za to, kar je naredila za vas, ji moramo biti vsi hvaležni.“*[22] Uka in Fethije sta leta 2004 praznovala zlato obletnico poroke, v letu 2014 pa 60. obletnico skupnega življenja.

Bil je ljubeč, razgledan in skrben oče, a zaradi službenih obveznosti in dela z družino ni preživljal veliko časa. Ob nedeljah je vsa družina kosila skupaj, in to je bil pravi praznik. Včasih smo šli tudi na izlet. Močno si je želel, da bi bili njegovi otroci akademsko izobraženi. Nasprotoval pa je temu, da bi se ukvarjali z glasbo, saj je vedel, kako težko in nehvaležno je to delo. Pri vzgoji je postavljal izobrazbo na prvo mesto. Mojega brata Agima in sestro Mirzijano ter mene pri glasbenem izobraževanju sicer ni oviral, vendar nam pri učenju nikoli ni hotel pomagati. Sam sem začel komponirati skladbe pri dvanajstih letih. Ko sem ga prosil, naj mi napiše aranžma za prvo skladbo, s katero sem se predstavil na festivalu *Akordi Kosova* leta 1973, je to storil s težkim srcem. Moj brat Agim je v Ljubljani končal srednjo glasbeno in baletno šolo kot tolkalist, vendar ga oče ni hotel sprejeti v revijski orkester, da mu ne bi kdo očital protekcionizma. Spominjam se tudi, da mi v mojih glasbenih začetkih nikoli ni hotel pokazati akordov ali skladb, ki jih je izvajal s svojimi zasedbami in so mi bile všeč. V življenju mi je pokazal le en akord. Preučeval sem harmonizacijo neke skladbe in na nekem mestu nisem razbral, kateri akord sledi. Vprašal sem ga, za kateri akord gre. Pojasnil mi je, da gre za septakord F7, in še, da mi je to

[22] Intervju. 16. oktober 1988, Ljubljana.

povedal prvič in zadnjič, saj je želel, da si sami izostrimo glasbeno uho. Želel nam je nuditi najboljšo izobrazbo.

Vsakič, ko se je vrnil s potovanj, nam je za darila prinašal le knjige ali kakšno lepo stvar (posebej starejši sestri).

Traja, Ukov sin

Spominjam se, da mi je nekoč prinesel LP ploščo iz Beograda: Django Reinhardt & Stephane Grappelli, I got rhythm. Rekel mi je: „To je zgodovinska plošča, to čuvaj, in dobro poslušaj."

Prijateljstvo je v njegovem vrednostnem sistemu kotiralo zelo visoko. Številna prijateljstva je skoval med šolanjem in kasneje na Radiu Priština. Njegovi najboljši prijatelji so bili Karlo Bermel, Dragoljub Moračić in Marjan Vitaljić.

Dr. Vesna Moračić-Piperski

Vem, da je moj oče imel rad dedka Uko in ga je cenil, ne le kot izjemno talentiranega in vsestranskega glasbenika, ampak tudi kot poštenega človeka, ki je predano opravljal svoje delo in z ljubeznijo skrbel za svojo številno družino. Želel si je, da bi bili njegovi otroci izobraženi, in moj oče ga je v tem podpiral. Ponosna sem na njuno dolgoletno iskreno prijateljstvo, ki se ni oziralo na nacionalne razlike, kakor tudi ne na sicer veliko razliko v letih starosti.

Med ljudmi je bil priljubljen, nekaj pa je bilo tudi takih, ki ga niso marali in so mu bili nevoščljivi zaradi vsega, kar je dosegel. Romi so mu zamerili, da je odšel iz mahale. Menili so, da je prodal svojo dušo, zato med njimi ni imel pravih prijateljev. Uka Brizani je Rome kljub temu vključeval v svoje glasbene projekte, vendar za to niso kazali pravega zanimanja. Odlično je obvladal štiri jezike (romsko, srbsko, turško, albansko), ki jih je s pridom uporabljal pri vsakdanjem delu.

Bil je zasebni učitelj glasbe za otroke kolegov in znancev, ki so bili na uglednih družbenih položajih. Učil jih je brezplačno, saj nam je želel s tem utirati pot v lepšo prihodnost.

Mikan Zlatković, pianist RTV Priština

V vsem mojem razvoju je bilo to obdobje, v katerem sem se učil za glasbenika in kjer mi je Uka Brizani veliko pomagal v mojem razvoju. Spominjam se, da mi je pomagal pri bobnih pri nekaterih kompozicijah, saj na Radiu Priština takih bobnarjev ni bilo.

Uka Brizani v mladih letih.

Traja, Ukov sin

Za prijatelje in kolege, ki so ga poznali, nikoli ni skoparil s svojo pomočjo. Vedno je pomagal in vsak svoj razpoložljivi trenutek je uporabil zanje. Njegovi bratje in sestre so zmeraj govorili: Veliko dela, preveč gara za nas in za otroke, da nam je predobro. Nekateri prijatelji so ga imenovali „potnik", ker je vedno kam šel in delal.

Menil je, da je pot v lepši svet povezana s tem, da se prereže popkovina s tradicionalnim romskim načinom življenja in se vzpostavi stik z zunanjim svetom in dobrimi zvezami z vplivnimi ljudmi.

Med ljudmi, ki so ga podpirali in cenili njegovo delo, je treba omeniti Dragoljuba Moračića, uradnika na občinski kulturno-prosvetni skupnosti v Prištini, Bora Moračića, kirurga v prištinski bolnišnici, ter Ratka Moračića, direktorja Glasbene šole Stevan Mokranjac v Prištini.

Sabit Brijani, bratranec Uke Brizanija: *„Uka je pomagal vsem bližnjim, pa tudi drugim Romom iz Moravske mahale. Ker je v družbi užival velik ugled, so ljudje pogosto prišli do zaposlitev s tem, da so omenili, da so prijatelji Uke Brizanija."*[23]

Uka Brizani je bil poliinstrumentalist. Prvi instrument, ki se ga je naučil igrati, je bil očetov boben, saj je bil oče bobnar v pihalni godbi. V glasbeni šoli se je najprej učil violine, violončela in nato trobente, ki je vse življenje ostala

[23] Intervju. 16. marec 2007, Ingolstadt.

njegov glavni instrument. Med šolanjem in kasneje je deloval v raznih zasedbah, v katerih je igral razne inštrumente: harmoniko, klavir, kontrabas, bobne, kitaro in trobento. Kot trobentač se je leta 1954 zaposlil v *Malem simfoničnem orkestru Radia Priština*, trobento je igral tudi kasneje v *Zabavnem orkestru Radia Priština*. Za nemoteno delovanje Zabavnega orkestra je večkrat primanjkovalo glasbenikov, zato je Uka Brizani pri snemanju skladb posnel vse potrebne inštrumente (klavir, kitara, bobni, kontrabas, električni bas, pihalne instrumente, godalne inštrumente). Kot trobentač je slovel po prefinjenem, žametnem tonu, natančni intonaciji, melodičnih solih ter čutni interpretaciji. Njegova trobenta je bila pridušena, nevsiljiva, krhka, a kljub temu močna. V njegovi virtuoznosti, predvsem v solističnih delih, je bilo pogosto mogoče slišati prizvok kosovske tradicionalne glasbe z njeno značilno orientalsko melizmatiko. Zaradi nezmotljivosti, tenzije in nezmotljivega okusa pri izboru tonov v solih je bil kot trobentač zelo spoštovan. Pri igranju melodij uspešnic priznanih tujih trobentačev je bil zelo natančen in se je po najboljših močeh trudil približati izvirniku.

Številni glasbeniki so govorili, da njegova trobenta zveni kot krilni rog, saj je bil njegov ton zelo mehak, podoben tonu slavnega ameriškega jazzovskega trobentača Clifforda Browna. Glasbeni talent Uke Brizanija se je odražal pri vseh instrumentih, posebej pa pri igranju na bobne.

Petar Rakić

Tako se spominjam zvoka Uke in Marjana, jaz pa, Mišo in Karlo, smo bili vsi podrejeni v ritemski sekciji zvoka trobente in saksofona. Tako je zahteval Uka. Govorim zase; vedno omenimo človeka, ki je tedaj vodil zabavni orkester.

Vilma Narativ

Ime Uka – v albanščini to pomeni volk – dajejo otročičku, ki je bolehen, v želji, da bi postal krepek kakor volk. Priimek Brizani pa pomeni „glasorog“. Uko sem poznala, ko sem pela v oktetu in v zboru Radia Prištine. V tem času sva imela precej stikov. Poznala sem ga kot odličnega trobentača, često je dirigiral orkestru.

Ko je bil star trideset let, se mu je pripetila nezgoda, ki ga je kot trobentača zaznamovala za vse življenje. Med nekim igranjem je bobnar tako silovito udarjal po bobnih, da je zlomil bobnarsko palico. Del palice je z vso močjo priletel v njegovo trobento, ki mu je prebila ustnico. Poškodba je bila tako močna, da je začel krvaveti. Ker je Uka Brizani zelo pogosto nastopal in igral trobento, se mu poškodba ni nikoli povsem zacelila. Zato se je pogosto dogajalo, da

mu je med dolgotrajnim, večurnim igranjem ustnica ponovno začela krvaveti. Uka Brizani je povedal, da od te poškodbe naprej nikoli več ni mogel sproščeno odigrati tonskih višin.

V filmu *Uka i bjeshkeve te nemuna*, za katerega je glasbo napisal Redžo Mulić, glasbeni producent pa je bil Bojan Adamič, je Uka Brizani igral *goč - tapan*. Uka Brizani je sodeloval tudi pri snemanju glasbene podlage za film *Kapitan Leši,* za katerega je glasbo prav tako napisal Redžo Mulić.

Z aranžerskim delom je Uka Brizani začel že v mladosti, ko je pisal aranžmaje za svoje prve male zasedbe (harmonika, kitara, kontrabas, bobni, trobenta). Aranžmaji so bili skromni, največkrat jih je pisal v šifrah – akordih – za soliste pa je izpisal vso melodijo. V pisanju aranžmajev se je hitro izpopolnil, saj jih je pisal neprestano, poleg tega pa je imel popoln posluh, zato je brez težav zapisoval tudi najzahtevnejše melodične fraze.

Uka Brizani je pisal aranžmaje skrbno in natančno. Težil je k temu, da so njegove zasedbe glasbo igrale korektno, hkrati pa je tako tudi prisilil glasbenike h glasbeni disciplini. Zavedal se je pomena zapisane in notirane glasbe, saj je to omogočalo izvedbo, kakršno je želel. „Notna pisava naše vrste je za obstoj glasbe, kakršno imamo na voljo, veliko globljega pomena, kakor pa način zapisovanja govora za obstoj jezikovne umetnine. Nobene kolikor toliko zapletene glasbene umetnine brez sredstev naše notne pisave ni mogoče ne producirati ne ohranjati v izročilu in ne reproducirati; brez nje sploh ne more nikjer in nikakor obstajati, tudi ne, denimo, kot interna last ustvarjalca.“[24]

Na začetku svojega aranžerskega dela se je prilagajal glasbenim potrebam okolja, v katerem je deloval, in zmožnostim glasbenikov, ki so mu bili na voljo. Uporabljal je preprosta izrazna sredstva, kar se je ujemalo s potrebami in zmožnostmi okolja v tistem času.

Takrat je bilo tudi zelo težko priti do partitur priljubljenih kompozicij, ki jih je želel Uka Brizani s svojimi zasedbami izvajati. Zato je pogosto hodil v kino in si skladbe, ki jih je kasneje aranžiral, zapisoval na notni papir kar med ogledom filma.

Trajin pogovor z Jožetom Privškom (Jeff Conway), jazz-pianistom, skladateljem in dirigentom

Leta 1993, ko smo pripravljali ploščo za mojo skupino Amadeus, mi je prišlo na misel, da bi nekatere skladbe aranžiral znani skladatelj, dirigent in aranžer Jože Privšek. Med sodelovanjem v studiu sva se pogovarjala o glasbeni sceni v

[24] Blaukopf, Kurt. *Glasba v družbenih spremembah: Temeljne poteze sociologije glasbe*. Studia Humanitatis. Ljubljana: Škuc; Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1993, 221

Sloveniji. Privšek mi je povedal, da svoje aranžmaje ali skladbe vedno prilagodi glasbenikom, odvisno od tega, v kakšnem okolju deluje, in od sposobnosti glasbenikov. Tako je tudi moj oče Uka pisal v Prištini glede na raven tamkajšnjih glasbenikov, in je vedel, kaj lahko odigrajo in koliko.

Nenehno se je izpopolnjeval in si širil glasbeno obzorje. Ker je bilo zelo težko priti do notnih zapisov takratnih glasbenih uspešnic, si je kupil magnetofon znamke *Sonet duo Tesla* z dvema stopnjama hitrosti predvajanja. Z njim je snemal skladbe raznih domačih in tujih radijskih postaj in si tako olajšal aranžersko delo.

Zabavni orkester Radia Priština je izvajal znane kompozicije tujih avtorjev, vendar aranžmajev zanje ni bilo mogoče dobiti. Zato jih je Uka Brizani pisal sam po zvočnih zapisih. Pri tem delu je bil zelo natančen, pa tudi od orkestra je zahteval, da kompozicije izvaja, kolikor je mogoče, podobno izvirniku. Če je šlo za avtorske skladbe jugoslovanskih, predvsem kosovskih avtorjev, je po potrebi v aranžmaje vključeval značilnosti kosovskih neparnih ritmov (7/8, 9/8, 11/8) ter ljudsko melodiko s sodobnim prizvokom in harmonizacijo. Zanimala ga je predvsem sodobna zabavna glasba, zato je tudi v bolj tradicionalne skladbe vnašal najrazličnejše njene elemente. Aranžmaje je pisal v sodobni govorici, s premišljenimi potezami pri harmoniji in odločno pri uporabi ritmičnih poudarkov. V aranžmajih je puščal določeno stopnjo prostosti za improviziranje, vendar pri tem ni nikoli dopuščal, da bi to motilo ritmična in metrična razmerja v skladbi. V svojem najplodnejšem obdobju je napisal tudi po petnajst aranžmajev na mesec.

Naročila za pisanje aranžmajev avtorskih skladb je pogosto dobival tudi od drugih glasbenikov. Med njimi so bili predvsem pevci. Če je bila Uki Brizaniju kaka skladba všeč, jo je ponudil v izvajanje *Zabavnemu orkestru*. To je bilo za mlade pevce velika čast, hkrati pa jim je to pomagalo k boljši prepoznavnosti in k uveljavitvi na glasbeni sceni.

Hilmi Statovci

Bil je najbolj sposoben in kvaliteten instrumentalist na Kosovu. Res je, da je bil starejši od mene, a ko me je Uka prvič poklical, da bi z njim igral, je bila to zame velika počastitev, da bom igral s tako velikim glasbenikom. Obenem pa sem imel tremo. Pogovarjala sva se in je naglo izvlekel iz mene to tremo, ker je znal ravnati z mladimi glasbeniki. Uka je bil prijeten, miren, učil me je, in vse, kar sem dosegel, sem dosegel z delom, zahvaljujoč njemu!

Uka Brizani je dobro poznal značilnosti kosovske tradicionalne glasbe, kar se je odražalo v njegovem glasbenem opusu – predvsem v skladbah iz njegovih zgodnjih ustvarjalnih let. Njegovo ustvarjalno delo je velik prispevek k razvo-

Skladatelj Tomor Berisha in dirigent Uka Brizani pred festivalskim nastopom (okoli leta 1985)

ju kosovske glasbe, predvsem zabavne. Ker je izhajal iz tega okolja, je točno vedel, kaj to okolje potrebuje.

Nahid Bejtullahi

Šef Zabavnega orkestra v tistem času je bil Uka Brizani, s katerim sem se takoj spoprijateljil, ker sem tudi sam ljubitelj jazzovske in zabavne glasbe, ki pa so jo tam izvajali, ko so vadili. Uka je v glavnem igral trobento, po potrebi pa je igral tudi na druge inštrumente. Često je igral na sintetisizerju, ki pravzaprav ni bil kaj prida, saj je bila ta tehnika tedaj še na začetku razvoja. Spominjam se, kako se je Uka pritoževal, da inštrument ni uglašen in ne more igrati, kakor bi bilo potrebno, in me je vprašal, ali bi mu lahko pomagal. Ker ni bilo tehnične dokumentacije, je kar sam odprl inštrument, da sem lahko videl, na kakšnem principu deluje. Tedanja tehnika je bila takšna, da je vsaka tipka imela svoj lokalni oscilator, ki je določal višino tona, imel pa je tudi potenciometer za uravnavanje glasnosti. S posebnim izvijačem sem začel instrument „uglaševati", pri čemer mi je seveda pomagal Uka, ker je bil vendar profesionalec. Tako je bil sintetisizer pripravljen za uporabo, in videl sem, da sem pri glasbenikih požel spoštovanje, o tem so potem govorili, kako sem uglasil ta inštrument.

Ves čas svojega profesionalnega udejstvovanja si je želel komponirati, vendar zaradi velike obremenjenosti z Zabavnim orkestrom in drugimi glasbenimi zasedbami, ki jih je vodil, za skladateljsko delo preprosto ni imel časa.

Uka Brizani kot dirigent na festivalu Akordi Kosova v Prištini (1978)

Glede tega sam pravi: „Zaradi preobremenjenosti nisem posvečal časa komponiranju, vendar sem si to vedno želel. Veliko sem aranžiral, včasih tudi po tri skladbe na dan, veliko časa sem preživel v studiu, ker sem nenehno snemal razne inštrumente in se ukvarjal z orkestrom. Vedno sem razmišljal, da bom komponiral, ko bom imel več časa, vendar me je bolezen prehitela."[25] Napisal je le nekaj deset vokalno-instrumentalnih in instrumentalnih kompozicij. Nekaj besedil zanje je napisal sam, nekaj pa so jih napisali drugi avtorji, katerih imen se Uka Brizani žal ne spominja. V njegovem arhivu se je ohranilo le notno gradivo dveh skladb: *Kada proleće dođe, Ćhaje Kamlije*. Uka Brizani ima v osebnem arhivu tudi dva izrezka iz časopisa (najbrž kosovska), v katerih sta omenjeni dve njegovi avtorski skladbi – *Zaljubljeni kaktus* in *Pozdrav sa Kosmeta* – vendar zanju ni notnega gradiva. Med raziskovanjem sem opravil več intervjujev z dolgoletnimi glasbenimi sodelavci Uke Brizanija – med drugimi s saksofonistom Marjanom Vitaljićem, ki je povedal: *„Uka je napisal veliko kompozicij, predvsem pa aranžmajev, ki jih je pisal za malo zasedbo in veliki orkester, katerega dirigent je bil."*[26]

Vodenje *Zabavnega orkestra Radia Priština* je Uka Brizani prevzel takoj po ustanovitvi in ga vodil do leta 1987, ko ga je presenetila bolezen. Njegovo dirigentsko delo je zajemalo več področij. Najprej je moral formirati zasedbo, da je orkester sploh lahko začel delovati. Zaradi pomanjkanja glasbenikov je bil v orkester prisiljen sprejeti tudi amaterske glasbenike, s katerimi se je moral dodatno ukvarjati, da so lahko brali notne zapise. Pogosto je moral glasbenikom pojasnjevati zakonitosti zabavne glasbe in njihovo vlogo v orkestru. Šolanih glasbenikov, ki bi bili vešči dela v zabavnem orkestru, je bilo malo. Peščico glasbenikov je moral nenehno motivirati, da orkestra ne bi zapustili. Tudi aranžmaje je moral prilagajati sposobnostim glasbenikov, iz njih pa je vedno izvlekel toliko, kolikor so bili zmožni odigrati. Priprave orkestra za razne prireditve so vedno zahtevale veliko časa. Sestava orkestra nikoli ni bila stalna, nenehno je moral iskati nove glasbenike in jih vedno znova pripravljati. To je zahtevalo veliko časa in celega človeka.

Kot dirigent je bil zelo natančen, zahteval je veliko discipline. Veliko se je snemalo, zato je moral biti Zabavni orkester dobro pripravljen. Dirigentsko delo mu je bilo v veliko veselje, posebej v kasnejših letih, ko je dirigiral raznim jugoslovanskih revijskim orkestrom.

Nekdanji violinist *Simfoničnega orkestra Radio-televizije Priština* Ismet Jašarević se spominja: *„Uka Brizani je bil dirigent, ki je v zabavni glasbi reševal harmonične in ritmične probleme. Pripravljal je orkester za svoje kolege skladatelje-dirigente, ki so tako prišli dirigirat že pripravljenemu orkestru. Seve-*

[25] Intervju. 14. september 2009, Ljubljana.
[26] Intervju. 10. september 2009, Beograd.

S simfoničnim orkestrom RTV Priština na gostovanju v Albaniji leta 1979.

da je bil zato zelo cenjen in spoštovan; spoštovali so ga tako kolegi dirigenti in skladatelji, kakor tudi glasbeniki.“[27]

Ismet Jašarević

Njegovo gostovanje v vlogi dirigenta ali glasbenika na festivalih v Opatiji, na Dubrovniških letnih igrah, v Budvi, Nišu, Beogradu, na Glasbeni paradi v Radencih, na srečanju plesnih orkestrov Jugoslavije RTV postaj, skratka po vseh mestih Jugoslavije, v skoraj vseh mestih Albanije, kar dvakrat, vse to kaže na njegovo glasbeno veličino.

[27] Intervju. 17. november 2009. Zagreb.

Dragan Radonić

Ko sem januarja 1977 iz Niša prišel v Priština in začel delati v Simfoničnem orkestru RTV Priština, sem spoznal Uko Brizanija, ki je vodil Zabavni orkester. Med kolegi je bil zelo spoštovan in priljubljen. Kot nadrejeni je bil zelo korekten. V službi je bil vedno dobre volje.

Uka je dirigiral na naslednjih koncertih na gostovanju v Albaniji, ki je trajalo od 9. septembra do 4. oktobra 1979:

11. 9. Tirana
12. 9. Drač (Durres)
13. 9. Valona (Vlora)
17. 9. Saranda (Sarande)
18. 9. Saranda (Sarande)
19. 9. Argirokastra (Gjirokaster)
21. 9. Elbasan
22. 9. Elbasan
23. 9. Pogradec
30. 9. Tirana
1. 10. Skadar (Shkoder)

Eden večjih dirigentskih nastopov je bilo dirigiranje lastnemu orkestru, ki je spremljal vse izvajalce na izboru za jugoslovansko popevko *Jugovizije* (izbor za Evrovizijo) leta 1986 v Prištini. Pomembnejši festivali, na katerih je večkrat dirigiral, so bili Opatijski festival (Opatija, Hrvaška), Akordi Kosova (Priština, Kosovo) in Glasbena parada (Radenci, Slovenija).[28]

V Prištini je začela radijska postaja delovati leta 1946. Po prvih pionirskih korakih, ki so trajali vse do leta 1949, se je začela druga faza v življenju in delu Radia Priština. Razmere za delo so se izboljšale, v radijskem arhivu je bilo zbranih približno 500 gramofonskih plošč. Leta 1950 so ustanovili stalni ljudski orkester, v katerem so med drugimi nastopili izvrstni glasbeniki, kakor: Redžep Šukrija (klarinet), Ljubomir Jašarević (violina), Vojislav Savić (bas) in Mumin Durmiš (džimbiš). Leta 1951 so začeli oddajati program v turškem jeziku. Turški ljudski glasbi so dali velik prispevek glasbeniki Rasim Sali, Bajram Krveši in Adam Maculji. Isto leto so uredili tudi majhen glasbeni studio. Boljše okoliščine so omogočile, da se je leta 1953 povečal obseg glasbenega programa. Zato so prenovili večjo dvorano – t. i. veliki glasbeni studio. Tisto leto je Radio Priština emitiral več ko 4000 ur lastne produkcije, od tega 2841 ur glasbenega programa – nekatere oddaje so prevzemale tudi druge jugoslovanske radijske postaje.[29]

Hkrati sta se oblikovala ljudski in zabavni orkester. Zahvaljujoč entuziazmu glasbenih amaterjev mesta je ob pomoči vojaških glasbenikov iz prištin-

[28] Zaradi pomanjkljivega arhiva ni mogoče navesti vseh letnic udeležbe Uke Brizanija na pomembnejših jugoslovanskih festivalih. Z njegovih ohranjenih priznanj, na katerih je letnica udeležbe, je mogoče razbrati, da je v letih 1982, 1983 in 1984 sodeloval na Glasbeni paradi v Radencih ter leta 1985 na Opatijskem festivalu.

[29] *Leksikon jugoslavenske muzike*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1984.

Mali simfonični orkester Radia Priština (1954), Uka na trobenti v zadnji vrsti, tretji z leve

Uka in kolega hornist Jozef Kikić pred prvim studiem radio Priština na pavzi med vajami (okoli leta 1955)

Uka Brizani kot trobentač, Simfonični orkester Radio-televizija Priština, ter zbor Collegium Cantorum (okoli leta 1976)

Uka Brizani kot timpanist v Simfoničnem orkestru Radio-televizije Priština (1980)

skega garnizona Jugoslovanske ljudske armade na radiu nastal *Mali simfonični orkester*. To je bil hkrati tudi prvi orkester, ki je izvajal resno glasbo – predvsem izvirna dela, priredbe in stilizacije kosovskih skladateljev, pa tudi dela drugih jugoslovanskih glasbenikov in dela iz svetovne glasbene literature – kolikor so to dopuščale njegove tehnične zmogljivosti. Prvi dirigenti Malega simfoničnega orkestra so bili vojaški kapelnik Bogoljub Vojnović, Pavlović, Janković Pavle in Oliver Ristić, ki je vodil orkester do leta 1960.

Priložnostna zasedba glasbenikov iz simfoničnega in vojaškega orkestra leta 1955

Poleg omenjenega polprofesionalnega orkestra je bil leta 1955 ustanovljen še polprofesionalni radijski zbor, ki je štel 24 članov. Njegova glavna naloga je bila izvajanje umetniške ljudske albanske glasbe kosovskih skladateljev. Vodil ga je skladatelj Redžo Mulić. Z njegovim prihodom se je glasbena produkcija Radia Priština obogatila, saj je s svojimi kompozicijami obogatil repertoar zbora in orkestra. K uveljavljanju albanske ljudske glasbe je veliko prispevala vokalna solistka Nexhmije Pagarusha, poleg katere so se kasneje uveljavili še Liliana Çavolli, Jordan Nikolić, Sabri Fejzullahu in drugi.

Zelo pomemben prispevek k albanski umetniški glasbi na Radiu Priština je dal skladatelj Lorenc Antoni, ki je leta 1956 prevzel vodenje radijskega zbora. Leta 1961 je bil na Radiu Priština ustanovljen poseben oddelek, glasbena produkcija, ki je odigrala zelo pomembno vlogo v razvoju umetniške glasbe na Kosovu. Za ustanovitev te produkcije ima posebne zasluge Skender Gjinali, eden prvih urednikov glasbenega programa Radia Priština.[30]

Leta 1953 je na Radiu Priština nastal *Mali simfonični orkester*, ki se mu je Uka Brizani pridružil kmalu po nastanku. Leta 1974 se je orkester preimenoval v *Simfonični orkester RTP* (Radio-elevizija Priština). Med letoma 1954 in 1976 je Uka Brizani v orkestru deloval kot trobentač, od leta 1977 do 1987 pa kot tolkalist-timpanist. To je bil prvi orkester, ki je izvajal predvsem umetni-

[30] *Leksikon jugoslavenske muzike*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1984.

ško glasbo, obdelave ljudskih melodij, kompozicije jugoslovanskih avtorjev s poudarkom na kosovskih avtorjih ter preprostejša dela tujih skladateljev, seveda, kolikor so to dopuščale tehnične zmogljivosti orkestra. Skladbe so bile kompozicijsko tehnično preproste, saj orkester ni bil pripravljen za izvajanje zahtevnejših, večstavčnih skladb, prav tako ni bilo dovolj kadrov.

Skladatelji Vinçenc Gjini se *Malega simfoničnega orkestra* spominja takole**:** „Poleg skladb Lorenca Antonija se spomnim uverture *Prodana nevesta* Bedřicha Smetane, ki jo je orkester izvedel v Prizrenu. Izvajali so preprostejše in lahkotnejše kompozicije, ker ni bilo glasbenih kapacitet, da bi odigrali kaj več. Vendar se je delalo in živelo.“[31]

Uka Brizani **pravi:** „*V današnjem času je težko dopovedati, v kakšnih razmerah smo delali. Na pult smo dobivali preproste kompozicije, ki smo jih lahko odigrali oziroma da smo sploh lahko kaj delali.*“[32]

V *Malem simfoničnem orkestru Radia Priština* je Uka Brizani igral trobento. Orkester se je „mali“ imenoval zato, ker je bil res majhen – v njem je bilo nekaj violin, viol, violončel, kontrabasov ter pihalci, ki so prihajali iz drugih jugoslovanskih republik in tujine, predvsem iz Romunije. *Kakor je povedal Ismet Jašarević (2013): „Godalci so bili predvsem Romi iz Skopja in Niša, pihalci pa so prihajali iz vojaškega orkestra JNA.“*[33]

Uka Brizani **pripoveduje:** „*Leta 1954 sem postal član Malega simfoničnega orkestra. Moja sreča je segala do vrhov gora. Vendar je to pomenilo tudi veliko obveznosti. Moral sem delati bolj marljivo in samozavestno. Nenehno se mi je zdelo, da se še nisem našel. Čutil sem, da moram postaviti prste na trobento in iz nje izvabiti zvoke divjih ritmov. Bil sem mlad, iz mene je nenehno izvirala moč.*“[34]

Poleg delovanja v simfoničnem orkestru je bil Uka Brizani zelo aktiven tudi na področju zabavne glasbe – imel je velike vizije, ki so ga nenehno spremljale. Premišljeval je o velikih glasbenikih zabavne glasbe in se navduševal nad njihovimi kompozicijami, kot so: Louis Armstrong (*Hello Dolly, All Of Me),* Art Farmer (*Petite Belle*), Herb Alpert (*Tijuana Taxi, A Taste of Honey*), Miles Davis *(All Blues)*, Harry James (*Green onions*), Clifford Brown (*Sandu*) in še veliko drugih jazzovskih in latinovskih glasbenikov, Cliford Brown, ki ga je Uka zelo rad poslušal, ter številne druge jazz glasbenike.

[31] Intervju. 5. november 2004. Buje.
[32] Intervju. 5. november 2004. Buje.
[33] Intervju. 17. november 2009. Zagreb.
[34] Intervju. 5. november 2001. Ljubljana.

Petar Rakić (2017)

„Tako se spominjam zvoka … Uke in Marjana, jaz pa, Miša, in Karlo, smo vsi bili podrejeni ritmu in sekciji zvoka trobente in saksofona, tako je hotel Uka."

„Govorim zase, vedno se spominjamo človeka, ki je tedaj vodil zabavni orkester in kosovske skupine, s katerimi sem nastopal. Še eno: človek, ki me je uvedel v notiranje in aranžiranje, je Uka Brizani."

„Ne morem, če govorim javno o orkestru Radia Priština, da ne spomnim na šefa in izrednega trobentača Uko in saksofonista Marjana ter na njun skupni zvok, s katerim sta impresionirala vse muzikante, domače in tuje."

V stik s tujo glasbo je Uka Brizani prihajal tudi prek filmov – posebej rad je gledal glasbene filme, s pomočjo katerih je uresničeval svoje glasbene vizije. Sam pravi, da si je posamezne glasbene filme ogledal večkrat, saj je tudi tako prihajal do glasbenega gradiva. V kino je hodil s prijateljem, ki mu je plačal vstopnico, da mu je ta s svetilko osvetljeval notni papir, na katerega si je zapisoval glasbo s filma. Če mu med enim ogledom filma ni uspelo zapisati vse glasbe, si ga je ogledal tolikokrat, dokler ni imel na papirju vsega. Posebej so mu ostali v spominu film *Bathing Beauty*, v katerem je igral trobentač Harry James, ki ga je občudoval, ter dve uspešnici, ki si ju je zapisal: *Hora Staccato* in *Trumpet Blues and Cantabile*. In film *Young man with the horn* (Mladenič s trobento, 1950) s Kirkom Douglasom v glavni vlogi.

O tem mi je oče *Uka Brizani* povedal: *„Ko sem poslušal Harryja Jamesa, se mi je zdelo, ko da se mi je odprl svet. Njegov ton mi je segel v srce, duša se mi je napolnila in še bolj sem si želel, da bi moj ton zvenel kakor njegov. Bil je moj idol."*[35]

Poleg preigravanja lahkotnega *jazza*, s katerim si je širil glasbeno obzorje (predvsem zato, ker je v tej glasbi v ospredju inštrument), in zanimanja za filmsko glasbo se je ukvarjal tudi s prearanžiranjem jugoslovanskih in svetovnih uspešnic zabavne glasbe. Vso to glasbo je izvajal in preigraval v različnih zasedbah, ki jih je sestavljal za razne potrebe. Glasbenike je vabil v zasedbe iz vojaškega, radijskega, ljudskega in simfoničnega orkestra ter druge glasbenike, saj na radiu še ni bilo zabavne sekcije. Zasedbe, v katerih je deloval, so bile v primerjavi z današnjimi okrnjene, saj ni bilo veliko glasbenikov zabavne glasbe. Na voljo je imel na primer harmoniko, kitaro, kontrabas, boben in trobento oz. kakšen drug pihalni inštrument ali pa harmoniko, kitaro, kontrabas brez bobna, in trobento. Včasih je igral z neizobraženimi glasbeniki, ki jih je bilo zlasti med turško populacijo veliko. To so bili predvsem premožnejši samo-

[35] Intervju. 17. avgust 2007, Ljubljana.

Uka v ansamblu, ki so ga sestavljali glasbeniki iz simfoničnega in ljudskega orkestra Radia Priština (leta 1960)

stojni podjetniki, ki so na povabilo Uke Brizanija v prostem času sodelovali v njegovih zasedbah. Takrat je imel tudi vlogo pedagoga.

V teh letih je imel Uka Brizani na področju zabavne glasbe v Prištini vse niti v svojih rokah – pri vsem, kar se je dogajalo na področju zabavne glasbe oziroma če je bila potreba po njej, je bil Uka Brizani prvi, na katerega so se ljudje obrnili. Sestavljal je razne zasedbe, ki jih je prilagajal in kombiniral z glasbeniki, ki so mu bili na voljo. Pogosto se je dogajalo, da je kar sam poprijel za instrument, če zanj ni našel glasbenika. Tako je večkrat igral bobne, harmoniko, kitaro, klavir, orgle in druge inštrumente.

V simfoničnem orkestru je bilo veliko glasbenikov, ki jih je Uka Brizani prav tako vključeval v občasne zabavne zasedbe. Želja, da bi ustanovil zabavni orkester, je bila čedalje močnejša. Človek, ki ga je pri tem najbolj podpiral in ga razumel, je bil Karlo Bermel. Bil je madžarskega rodu, rojen v Subotici, bil je zelo razgledan in je izhajal iz ugledne družine – njegova starša sta bila zdravnika. V orkestru je bil violončelist, po potrebi tudi kontrabasist. Postala sta življenjska prijatelja. Uka Brizani se je od Karla Bermela, ki je bil deset let starejši od njega, veliko naučil. Prijatelja sta se v glasbenem pogledu odlično razumela. Omeniti je treba tudi velik Bermelov glasbeni arhiv – imel je veliko plošč, ki sta jih pogosto poslušala. Karlo Bermel je imel veliko dobrih stikov in je naročal plošče iz tujine. Kasneje, ko je že deloval *Zabavni orkester Radia Priština*, in je bil Karlo Bermel, poleg tega da je igral v njem, tudi glasbeni pro-

ducent, je poskrbel, da je imel Radio Priština bogato diskografijo tuje zabavne in jazzovske glasbe. Karlo Bermel in Jozef Joško Kesler sta delovala tudi v redakciji zabavne glasbe in jazza. Karlo je iz tujine dobival najnovejše jazzovske plošče, kar je bilo ob koncu 60. let velika redkost. Ob vsaki novi pošiljki je organiziral poslušanje v redakciji. Ob pričetku delovanja Zabavnega orkestra sta pričela z aranžiranjem. Svoje prvo delovanje in izkušnje na tem glasbenem področju so preizkusili (to je bilo pionirsko delo tistega časa v Prištini): Uka Brizani, Balaž Horvat, Moca Mihajlović, Severin Kajtazi in Kris Lekaj.

Jugoslav Rađenović

Uka Brizani je bil ustanovitelj Zabavnega orkestra RTV Priština, a v svojem bogatem glasbenem opusu je bil tako dirigent, skladatelj, in kar je najbolj pomembno, učitelj mnogim rodovom sedaj izvrstnih glasbenikov, velikim imenom, ki dominirajo na glasbeni sceni nekdanje Jugoslavije, pa tudi širše.

Prijatelja pa nista sodelovala samo v tem orkestru, skupaj sta igrala v raznih zasedbah, sestavljenih za razne priložnosti – povsod, kjer je bila potreba po zabavni in jazzovski glasbi. Posebej priljubljene so bile plesne matineje. Spremljala sta tudi pevce zabavne glasbe in romanc – Liliano Çavolli, Jordana Nikolića, Nexhmijo Pagarusho, Quazim Dushku, v tej skadbi prevladuje Ukova trobenta v mehiškem stilu, posnetek iz 1970 „Hasta la vista“. Njuno sodelovanje in skupno nastopanje je trajalo dve leti (1954–1956), nato je šel Uka Brizani v vojsko.

Uka Brizani je 30. marca leta 1956 odšel na dvoletno služenje vojaškega roka v Zemun. Kot glasbenika so ga takoj vključili v glasbeno sekcijo. Ker je imel organizacijske sposobnosti, je formiral vojaško glasbeno skupino, ki so jo sestavljali vojaki iz vojašnice. Nadrejeni so takoj opazili njegovo glasbeno znanje in talent ter pridnost, zato so ga že takoj na začetku aktivirali za igranje jutranje budnice. Uka Brizani je v vojski pridno vadil trobento in komponiral. Med nadrejenimi je užival poseben status, zato ga niso obremenjevali z drugimi vojaškimi deli in obveznostmi. Ker je bil zelo priljubljen, je užival tudi druge privilegije – iz vojašnice je na izhode in koncerte lahko odhajal v civilni obleki.

V vojski se je glas o njem hitro širil. Kmalu so v stik z njim stopili glasbeniki iz Radia Beograd in drugih vojaških območij in ga angažirali v razne zasedbe. Med njimi je bil tudi pianist Mihajlo Petraš, s katerim je Uka Brizani veliko nastopal na prizoriščih, kjer so igrali vokalno in instrumentalno zabavno glasbo. Mihajlo Petraš je kasneje postal dirigent *Reprezentativnega orkestra Garde JLA.* Pa še brat znane jazz pevke Nade Kneževič, ki je bil tudi v Titovi gardi šef orkestra, Dragan Knežević.

Uka Brizani z glasbeno zasedbo in Sava Gojković, med služenjem vojaškega roka v Zemunu (1956–1958)

Uka Brizani je večkrat nastopil tudi z *Jazz orkestrom Radia Beograd*[36], kamor ga je povabil dirigent Vojislav Simić. Z orkestrom je posnel nekaj skladb. V tem obdobju je sodeloval s trobentačem in skladateljem Aleksandrom Koračem, Zvonimirom Skerlom, vokalistom Milanom Minjo Suboto, pianistom Sašo Suboto, kitaristom Draganom Jelićem, kasneje članom znane pop skupine Yu Grupa, in z drugimi. Najboljše sodelovanje je vzpostavil s kitaristom Savo Gojkovićem, s katerim sta sodelovala tudi kasneje.

Uki Brizaniju so ponudili redno zaposlitev v Jazz orkestru Radia Beograd, vendar je zaradi mlade družine in staršev, ki jih je imel v Prištini, ponudbo zavrnil.

O tem času pripoveduje: *„Večkrat me je ujela vojaška policija, ki me je pripeljala v vojašnico; ker pa sem bil dober glasbenik, so mi nadrejeni vedno vse odpustili. Med služenjem vojaškega roka sem dobro zaslužil. Kupil sem si prvo trobento, sicer pa sem ves denar pošiljal staršem v Prištino. Ti so se spraševali, od kod mi denar, saj so se bali, da ga ne služim zakonito. Oče in mama sta me celo večkrat obiskala, ker sta hotela vedeti, od kod mi toliko denarja. Ko sta prišla v Beograd, sta se pogovorila z mojimi nadrejenimi, ki so jima o meni*

[36] Jazz orkester Radia Beograd je bil osnovan leta 1948 kot Zabavni orkester Radia Beograd, kasneje, leta 1954, se je razdelil na godalni in pihalni del. V začetku je orkester izvajal revijsko glasbo in simfonični jazz. Pod vodstvom dirigenta Vojislava Simića je postal zelo priljubljen doma in v tujini. *Leksikon jugoslavenske muzike*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1984.

povedali vse najboljše in tudi to, da mi dovolijo nastopati z drugimi glasbeniki. Dobil sem dovoljenje za izhod in ju peljal v živalski vrt, kjer sta bila prvič v življenju. Spominjam se, kako sta bila začudena, ko sta prvič videla nekatere živali, in kako se je mama prestrašila, ko ji je slon z rilcem iz rok vzel hrano, s katero ga je hranila."[37]

Uka Brizani se je iz vojske vrnil s še večjim navdušenjem za glasbo in z neizmerno željo, da bi uresničil vse svoje glasbene vizije. V Beogradu je v dveh letih spoznal odlične glasbenike, s katerimi je sodeloval. Mesto v orkestru ga je čakalo, njegovi glasbeni kolegi so bili veseli njegove vrnitve. Do leta 1960 je še vedno delal v simfoničnem orkestru in nastopal z raznimi svojimi zasedbami, v katere je vabil glasbenike iz simfoničnega, ljudskega in vojaškega orkestra. Največ je sodeloval z bobnarjem Karlom Bermelom, s katerim je sodeloval že pred vojsko, ter s saksofonistom Marjanom Vitaljićem. Drugi glasbeniki so se menjavali.

Poleg delovanja v simfoničnem orkestru je Uka Brizani med službovanjem v Prištini sodeloval tudi z *Vojaškim orkestrom JLA* iz Prištine in z njim nastopal po vsej Srbiji. O tovrstnih prireditvah v tem času podrobneje piše etnomuzikologinja Vesna Ivkov v knjigi o svojem očetu harmonikarju Srboslavu Ivkovu: „Koncerti so bili v dvoranah JLA, koncertnih dvoranah, gledaliških dvoranah in dvoranah doma kulture. Izvajalci so bili na odru, občinstvo pa je zbrano in v tišini spremljalo program. Koncerti so se navadno začenjali z instrumentalno najavo, nato se je na odru pojavil voditelj programa. Po uvodnem pozdravu je voditelj pozdravil vse člane orkestra ali orkester nasploh in predstavil vokalne soliste. Vsak pevec je navadno izvajal nekaj skladb iz svojega repertoarja ali pa pesmi, ki so ustrezale prazniku, ki so ga praznovali."[38]

Sodelovanje Uke Brizanija z vojaškim orkestrom je bilo večplastno – v njem je bil trobentač, aranžer in skladatelj. V okviru vojaškega orkestra je deloval tudi mali zabavni orkester, ki ni bil najbolj vešč izvajanja zabavne glasbe, zato ga je Uka Brizani večkrat pripravljal in zanj pisal aranžmaje – največkrat za kvartet (boben, električni bas, električna kitara, klaviature) in sekstet (boben, električni bas, električna kitara, klaviature, trobenta, tenor saksofon).

Med imeni takratne zasedbe so: Milutin Zekić (trobenta), Krešten Vaslav Krcko (pozavna in po potrebi harmonika), Lazar Radulović (tolkala in orgle) in Bogoljub Bogičević Bogi (angleški rog), Ante na trombonu, Rade kot trobentač, in drugi. Največkrat je povabil k sodelovanju tromboniste in trobentače iz vojaškega orkestra v Zabavni orkester RTV Priština. Dosti jim je pomagal pri branju not, pri fraziranju na vajah in pri snemanju v studiu.

---

[37] Intervju. 20. september 2005, Ljubljana.

[38] Ivkov, Vesna. *Harmonika život moj: 45 godina umetničkog rada Srboslava – Srbe Ivkova.* Beograd: Beogradska knjiga, 2008, 89.

Mali zabavni orkester je ob sobotah pripravljal plese in enkrat na leto tekmovanje za mlade pevske talente. Uka Brizani je z malim zabavnim orkestrom večkrat nastopal v domu JLA, kjer so popestrili različne dogodke (silvestrovo, 1. maj, različne sprejeme, plese, državne in vojaške proslave).

Imer Traja Brizani

Moj prvi nastop v 6. razredu osnovne šole je bil, ko sem nastopil na tekmovanju, ki so ga organizirali v domu JLA v Prištini, kjer sem pel pesem „Mami blue". Aranžma je napisal moj oče Uka za vojaški mali zabavni orkester. Sam sem tudi večkrat nastopal z malim zabavnim orkestrom JLA in imel turneje po garnizonih Srbije, koncerte z v tistem času zelo znanim makedonskim pevcem Draganom Mijalkovskim in Mirjano Pavlović, mlado pevko iz Prištine. Koncerti so bili dobro organizirani in obiskani. Pel sem skladbe, kot na primer evergrin The shadows of your smile, Dječak je tužan grupe Pro Arte in svetovno uspešnico Mami Blue.

Prva zasedba na Radiu Priština je začela delovati septembra leta 1961. Uradni začetek glasbene produkcije Radia Priština in Zabavnega orkestra Radia Priština pod vodstvom in v organizaciji Uke Brizanija (vodil ga je do leta 1987) pa je bil meseca maja leta 1962 (v celotni sestavi). Takrat so že delovali zabavni in plesni orkestri v radijskih centrih drugih republik. Ob druženju s Karlom Bermelom, ki je bil redni član njegovih zasedb, ter ob skupnih vizijah o zabavnem orkestru se je leta 1960 Uka Brizani odločil, da se bo s predlogom o ustanovitvi zabavnega orkestra obrnil na Ismeta Muljo, takratnega direktorja Radia Priština. Direktor je navdušeno pozdravil njegovo idejo o ustanovitvi orkestra. Poznal je že prejšnje Ukove glasbene zasedbe, ki so izvajale zabavno glasbo, in njegove trobentaške uspehe, zato mu je nalogo v celoti zaupal. Rekel mu je, da bo imel, če bo ustanovil orkester, na voljo šest stanovanj, kamor se bo lahko vselil z družino, hkrati pa bodo stanovanja dobili tudi vsi člani orkestra.

Marijan Vitalić – ***saksofonist RTV Priština in orkestra Kosovski božuri***

Orkester je bil formiran v septembru 1961, v polni sestavi pa je začel delovati v maju 1962. Uka je bil trobentač v orkestru, pa tudi komponist in aranžer, a pozneje, ko je bil formiran Veliki zabavni orkester, je bil tudi dirigent tega orkestra.

Uka je bil zelo duhovit in vsa naša gostovanja so bila polna njegovih šal, domislic. Imel je izredno dober odnos do vseh ljudi. Kot človek in kot glasbenik

je bil pri vseh glasbenikih izredno dobro sprejet. Imel je veliko število skladb, posebej pa še aranžmajev, ki jih je pripravljal za malo sestavo in za veliki orkester, katerega dirigent je bil.

Uka Brizani **se spominja:** *„Rad bi vam povedal, kako sem pridobil glasbenike za formiranje prvega zabavnega orkestra na radiu. Za radijske potrebe formiranja zabavnega orkestra sem v iskanju glasbenikov prišel vse do Rovinja, ker sem slišal, da tam igra dober orkester. Nisem jih dobil, in sem se vrnil v Prištino. Direktorju sem rekel, da nisem mogel dobiti niti enega glasbenika. On se je nasmehnil in mi rekel, naj iščem naprej, sicer ne bo nič s stanovanji, in naj se mu javim šele, ko bom nalogo opravil. Ko sem odhajal od njega, sem razmišljal, kaj naj naredim. Čez nekaj časa sem v Beogradu našel saksofonista Marjana Vitaljića iz Kruševca, kontrabasista Momčila Moca Mihajlovića v Skopju, kitarista Savo Gojkovića in pianista Joška Keslerja. Vrnil sem se k direktorju in mu povedal, da sem našel štiri glasbenike. Kakor sva se dogovorila, je v Prištini pripravil šest stanovanj za glasbenike, ki niso mogli verjeti, da so dobili stanovanja. Bili so zelo zadovoljni.“*[39]

Pianist Joško Kesler je v zasedbi deloval le kratek čas, zato je Karlo Bermel v orkester povabil svojega prijatelja, pianista Balaža Horvata iz Subotice, ki je bil tako ko on madžarskega rodu. Tako je bil ustanovljen prvi *Zabavni orkester Radia Priština*, sprva zgolj sekstet. Člani prve zasedbe so bili: Marjan Vitaljić (saksofon), Momčilo Mihajlović Moca (kontrabas), Sava Gojković (kitara), Karlo Bermel (bobni), Joško Kesler oz. Balaž Horvat (klavir) in Uka Brizani (trobenta). Takoj po prihodu v Prištino so glasbenike čakale pogodbe o delu in stanovanja. Sekstet je začel angažirano delovati. Včasih je aranžmaje prispeval tudi Balaž Horvat. Glasbeno je bila to kompaktna zasedba, saj so se člani glasbeno in idejno dobro ujemali.

Po ohranjenih posnetkih lahko rečem, da so bili zelo dobri glasbeniki, ki so izvajali kakovosten repertoar za radijske potrebe – največkrat po jazzovskih standardih. Uka Brizani pravi, da je bilo to najbolj kakovostno glasbeno obdobje v njegovi karieri. Sekstetu so se včasih pridružili tudi vokalisti: Nada Pavlović, Nexhmije Pagarusha, Liliana Çavolli, Jordan Nikolić, Çazim Dushku, Ismet Košutova, Mile Jovanović in drugi.

Vse te je tudi sam vabil na nastope in jih vključil v različne zasedbe za nastope po hotelih ob morju in terasah. Kosovski božuri so nastopali na takrat zelo popularnih prizoriščih, kot so hotel Kosovski božur, hotel restavracija Beograd, hotel Metohija v mestu Peč, letovišče Grmija pri Prištini, hotel Fjord v Kotorju, Biograd na moru in druga poletna letovišča na Jadranskem morju. V sedemdesetih so posneli ploščo starogradskih skladb.

[39] Intervju. 7. november 2003, Ljubljana.

Shemi Krasniqi

Uka Brizani je bil resen človek, malo je govoril, več delal, po tem se ga spominjam. Bil je dober, human, ne vem, ali je imel kakšno slabost, morda jo je imel, a je pri njem nisem odkril. Uka Brizani je bil velik glasbenik in še danes spoštovan na Kosovu. Skrivnost njegovega uspeha je bila, da se nikoli ni postavljal, tudi ko so ga hvalili ali nagrajevali, vedno je ostal na zemlji, kakor se spodobi.

Nexhmije Pagarusha, najstarejša pevka na Kosovu

„Uka je bil maestro, a predvsem velik človek …" Nedžmija Pagarusha pa je vedno, ko se je govorilo o politiki, kar njega sicer ni zanimalo, rekla: „On je bil pravi Jugoslovan!" Povedal mi je tudi: „Želja se mi je izpolnila tisti dan, ko sem postal član Simfoničnega orkestra Radia Priština."[40]

Ta lepa misel govori o njegovi skromnosti, saj nikoli ni želel poudarjati svoje vloge, ki jo je imel kot ustanovitelj in vodja orkestra. Pogosto je govoril, da deluje le kot član orkestra. Vendar je bila njegova vloga veliko pomembnejša. Ni bil le ustanovitelj orkestra, ampak ga je vsa leta tudi držal skupaj.

V omenjeni postavi je sekstet deloval dobrih pet let. Ker so bili vsi izvrstni glasbeniki, so hoteli igrati več kompozicij sodobnih tujih avtorjev; ker pa je bila takratna politika naklonjena kosovskim in albanskim avtorjem in je bilo treba izvajati predvsem tovrstno glasbo, so glasbeniki zadnja leta delovanja seksteta kazali nezadovoljstvo.

O razpadu seksteta *Uka Brizani* pravi: *„Večkrat smo se dobili zunaj delovnega časa. Prepričevali so me, da bi morali igrati v tujini, po ameriških klubih. Vendar nisem bil za to, ker sem imel družino in starše, brate in sestre, ki sem jim finančno pomagal, svojega mlajšega brata pa sem šolal. Moje zlato pravilo je bilo, da je bolje biti prvi na vasi kakor zadnji v velikem mestu. Vzpostavili so celo stike za koncerte v severni Nemčiji, kjer je bila ameriška baza. Zaslužili bi lahko zelo veliko denarja. Seveda sem vztrajal pri svojih stališčih in prepričanju, da ostanem na Kosovu, zato me niso mogli prepričati. Po petletnem sodelovanju je orkester razpadel. Medtem sem sam že poskrbel za druge glasbenike, saj sem imel obveznosti do radia in obljube, ki sem jo dal direktorju. Zabavni orkester sem moral peljati naprej."*[41]

Po petih letih delovanja so Zabavni orkester zapustili Marjan Vitaljić, Momčilo Mihajlović, Sava Gojković, Karlo Bermel in Balaž Horvat in odšli kot skupina koncertirat v Nemčijo. Med prvimi je odšel Sava Gojković, katere-

[40] Intervju. 20. september 2005, Ljubljana.
[41] Intervju. 8. oktober 2006. Ljubljana.

ga je zamenjal Imre Kukla, Sava jim je pripravil dokumentacijo za druge člane in tudi kontakte za nastope po klubih v Nemčiji. Potem so drugi odšli po nekaj mesecih.

Leta 1961 je bil Uka Brizani razglašen za najboljšega instrumentalista na pokrajinskem (regijskem) tekmovanju. Bil je zelo priljubljen in dejaven. O njem se je kot o nadarjenem glasbeniku trobentaču veliko pisalo tudi v kosovskih časopisih (Jedinstvo, Rilindija) in drugih časopisih Jugoslavije.

Leta 1962 je prejel prestižno novembrsko nagrado občine Priština.

Leta 1963 se je vpisal na glasbeni oddelek Višje pedagoške šole, vendar študija zaradi preobremenjenosti ni končal. Bil je eden boljših študentov. Že pred študijem je obvladal harmonijo in je kolegom študentom pogosto reševal težavne naloge. Nekemu profesorju je v šali rekel: „Jaz vam napišem partituro, vi pa dajte meni profesuro.“[42]

Konec leta 1965 in v začetku leta 1966 je moral Uka Brizani poiskati nove glasbenike za sodelovanje v Zabavnem orkestru. Orkestru so se kmalu pridružili: bas kitarista Spasa, Gojko[43], Vlado Ristić na električni kitari, bobnarja Živko Bugarin in Hilmi Statovci ter drugi.

V orkester je sprejemal predvsem člane iz vojaškega, včasih pa tudi iz ljudskega orkestra. Učil jih je zato, da bi Zabavni orkester lahko deloval; učil jih je, kako se igra instrument, kako poteka snemanje, kako se berejo in zaigrajo note. Glasbenike je našel na ulici, brez znanja. Zmeraj je našel takšne, ki so vendar imeli voljo do dela in igranja.

Hilmija in Irena Statovci, 23. 10. 2000

Trajo! Veš, kaj mi je rekel nekega jutra, ko so vsi odšli na kopanje in na plaže, on pa reče: Hilmi, pridi malo. Odšla sva v prostor, kjer so bili instrumenti. On je sedel za klavir in mi rekel, naj sedem za bobne, in začela sva igrati sambo. Zdi se mi, da je bila to pesem „Brazil“. Začel sem igrati ob spremljavi klavirja, a nekatere stvari mi niso bile prav jasne. Uka kot velik strokovnjak je izbral najboljšo metodo učenja, saj sam nisem bil glasbeno podkovan, on pa se je z vsemi močmi trudil, da mi nekako pojasni ritmični vzorec, na koncu pa je sam sedel za bobne in odigral in tako zelo lepo demonstriral ritem sambe. Po nekaj ponovitvah sem ritem osvojil in danes se prav lepo spominjam, kako mi je v mojem jeziku prav lepo pokazal osnovne stvari. To je na moč pomembno, da ti človek, ki je strokovnjak, kakor Uka Brizani, na samem startu da osnovni korak, potem pa z delom dosežeš vse. In danes po pol stoletja mi je to ostalo v spominu, to je bistveno, da se ve, kak človek je to bil. Njegov pristop je bil več

[42] Intervju. 20. september 2005, Ljubljana.

[43] Priimkov teh glasbenikov se Uka Brizani ne spomni.

ko človeški, tako da mislim, kako bi vsi, ki so imeli z njim opraviti in bili z njim v kakršnem koli stiku, morali biti na moč srečni, da so ga poznali.

Velikokrat mu je na pomoč priskočil vodja narodnega orkestra, harmonikar in kitarist Kolja Balja (Baliqi), ki je vodil ljudski orkester. Uka se je moral spet začeti ukvarjati z amaterskimi glasbeniki, ki jih je tako rekoč pobiral s ceste in jih učil. Ves čas se je ukvarjal z njimi. Med njimi moramo posebej omeniti zdravnika, kitarista Agrona Cara, organista Dragana Vasiljevića, glasbenega urednika in trobentača Dobrivoja Baskića, organista Mustafo Kikića - Kiko, klaviaturista romskega porekla iz Makedonije Tihomira Popa Asanovića, ki je kasneje deloval v skupinah Time iz Zagreba z vokalnim solistom Dado Topičem, Vedranom Božićem, Ratkom Divjakom, Marijom Mavrinom na bas kitari in z Ljubljansko skupino *September* z vokalistom Janezom Bončinom. Prav zadnjemu, Tihomiru Popu Asanoviću, je Uka posvetil zelo veliko časa in znanja. Zaradi njegove nadarjenosti mu je po usposabljanju dejal, naj gre v svet, saj bo imel boljše pogoje za delo kakor v Prištini. Po dveh letih skupnega igranja je Asanović res odšel v tujino. Marjan Vitaljić se je po šestih mesecih vrnil, vendar je moral orkester ponovno zapustiti za dve leti, ker je odšel na služenje vojaškega roka.

Po vrnitvi iz vojske je Marjan Vitaljić postal tesen sodelavec Uke Brizanija. On kot tenor saksofonist in Uka Brizani kot trobentač sta bila odlična pihalna sekcija.

Marjan Vitaljić se spominja: „*Ko so naju ljudje poslušali, so govorili, da sva ena duša v dveh telesih.*“[44]

V zgodnjih letih so zaradi pomanjkljivih tehničnih zmožnosti in glasbenih sposobnosti igrali lahkotnejša dela. Igrali so vokalne in instrumentalne kompozicije kosovskih in jugoslovanskih avtorjev zabavne glasbe. Repertoar so občasno sestavljali tudi lahkotni jazzovski standardi, npr. *Blue Moon, Night in Tunisia*, *Old Blues*, *All of Me*, *Desafinado*, *Girl from Ipanema Black Orpheus,* ter glasba iz filmov kakor: *Za pest dolarjev,* skladatelj Ennio Morricone Kum, *El condorr pasa* s skladateljem Danielom Alomio Roblesom in druge filmske skladbe.

Najbolj zaslužen za to je bil prav Uka Brizani, ki je pripravil veliko aranžmajev za jazzovske skladbe in veliko filmske glasbe za nastope svojih privatnih skupin, ki so nastopale po hotelih. Uka je skrbel za zabavno glasbo na Radiu Priština in je bil edini človek, ki je bil v stalni pripravljenosti. Upošteval je vse želje produkcije in jih potem tudi realiziral. Tudi razne glasbene podlage za radijske oddaje. V tem obdobju je veliko inštrumentov tudi sinhroniziral oz. „nasnel“, saj ni bilo na voljo dovolj glasbenikov za potrebe RT Priština, tudi zaradi glasbene nepismenosti in drugih glasbenih interesov.

[44] Intervju. 10. september 2009, Beograd.

Uka, Marjan Vitaljić in Karlo Bermel okoli leta 1964

Orkester se je po nekaj letih ustalil. Poleg stalnih članov so prihajali vanj po potrebi tudi člani vojaškega, ljudskega in simfoničnega orkestra. Poudariti je treba, da takratni zabavni orkester ni deloval tako, kakor delujejo zdaj radijski orkestri v polni postavi. Vedno je bilo treba delati različne kombinacije z glasbeniki, da je lahko orkester izvedel zastavljeni repertoar. Pihalna sekcija je prihajala iz vojaškega in simfoničnega orkestra, godalci so prišli iz Skopja, Niša in drugih sosednjih mest – predvsem za potrebe snemanja ali nastope na festivalih. Zabavni orkester ves čas svojega delovanja ni imel stalne zasedbe, ampak so se v njem vedno prepletali glasbeniki iz vseh treh orkestrov, ki so delovali na radiu (narodni, simfonični in zabavni), pa tudi glasbeniki iz glasbenih šol in akademij.

Uka Brizani je na razne načine prihajal do glasbenikov, pridobival jih je za trenutne snemalne priložnosti v studiu, tako za vokalne, kakor tudi za instrumentalne. Svoj dragoceni čas je namenil za odmor in družino. Na svoje stroške je tuje glasbenike usposabljal in jih vabil na kosila tako v restarvracijah kot tudi pri nas doma. V poznih 60-ih in v začetku 70-ih let minulega stoletja so bili v Jugoslaviji priljubljeni večerni hotelski nastopi. V Jugoslavijo so iz tujine, predvsem iz Bolgarije, Romunije, Poljske in Češke, prihajale razne glasbene skupine in posamezni glasbeniki, ki so imeli v hotelih (hotel Božur) mesečne dogovore za nastope (od enega do treh mesecev). Repertoar je obsegal „evergreene“ in evropsko ter jugoslovansko zabavno glasbo. Uka Brizani je vedno vedel za

vse koncerte in glasbenike, ki so nastopali v bližini. Nikoli ni zamudil priložnosti, da bi jih slišal. Zato je lahko hitro prišel do glasbenikov in pevcev, ki jih je potreboval za snemanje in igranje v orkestru. Zaposlil jih je honorarno. Snemali pa so ves čas, saj je bila taka takratna politika – treba je bilo povečati albanski radijski arhiv.

Imer Traja Brizani

Lahko bi rekli, da je Uka Brizani prispeval 50 % albanskega materiala pri produkciji RTV Priština s pisanjem aranžmajev. To je težko razumeti, a vedeti moramo, da je bilo albanskega materiala zelo malo. Albansko prebivalstvo je hotelo slišati na RTV Priština albanski jezik, ne pa srbskega, zato so vse kompozicije, ki so bile tedaj priznane, tuje, festivalske ali domače, ter jugoslovanske pesmi, prevajali v albanščino. In normalno je, da so tudi nove aranžmaje tako delali in se je tako širil albanski arhiv. V arhiv produkcije so bili vključeni domači aranžerji, domači skladatelji, glasbeniki, pevci in skupine. Menim, da je Uka zaslužen za to, ker je požrtvovalno delal dan in noč za Radio Priština.

To, kar zdaj ima zabavna muzika na RTV Prištini, je pridobljeno s požrtvovalnim delom mojega očeta in ni razloga, da se to prikriva. Dokler so drugi delali za kariero in se materialno bogatili ter delali svojo zgodovino, je bil Uka deček za vse, Prištevac iz Prištine, ki je nesebično delal za Prištino.

Uka Brizani

„Govorim jim: Tedaj se je delalo! Bilo je veliko dela; bi rad delal, pisal, OK, pa daj …“

Gjini

„Traja, Kosovo je bilo pokrajina, veliko so dajali, veliko vlagali v kulturo, prosveto … veliko se je gradilo …“

Zasedba orkestra se je v letih delovanja pogosto spreminjala. Glasbeniki so prihajali in odhajali. Vezni člen, ki je iskal nove glasbenike in tako skrbel za nemoteno delovanje orkestra, je bil Uka Brizani. Delal je z raznimi amaterji in profesionalci, ki so prihajali iz drugih delov Jugoslavije in iz tujine. Za klaviature je sedal Riza Doljaku. V letih 1977 in 1978 se jim je pridružil tudi Sinan Alimanović na klavirju. V tem obdobju se je pojavilo veliko novih glasbenikov, kot so kitarist Petar Rakić iz skupine Markizi iz Kosovske Mitrovice, skladatelj zabavne glasbe Tomor Berisha, ki je včasih pomagal kot klaviaturist, basist Tihomir Miša Popović in drugi.

V začetku sedemdesetih let je na kosovsko-prištinski zabavnoglasbeni sceni prišlo do velikih sprememb, saj so se začeli uveljavljati predstavniki nove generacije mladih glasbenikov. Pogosto so izvajali reprodukcije tujih uspešnic, kar je bilo takrat v modi. Uka Brizani je imel vedno več dela. Poleg rednega dela v Zabavnem orkestru je skoraj vsak večer pozno v noč nastopal s svojimi zasedbami, največkrat v hotelu *Kosovski božur*, kjer so izvajali programsko glasbo. Njegov urnik je bil natrpan. V službo je hodil zgodaj zjutraj, domov se je vračal ob šestih, sedmih zvečer, saj so na radiu neprestano snemali – glasbena produkcija je bila v polnem razmahu, povpraševanje po novih skladbah pa veliko. Snemali so reprodukcije tujih uspešnic in avtorske skladbe albanskih skladateljev. Ko je prišel zvečer domov, je na hitro kaj pojedel in se pripravil na večerni nastop. Ko je pozno ponoči oziroma v zgodnjih jutranjih urah prihajal domov, ni legel k počitku, ampak je pisal aranžmaje za radio, saj je moralo biti naslednji dan vse pripravljeno za dopoldanske vaje z orkestrom in popoldansko snemanje. Snemalo se je hiperaktivno, tako rekoč vsak dan, zato je Uka Brizani mesečno napisal približno petnajst aranžmajev. Ker jih je pisal ponoči in ni želel zbujati družine, jih je pisal brez pomoči instrumentov, saj je imel absoluten posluh. Ob tako napornem delavniku je več let spal le po dve do tri ure. Poleg tega je vse življenje za zaslužek prepisoval partiture, saj takrat še ni bilo fotokopirnih strojev. Vsak glasbenik dobro ve, kaj je to, ko moraš napisati vse partiture za simfonični ali revijski orkester, dobro ve, koliko listov formata A 4 je to.

Traja Brizani

Ko smo se včasih pogovarjali z očetom o vprašanju, koliko aranžmajev je napisal in koliko listov formata A 4 je to, je rekel: Sine moj, napisal sem toliko aranžmajev, da bi jih lahko položili od Priština do Amerike.

V tem obdobju 70/80. let je bil Uka Brizani v središču glasbene pozornosti. Imel je veliko avtoriteto, vsi so ga občudovali. Začel je novo pot – v času letnih dopustov je iskal angažmaje v obmorskih hotelih in na tamkajšnjih plesiščih. To je bil čas hotelskega igranja s programom – nastopali so kot sekstet s pevcem ali dvema (Kotor, Budva, Ulcinj, Petrovac na moru, Sv. Stefan, Umag, Novigrad, Rovinj, Poreč ...).

Uka Brizani

V Novigradu v Istri je na naše nastope često prihajal Boško Petrović, znani hrvaški jazzovski vibrafonist, ker je tam imel hišo in je prihajal na dopust. Večkrat smo muzicirali skupaj. Družili smo se v Novigradu skoraj vsako poletje.

Nebojša Dmitrijević

Uka je bil radijski producent, dobitnik mnogih glasbenih nagrad, sestavil in formiral pa je celo plejado mladih glasbenikov, vsakemu je dal priložnost, naravno pa je bil strog producent in ni dovoljeval izgube visokih standardov, kakor jih je postavljal. Sem eden od srečnežev, ki je tudi igral v njegovem bendu. Zgodilo se je, da me je poklical, da bi v letu 1977 z njim, s kitaristom in pianistom igral bas v Istri, v eminentnem hotelu Plava laguna. Ta dvojica, kot stara mačka prekaljena, sta me blago ignorirala, ker sem vendar bil basist popularnega roka in sem bil začetnik v poklicu. Uka je to opazil in me nekako bodril in bil vedno tu, da mi je svetoval in pokazal kak prijem. Neko jutro se na terasi približam, ko Uka sedi z znamenitim vibrafonistom Boškom Petrovićem.

Šlo je za eminentne hotele in plesišča, kjer so nastopale najboljše zasedbe s širokim repertoarjem instrumentalne glasbe, jazza in zabavne glasbe. Tako je nastopal od leta 1964 do leta 1984. Zasedba se je vsako poletje menjala, vendar so vedno nastopali pod imenom *Kosovski božuri*. Uka pa jih je še naprej vabil na nastope po hotelih ob obali.

Imer Traja Brizani

V Novigradu je družina Brizani uživala veliko spoštovanje in popularnost; očetu so spoštovani direktorji raznih hotelov in drugih ustanov ponujali za nekaj malega denarja parcele, hiše, stanovanja, a Uka nikoli ni nič od tega hotel. Sam sem bil večkrat povabljen, da bi tam delal kak mesec za zaslužek, s tem, da bi imel hrano in prenočišče brezplačno, v resnici pa sem delal na recepciji samo sedem dni, imel pa sem vse ugodnosti.

Repertoar *Kosovskih božurov* je bil bogat. Izvajali so vokalne in instrumentalne evergreene (*Girl from Ipanema*, *Desafinado*, *All of Me),* uspešnice iz glasbenih in celovečernih filmov *(The Godfather, A Fistful of Dollars),* evropske in jugoslovanske uspešnice, skladbe s sanremskega festivala, soul skladbe izvajalcev, kot so Otis Reding, Wilson Picket, Stevie Wonder in skupina Average White Band, Straussov valček *Na lepi modri Donavi,* najbolj znane skladbe (nemške „šlagerje“) v izvedbi Big Banda James Last in veliko drugih znanih svetovnih uspešnic.

Kosovski božuri so bili eminentna skupina, zasedba je bila profesionalna. Uka Brizani je zahteval veliko pripravljenost in disciplino. Takih zasedb na Kosovu prej ni bilo.

Jugoslav Rađenović (2017)

Prvi pismeni romski glasbenik s trobento je mojstrsko izvajal vse glasbene žanre, zvoki njegove trobente, ki so znali zadovoljiti vsakega glasbenega sla-

dokusca, so dobivali najvišje ocene v krogih glasbenih kritikov. Uka Brizani je bil nezamenljiva glasbena postava, ki jo je porodilo Kosovo. Za Kosovom pa je Uka po preselitvi v Slovenijo vedno žaloval in se prav rad z nostalgijo spominjal lepih dni, preživetih v družbi s svojimi kolegi v Prištini.

Imer Traja Brizani

Niti danes, v 21. stoletju, ni takšnega voditelja in entuziasta, ki bi vse žrtvoval za glasbo - organiziral, spodbujal, motiviral in na koncu dajal možnost za gala nastope in koncerte ali pa omogočil dostop na obmorsko hotelsko plesišče, na koncu pa še priskrbel plačilo kot nagrado. To je težko razumeti. Moj oče Uka ni bil sprejet samo v svojem rojstnem mestu Prištini, ampak kakor je povedal Marijan Vitaljić, na vsem Kosovu, kjer je bil rojen in je deloval. Kjer koli je nastopal na področju nekdanje Jugoslavije, je bil cenjen in zelo spoštovan kot človek in glasbenik v vseh krogih.

Uka Brizani je bil glede glasbe zelo strog, ni dopuščal napak. Prav tako je bil zahteven pri odrskem nastopu. O tem je povedal: *„Spominjam se naših skupnih nastopov in vaj. Vrhunski perfekcionizem in profesionalizem sta bila vedno prisotna. Na vajah smo vadili do perfekcije, ker sem hotel, da je vsaka skladba kakor s plošče.“*[45]

In: *„Ko smo dobili prvi angažma v Rovinju, v hotelu Istra, se nismo zavedali, kam prihajamo. Vodstvo hotela nas ni lepo sprejelo, ker so nas imeli za nekake polglasbenike s Kosova, čeprav sem jim predtem poslal naše promocijsko gradivo, ki je bilo zelo urejeno. Takrat se je veliko igralo po morskih terasah, tako smo tudi mi igrali na terasi hotela Istra. Pred nami je vodstvo hotela zamenjalo tri zasedbe v enem tednu, ker niso bili zadovoljni z njimi. Ko smo začeli igrati, so bili vsi presenečeni, gosti so nas sprejeli z navdušenjem. Takoj naslednji dan me je direktor povabil na pogovor, a sem se mu odzval šele po enem tednu, saj sem bil jezen, ker so nas grdo sprejeli in nas namestili v zanikrne sobe. Direktor je bil tako zadovoljen z mano in mojo zasedbo, da nam je takoj povečal honorar in naš angažma podaljšal do konca poletja. Vrata v Istri so mi bila tako na stežaj odprta, ustvaril sem si velik renome. Od takrat naprej me je v poletnem času vsako leto čakal angažma v Istri. Nastopali smo tudi na najbolj prestižnem prizorišču v Umagu – Katoro v Zazi, kjer so nastopale zelo kvalitetne tuje in domače zasedbe, npr. Sedem mladih iz Beograda, Neoplanti iz Novega Sada. To je bil za Kosovske božure neverjeten uspeh, saj v Zazi Umag - Katoro ni mogla igrati katera koli zasedba. Naj povem še, da so bili moji glasbeniki*

[45] Pogovor. 20. september 2005. Ta ideal je v popolnem nasprotju s siceršnjim početjem romskih glasbenikov na Kosovu, ki so originalno izvedbo jemali kot izhodišče za lastno kreativno nadgradnjo (več v: Pettan, Svanibor. Etnomuzikologija. Glasba Romov. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2006/7, 8).

povsem iz sebe, ko sem jih prvič pripeljal v Istro, posebej mlajši člani. Prvič so videli plesišča, polna tujih in domačih gostov. Bili so kakor divjaki, ki sem jih moral krotiti. Neprestano so se hoteli zabavati, jaz pa sem jim kar hitro porezal krila in jim rekel, da so tu zaradi glasbe. Bil sem rigorozen, morali so me poslušati. Vsak dan sem z njimi vadil nove skladbe, tako da niso imeli časa za neumnosti."[46]

Sinan Alimanović

„Zdaj se zavedam vsega, kar mi je Uka Brizani takrat, ko sem se pridružil skupini, govoril. Star sem bil devetnajst let in ga pogosto nisem ubogal. Zame sta bila v Jugoslaviji dva največja trobentača: Uka Brizani in Duško Gojković."[47]

Aleksandar Aco Jakupović

Polno nastopov smo imeli s Kosovskimi božuri, tedaj sem pel, šlo je za repertoar soula, ki ga je postavil kitarist Petar Rakić, potem pa smo imeli nekaj solo nastopov. Med temi je Marjan Vitaljić igral na saksofon, potem pa smo čakali na Uko Brizanija. Odigral je samo nekaj tonov, in to je bilo tako dobro, da je za to dobil naslov Milesa Davisa! Bilo je tudi prav, da so ga tako imenovali, saj je od vseh glasbenikov na Kosovu dosegel največ. Spominjam se, da so prej prihajali razni dirigenti, on pa je vse to pripravljal, kosovske akorde; bil je strašen entuziast, ne samo, ko bi mu bilo to plačano, ampak prav iz srca, kar zadeva glasbo. Še enega dogodka se spominjam, o katerem mi je pripovedoval oče. Moj oče je igral klarinet in zelo lepo pel. Ob neki priložnosti se je dobil z Uko Brizanijem zaradi nekega aranžmaja, da bi skupaj nastopila na neki prireditvi. Med zmenkom, ki je potekal v neki gostilni, je igral orkester iz Srbije, ki ga Uka ni poznal. V nekem trenutku se je Jakupović obrnil h glasbenikom in jih vprašal, ali lahko zapoje neko pesem skupaj z njimi. Odgovor je bil, da te pesmi ne poznajo, a če bi imeli note te pesmi, ne bi bil problem, da bi skupaj zaigrali in zapeli. V tem trenutku je Uka poklical natakarja in ga zaprosil, da mu prinese nekaj belih serviet. Ko je natakar Uki to prinesel s svinčnikom, je ta začel pisati note te pesmi, ki jo je Jakupović hotel odpeti z njimi, za vse, ki so bili na odru. Glasbeniki so bili zaprepadeni in brez daha, kdo je vendar ta človek.

Uka Brizani je večino aranžmajev za potrebe zasedbe napisal sam, vsi glasbeniki so imeli svoje notne zvezke z repertoarjem. *Kosovski božuri* so imeli svoje promocijsko gradivo, vizitke, fotografije, plakate, avdiotrakove, omislili

[46] Intervju. 20. september 2005, Ljubljana.
[47] Intervju. 5. maj 1997, Ljubljana.

Uka Brizani (1975)

so si tudi svoje obleke. Uka Brizani nikoli ni bil odvisen od nobenega glasbenika. Vedno je sestavljal kombinacije glasbenikov – če kdo ni mogel igrati, je zanj našel zamenjavo. Če je glasbenika trajno zamenjal, je vedel, da je z novim članom veliko dela, preden bo ustrezno pripravljen za nastope. Ko so prišli v skupino novi glasbeniki, so pritiskali nanj, da bi spremenili repertoar. Želeli so igrati sodobnejšo glasbo, vendar Uka Brizani ni odstopil od svojih načel – *Kosovski božuri* morajo ostati „koktajl zasedba“, ki igra mešanico raznih glasbenih slogov. Tako so nastala nesoglasja. V začetku 80-ih let je Uka Brizani zbolel. Imel je hipertenzijo in zdravniki so mu svetovali, naj neha igrati trobento. Tako je iz zdravstvenih razlogov nehal delovati v skupini. Posvetil se je le vodenju in dirigiranju radijskega orkestra Priština.

Dr. Svanibor Pettan – Uka Brizani

Ko ste vodili ta orkester, ali ste vi določali, kaj naj orkester igra? Ja, jaz sem določal repertoar, prav tako sem pisal nekatere skladbe in aranžmaje ter normalno dobro zaslužil, a tudi produkcija je bila tista, ki je prav tako določala repertoar. Bil sem tudi dirigent, in ker ni bilo nobenega tako dobrega trobentača, sem enako sinhroniziral melodije sola na trobenti.

Prof. mag. Vinçenc Gjini (Vinčenc Djini)

Skrivnost njegovega uspeha je v iskrenosti, sposobnosti, marljivosti in odgovornosti pri poslu. Uka je v sebi nosil klice sodobnega človeka 21. stoletja. Je personifikacija svoje družine in svojega naroda, ki je bil neprestano tlačen in marginaliziran od „visoko civilizirane družbe", kljub številnim svetovnim dosežkom, še posebej na področju umetnosti. Bil je tip sodobnega človeka, poln odgovornosti in kreativnosti, a njegova družina – otroci in vnuki – uspešno hodijo po stopinjah svojega očeta in deda. Uka je bil in bo zagotovo ostal vzor mnogim mladim, ne glede na njihovo narodnost, vero in ideologijo, ker je glasba univerzalna umetnost brez meja. Poleg vsega je bil Uka dober oče, soprog, kolega in prijatelj. Delal je z vsem srcem in z vso dušo in pristopal k ljudem na enak način, vedno z blagim nasmehom na licu!

V zadnjem obdobju delovanja je bil Uka Brizani v *Zabavnem orkestru RTV Priština* predvsem dirigent. Orkester je imel številne koncerte v Jugoslaviji in v tujini, deset let se je redno udeleževal srečanj plesnih orkestrov jugoslovanskih radio-televizijskih postaj *Glasbena parada v Radencih*. Uka Brizani je kot predstavnik Kosova pogosto sodeloval tudi na raznih jugoslovanskih glasbenih festivalih (*Opatijski festival, Beogradsko proljeće*, tekmovanja za evrovizijsko popevko) kot dirigent. Festivali so bili največkrat zasnovani tako, da so na njih nastopali izvajalci iz vseh jugoslovanskih republik in pokrajin. Predstavljali so se z eno ali dvema skladbama. Revijski orkester, ki je festival spremljal, je bil vedno iz republike, v kateri je festival potekal, dirigent pa iz republike oz. pokrajine, od koder je bil izvajalec. Tako je Uka Brizani srečeval prijatelje in kolege dirigente ter glasbenike iz vse Jugoslavije.

***Vladimir Rebrek*, kontrabasist Big Banda RTV Slovenija v pokoju, se spominja:** *„Z Uko Brizanijem sem se dolga leta videval na srečanjih plesnih orkestrov jugoslovanskih radio-televizijskih postaj Glasbena parada Radenci. Med glasbeniki in dirigenti je užival velik ugled in spoštovanje. Bil je izjemen instrumentalist in dirigent. Prijateljeval je z največjimi imeni takratne jugoslovanske zabavne glasbe, predvsem je treba omeniti Bojana Adamiča, s katerim sta bila velika prijatelja. Bojan Adamič se nikoli ni mogel načuditi njegovemu vizionarstvu, glasbenemu zanosu in elanu, s katerim je ustvarjal glasbo, pri tem pa še vestno skrbel za družino."*[48]

Imer Traja Brizani

Oče je večkrat povabil Bojana Adamiča v Prištino, da bi delal z orkestrom RTV Priština in jim podal nekaj orkestrskih rešitev. Bil je naš hišni prijatelj.

[48] Intervju. 23. oktober 2009, Ljubljana.

Zadnji koncert Uke Brizanija pred boleznijo. S trobentačema Radojko Rade Jovičić in Miroslav Bizon Stamenović na Jugoviziji pesem za Evrovizijo v Prištini (1986)

Uka Brizani pravi: „*Spominjam se dogodka na opatijskem festivalu. Imeli smo vajo z orkestrom. Skoraj vsi dirigenti so imeli štoparico zaradi tempa. Ko sem bil na vrsti za dirigiranje, mi je predhodni dirigent ponudil štoparico, a sem se mu zahvalil. Stopil sem na oder in dal orkestru tempo 120 iz glave. Vsi okoli mene so bili presenečeni in niso mogli verjeti, kako je to mogoče. Spomnim se tudi Glasbene parade v Radencih. Vsi orkestri, ki so sodelovali, so morali v svojem aranžmaju odigrati izbrano skladbo s Kosova. Neki orkester je imel težave z 9/8-metrumom. Dirigentu orkestra ni uspelo uskladiti, zato sem mu priskočil na pomoč in v nekaj minutah orkestru pojasnil ritmično razdelitev in orkester je zazvenel. To so bili lepi trenutki mojega sodelovanja z jugoslovanskimi orkestri.*“[49]

Orkester je spremljal tudi znani festival *Akordi Kosova*, kjer so se mu pridružili glasbeniki in dirigenti iz raznih orkestrov po vsej Jugoslaviji. Za potrebe tega festivala je prišlo veliko glasbenikov tudi iz Beograda ali Skopja. Takrat se je Zabavni orkester Radia Priština razširil v t. i. *Revijski orkester Radia Priština*. Uka Brizani je še vedno pisal veliko aranžmajev in sodeloval z raznimi orkestri (vojaški orkester, zanj je pisal tudi aranžmaje), s simfoničnim orkestrom pa je nastopal kot timpanist. Do leta 1987 je bil Uka Brizani umetniški vodja

[49] Intervju. 20. september 2005, Ljubljana.

Uka Brizani in orkester RTV Beograd na festivalu „Susreti gradova“, kjer je prejel posebno nagrado za najboljšega trobentača (1962).
(Miodrag Todorović)1961/62

in dirigent Zabavnega orkestra Radia Priština, nato mu je bolezen preprečila nadaljnje umetniško delovanje. Žal ga je tega leta zadela možganska kap. Od nje si nikoli ni opomogel. Z obžalovanjem lahko rečemo: *„Uka Brizani je čez noč izgubil vse glasbeno bogastvo, ki mu ga je podaril Bog. Tako kakor mu ga je dal, mu ga je tudi vzel.“*

8-VA
8-VA
Gm G7
Gm G7
Gm Am

Družina Uke in Fethije Brizani

Družina Brizani. Zgoraj z leve proti desni otroci Agim, Cica, Miza, Imer. (2010)

Kako smo ga videli in doživljali najbližji …

Pričevanja sinov in hčera, žene, vnukov

Agim Brizani, sin

Oče je bil za nas izvršilni organ (mamine besede), za nas avtoriteta. Avtoriteta ne pomeni enosmernega ukazovanja in urejanja otrok, ampak pomeni zgled. Vloga očeta pri vzgoji sina je nenadomestljiva. Seveda je bil oče zrela osebnost, odločen in pravičen. Znal je postavljati meje. Vzgajal nas je z zgledom, kar pomeni, da živimo v skladu z našimi besedami in sporočili, ki jih prenašamo na otroke. Le tako sem mu sledil. Bil je realen, korekten, delaven, pošten, rad je pomagal vsem okrog sebe, ne glede na nacionalnost. Zato nihče ni imel slabih besed o njem, ves čas življenja sem poslušal same pohvale.

Enisa Brizani, vnukinja, dipl. upr. org.

Poletja sem preživljala v Prištini, pri babici in dedu. Deda je bil takrat še zdrav in predvsem je zelo veliko delal. Kljub vsemu je našel čas tudi zame. Pogosto in zelo rad me je za zajtrk razveselil s še toplimi pogačicami iz bližnjega kioska, ki so se kar stopile v ustih. Nekajkrat me je vzel s sabo v stavbo Radiotelevizije Priština, kjer so imeli z orkestrom vaje. Navdušeno sem čakala, kdaj bo zamahnil s svojo dirigentsko paličico. Tudi sama sem lahko enkrat pomahala z njo. Ko je bilo konec vaje seveda. Paličica se mi je zdela čudovita, ko da bi bila iz slonovine in zlata. In samo moj deda je lahko z njo dirigiral orkestru. Pa tisti klavir v stanovanju v mestu me je tako zelo zanimal. Deda mi je samo enkrat, zelo na hitro pokazal na njem samo osnovno lestvico. Ko da bi ne želel, da bi znala igrati na klavir in da bi se ukvarjala z glasbo. Zdaj vem, da je vedel, kako težak je poklic, ki mu je posvetil vse življenje.

Emir Brizani, vnuk

Jaz se deda Uke spominjam kot zelo pozitivne, vendar stroge osebe. Vedno je nosil srajce, tudi ko je bil doma. Drugače pa sva se veliko igrala. Učil me je cirilico in note. Spomnim se, ko so bile zelo popularne frače, je šel deda v gozd, odrezal vejo jo obdelal ter mi naredil tako pravo leseno fračo, tega sem bil zelo vesel. Deda je imel tudi zelo rad otroke, vsakega otroka po Štepanjskem naselju je klical Lalo.

Sara Brizani, vnukinja, univ. dipl. inž. obl. teks. in oblač.

Najlepši spomini, ki jih imam na „dedo", kakor smo ga vnuki klicali, so se zgodili v mojem zgodnjem otroštvu, namreč skoraj vsak dan smo se z otroki igrali na igrišču pred njegovim blokom. Živeli smo v istem naselju. Spominjam se, kako je obrezoval cvetje, saj sta z babico živela v pritličju. Z babico sta me zmeraj opazovala iz okna ali pa sta prisedla na bližnjo klop ob igrišču. Vsakič, ko sem prišla k njima na obisk, so me tam pričakali Tik-Tak bonboni, skoraj vedno oranžni (pomaranča) in včasih beli (mint), ker jih je imel on raje. Zelo rada sem ga opazovala pri britju brade, saj je uporabljal čopič za nanašanje pene. Spominjam se, da je zelo pogosto notiral skladbe. Velikokrat sem ga ob tem opazovala, kako razmišlja, kako s prsti tleska ritem, kakšno tipografijo pisanja not ima. Včasih smo bili z bratrancema Armandom in Bernardom pri babici in dedu na obisku skupaj in deda nam je velikokrat dal notni papir za igro, da smo si iz njega naredili žogo za podajanje, saj pri njih nismo imeli igrač. Ko sem začela hoditi v osnovno šolo, me je dostikrat sam in največkrat skupaj z babico prišel počakat pred šolo. Ko smo se kasneje preselili, sem vsako jutro pred poukom prišla k njima in pojedla zajtrk. Spominjam se, da je po vsaki bolezni zopet poprijel po notnem črtovju in zapisal še kakšno skladbo, tudi kasneje, ko sicer ni več mogel dobro notirati, tudi note niso imele več „debelih" notnih trebuščkov, ampak jih je nadomestil s črticami in je kljub temu še vedno imel voljo do dela oz. ko da bi se samo še tega spomnil in nujno moral zapisati. Na splošno se ga v življenju spominjam kot zelo ljubeznivega in toplega človeka. Bil je pozitiven in ljudje v naselju so ga imeli zelo radi. Velikokrat je posedal na klopi pred blokom in ustavil skoraj vsakega otroka, ki je šel mimo. Bil je vedno urejen. V življenju me je naučil potrpežljivosti in mirnosti ter veliko reči o glasbi. Zaradi tega sem mu neskončno hvaležna.

Miradija – Cica Mehmetovič, hčerka

Za vsako dobro in uspešno hčerko stoji pravi oče. Njemu so ostajale hčerke za vedno njegove male princeske, ne glede na starost. Ne glede na to, kako izgleda moje življenje in v katero smer me vodi, bo oče vedno moj vzor. Lagala

bi, če bi ne priznala, da sta mi očetov uspeh in sloves odprla mnogo vrat v življenju. To sem pridno izkoristila pri vzgoji svojih otrok.

Ragip Mehmetovič, zet

Tast Uka, kakor so mu rekli, je imel posebno karizmo. Kadar bi se naši hiši zbrali kot družina, smo vsi kakor spužve srkali vsako njegovo besedo ali nasvet. Vedno smo imeli odprt in prijeten odnos. Govoril nam je, naj v življenju delamo to, kar nas zanima, zabava in to, kar imamo radi.

Ramadan Robi Mehmetovič, vnuk

Sredi 80. let dvajsetega stoletja sem bil nekaj mesecev v Prištini na Kosovi pri svoji babici Fethiji in dediju Uki, medtem, ko sta moja starša delala v Nemčiji. Bil sem majhen fant, star šest let, in to je bilo eno od najlepših obdobij mojega življenja. Deda Uka me je peljal povsod s seboj. Naj si bodo to vaje z orkestrom ali koncerti, jaz sem bil tam. Vsi so me poznali kot vnuka Uke, od glasbenikov, policistov in drugi. Vedno mi je izpolnil kakršno koli željo, še preden sem se je spomnil. Učil me je, da je vredno hoditi v šolo, zato da bom kasneje v življenju imel dovolj denarja. Na žalost je moj dedi zgodaj zbolel, a je še vedno imel močno srce, ki ga je vodilo skozi življenje. To močno srce bo za vedno ostalo v mojem srcu.

Anita Mehmetovič, vnukinja

Deda se spomnim kot dobrega človeka, ki je oboževal svojo družino, še posebej pa svoje vnuke. Ko sem bila majhna, me je pazil in kupoval, kar sem si želela. Ponosna sem, ker je spoznal moje otroke, svoje pravnuke. Moj deda je bil močna oseba z velikim srcem.

Roman Mehmetovič, vnuk

Svojega dedija se spominjam kot zelo poznane osebnosti z veliko prijaznostjo do vseh.

Vedno mi je izpolnil kakršno koli željo. Ponosen sem, ko lahko rečem, da je bil moj deda Uka najboljši na svetu. Učil me je, da se ne smem ničesar bati, da moram poslušati svoje starše in da se ne smem družiti s slabimi ljudmi. Pomembno mu je bilo, da se obnašamo kulturno in da uspešno zaključimo izobraževanja. Ko je bil razpoložen, so mu oči žarele, smeh pa je napolnil celoten prostor. A ko je bil jezen, je njegov glas grmel in oči so sevale. Še vedno se spominjam, kako je v bolnišnici vstal in sestram povedal: „Jaz sem šampion!“

Imer Trajo Brizani, sin

Moj oče Uka Brizani je bil zgled delovnega človeka, predanega poslanstvu glasbenika. Kljub temu, da je živel v okolju, ki poteka po ustaljenem vzorcu, je kot posameznik zavestno izstopil iz svojega okolja. Postavil si je pomembne življenjske cilje, ki jih je dosegal z vztrajnostjo, zagnanostjo in marljivim delom. Deloval je v okolju, ki ga je imel rad, ga imel za svojega ter mu namenil ves svoj glasbeni potencial.

Marija Brizani, snaha

Vedno in povsod sem kot snaha s ponosom rekla: „Moj tast Uka Brizani!“

Armando Brizani, vnuk, dipl. inž. str.

Dedija se spomnim kot zelo mirnega in tihega človeka. Za takšne ljudi je značilno, da so dobri opazovalci. Pogovor z njim je večkrat tekel enosmerno, vendar je ob koncu pogovora vedno podal odgovor, ki je bil zelo kratek in jasen, a hkrati težko uresničljiv v realnem življenju. Vedno je poudarjal visoko stopnjo izobrazbe, pa ne zaradi papirja, ki ga na koncu dobiš, ampak zaradi stopnje inteligence, ki jo razviješ v času študija. Živel je na način razmišljanja, ki ga komaj danes delno razumem. Bil je pred časom, kakor Miles Davis.

Mnogi so ga razočarali, zato je raje ostal v vlogi opazovalca in podoživljal svoje delo v Prištini.

Bernardo Brizani, spec. mag. prof. violončela

Naš ded Uka Brizani je bil velik človek in eden najpomembnejših v naši družinski verigi tako glasbeno kakor tudi kot človek, ki nam je dal veliko kulturno obzorje za vse naše nadaljne generacije. Najbližji smo ga videli in doživljali kot velikega umetnika, glasbenika, dirigenta in navsezadnje odličnega dedija, ki nam je zmeraj dajal življenjske nasvete in nas usmerjal na pravo pot. Malo je govoril, a je s tem veliko povedal, pravzaprav vse. Njegova dejanja in stavki so bili kratki, ampak če si razumel, si vedel, kaj je hotel povedati in si nekatere stvari dojel šele čez čas. Njegovi nauki so bili zmeraj povezani z izobrazbo in vprašanjem, kako postati človek. Dober človek, priden in delaven. Kakor je bil on sam. Fenomen.

Mirzijana Miza Fetahi, hči

Oči je bil zelo svoboden in prilagodljiv, saj je bil več čas v aktivni pripravljenosti na nove izzive, ki so ga čakali za ovinkom. Njegova ljubezen do glasbe in dirigiranja je tudi mene močno zaznamovala, saj je bila moja pot svetla in polna presenečenj. Z besedami in zgledi me je usmerjal na pot spoštovanja, pravičnosti, poštenosti, delovnih navad, spodbujanja raziskovanja in ustvarjanja. Njegovo delo je bilo poleg družine pomemben del njegovega življenja, v katerem se prepletata poučevanje in nastopanje. Življenje z očetom je nekako povezovalo moj notranji, duhovni svet z realnim življenjem. Hvaležna sem za to veliko srečo in dar, ki ga je kot umetnik nosil v sebi.

Aziz Fetahi, zet

Vedno me je fascinirala tastova pojava v medijih. Bil je pravi umetnik in glasbenik po duši. Bil je kot moderni šaman, ki vidi to, kar je večini nevidno. Njegovo ustvarjanje je bilo komunikacija z resničnostjo, ki je bila pravzaprav talent. Vedno je deloval pozitivno in ohrabrujoče.

Irena Ristič, vnukinja

Dedija sam imela nepopisno rada in bila zelo navezana nanj. Od mojega rojstva me je pazil in na veliko razvajal, se igral z mano in mi kupoval vse mogoče. Bil je neverjetna oseba, nikomur ni želel nič slabega, vedno je bil pravičen in je skrbel bolj za druge ko zase. Zame je bil več ko dedi: oče, mama, babi, prijatelj, učitelj, opora v vsem. Naučil me je biti pogumna, iskrena in vedno vesela oseba. Naučil me je tudi pisati in govoriti. Moja prva beseda je bila deda. Ko sem ga leta 2017 izgubila, se mi zdi, da sem izgubila del sebe in človeka, s katerim se lahko pogovarjam, plešem, se smejem …

Alen Fetahi, vnuk

Nikoli nisem videl dedija pred njegovo boleznijo, zato tudi njegovega pravega talenta nisem doživel. Mama mi je vedno govorila o njem in vedno sem cenil te besede. Če si ga poznal, si vedel, kaj pomeni glasbeni genij. Kot najstnik sem ga veliko spraševal o glasbi, s katero me je navdušil in v meni spodbudil, da sem se v mladih letih ukvarjal z glasbo. Žal mi je, ker se nisem pravočasno poslovil od njega. Vedno ga bom imel za genija.

Uka in Fethije z vnuki in pravnukom

Zgoraj z leve proti desni vnuki Emir, Bernardo, Armando. V drugi vrsti z leve proti desni vnukinje Sara, Enisa, Irena, med Fethije in Uko sedi pravnuk Adriano (2010)

Pričevanja prijateljev in znancev …
Izjave, citati, pisma, ki govorijo o značaju junaka te biografije

Milutin Zekić, Uka Brizani in Miki Djurišić, korzo v Prištini okoli leta 1975.

Silvestrovanje v hotelu Božur v krogu prijateljev. Z leve proti desni Velimir Vojnović, Dobrivoje Baskić, Uka, Fethije, Verica Vojnović, Cvetanka Ceca Baskić (okoli leta 1977)

Z Uko Brizanijem me povezuje iskreno prijateljstvo, skupni spomini in dogodki

Dogodki, vezani na Uko Brizanija, ki se jih spominjam v teh starih letih,, so bili vedno prijetni, vendar pa sem enkrat samkrat Uko s svojo nerazumnostjo resno razjezil. Namreč, vse moje glasbene skladbe so nastale v moji glavi in na moji kitari. Treba bi jih bilo izraziti z glasbenimi notami, to pa je vedno naredil Uka, a vsekakor to ni lahek opravek. Tako sem premišljal, kako bi bilo prav, da se mu za ta trud denarno oddolžim. To sem Uki ob neki priložnosti tudi rekel. Bil je začuden in jezen. Po molku, ki je trajal nekaj časa, mi je rekel: Šemo, mislim, da sva prijatelja, v prijateljstvu pa je denar brez vsake vrednosti. Počutil sem se nelagodno in prvikrat sem se prestrašil, da ne bi izgubil prijateljstva z meni dragim Uko Brizanijem. Nekako mi je uspelo, da sem ga pomiril rekoč: Uka, prav imaš, saj pravo prijateljstvo nima cene. Ostala sva prijatelja.

Vendar pa so naju življenjske poti odvedle v razne smeri. Njega v Slovenijo k njegovim otrokom, mene v Turčijo. Njegova bolezen in vsi drugi dogodki so pustili v mojih spominih neizbrisne sledi.

Morda se bova kdaj srečala kot dva zvezdna praha v kozmosu – zbogom, dragi prijatelj, naj ti bo lahka zemlja, v kateri ležiš!

Izmir, 26. 7. 2018
Šemsi Mecihan

Dobri prijatelj Şemo Mechihan (levo) s sinom Erolom in pevko Sÿheylo v Izmirju (2018)

Uka Brizani (1936–2017) – neponovljivi talent, umetnik in humanist

Gospod Uka Brizani je bil naravno nadarjen človek, ki je odrasel v prištinski romski četrti in se že kot majhen otrok odlikoval s poznavanjem pesmi in plesi svojega ljudstva. Potem, ko je odrasel, se je vpisal v glasbeno šolo, kjer je za svoj instrument izbral trobento. Zadetek v polno! Vedno se je posebno odlikoval med svojimi sodobniki in vedno je bil kandidat za nastope na šolskih koncertih, kakor tudi ob drugih svečanostih. Zahvaljujoč silnemu talentu je dobesedno čez noč postal znan in iskan, da je igral na vseh mogočih koncertih v Prištini in v širši okolici. V času svojega izvajanja se je v celoti predajal glasbi z dušo in virtuoznostjo. Bil je priljubljen in sprejet v vsaki družbi in zaupljiv človek močnega značaja.

Izredni talent je gospoda Uko plasiral v visoke glasbene kroge in je bil že kot zelo mlad neprestano angažiran kot udeleženec vseh manifestacij mesta in širše okolice. Posebno je bil angažiran s strani Radia Priština, kot stalni član Zabavnega orkestra in za potrebe snemanja raznih glasbenih oddaj.

Uka je bil marljiv človek. Poleg tega, da je bil stalni član Zabavnega orkestra, je po potrebi igral tudi na razna tolkala, tako v lastnem orkestru, pa tudi v Simfoničnem orkestru Radia Priština. Večkrat je z avtoriteto dirigiral Zabavnemu orkestru in pisal aranžmaje za ta orkester, s čimer je dokazal svoj izredni in vsestranski talent. Imel je absoluten posluh in bil strog ocenjevalec med snemanjem studijskih materialov. Njegova ocena in beseda sta bili vedno upoštevani pri glasbenih strokovnjakih.

Skrivnost njegovega uspeha je v iskrenosti, sposobnosti, marljivosti in odgovornosti pri delu. Uka je v sebi nosil klice sodobnega človeka 21. stoletja. Je poosebljenost svoje družine, svojega naroda, ki je bil neprestano tlačen in odrinjan na rob od „visoko civilizirane družbe", kljub mnogim svetovnim dosežkom, predvsem še v umetnosti. Bil je tip sodobnega človeka, poln odgovornosti in ustvarjalnosti, in njegova družina, otroci in vnuki uspešno sledijo stopinjam svojega očeta in deda. Uka je bil in bo zagotovo ostal vzor mnogim mladim, ne glede na njihovo nacionalnost, vero in ideologijo, ker je glasba univerzalna umetnost, ki nima meja.

Poleg vsega tega je bil Uka dober oče, soprog, kolega in prijatelj. Delal je z vsem srcem in z vso dušo in je ravnal z ljudmi enako, vedno z blagim nasmehom na licu!

Zadnje slovo na mestnem pokopališču v Ljubljani je bilo žalostno, a dostojanstveno in svečano. Zelo sem imel rad in sem spoštoval tega čudovitega človeka, in vedno se ga bom rad spominjal.

Počivaj v miru, prijatelj moj!

Prof. mr. s. c. Vinçenc Gjini (Vinčenc Djini), 2005

Uka Brizani in prijatelj Vinçenc Gjini (Vinčenc Djini) v Bujah (2005)

Uka Brizani in njegova vloga v glasbenem življenju na Kosovu do leta 1999

Uka Brizani je ime, ki pomeni državno vlogo v razvoju glasbene kulture Kosova in Srbije, in močno verjamem, da prav zahvaljujoč temu, kakor tudi glasbeni izobrazbi svojih otrok, služil kot vzor ustvarjalnosti drugim, ki so prihajali k njemu po nasvete in posvetovanja o programu dela svojih vokalno-instrumentalnih sestavov. Če bi od kolega iz Radia Priština, iz poklicnega kulturno-umetniškega društva Shota, iz Glasbene šole Stevan Mokranjac, spregovorili ali napisali po nekaj stavkov o ustvarjalnosti gospoda Uke Brizanija, sem prepričan, da bi nastala dobra biografska vsebina za ohranitev kulture in glasbenega ustvarjanja na Kosovu in v Srbiji.

Prav tako je malo znano o tem, da je bil Uka Brizani dirigent, ki je v zabavni glasbi reševal harmonične in ritmične probleme, ko je tako pripravljal orkester za svoje kolege skladatelje, ki so se kasneje pojavili kot dirigenti v orkestru.

Naravno, da je bil zaradi take drže cenjen in spoštovan tako pri kolegih dirigentih in skladateljih, kakor pri samih glasbenikih. Te navedene aktivnosti je Uka Brizani opravljal za rado, za Akorde Kosova, za Pesem leta, za festivale po vsej Jugoslaviji.

Uka je bil predvsem človek, oče in dober družinski poglavar, kar je največ vredno v kulturi katerega koli naroda; človek, ki se je trudil, kakor sem omenil v zgornjih vrsticah, da bi kultura in življenje postala posest kosovskih prebivalcev.

Ismet Jašarević, Rom,
akademik s Kosova,
pesnik, zbiratelj romskega ljudskega blaga,
romolog

Uka, Ismet Jašarević, Dragan Radonić in njegova soproga Beba (2013)

Spomin na Uko Brizanija

Josip-Jože Antunović, nekdanji novinar Radia Priština, prištinskega tednika „Jedinstvo“ , dopisništva Borbe in Tanjuga

Uko Brizanija sem spoznal na Radiu Priština, kjer sva oba delala: jaz kot napovedovalec in novinar, on pa kot član Simfoničnega orkestra (ljudskega orkestra).

To je bilo pred več ko tremi desetletji, tako so številni spomini obledeli ali sploh izginili iz zavesti. Vendar, ko gre za Uko, sem si vendar marsikaj zapomnil. To je bil čas, ko so se tako govorne kakor tudi glasbene oddaje delale v živo. V istem studio so stali glasbeniki, pevci in napovedovalec. Ko sem najavljal program, se mi je Uka, ki je stal poleg harmonikarja Kolje Balje, vedno nasmehnil. Ko sem ga pozneje vprašal, zakaj to dela, mi je odgovoril: Mar tebi ni smešno, ko moraš napovedati „babu Zuhru“ (gre za pevko Zuhro Mulja). Sicer pa, če se dobro spominjam, je bil to čas, ko sta v živo nastopali Mara Đorđević in Nedzmija Pagaruša. Druženje z Uko pa ni potekalo samo na Radiu Priština. Bili smo mladi in smo imeli lepo število skupnih tovarišev in prijateljev. Na to dejstvo me je spomnila fotografija z neke, kakor bi temu danes rekli, „žurke“, na domu ugledne prištinske družine Spasić.

Spomin na Uko je povezan tudi z večletnim sosedskim odnosom v Ulici Ramiza Sadikuja (narodna heroja Boro Vukmirović in Ramiz Sadiku, simbola tedanjega bratstva in edinosti na Kosovu in v Metohiji). To je bil čas, ko so se rojevali in odraščali in se družili moji in njegovi otroci (Predrag, Ivana in Agim, Miza, Cica in Traja). Iz tega obdobja mi je še posebej drag spomin na Ukov pogovor z mojim kolegom, novinarjem Politike, po katerem je bila v tem listu objavljena reportaža o „prvi trobenti Srbije“. To je pomenilo za Uko veliko veselje, a tudi za vse nas, ki smo ga poznali in cenili njegov izredni talent.

Josip - Jože Antunović

Josip - Jože Antunović na kitari (desno) v družbi Uke Brizanija (skrajno levo) na silvestrovo 1954

Dragi Traja!

Tvoj mail me je vzradostil in povzročil, da se začenjam spominjati Prištine, kakršna je bila nekoč, ko smo tam živeli. Zahvaljujoč ljudem, kakor sta bila tvoj in moj oče, je bila Priština veliko boljše mesto za vse, z bogatim glasbenim in kulturnim življenjem.

Vem, da je moj oče imel rad in da je cenil deda Uko ne le kot izredno talentiranega in vsestranskega glasbenika, ampak tudi kot poštenega človeka, ki je predano opravljal svoje delo in z ljubeznijo skrbel za svojo številno družino. Hotel je, da bi bili njegovi otroci izobraženi, in moj oče ga je v tem podpiral. Ponosna sem na njuno dolgoletno iskreno prijateljstvo, ki se ni oziralo na narodne in verske razlike, kakor tudi ne na veliko razliko v letih.

Poznala sem deda Uko od svojega osmega ali devetega leta dalje, ko ga je moj očka angažiral, da bi mi dajal ure harmonike. Spominjam se, da je vedno prihajal z nasmeškom na licu, urejen in negovan. Z menoj je bil potrpežljiv in se ni jezil, kadar nisem dovolj vadila, nikoli ni povišal glasu. Rada sem imela te ure, a tedaj sem se že v glasbeni šoli učila klavir, pa sem tako harmoniko po letu dni opustila, nisem pa pozabila deda Uke in sem se vedno radovala, kadar sem ga srečala. Pozneje sem ga občudovala, kako je znal igrati razne instrumente, ne samo harmoniko.

Veliko mi pomeni, da je tudi za teboj uspešna glasbena kariera in da si postal vsestranski umetnik, kakor je bil tvoj oče. Navdušila me je tudi biografija tvojega sina, ki počasi postaja svetovno znan violončelist. Vsa čast, ded Uka je bil gotovo zelo ponosen na vas, s svojim življenjem in delom pa je zaslužil, da se o njem objavi knjiga.

Lep pozdrav,
dr. Vesna Moračić Piperski

Vesna Moračić Piperski

Maja Moračić-Garić

Dejstva, ki jih poznam …

Traja!

Dejstva, ki jih poznam … a to je bilo kadar koli, ko sem prišel v Priština, da bi pel s Kosovskimi božuri, v tistem času, ko je bil Uka šef orkestra in dirigent RTV Priština, tedaj smo govorili: Evo ga Miles! Rekel sem: Kdo je zdaj ta Miles? A oni so ga poistovetili z Uko Brizanijem, ker je tako igral; igral je malo tonov, a to je bilo fantastično dobro, z malo toni je veliko povedal, zato so mu dali ta nadimek Miles!

Imel sem celo priložnost, da sodelujem na Kosovskih akordih, kjer je bil on dirigent velikega revijskega orkestra, in tedaj bi morali ob veliki preizkušnji vsi sodelujoči kaj odpeti, da bi on slišal, ali to znamo – ali smo se pesmi dobro naučili, kakor bi veljalo in tako dalje…

„Pojdi, poberi se od tu, čemu si prišel, ko vendar vem, da to znaš!“ Saj je znal prepoznati v meni že od prej dobrega glasbenika, to je bil Uka Brizani in kolikor o njem vem. Imeli smo veliko nastopov s Kosovskimi božuri, tedaj sem pel, bil je repertoar soula, ki ga je postavil kitarist Petar Rakić. Imeli smo nekaj solistov, med njimi je bil Marjan Vitaljić s saksofonom, mi pa smo čakali Uko Brizanija. Ta je odigral samo nekaj tonov, bilo je dobro, pri tem pa je vedel za ime Milesa Davisa. In prav je bilo, da so ga tako imenovali, saj je med glasbeniki na Kosovu dosegel največ. Spominjam se, da so prej prihajali razni dirigenti, on pa je vse to pripravljal, Kosovske akorde, bil je strašen entuziast, ne le, ker je dobil plačano, ampak prav iz srca, kar zadeva muziko.

Prav je, da to njegovo delo nadaljujejo Traja, njegov brat, sin, nečaki, ta trta se ne bo nikoli posušila. Brizanijevi ostajajo zapisani v glasbi z velikimi črkami. To je, kar imam povedati, pozdrvljam vas vse!

Aca Jakupović, vokalni solist, kitarist in basist skupine Markizi, Kosovska Mitrovica,
27. 6. 2018, posneto v Budvi

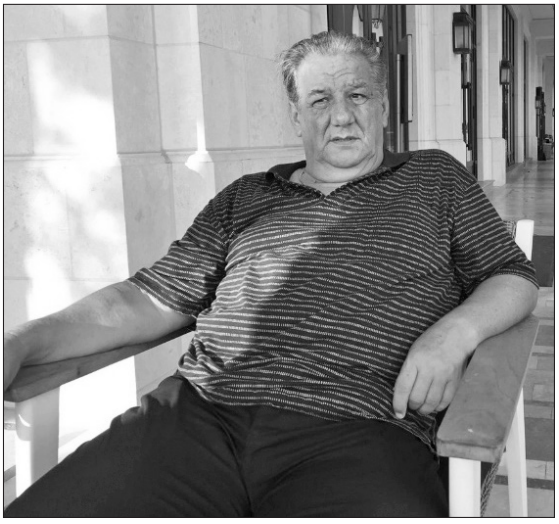

Aleksandar Aca Jakupović

Razvoj Radio-televizije Priština s posebnim poudarkom na vlogi Uke Brizanija

Moja zaposlitev na Radiu Priština in stiki z Uko Brizanijem

Studio za glasbena snemanja je bil nameščen na Veterniku, hribu nad Prištino. Šef Zabavnega orkestra v tistem času je bil Uka Brizani (kar pomeni v albanščini glasorog), s katerim sem se takoj spoprijateljil, ker sem tudi sam ljubitelj jazza in zabavne glasbe, ki pa smo jo tam izvajali, ko smo vadili. Uka je v glavnem igral trobento, igral pa je po potrebi tudi druge instrumente. Pogosto je igral na sintetiserju, ki ni bil prav kakovosten, pravzaprav je bila ta tehnika tedaj še v razvoju.

Spominjam se, kako se je Uka pritoževal, da instrument ni uglašen in da ne more igrati, kakor bi bilo prav, pa me je vprašal, ali mu lahko pomagam. Ker ni bilo priložene nobene tehnične dokumentacije, sem instrument odprl, da sem videl, na katerem principu deluje. Tedanja tehnika je bila takšna, da je imela vsaka tipka svoj lokalni oscilator, ki je določal višino tona, imel je tudi potenciometer za prilagajanje. S posebnim izvijačem sem ga začel uglaševati, pri tem pa mi je naravno pomagal Uka, saj je bil vendar profesionalec. Tako je bil sintetiser pripravljen za uporabo, in videl sem, da sem pri glasbenikih požel spoštovanje, in to se je razvedelo, kako sem uglasil instrument.

Ko sem bil na Radiu, sem se videval z Uko v glavnem na Veterniku, in seveda kadar koli so potekali Kosovski akordi.

Žal mi je, da nisem imel priložnosti, da bi odšel na jazzovsko sekcijo, kjer je on igral.

Nahid Bejtullahi, Ljubljana, v juliju 2018

Moj spomin …

Ime Ukë – po albansko „volk" – dajejo otroku, ki je bolehen, z željo, da bi postal krepek kakor volk. Priimek Brizani pa po albansko pomeni „glasorog".

Uko sem spoznala, ko sem pela v oktetu in v zboru Radia Priština. V tem času sva imela precej stikov. Poznala sem ga kot odličnega trobentača, često pa je tudi dirigiral orkestru.

V oktetu in zboru sem pela, ko so potekali Kosovski akordi in druge manifestacije, ali kadar smo snemali z ljudskim in zabavnim orkestrom. Nekatere boljše glasove v zboru so izdvojili in jih uporabili za spremljanju kakšnega solista, sama sem se vedno znašla v tej skupini.

Ker sem stanovala blizu Radia Priština (ko sem se preselila v novo stavbo), sem ga kdaj videla skozi okno stanovanja, kako je šel po svoji poti, tih in miren

človek. Srečevala sem ga tudi na poti proti šoli, kjer sem delala kot učiteljica glasbenega pouka. Z vsemi nami se je zelo ljubeznivo pogovarjal, niti enkrat ni dvignil glasu ali da bi nas kako drugače prizadel.

Vedno je bil umirjen, brez naglice, brez nervoze. Kazal je spoštovanje do vseh, brez obzira na vero ali narodnost. Dobro je govoril vse jezike, ki so bili v uporabi na Kosovu, tako da je z vsemi lahko govoril v njihovi materinščini, kar je imelo za prednost utrjevanje prijateljstva.

Kolikor se spominjam, se je največ družil s Kristom Lekajem, Tomorjem Besišo, Marjanom Vitalićem, Rizo Doljakujem.

Čudovit, krasen glasbenik, marljiv kakor čebela, to je moj vtis in spomin nanj.

Vilma Antoni-Bejtullahi

Vilma Antoni Bejtullahi in Nahid Bejtullahi

Česa Uka ni dovoljeval …

Prvi glasbenik, ki me je fasciniral že kot mulca, je bil Uka Brizani, tedaj že afirmiran glasbenik Radia Priština. Prvič, ko sem ga slišal, je igral na trobento z najboljšim tonom, ki sem ga do tedaj slišal, in obenem na boben, kar je bila prava predstava za publiko in glasbene poznavalce.

Uka je bil radijski producent in dobitnik številnih glasbenih nagrad, ki je sestavil in oblikoval celo plejado mladih glasbenikov, je vsakemu dal priložnost, a naravno je bil strog producent, ki ni dovoljeval, da bi produkcija izgubila visoke standarde, ki jih je postavljal. Sam sem eden od tistih srečnih, ki je tudi lahko igral v njegovem bendu. Zgodilo se je, da me je poklical, da v letu 1977 igram bas z njim, nekim kitaristom in pianistom v Istri, v eminentnem hotelu Plava laguna.

Ta dva, prekaljena kot stara mačka (orgle Riza Doljaku, kitara Pera Rakić), sta me blago ignorirala, ker sem bil vendar le basist popularne glasbe in sem svojo obrt šele začenjal. Uka je to opazil in me nekako bodril in bil vedno tu, da mi pokaže kak prijem. Neko jutro na terasi stopim do Uke, ko sedi z znanim vibrafonistom Boškom Petrovićem. Obstojim, Uka pa reče ob tem: „Vidiš, Boško, to je naš naslednik, sedaj sicer še nima pojma, vendar vadi, ne kopa se, to je material, iz katerega smo narejeni, ha-ha," in me je objel: „Pojdi, Bucko, prinesi nam pice in sedi z nama" – to je bilo eno od najbolj pomembnih srečanj mojega življenja.

Torej: orgle z leslijem Riza Doljaku, kitara Pera Rakić in jaz, Nebojša Dimitrijević. Pevce smo dobivali za 15 dni prek Zagrebačke estrade, tu je bilo vsega, Uka je bil glavni pobudnik raznih podvigov in šal. Stari studio je bil na Veterniku, tu sem začel, tonski mojster je bil oče Zlatka Janićijevića, Draško Janićijević, kasneje Ljubomir Đorđević in Žika Stefanović in Nahid Bejtullahi, Uka pa je igral na boben in trobento. Pela je Ljiljana Cavoli z drugimi, to so bili pretežno Srbi, dosti Turkov in katoliški Albanci, vsi ti so bili fantje in dekleta iz starih kosovskih in prištinskih meščanskih družin. Moj oče je bil eden od ustanoviteljev radijske postaje Priština. Z Uko se je dobro poznal … To so bili časi …

A prvi studio, zdaj se spomnim, pred Veternikom, ki ga je osnoval moj oče, z drugimi meščanskimi facami, je bil na kraju, kjer je bil blok št. 3, tam pri meni je pozneje stanoval Gasmend Palaska, če se spomniš.

Nebojša Bucko Dimitrijević (2017)

Nebojša Bucko Dimitrijević in dolgoletni sodelavec v skupini „Smisao Mašte“, kitarist romskega rodu Nazmi Selim Nacky

Pismo za Uko

Čutim potrebo, da nekaj povem o glasbenem velikanu, multiinstrumentalistu, neumornem delavcu, zglednem družinskem človeku in splošno rečeno velikem človeku Uki Brizaniju.

Prvo priložnost, da sem ga spoznal, sem imel daleč v letu 1963 ob izbiri mladih pevcev za oddajo „Mikrofon je vaš“.

Bil sem zelo mlad, star 15 let, in normalno je, da sem imel tremo, a njegovo vedenje v uvodnem pogovoru mi je stvar olajšalo, trema je padla za 50 %.

Tudi danes, pol stoletja kasneje, mi je to ostalo v spominu; to je bistveno, da bi vedeli, kakšen človek je to bil. Njegov nastop je bil več ko človeški in tako mislim, da bi vsi, ki so imeli z njim opravka in kakršen koli stik, morali biti srečni, da so ga poznali.

Domala ves Zabavni orkester Radia Priština zapušča ta radio in gredo s trebuhom za kruhom v Nemčijo, on pa ostaja v svoji hiši v Prištini. Dobiva ponudbe za Radio-televizijo Beograd, on pa ponudbe odklanja; tedaj nisem vedel zakaj, a zdaj vem. To je človek, ki je vse po vrsti spoštoval in jih imel rad: očeta in vso družino je imel na kupu in jim v vsem pomagal; brata Nedjmedina je celo šolal, in normalno oba sina in obe hčerki.

Čutil je obveznost do institucije, v kateri je delal, in je dal od sebe vse, da bi se Zabavni orkester znova zbral iz Vojvodine, Niša, Skopja, iz Bolgarije in največ vojaških godbenikov iz Prištine, ki jih je angažiral v Zabavni in Simfonični orkester.

Z zelo malo ljudmi je ohranjal delovanje Zabavnega orkestra, in zahvaljujoč svojim sposobnostim je Uka vsak instrument, ki ga je hvalil pri snemanju, bil pripravljen sinhronizirati oziroma posneti in je tako delal dolgo časa, vse do 70. let, če se ne motim.

Kasneje je formiral soliden Zabavni orkester, s katerim je vse do konca delal – Kosovski božuri.

Trajo, moraš me razumeti, da ste mi vsi dragi, a Uka in Fetija sta nekaj posebnega; nikakor ne morem pozabiti ljudi, ki so me vedno dobro sprejemali in me podpirali; iz Fetijinih rok sem veliko kruha pojedel, tega ni mogoče pozabiti nikdar.

V glavnem želim, da v knjigi piše, da sem neizmerno spoštoval vaše starše in vse vas in da smo bili kot ena družina.

Hilmi Statovci, bobnar in pevec v orkestru Kosovski božuri,
London, 15. 7. 2018

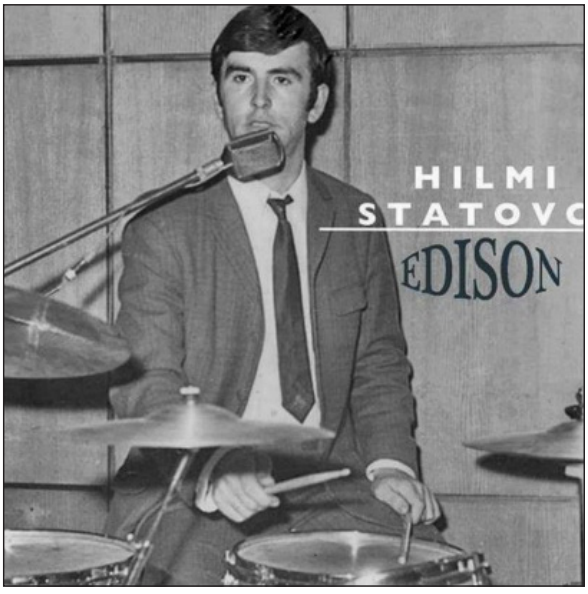

Hilmi Statovci

Njegov glasbeni jezik so vsi dojeli

Eden najbolj znanih glasbenikov iz prostora Jugoslavije, nas je v tem letu zapustil.

Uka Brizani, Rom, je vse svoje življenje posvetil glasbi in je v svoji bogati umetniški karieri osvojil neštevilne nagrade in priznanja. Svoja najlepša in najbolj rodovitna leta v glasbeni karieri je preživel na Kosovu in Metohiji v Prištini, kjer o njegovem glasbenem delu v tem prostoru še danes spoštljivo govorijo. O tem izvrstnem glasbenem ustvarjalcu in o njegovem virtuoznem izvajanju raznih žanrskih variacij na trobenti radi obujajo spomine glasbeni ljubitelji na Kosovu in v Metohiji.

Uka je bil dobrodošel med svojimi someščani, njegov glasbeni jezik pa so vsi enodušno dojeli in se z njim radi družili, kar je rad sprejemal. Posebno so mu bila draga srečanja s prijateji Romi, ki jim je kot pravi oče pomagal z nasveti, s svojim prosvetiteljskim delom pa je odločilno prispeval k emancipaciji in afirmaciji Romov – vendar ga niso dojeli.

Bil je ustanovitelj Zabavnega orkestra Radio-televizije Priština, a ob svojem bogatem glasbenem opusu je bil še dirigent, kompozitor in, kar je najbolj pomembno, učitelj mnogim rodovom, ki so zdaj izvrstni glasbeniki, ki dominirajo na glasbeni sceni nekdanjega jugoslovanskega prostora, pa tudi širše.

Ta romski glasbeni ustvarjalec je na trobenti izvrstno izvajal vse glasbene žanre, zvoki njegove trobente, ki so znali prepričati vsakega glasbenega sladokusca, so dobivali najvišje ocene v krogih glasbenih kritikov. Uka Brizani je bil enkratna glasbena figura, ki jo je porodilo Kosovo, za katerim pa je Uka po preselitvi v Slovenijo vedno znova žaloval in se rad nostalgično spominjal lepih dni, preživetih v družbi s svojimi kolegi v Prištini.

Življenjski krog Uke Brizanija se je sklenil leta 2017 v krogu njegovih najbližjih v Ljubljani, a njegov lik bo za vse čase v njihovem spominu, kakor tudi njegovo glasbeno delo, ki ga bodo s ponosom negovali njegovi dediči, sinovi, vnuki, ki so prav tako zaznavna glasbena imena v slovenskem in evropskem prostoru.

Jugoslav Radjenović, novinar
RTS Beograd, Srbija (2017)

Jugoslav Radjenović

Moj spomin na Uko Brizanija in moje spoštovanje do njega

Nekega dne pride klic Uke Brizanija, naj se oglasim na avdicijo v Zabavnem orkestru, ki ga je vodil gospod Uka. Vse, kar je bilo potrebno glede posluha, je dobro uspelo, ne pa pri branju, tu sta mi pomagala Uka in Marjan in tako sem opravil avdicijo in tedaj se mi je izpolnila želja, da sem postal profesionalni kitarist.

Potem nastopi človek in glasbenik Uka Brizani, ki mi je svetoval, da moram veliko delati na sebi kot kitarist, najprej čitanje not, in vem, kako sem pet let nosil partiture domov, da jih uvežbam zaradi snemanja, da tako orkestru ne bi bilo treba čakati zaradi mene.

Uka je z njim delal in ni varčeval s svojim dragocenim časom; ta orkester je bil tudi bend Kosovski božuri, ki je v Prištini igral v hotelu in v hotelih okoliških mest in ob pomembnih dogodkih v Prištini, na gala večerih in, kar je najbolj pomembno, zahvaljujoč Uki so nastopali ob Jadranskem morju od Ulcinja do Novigrada v Istri.

Uka kot izkušen človek mi je začel dajati nasvete za življenje. Pero, kupi najprej ojačevalec. Delo z instrumentom, mi je rekel Uka … Igrati moraš vseh 12 lestvic, saj moraš biti kot glasbenik pripravljen, ker smo igrali tudi pri festivalih Kosovski akordi. Gospod Uka pa je pisal aranžmaje.

Tedaj sem prvikrat videl partituro, in Uka mi je pojasnil, kako se piše aranžma, to je bilo zame nekaj novega, in potem mi je povedal nasvet za vse življenje, da se moraš glasbi posvetiti in da moraš delati na sebi vse življenje.

Vsak dan je sledil kak nasvet, pa naj bo v zvezi z glasbo ali življenjem nasploh, od resničnega človeka, kakršen je bil šef mojega orkestra Radia Priština in benda Kosovski božuri, še danes pa je slišati njegov zvok in njegovo muzičnost na trobenti. Tedaj so govorili, da ima ton kakor kak Cliford Braun.

Spominjam se, kako je igral timpane v simfoničnem orkestru, posebej še, ko so bile pisane nepravilne razdelitve 7-8, 8-8, 13-8. Spominjam se nekega detajla. Kadil je filter 57 in često smo se pogovarjali, kako je imel rad kulturo igranja in življenja. Tedaj mi je rekel, da bi radi videl, da bi živel v Sloveniji, in želja se mu je izpolnila. Moje in Ukovo življenje sta bila v nekem času povsem v soglasju. Rad sem ga imel kot človeka in glasbenika, in njegovo družino, kakor jih tudi danes spoštujem, dokler sem živ. Hvala Uki Brizaniju, da je obstajal v mojem življenju!

Petar Rakić, kitarist na RTV Priština, roj. 25. 6. 1948

Petar Rakić (levo), Miša Popović in Karlo Bermel na bobnih, člani ansambla Kosovski božuri

Obiskoval naše Rome …

O Uki vem predvsem, da je bil čudovit človek, ki je imel velikanski ugled, veliko avtoriteto v Prištini na Kosovu in seveda kot dirigent na RTV Priština.

Seveda sem ga poznal, kako vendar ne, sam sem bil neštetokrat v Prištini, obiskoval je naše Rome na Moravskem in ne le v Prištini; tako rekoč ni kraja na Kosovu, kjer ne bi bil v tistem času kot funkcionar nekdanje Romske zveze Jugoslavije, pozneje pa kot predsednik Svetovnega kongresa Romov, na Kosovu od Prizrena do Mitrovice, Pećі, Đakovice do najmanjših krajev, in naravno v vseh teh mestih je imel vaš oče Uka Brizani zelo velik ugled, vsi so ga cenili in spoštovali kot izrednega človeka, umetnika in ugledno osebnost.

Dr. Rajko Djurić, 12. avgusta 2009, Murska Sobota

Rajko Djurić

Kako je delal nekatere stvari …

Zelo srečen sem, da se lahko spominjam dela posameznih glasbenikov, posebno pa Uke Brizanija, o katerem so mi govorili nekateri prijatelji v daljšem razdobju, pozneje pa sem ga tudi sam osebno spoznal, ko sem prišel na RTV Priština, kako je delal nekatere stvari, nekaj novega v romski glasbi, saj je bila ta zabavna glasba, komponirana v tistem času, plod ljudi z domošljijo, in Uka Brizani je imel to domišljijo, kar je gotovo prispevalo k temu, da se izkaže tudi na tem področju, predvsem kot ustvarjalec, pozneje tudi kot dirigent.

Imel sem informacije, če se dobro spominjam iz tistega časa, da odnos posameznikov do njega, ki je bil do vseh korekten, ni bil ravno najbolj v redu, o

tem bi verjetno več lahko povedali drugi ljudje, sam pa lahko o njegovem delu poudarim, da je bil njegov prispevek k romski glasbeni kulturi izredno velik.

Bila je prava redkost, in tu se je dejansko pokazala njegova veličina, saj bi lahko bil kavarniški godbenik, lahko bi bil tudi godbenik na svatbah … Lahko bi materialno veliko več iztržil. Vendar pa Uka tega ni storil, šel je po novi poti, kamor ga je vodila duša in njegova misel; tako ni škoda, da je odšel v zabavno glasbo, morda je materialno kaj izgubil – vendar pa je dosegel duhovno bogastvo, kakor mi vsi, ki se ne ukvarjamo s stvarmi, ki niso dobro plačane, in vse te reči so Uki in ljudem okoli njega in vsem nam podarile duhovno bogastvo. Uka je storil vse to, za kar mnogi drugi niso imeli poguma. To ni pohvala med starci in prijatelji, ampak je to ljudska pohvala, ki kaže, kako se je človek, ki bi se lahko okoristil z velikimi denarnimi nagradami, opredelil za nekaj, kar ga bo uvrstilo v vrsto znamenitih ljudi, znamenitih glasbenikov in izvajalcev, in za naslednja leta, kdo ve koliko, bo njegovo ime zapisano drugače kakor pri mnogih drugih, ki so bili prav tako kvalitetni kakor Uka, a se s tem niso bavili.

Dr. Dragoljub Acković, 12. avgusta 2009, Murska Sobota

Dragoljub Acković

Pomagal je številnim bratom

Pomagal je številnim bratom, sestram in drugim v siromašni družini. Komur koli je mogel, je pomagal, tako denarno, tako z zaposlitvijo, saj je imel veliko avtoriteto. Ko rečem avtoriteto, je to v tem, da je poznal veliko ljudi, a enako so vsi poznali njega; to je težko verjeti, a je res, da je imel polno poznanstev, in na katera koli vrata je potrkal, so se mu na široko odprla. Poznali so ga kot mladinca, kot dobrega učenca v glasbeni šoli, imel je absolutni posluh. V tistem času so bili ljudje, s katerimi je delal, veliko bolj šolani, z visokimi šolami in akademijami; a verjemite mi, on je vedno dominiral s svojim glasbenim, mirnim, obilnim znanjem nad vsemi, tako v teoriji kakor tudi instrumentalno. Tako je puščal za seboj dober vtis poštenega in finega poznavalca.

Ali so v tistem času še bili Romi muzikanti? Ja, bili so, a narodnjaki, notalisti kakor Uka, takega v Prištini ni bilo. In ga še dolgo ne bo s takšno avtoriteto. Edini Rom, da ne govorimo še o njegovih drugih nagradah, o dirigiranju v Prištini in o velikih festivalih Jugoslavije – takega Roma ni bilo. Morda so celo bili, a so se prikrivali, da so Romi.

Še enkrat ponavljam: edini Rom kot notalist v zabavni in jazzovski glasbi, Rom v Jugoslaviji, je bil Uka Brizani, se pravi spoštovan, talent, umetnik in velik poznavalec, z absolutnim posluhom, zato je dospel do vrha svojih vizij.

Sabit Brijani, bratranec, Nemčija

Bratranec Sabit Brijani

Resen človek, malo govoril, več delal …

Uka Brizani je bil resen človek, malo je govoril, več je delal, po tem se ga spominjam.

Bil je dober, human, ne vem, da bi imel kako slabost, morda jo je imel, a je pri njem nikoli nisem odkril.

Uka Brizani je bil velik glasbenik in do danes na Kosovu upoštevan.

Skrivnost njegovega uspeha je bila, da se nikoli ni postavljal, tudi ko so ga hvalili ali nagrajevali, je bil vedno na zemlji, kakor se spodobi.

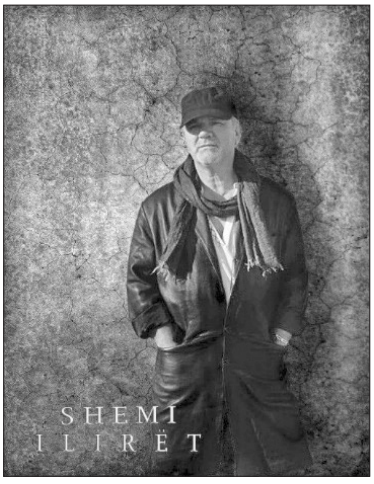

Shemi Krasniqi, vokalni solist RTV Priština

Nexhmije Pagarusha je naredila piko na i… Uka je bil maestro, a predvsem velik človek – to mi je rekla. N. Pagarusha govori s takim spoštovanjem, a zanj so besede odveč… Da pa je zato N. Pagarusha zmeraj, ko se je govorilo o politiki, rekla, da ga to ni zanimalo, bil je pravi Jugoslovan.

Nexhmije Pagarusha, najbolj priljubljena pevka albanskega rodu na Kosovu

V vsem mojem razvoju …

… je to bilo obdobje, v katerem sem se učil za glasbenika in mi je Uka Brizani veliko pomagal pri tem razvoju. Že davno sem odšel iz Prištine, deda Uke pa se spominjam kot dirigenta v majhni zasedbi, kjer sem bil zunanji pianist, ker nisem bil stalno zaposlen, to je prišlo šele pozneje. Do mene je vedno bil dober in mi je vselej pomagal v mnogih stvareh. Tedaj sem se učil, in spominjam se, da mi je pomagal kot bobnar na Radiu Priština. Mišo je igral bas, Pero je igral kitaro, in da snemanje ne bi propadlo, je Uka igral na bobne, saj veš, kako je bilo tedaj. Hodili smo tudi v Radence, pri nekaterih igranjih ga ni bilo z nami, vendar se ga spominjam, kako je podpiral vse, kar sem delal, in vzpostavljal je razne stike, ki jih je imel z drugimi, da bi me predstavil v množičnih občilih in da bi me povsod promoviral. Stalno, kjer koli je to mogel, me je podpiral v vsem tem. Nisva bila skupaj na odru, a kar sem rekel, tu je bil njegov učiteljski odnos v njegovi podpori vsega, kar sem delal, pomagal je tudi pri snemanju in branju. V vsem mojem razvoju je bilo to obdobje, v katerem sem se učil za glasbenika in mi je Uka Brizani veliko pomagal.

Lep pozdrav

Zlatković Mikan, pianist RTV Priština, 9. 10. 2018

Jazz pianist Milivoj Zlatković Mikan

Ali veš, da je Kaća prepevala v zboru, oj, ta mladost…

No, pa pozdravljen, Traja, moram ti napisati to sporočilo, saj se drugače ne boš spomnil, kdo sem. Najprej moram k svojemu imenu pripisati priimek Antunović. Upam, da me boš zdaj malo lažje umestil v del življenja iz prejšnjega stoletja. Če ti napišem: teta Kaća, Jože, Ulica Ramiza Sadikuja, Priština, moj Peca … Mislim, da se ti bo posvetilo. Danes sem sedela in pila kavo z Bobanom in z Nino. Vračali smo se nazaj; naravno je, da čas tam stoji in tu žive vsi tisti, ki so del tistega lepega časa. Lepo, prav lepo te pozdravljam!

Na, Traja, tata je našel to … to ti bo drago, iz let 1952-53. Tata bi ti znal reči, pri kom je to in kdo je na fotografiji. Sama vem, da sta tu ded Uka in moj tata drug poleg drugega. Še koga bo našel. Rekel mi je še, kako zagotovo ve, da je „Borba" v 60. letih objavila reportažo o dedu Uki, ko je bil prva trobenta, a to verjetno veš sam. Če tega nimaš, lahko poiščeš v kakšnem arhivu. Pozdrav

Ivana Aleksić, Priština, Beograd

Uka in Kaća v mladih dneh

Ivana Aleksić, hči Kaće in Josipa Antunović

Besede skoraj niso bile potrebne …

Bilo je to pred pol stoletja, ko smo na naših tleh postavljali osnove profesionalne zabavne, jazzovske in filmske glasbe. In vendar ne tako daleč nazaj, da se ne bi spominjali velikih in predvsem odličnih glasbenikov, ki so postavljali trdne temelje, na katerih stojijo današnji rodovi glasbenikov. Na številnih koncertih in glasbenih paradah sem pogosto srečeval enega tistih velikih glasbenikov, Uko Brizanija. Verjetno sem eden redkih živečih glasbenikov iz tistih iskrenih, romantičnih časov, polnih glasbenega navdiha in nekomercialnega gledanja na glasbo. V eni koncertnih dvoran me je čakal, brez besed in z nasmehom, ki ga zlepa ne moreš pozabiti, gospod Uka Brizani. Besede skoraj niso bile potrebne, iskren nasmeh in pogled sta povedala skoraj vse. Bila sva skoraj enakih let in polna glasbene energije. V tem času sem še nastopal pod taktirko velikega mojstra filmske, zabavne in jazzovske glasbe Bojana Adamiča. Veliko mi je govoril o človeku, velikem glasbeniku, Uki Brizaniju in njegovi veliki požrtvovalnosti, da ohrani in obdrži svoj „big band" v Prištini. V tistem času namreč ni bilo lahko najti dobrih in profesionalnih glasbenikov. Celo glasbila so bila dostopna le v omejenih količinah. Nemalo sem bil presenečen ob nastopu Uke Brizanija na odru, ko je naenkrat vzel v roke trobento in zaigral z neverjetnim zanosom in čistostjo tona. Bil je to mlad, eleganten gospod, ki je igral trobento in obenem dirigiral orkestru. Ostal mi je v neizbrisnem spominu. Tedaj se je začelo obdobje „kul jazza" in sem na trenutke pomislil, da poslušam Milesa Davisa. Poleg vseh glasbenikov tistega časa lahko rečem, da je gospod Uka Brizani naredil izredno veliko na glasbenem področju in tudi kot pedagog. Primer, kakšen mora biti profesionalni glasbenik in poustvarjalec s svojo karizmatično osebnostjo. Skratka, gospod Uka Brizani bo ostal mnogim v prelepem spominu. Znani antični filozof je rekel, kako človek živi vse dotlej, ko se ga še spominjajo.

Ladislav Rebrek, mednarodno priznani glasbenik in pedagog,
basist RTV Slovenija

Basist Ladislav Rebrek

Moj prijatelj in dragi starš Uka Brizani

Eden najbolj znanih glasbenikov na prostoru nekdanje Jugoslavije, največji od vseh, kralj trobente, najbolj cenjeni glasbenik, predvsem pa dober človek, vzoren reditelj Uka Brizani, Rom, je vse svoje življenje posvetil glasbi, in v svoji bogati glasbeni karieri osvojil neštevilne nagrade in priznanja. Svoja najlepša in najbolj plodna leta v svoji glasbeni karieri je preživel na Kosovu v Prištini, kjer o njegovem glasbenem delovanju v tem prostoru tudi danes govorijo s spoštovanjem. Tega glasbenega poustvarjalca in njegovega virtuoznega izvajanja mnogih variacij raznih žanrov na trobenti se še danes radi spominjajo z občudovanjem ljubitelji glasbe na Kosovu in še širše. Uko so povsod radi videli med vsemi narodnostmi na Kosovu, in vsi so razumeli njegov glasbeni jezik in se z njim radi družili, kar je on prav rad sprejemal. Posebno je bil dobrodošel med svojimi Romi, ki jim je kot pravi reditelj pomagal z nasveti, s svojim prosvetnim delom pa je pomembno prispeval k emancipaciji in afirmaciji Romov. Bil je ustanovitelj Zabavnega orkestra Radia Priština in VIS „Kosovski božuri“, v svojem bogatem glasbenem opusu pa je bil tudi dirigent revijskega orkestra RTV Priština, komponist in, kar je najbolj pomembno, učitelj mnogih rodov sedaj izvrstnih glasbenikov, zvoki njegove trobente, ki so mogli raznežiti vsakega glasbenega sladokusca, pa so dobivali najvišje ocene pri glasbenih kritikih.

Mija Muratović, pevec

Uka in pevec Mija Muratović v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma (2013)

Uka Brizani ni „kakor vsi drugi“ …

Spoznal sem ga v letu 1983 kot izvrstnega timpanista v Simfoničnem orkestru RTV Priština. Prav tako je izvrstno igral trobento, in v veliko čast mi je bilo, ko me je povabil, da bi z njim igral v Radencih na Festivalu plesnih orkestrov v letu 1985 ali morda ’86, kjer je bil obenem tudi eden voditeljev Jazzovskega orkestra RTV Priština. Ja, ni bil „kakor vsi drugi“, bil je poseben v pristnosti, vljudnosti, kolegialnosti, profesionalnosti, v glasbenem znanju in glasbenem svetovanju. Bil je velik prijatelj, velik tovariš, neponovljiv. Rad je imel in spoštoval vse ljudi in se ponašal s svojo družino. Ja, ni bil „kakor vsi drugi“, bil je predvsem velik človek.

Cvetan Dojčinovski, L. A.

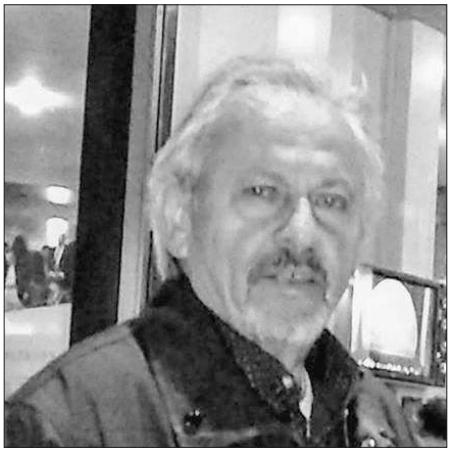

Pozavnist Cvetan Dojčinovski

Uka Brizani – legenda

Uka Brizani je legenda. Vsi smo bili ponosni nanj, saj je bil dirigent in šef Zabavnega orkestra Radia Priština. Ne verjamem, da je bil kakšen Rom na svetu, ki bi imel tako čast kakor Uka.

Nedjat Velija

Slikar Nedjat Velija z ženo Zade

Pogovor z Uko Brizanijem v Ljubljani

„Mi smo delavci, strašni garači.“

Danes smo 7. oktobra 2003 v stanovanju družine Brizani v Ljubljani na Jakčevi 11. Tu so vprašanja in Ukovi odgovori:

Kdaj in kje ste rojeni?
Drugega maja 1936 v Prištini.

Kako je bilo ime vašim staršem?
Očetu je bilo ime Imer, mati je bila Miradija.

Se spominjate maminega dekliškega priimka?
Đemalji je bilo mamino dekliško ime.

Sta bila oba iz Priština?
Tako oče kakor tudi mama sta bila stara Prištinca.

V katerem delu Priština ste živeli?
V Gornji mahali Moravska.

Po narodnosti ste kaj?
Rom, le moja mati je Aškalika. Torej: oče Rom, mati Aškalika.

Iz katere skupine ste; torej v Moravski mahali so bili Arlijci, Gurbetanci, Mohađerci …?
Mi smo iz skupine Arlijcev.

Kaj to za vas pravzaprav pomeni; po čem se ta skupina razlikuje od Gurbetancev ali Mohađercev?
Drugače govorimo, razlika je v govoru in v načinu življenja.

Lahko navedete kak primer … Kako rečete kruhu, vodi, in kako oni drugi?
Gurbetanci rečejo „mahro, paj“, mi pa „maro, pani“.

Se je kdaj dogajalo, da bi se Mohađerci in Arlijci med seboj poročali?
Dogajalo se je.

Je bil to normalen pojav?
To je bilo normalno.

Nam bi predstavili svojo soprogo?
Fethije Brizani.

Kakšno je vaše dekliško ime?
Musli.

Ste tudi vi rojeni v mahali Moravska? Kateri skupini pripadate, Arlijcem, Mohađercem ali Gubertancem?

Moj tata je bil Mohađer, mama Tharegonka, Aškalika.

Poleg teh treh skupin: Mohađercev, Arlijcev in Gubertancev, ali so bile v Moravski še kakšne skupine?

Ne, samo te tri skupine so bile.

Katera skupina je bila največja?

Mislim, da je bila največja naša skupina.

Ali ste živeli narazen, je vsaka skupina imela svoj del mahale?

Vsaka skupina je imela svoj del mahale, kasneje pa so se tudi pomešali med seboj.

So se otroci igrali skupaj?

So, skupaj so se igrali, se ženili in tako so nastali mešani zakoni. Mislim pa, da je bilo življenje v naši skupini boljše.

Zakaj? Zakaj mislite, da je bilo življenje tu boljše?

Ravno zaradi dela, mi smo delavci, strašni garači, druge skupine so lenarile po ves dan, niso delovne.

Gospod Brizani, v kakšnem odnosu so med seboj Mohađerci in Arlijci po vašem mnenju? Bi vi stvar enako opisali?

Ne, enako. Mi smo bili drugačni. Imeli smo delovne navade. Mojemu očetu nikoli ni bilo treba posebej reči, naj grem v šolo, redno sem hodil k pouku, ko so drugi po ves dan ostajali zunaj in poležavali.

Koliko otrok je bilo v vaši družini?

Dva sta umrla, ostalo nas je osem otrok: štirje sinovi in štiri hčere.

Gospa Brizani, koliko otrok pa je bilo pri vas?

Trije smo bili, dva sta umrla, tako sem ostala sama.

Ste se tudi vi kdaj bavili z glasbo?

Ne.

In kdo v vaši družini?

Ne, nihče ni bil glasbenik.

Vaš mož pa je bil glasbenik, živel od glasbe?

Ja, je.

Kako se vam je vse to zdelo; ste bili veseli, da ste vzeli glasbenika?

Ja, bila sem vesela, bilo je častno, če se poročiš z glasbenikom, bilo mi je dobro.

Dobro, gospod Brizani, kje vse ste torej igrali, za kakšno publiko?

Od Tita do igranja v hotelih in na festivalskih koncertih.

V katerem hotelu ste recimo igrali?
V hotelu „Kosovski Božur“, kjer je prej stala džamija. Tito je trikrat prišel v Priština, dvakrat nas je poslušal, moj ansambel, v Priština v hotelu Božur in enkrat v hotelu Grand, ki so ga odprli kasneje.

Mi lahko poveste za svojo družino in zase, kako je bilo glede vaše vere; ste bili katoličani, muslimani, pravoslavni?
Muslimani, vsi smo bili muslimani.

So bili v mahali Moravska vsi muslimani oz. nemuslimani?
Ne, bil sem v komisiji, ki je popisovala prebivalstvo v mahali Moravska v letih 1977/78.

Vi ste popisovali – in kakšni so bili rezultati?
Ja, bil sem popisovalec; bilo je polno nesporazumov med starši in otroki glede narodnosti; starši so hoteli, da bi se vpisali kot Albanci, medtem ko so otroci hoteli vpisati romsko narodnost, samo Šiptarji nočemo biti, so govorili. Nikomur nisem prigovarjal, kaj naj bo, sami so izražali svoje želje glede narodnosti.

Pomeni to, da je bil v njih nekak ponos, da so Romi?
Ja, mlajša romska generacija je bila zelo ponosna na to, kar so bili.

Pravite torej, da ste bili vsi muslimani; ali ste redno obiskovali džamijo?
Ne, nisem hodil v džamijo, a moji starši so jo redno obiskovali in opravljali vse islamske obrede, kakor post, ramazan, niso jedli svinjine …

So tudi molili večkrat na dan?
Ja, držali so se islamskih zakonov, nekaj so hodili v džamijo, nekaj pa so molili doma.

Ko smo že pri religiji, ali je bilo med Romi v mahali Moravska kaj dervišev?
Ne, Romi v Skopju imajo derviše, mi ne.

Ali nikoli ni bilo dervišev v mahali Moravska?
Ne, ni jih bilo. V Prizrenu so; oče Šekija, ki je igral klarinet, je bil iz hiše dervišev.

V katerem jeziku ste govorili v vaši hiši?
V glavnem romsko, turško in albansko; starejši govorimo vse te jezike dobro, mlajši jih le slabo govorijo.

In srbski jezik gotovo tudi govorite, mar ne?
Ja, tudi srbsko smo govorili. Sam sem se v šoli učil tako srbsko kakor tudi albansko in turško.

V katerem jeziku je potekalo vaše šolanje?
Od prvega do tretjega razreda sem se učil v albanskem jeziku, potem sem prišel v srbski razred; takšna je bila politika, tedaj so tudi nekateri Albanci in Turki

prišli v srbski razred, kakor Stevan Baljošević in Ljubiša Simić, ki sta zdaj oba doktorja, pa še bi jih lahko kaj naštel iz te generacije.

Gospa Brizani, kako ste govorili na vašem domu?

Romsko in turško, ker je mama bolje govorila turško.

Ste govorili tudi srbsko?

Ja, tudi srbsko smo govorili.

Gospod Brizani, rekli ste, da ste igrali v hotelu Božur, a kje ste še igrali, ste hodili tudi na svatbe?

Ne, na svatbah nikoli nisem igral.

Nikoli niste šli na kakšno svatbo, zakaj ne?

Na eni svatbi sem igral svojemu prijatelju, to je bilo v nekem hotelu, moj orkester pa je dobil goste pevce, ki smo jih spremljali in se je vsa ceremonija tako dogajala v hotelu. (Vmeša se gospa Brizani: Ljudske glasbe ni igral, samo zabavno, jazz, filmsko glasbo, programsko-hotelsko glasbo …)

Dobro, kakšno filmsko glasbo ste torej igrali, iz kakšnih filmov?

„Kapetan Leši" – glasbo je pisal Ređo Mula.

Ređo Mulić torej?

Ne, prej je bil Ređo Mula, priimek je spremenil. Živel je z Nedžmijo Pagarušo.

Ste igrali tudi melodije iz indijskih filmov?

Sem igral.

Se kakšnega spomnite?

Ne morem se prav spomniti, minilo je že veliko časa. V tistem času so bili indijski filmi popularni in seveda drugi glasbeni filmi (filmi Boter, Love story, Za šaku dolara, Mladić sa trubom, Bal na vodi itd.).

Nam hočete povedati, kje vse ste še igrali? Rekli ste, da po hotelih, a nikoli na svatbah?

Nikoli na svatbah, le enkrat z očetom v vasi Čaglavica. Rekel je: Ajde z nami. Oče me je vodil.

Oče je torej na svatbah igral?

Igral je. Tolkel je po bobnih, to ni gil „goč-tapan", boben je bil skupaj s činelo – saman.

Kakšen orkester je to bil, v katerem je igral vaš oče?

Godba na pihala.

Na pihala …

Ja, dve trobenti, klarinet, suzafon, bariton, veliki bas …

Koliko muzikantov je bilo v takem orkestru?

Pet ali šest muzikantov.

Samo pet ali šest; saksofonov in klarinetov torej ni bilo?
Klarinete in saksofon smo dobili kasneje.

Je vaš oče igral z Zurlaši?
Ne, ni igral.

Govoriva o kateri dobi?
Od leta 1940 pa do leta 1980.

So bile tedaj godbe na pihala popularne?
Ja, do zadnjega dne so bile popularne.

Ampak danes niso več tako popularne …
Ja, igral je tisti črni Fikrušev brat… Fikruš je bil odličen trobentač iz mahale Moravska, ki je s Koljo Baljem igral po hotelih.

Je bila med vami tudi kakšna ženska, ki bi se bavila z glasbo?
Ne, ni je bilo.

Pa se vi, gospa Brizani, spominjate kakšne ženske v družini, ki bi se bavila z glasbo?
Ja, v moji družini je bila moja nečakinja Refiča, pela je, potem so se začele v mahali govorice in je morala s tem nehati.

Zakaj?
Poročila se je, pa ji mož ni dovolil, da bi nastopala.

Vi hočete glede tega še nekaj reči, gospod Brizani …
Ja, bila je vendar neka pevka po imenu Hava, iz druge ulice ali mahale blizu cerkve (Jadranska), kjer so živeli srbski Romi. Bila je poročena z maminim polbratm Dautom, ki je igral na tarabuko v folklornem ansamblu Šota. Snemala je romske pesmi, tudi on je napisal in aranžiral nekaj pesmi, trenutno živi na Reki na Hrvaškem. In tu je še en stric Zijadin, ki je tudi igral v Šoti tapan, prav tako oče Zijadin. Jaz pa sem v Šoti plesal in je to bila moja prva zaposlitev, vse leto. Tedaj pa so na radiu razpisali natečaj, opravil sem avdicijo in tako prišel na Radio Priština.

Ste bili na Radiu Priština redno zaposleni?
Ja, bil sem tam redno zaposlen, v simfoničnem orkestru. Tu govorimo o malem zabavnem orkestru. Sestavljen je bil iz raznih glasbenikov, torej jaz in Karlo Mreku iz Subotice, ravnatelj neke šole, ki je imel brata Mikija, violinista, še en brat v Beogradu, čelist. Karlo je bil čelist-bobnar. Sinhronizirali smo instrumente in tako dobili mali zabavni orkester, ali pa smo si izposojali glasbenike iz ljudskega in klasičnega orkestra – ako je prišlo do začetnih posnetkov na radiu.

Vi in oni drugi pa sta živela v Prištini?
Ja, delali smo na Radiu Priština, on je igral čelo v orkestru.

V katerem orkestru?
V simfoničnem orkestru Priština.

Zakaj ste izpostavili prav njega, Karla, je bil Rom?
Ne, bil je Madžar, zelo razgledan človek, od katerega sem se zelo veliko naučil, vse to, kar je lepo, dobro, pošteno, in nič slabega se nisem mogel naučiti, vedno ko sva se pogovarjala, sem ga dobro in pazljivo poslušal, po potrebi je igral tudi kontrabas.

In kaj je igral ta orkester?
Simfonično glasbo.

Kaj na primer, kakšno glasbo, se spominjate posameznih skladb?
Ne morem se več spomniti.

Povejte, kako velik je bil ta orkester in koliko glasbenikov je bilo v njem?
Bilo nas je dvajset do trideset.

In katere instrumente ste imeli?
Imeli smo vse od trobente do roga.

Dobro, to so bila pihala, violin niste imeli?
O ja, bile so violine.

Kako vendar, da je bil v Prištini simfonični orkester?
Prvo, kar je sploh bilo v Prištini, je bil simfonični orkester.

Katerega leta je to bilo?
Mislim, da leta 1944 … ne, popravljam, 1953.

Je imel ta orkester kakšnega dirigenta, voditelja?
Ja, to je bil Bogoljub Voinović, Veljkov oče, ki je deset let vodil ta orkester. Kasneje je dobil premestitev v Beograd, bil je vojaška oseba, nato smo dobili Romuna iz Novega Sada. Oliver Ristić oz. Pavle Janković je postal dirigent Simfoničnega orkestra, Pavlović pa vojaškega orkestra.

Kakšna je bila vaša dolžnost v tem orkestru?
Igral sem le trobento, samo to.

Kako je potekalo vaše življenje potem; ste bili do upokojitve trobentač v orkestru?
Ne, zadnjih deset let sem bil šef Zabavnega orkestra in Revijskega orkestra; zaradi nezgode sem moral opustiti trobento in mesto trobentača. Bojan Adamič je bil večkrat pri nas, pa tudi polno znanih dirigentov in glasbenikov.

Ko ste vi vodili ta orkester, ali ste vi določali, kaj naj bi igrali?
Ja, jaz sem določal repertoar, napisal nekaj skladb in jih aranžiral; dobro sem zaslužil, a bilo je tudi normalno, da je produkcija določala repertoar.

Kdo je bil dirigent tega orkestra?
Sam sem bil tudi dirigent, in ker ni bilo tako dobrega trobentača, sem prav tako sinhroniziral delce solističnih melodij na trobenti.

Je bil to edini orkester take vrste v Prištini?
Ja, ta je bil edini tak.

Je še bil sploh kak tak orkester na Kosovu?
Ne, edini je bil ta v Prištini.

S katerim orkestrom v Jugoslaviji bi primerjali tega v Prištini?
Ja, obstajali so orkestri v Beogradu, Skopju, Zagrebu, Ljubljani.

Je bil to edini orkester na Radiu Priština?
Ja, ta je bil edini.

Je obstajal čalgiđijski orkester na Radiu Priština?
Ne, takega orkestra ni bilo.

Pa recimo Malič Maliči, ali je on igral v takem orkestru?
Ne, ni mu ime Malič Maliči, temveč Malič Sušica. On je igral v ljudskem orkestru, ki je prav tako obstajal v Prištini.

Je obstajal tam še kak orkester?
Ja, bil je še turški orkester, v katerem je bilo prav tako nekaj Romov. Torej, tu je bil turški, namreč ljudski, in oni zabavni orkester, ki je bil sčasoma okrepljen z vojaškimi glasbeniki in z gosti iz drugih republik, in tako smo dobili dober revijski orkester.

Je bilo v ljudskem orkestru tudi kaj romskih glasbenikov?
V ljudskem orkestru je bilo največ Romov.

Na katerih instrumentih?
Na klarinetu, violini, kitari; dedek Jaško, njegova žena je bila pevka, teta Selima, zaradi bolezni je ostala brez obeh nog; več ali manj so govorili srbsko, to so bili srbski Romi. Ko govorimo o srbskih Romih, predpostavljamo, da so bili pravoslavni (iz Leskovca, Niša, Vranja). Imajo srbska imena kakor Rade, Stojan. Šaban Bajramović je srbski pravoslavni Rom. Albanci so nas jemali za svoje in so prav zato postavili mene za voditelja in dirigenta, in seveda zaradi sposobnosti in znanja. V teh orkestrih so bili Romi, Turki, Srbi, malo Albancev, ki pa jih je bilo pozneje vse več.

Kdaj ste odšli iz mahale Moravska, katerega leta?
V letih 1959/60. Rad bi povedal, kako sem prišel do stanovanja. Vidite, sam sem oblikoval sestavo, ki je igrala zabavno glasbo in jazz in drugo, kar je bilo potrebno za radio. Prišel sem v Rovinj za glasbeniki, ker sem slišal, da tam igra dober orkester. Iz Kraljeva jih nisem dobil, potem sem se vrnil v Priština in direktorju rekel, da nisem mogel dobiti niti enega glasbenika. Nasmejal se je

Zagovor diplomske naloge Imerja Brizanija. Z leve proti desni prof. dr. Matjaž Barbo, Imer Brizani, Uka Brizani, prof. dr. Svanibor Pettan, prof. dr. Aleš Nagode

in rekel: Zato zate tudi ne bo stanovanja. Šel sem ven in premišljal, kaj naj storim. Direktor je rekel, naj samo opravim svoje delo in se potem, ko bom gotov, oglasim pri njem, ne prej. Čez nekaj časa sem našel Marjana Vitalića, ki je igral saksofon. Moca je igral kontrabas, Sava Gojković pa je igral kitaro v Beogradu. Zatem sem odšel k direktorju in mu rekel, da sem našel tri glasbenike. Kakor sva se dogovorila, je direktor pripravil šest stanovanj v Prištini za šest glasbenikov. Ti niso mogli verjeti, da so dobili stanovanje in so bili na moč zadovoljni. S kitaristom Savom sem igral po Beogradu, ko sem bil pri vojakih, igrala sva po štirikrat v tednu.

Kako to, da ste odhajali iz vojašnice in igrali na privatnih plesih?
Dvakrat ali trikrat so me ujeli …

Ste torej kaj zaslužili, dokler ste bili pri vojakih?
Kako da ne, prav dosti sem zaslužil in pošiljal staršem domov, kupil pa sem si tudi novo trobento. Nekoč sta me celo obiskala oče in tast, začela sta me spraševati, od kod mi denar, zdelo se jima je sumljivo, od kod mi toliko denarja, da sem jim lahko vsak mesec pošiljal, da morda ne kradem … In vendar nikoli v življenju nisem ničesar ukradel, to sem rekel očetu in mu povedal, da igram in zaslužim pri igranju.

Ali ste delali v Beogradu in so vas hoteli zadržati?

Radio Beograd me je hotel obdržati kot trobentača; obljubil sem jim, da se vrnem, a se nisem, ker mi tam ni bilo všeč. Čez nekaj časa sem igral v hotelu Božur, in nekega večera je bilo nekaj sumljivega. Pojavili so se čudni ljudje, meni neznani. Na koncu so mi samo rekli: Uka, pripravi se, da greš z nami v Beograd, in tako sem šel v Beograd, prišli smo v neki hotel, in ko sem stopil noter, sem videl, da tam igrajo glasbeniki, in ti, ki so me pripeljali, so rekli, naj igram z njimi. Vzel sem trobento in šel igrat s temi godbeniki in sem jih tako navdušil, da so me hoteli obdržati, magari s pištolo.

Intervju opravil dr. Svanibor Pettan, 7. 11. 2003

Telefonski pogovor

(V času diskotek je bila diskoteka na Radiu Priština boljši od vseh radijskih diskotek v Jugoslaviji.)

Traja: Dober dan, gospa Nada!

Nada: Dober dan. Zelo točni ste, kakor da ste iz Ljubljane.

Traja: Ne, iz Prištine sem najprej, to vedno rečem. Jaz vas malo slabše slišim, a nekako se sliši va.

Nada: Koliko ste bili stari, ko ste odšli iz Prištine?

Traja: No, imel sem 21 let.

Nada: Glejte, Traja, malo sem premišljala, čeprav sem prispela utrujena, do četrte ure zjutraj sem delala.

Traja: Res mi je žal, da vas mučim.

Nada: Nobenega problema ni, bolje je, da to danes dokončava. Veliko sem premišljala in mislim, da nisem prava sogovornica. V Prištino sem prišla v letu 63 kot šestnajstletno dekle iz srednje glasbene šole v Nišu, pa sem potem nadaljevala glasbeno šolo v Prištini, nato sem tam spoznala ljudi, prijatelje in orkester z dvema pihalcema, v katerem je bil vaš oče. Vse ljudje, starejši od mene, jaz pa naj bi bila nekakšen izrazit talent, in tedaj se je začel tisti festival, Kosovski akordi v 64. letu, ki je potekal v Mitrovici. Pela sem pesem Severina Kajtazija, ki se je nastanil v Beogradu in mislim, da še živi. In tu sem z neko damo, ki je prepevala v albanskem jeziku, tam je bilo vse dvojezično, dobila prvo nagrado.

Traja: Bravo, pa se spominjate kakšnega pevca iz tistega časa?

Nada: Spominjam se. To je bila Ljiljana Čavolt, Nedžmija Pagaruša, tedaj je bila še tam velika zvezda. Prepevala je ljudske pesmi. Od srbskih pevcev je bil Jordan Nikolić, ki je pred nedavnim umrl. Več se ne spominjam, bila sem še mladenka.

Traja: Je vladalo tedaj razmerje med skladbami po narodnosti: srbskih šest, turški dve in albanskih deset?

Nada: Ne, vse je bilo korektno, rekla bi, da je bilo vse na pol, da bi le ostalo tako, a potem se je to spremenilo. Ne vem prav, ker sem odšla leta 1965 v Nemčijo s celotnim orkestrom Radia Priština, kjer samo vašega očeta ni bilo zraven.

Traja: Ni bilo čisto tako; prvi je šel Sava, da bi si ogledal teren …

Nada: Ja, točno, Sava je odšel na neko zamenjavo, tam mu je bilo všeč in se je dogovoril, da bi naj v Nemčiji sestavili ves orkester z ženskim vokalom, a meni je bilo šele 17 let. Tako so mi po neki intervenciji dali potni list, da bi mogla na pot. Potem smo sklenili, da se podamo na pot v Nemčijo, in to je bila dobra poteza, ker smo tam lepo delali, čeprav je bilo naporno, a vedno kaj novega. Vaš oče tedaj ni hotel z nami iz družinskih razlogov.

Traja: Kakšen material, kak repertoar ste imeli v Prištini, dokler ste bili tam?

Nada: Imeli smo odličen material zahvaljujoč Karlu Bermelu, ki je delal na radiu kot glavni urednik glasbenega programa. Material je naročal iz Amerike, in poslušali so jazz in ameriško glasbo. Bil je Madžar in veliko starejši od vseh nas. Jaz sem bila še mulka, razlika v letih je bila od deset do petnajst let, pa s šolami, fakultetami. Karlo je bil gospod in tudi najstarejši. Moj načrt je bil, da po srednji šoli vpišem višjo pedagoško šolo, profesorji pa so bili iz Skopja. Vse je bilo lažje kakor v Nišu. Šola v Prištini je trajala manj časa, tako so bile zelo ugodne razmere, da jo končam. Poleg tega pa sem dobila vrsto turnej, ker sem bila mlada talentirana pevka. V Priština sem prispela z italijanskim repertoarjem, ker je bilo to tedaj v modi, a tam sem naletela na diskoteko zahvaljujoč Karlu Bermelu, človeku dobrega okusa in izobrazbe. Kot urednik je nabavljal najboljše ameriške plošče. V tistem času je bila diskoteka na Radiu Priština boljša od vseh radijskih diskotek v Jugoslaviji. On je uvedel te jazzovske plošče, po njegovih sugestijah sem začela poslušati jazz, sicer sem prepevala šlagerje, ki so bili v modi.

Traja: Seznanjen sem s tem, da ko ste bili v Nemčiji, ste Uki pošiljali pesmi na traku, da bi za vas aranžiral orkester v Nemčiji.

Nada: Ja, vse to je bilo stvar aranžmaja in organizacije. Mi smo stvarno odšli v Nemčijo pripravljeni, ne da bi znali jezik. Tako si lahko mislite, kako je to šlo z angleščino. Najprej smo šli v nemške hiše in dobili nemške top lestvice, čez sedem, osem mesecev pa smo našli ameriške klube, kjer nam je šlo zelo dobro,

in smo tam ostali vsa tista leta. Marijan se je vrnil po šestih mesecih, in to je naredil narobe, danes sam to pravi.

Traja: Marijan se je vrnil zaradi vojaščine, no, ne vem čisto …

Nada: Nekaj je pač bilo … Odšel je k vojakom, in tako se ni vrnil v Nemčijo. Zanj je to bilo naporno. Marijan je vedno bil tako malo počasen, rahločuten in ga je vse motilo, tudi hrana, nas pa ni motilo nič in je vse bilo fantastično.

Traja: In tiste nagrade, ki jih je dobival kot najboljši trobentač v Srbiji …

Nada: To je vse v redu, a škoda je, da se ni razvijal in je ostal v Prištini. In tam stagniraš.

Traja: Dobro, a ohranil je družino in svoj mir …

Nada: Vem, bila sem mlada in tega nisem razumela.

Traja: To je nekaj drugega, ko si sam, on je to dobro vedel. A pomagal je svojim dobrim glasbenikom, ki so bili z njim. Ko so dobili določeno znanje, jim je moj oče govoril: Zdaj napolnite kovčke, tu se ne morete več ničesar naučiti, bežite od tod. To je bil Pop Asanović, pa Sinan Alimanović … To, česar ni naredil, tako je govoril tudi nam otrokom, pa je vendar vsem mladim glasbenikom pomagal z nasveti, ne da bi pri tem gledal nase. Moj sin je v Bambergu, v tamkajšnjem simfoničnem orkestru, vi ste prvi bili tam …

Kakšne vaje ste imeli?

Nada: Vse je normalno delovalo kakor sedaj, bili so aranžmaji, vse je bilo polno navdušenja, vse je bilo organizirano. To je bila resna zgodba, a imeli smo tudi dela, da vam povem, turneje po Kosovu, ljudje so nas lepo sprejemali, imeli smo svoj repertoar, vsega smo imeli dovolj, z nami so hodili tudi drugi pevci, Albanci, ki so prepevali svojo glasbo, mi svojo, veliko navdušenja je bilo, da veste. Drugo, kakor veste; glasbeniki, ki so prihajali iz notranjosti Srbije, so vsi dobili stanovanja, bile so odlične razmere. Če bi ostala v Prištini, bi dobila stanovanje in vse, kar je potrebno, a mene je bolj privlačil zahod, tam sem ostala dolga leta.

Traja: Kako ste seznanjeni s tem, da je imel Uka nalogo, da pridobi glasbenike za Zabavni orkester v Prištini? Ali ste v hotelu Božur nastopali z njimi?

Nada: Ja, kot učenka sem nastopala, a sem prišla s svojimi profesorji po naključju, tako sem tudi ostala v Prištini z nekaterimi profesorji iz Niša in Jagodine. V hotel Božur, ki je bil prav tedaj odprt, smo prišli na neko slavje in smo tam igrali nekaj časa, potem pa so se vsi vrnili, ostala sem samo jaz, Moca in še nekdo iz orkestra nekaj časa, in tu sem nadaljevala z glasbeno šolo, tak je bil načrt, a vse se je porušilo s tisto Savovo ponudbo za Nemčijo. Tako, rečem vam, ko sem dopolnila 18 let, sem odšla ven, tako je bilo. V Prištini sem tako bila dve leti. To je vse, česar se spominjam iz tistega časa.

Nada Pavlović, Beograd, 2019

Nekdanji člani prve zasedbe zabavnega orkestra Radia Priština. Spodaj prvi z leve Balaž Horvat, Moca Mihajlović, Marjan Vitaljić, Sava Gojković, zgoraj pevka Nada Pavlović in Karlo Bermel.

Pismo prof. Shukrija Zejnullaha iz Priština

BOROZAN – BRIZAN - I - BRIZANI

Z Uko sem se pričel družiti v zgodnjem otroštvu. Malo pozneje, tudi v glasbeni šoli, sem se Uki pridružil za krajši čas, kakšno leto. Bila sva istih let.

Vaši pradedje v času Osmanskega cesarstva so v tistem času sodelovali v osmanskem vojaškem orkestru in so pretežno igrali na pihalne instrumente. Glede na to, da so igrali samo na pihala, imenovana „borozan“, se je vse družine prijelo ime „Borozan“.

Uka je bil na moč talentiran umetnik visoke glasbene vrednosti. Poleg vsega pa je bil tudi priljubljen človek. Svoj dar je rad prenašal na druge amaterske igralce. Sodeloval je pri formiranju naših orkestrov. Kadar je sam sodeloval v raznih glasbenih sestavih, nikoli nikomur ni odklonil pomoči. Tekoče je govoril vse štiri jezike, ki jih govorijo na Kosovu. Sam sem z Uko vedno govoril po turško. Ko je prišel čas služenja vojaškega roka, smo ga številni prijatelji pospremili. Sam sem tedaj študiral na beograjski univerzi.

Z Uko je bil v isti kasarni v Srbiji, v isti spalnici, še Mehmet Gazi, od začetka do konca služenja. Mehmeta smo pospremili v Turčijo z vso družino – tja se je preselil. Uka je bilo videti, kako hodi, skoraj teče, pod pazduho s črno futrolo, v kateri je nosil svoj instrument.

Dogajalo se je, da se nisva videla dva ali pet mesecev, ker je bil Uka odsoten ali zaradi mojih službenih nalog, študija, sodelovanja na festivalih, razstavah itd.

Ponovno srečanje z Uko je bil zame nov izziv. Nekaj časa sem bil direktor Državnega ansambla ljudskih plesov in pesmi, tudi na drugih položajih. In nova srečanja z Uko so bila zame radostna doživetja. Ne spominjam se, verjemite mi, da bi ga enkrat samkrat videl slabe volje, nerazpoloženega, namrščenega in podobno.

Uka je bil vedno poln življenja, radoval se je tovarištva. Nove ločitve z njim so bile nezaželene, neprestano sem si želel, da bi bila čim dlje skupaj. Bilo je čudovito, ko je bil Uka z našo skupino, orkestrom. Pomagal nam je pri orkestru na klavirju, s harmoniko ali kitaro.

Bil je pravi prijatelj – brez kakršne koli napake.

V zadnjem času se ne počutim dobro, izgubljam moč in spomin, ne zamerite mi. Veliko bi rad napisal o dragem Uki, a glejte, zmanjkuje mi moči v teh letih starosti. Vse najboljše želim vam, njegovemu sinu.

Prof. Shukri Zejnullah, Priština 2019

Prof. Shukri Zejnullahu in njegova hčerka Ferida Zejnullahu (2019)

Mehmetu je veliko pomagal in ga reševal težkih vojaških vaj in nalog v kasarni

Zelo sem se obradovala vašega vabila in drago mi je, da vam lahko pomagam, ko pišete knjigo o svojem očetu Uki, ki je bil velik človek in velik glasbenik.

Kot mlado dekle sem s stricem Mehmetom večkrat prišla na obisk v stanovanje tam pri gledališču izza hotela Božur, kjer ste stanovali. Bili ste čudovita družina.

Ko je Mehmet prihajal v Prištino, je vedno obiskal svojega dragega Uko. Skupaj sva prihajala k vam; na žalost teh ljudi ni več med nami, ki bi nam mogli pomagati, da nam kaj več povedo o svojem prijateljstvu. Kolikor sama vem, je Mehmet vedno govoril o vašem očetu najlepše reči, a enako tudi družina mojega strica.

Moj stric je bil edinec, zalo pozoren, ni se družil z vsakim, s tovariši je bil zelo dobrotljiv, kar pomeni, zelo ugledna družina; mirno lahko rečem, najboljša družina v Prištini. V Prištini so imeli veliko hišo. Z Uko sta bila v isti kasarni (v Zemunu v Srbiji), v isti spalnici je bil tudi Mehmet od začetka do konca. Uka je Mehmetu veliko pomagal tako, da ga je reševal pred težkimi vojaškimi vajami in nalogami, ki jih je bilo treba v kasarni opravljati, ali na terenu, z izgovorom, da mu je treba pomagati pri organizaciji nastopov in plesov.

Uka je užival veliko pozornost in spoštovanje pri vojakih kot dober in uspešen vojak, tako je lahko veliko stvari organiziral po svoje, tako je večkrat pomagal svojim prijateljem, a posebno Mehmetu, za katerega pravijo, kako je večkrat govoril, da mu je bil Uka Brizani kakor brat.

Gulten Cahaya Suleyman, London

Uka Brizani in prijatelji v vojski v Zemunu. V desnem spodnjem kotu Mehmet Gazi.

Gulten Cahaya Suleyman, London

Pogovor med Latifom Demirom in Uko Brizanijem v Ljubljani 2005

(Pogovor o starih glasbenikih iz Prištine in Skopja; ali je imel stik s temi ljudmi in ali je z njimi morda sodeloval v času 1950-60.)

Latif: Obstaja zgodba, da so makedonski glasbeniki vrgli Čuno-Čuna v Vardar, ker so bili ljubosumni nanj in na njegov ansambel, saj niso mogli dobiti niti enega posla za igranje na svatbah, ker so bili v tistem času Romi boljši od makedonskih glasbenikov, a ljudje so to videli in starega Čuno rešili.

Uka: Čun Ljato je iz Mitrovice, ja, iz Mitrovice. Rodil se je v Mitrovici, igral v Prištini, prišel v Prizren, pa potem odšel v Skopje.

Ljato: Njegovi sinovi dobro igrajo.

Uka: Tisti klarinetist, Muhamed.

Ljato: On je na makedonski RTV vodja orkestra.

Uka: Joj, kakšno življenje imajo Romi. Če bi bili le malo bolj zedinjeni in malo pametnejši, da ne bi delali takih neumnosti, bi bili kot glasbeniki „veliki“.

Ljato: Ko bi vsaj končali kako šolo, pa bi bili …

Uka: Dvajset ali več romskih otrok se je takoj prijavilo na šolanje in so govorili, da se hočejo učiti, a čez deset dni jih pol ni bilo več na spregled, po mesecu dni pa ni bilo več nobenega romskega otroka, ostala sva samo moj dobri prijatelj Fikruš in jaz, oba trobentača. A tudi on bi gotovo odšel, vendar pa je ostal zaradi mene, ker sva bila dejansko dobra prijatelja. A ko so prišli na vrsto izpiti, tega ni mogel opraviti, ker ni delal in se ni učil. Večkrat sem ga karal, naj se uči, a ni nič koristilo. In kaj so mi naredili Romi, ti „kinkalaši Mefaijl in ostali", odšli so se pritoževat k Albancem, zakaj sem jaz dobil službo na Radiu Priština, da sem pustil njihovega brata brez službe na ulici … A kaj bi tu mogel storiti. Rekel sem, naj pride in jaz odidem iz službe. Potem je Fikruš nadaljeval z življenjem po kavarnah, odšel v Zagreb … Izmed Romov sem samo jaz končal šolo in vse ocene so bile zelo dobre. Kar sem tedaj bil, takega ni bilo na tem področju v tistem času. Imenovali so me „ljuti zmaj". Profesor Dimitrije Perlić iz Beograda me je ob neki priložnosti tako imenoval. Vprašal sem ga, kaj pomeni „ljuti zmaj", pa mi je odgovoril: Poslušaj, to ime sem ti dal, ker si tako muzikalen.

Ljato: Drugi tega nimajo.

Uka: „Dik ti buti" – romski izraz za „ljuti zmaj", tako so me imenovali.

Ljato: Kaj si od instrumentov najprej igral?

Uka: Nekaj časa sem dejansko igral violino; to je bilo tedaj, ko sem šel na glasbeno šolo in so delili instrumente in rekli (profesor Dimitrij Perlić): Ti boš violino in jo boš hitro obvladal. Poskusil sem in mi je rekel, da je odlično, in dodal, da bom dobil dobro violino. Po treh ali štirih mesecih sem odšel v šolo, vrnil violino in rekel, naj mi dajo trobento.

Ljato: Je že prej kdo igral na trobento v tvoji družini?

Uka: Ja, igrala sta Šabi in Murat, sorodnika po očetovi strani. Tudi moj tata je igral goč s činelo v godbi na pihala. Prav tako sem igral na violončelo pri Karlu, dve leti. Bil sem mlad in naiven. Bilo bi boljše, če bi se bavil s klasiko, lahko bi mirno ostal pri violini ali pri čelu in končal študij. Bil sem bedak.

Ljato: Pozdravlja vas Ramadan Šukri, Rom, ki igra v simfoničnem orkestru Makedonije, njegova hči dela postdiplomski študij na harfi v Beogradu.

Traja: Ali zdaj vidiš, koliko Romov igra po orkestrih: v Makedoniji je šest glasbenikov Romov, v Sloveniji smo imeli Agima Brizanija, a jim je bil tudi ta edini v napoto.

Ljato: A kateri „gadžo" ima rad Roma … Meni je oče govoril: Sine, biti moraš dvakrat boljši od gadžev, da se prebiješ!

Uka: Pa kaj sem vam govoril …

Traja: Točno, tata nam je vedno govoril, naj bomo desetkrat boljši od gadžev. Ljato, vprašaj mojega očeta, ali so bili Romi v tem času prisotni v institucijah.

Ljato: Jih je bilo kaj v Beogradu, Skopju, Nišu?

Uka: V Beogradu jih ni bilo. V Nišu je bil Selimov oče in še nekateri, ki so prikrivali, da so Romi.

Ljato: V Skopju je bil na violi Eminović; bil je v Nišu, pa potem v Skopju. Zdaj sta njegova sinova Hus in Bato orkestraša v skopski filharmoniji, Hus je voditelj v vojaškem orkestru, v Nišu, Srbiji, pa so to Srbi.

Ljato: Ali so v časopisih o vas kaj pisali?

Uka: Kako da ne, stalno so pisali … Človek, ki mi je veliko pomagal, je bil Dragi Moračić, ki mi je dal decembrsko nagrado 1958/59. Enako druge diplome in nagrade. Dragi je bil človek, ki mi je veliko pomagal.

Ljato: Kako to, da si se iz tega okolja začel zanimati za zabavno glasbo, za jazz?

Uka: Vi tega ne razumete. Zgodaj sem začel in padel v to in nihče več me ni mogel iz tega izvleči. Prišel sem do novega načina mišljenja. Kot mlad človek sem se odločil za drugačno življenje in za drugo glasbo. Nič drugega me ni zanimalo, še pravi čas sem pobegnil.

Ljato: Mislim, da je pri vas prišlo do drugačne zavesti. Gjango, Boško Petrović, Hiljmi Baki, violinist; Mustrefi Namere Snojer v Skopju pri zabavni glasbi RTV Makedonija.

Traja: Nihče ne verjame, da je v Prištini vse to obstajalo in da so vse to delali.

Prof. dr. sc. Latif Demir

Prof. dr. Latif Demir, Marija in Imer Brizani, Zagreb 2017

Moco, pozdravljen!

(Telefonski pogovor Traja Brizanija z Moco Mihajlovićem)

Traja, pozdravljen! Glej obljubili smo, da te pokličemo danes, v nedeljo, 26. avgusta 2018, ob 17. uri 55 minut.

Dobro, jaz sem zdaj v Wiesbadnu, imam prost dan in veliko delam, bodi mi zdrav!

Odlično. Moram ti reči, da si nam zelo lepo spisal zgodovinske podatke o Radiu Priština. Bomo dobili tudi kakšne slike ali posnetke?

Iščem in zbiram, našel sem nekaj, imam nekaj manjših slik, če te zanimajo, in slike z Nado, ko smo se fotografirali v Prištini.

Joj, kakšni spomini so to, zgodovinski.

Saj veš, kje smo najprej poskušali, tam nekje v umazanem delu Prištine. Bila je tam nekakšna dvorana, primitivna dvorana za poskušanje in studio za snemanje, tu smo vadili in vse snemali. To je trajalo leto dni in pol, potem smo odkrili neko kinodvorana Omladina, kjer smo igrali plesno glasbo. Mislim, da je bila to kinodvorana, sicer zelo akustična, potem smo tam imeli poskušnje in pripravljali posnetke. Ti dve lokaciji, se spominjam.

Katera dvorana je to bila, za kinodvorano ne vem, snemalec je bil Draško Janičijević.

Tako je, spominjam se Draška, bil je visok človek …

Z njim smo bili ko kaka družina. Aleksandar Lekovski je umrl leta 2013 v Skopju. Moca Vukosavljević, bariton saksofonist, ima svoj orkester.

Kako ste začeli delati v Prištini, kako ste prišli do stanovanj? Kdo je to organiziral?

Stanovanja smo dobivali, ker so nam jih obljubili (Uka in direktor Ismet Mulja), po letu dni dela, ker so jih prav tedaj gradili.

A nagrada, ki si jo omenil, 1. mesto z Nedžmijo Pagarushevo, ki je pela tako ljudsko, kakor tudi zabavno glasbo, to je bilo v Beogradu na tekmovanju mest, to je bil ljudski in zabavni orkester. Tu smo osvojili prvo mesto med mesti, na srečanju mest. Sam sem igral kontrabas v ljudskem in zabavnem orkestru, da bi tako prihranili na ljudeh za potne stroške, hrano in bivanje.

Katerega leta?

Bili smo prvi zabavni orkester, tedaj je Priština imela samo ljudski orkester (Kolja Balja) in turški in simfonični orkester.

So to bila jugoslovanska mesta ali samo srbska?
Ni važno, to piše na diplomi, ko jo najdem, ti pošljem, to je bil velik uspeh za Prištino.

Kdo je tedaj igral z vami?
Uka, jaz, Marijan, Karlo in mislim, da je Aca Lekovski igral na klavirju, poglej Aleksandra Lekovskega na internetu.

Kdo je pel? In kolikokrat, koliko let ste bili na obmorskih nastopih?
Mislim, da smo bili brez pevca ali pevke, nekatere pesmi je pel Uka, igrali smo glasbo za ples. Tistega leta je bil potres v Skopju, hvala Bogu, da me ni bilo tam. Drugače sem v Skopju študiral pravo.

Moco, povej, kako se je Nada znašla v Prištini!
Nada je pela v Božuru, in tam smo jo spoznali. „Zelena polja" je bila njena glavna pesem. A Nada šele sedaj poje najbolje, je številka 1 v Beogradu. Z nami v Prištini je delala nekaj let, potem je z nami odšla v Nemčijo.

Koliko let ste delali v Prištini?
Pa kakšna tri leta in pol ali štiri leta.

Me lahko povežeš z Nado?
Poslal ti bom njen naslov, prepeva s svojo hčerko, ki je študirala jazz v Gradcu. Marijan je igral z nami osem mesecev ali leto dni, potem je odšel k vojakom in se ni vrnil, odšel je v Prištino. Potem smo delali kot kvartet z Nado in se napotili v Ameriko po klubih. Obiskali smo največji center Atlantskega pakta v San Veru.

Zakaj Uka ni hotel z vami v Nemčijo?
Zaradi družine vendar, zaradi vas; kako naj bi šel, ko je imel toliko otrok …

Kako se spominjaš Imreta Kukla?
Spominjam se, ko je Sava odšel, je on prvi leto dni pred nami odšel na Nemško. Tam je podpisal pogodbo in nas potem povabil za seboj. Imre je prišel pozneje, za Savo, kot kitarist. Oliver Ristić je postal dirigent Simfoničnega orkestra, Pavlović pa vojaškega orkestra. Dvakrat smo igrali na morju, najprej v Kotorju (hotel Fjord) in na novoletnem koncertu z Nejdžmijo Pagarusho, in plesno glasbo v Biogradu na moru. Vse to je bilo v začetku 60. let. Mislim, da je bil angažma v Kotorju tistega leta, ko je bil potres v Skopju.

(Naslednji pogovor)

Pozdravljen, Moco, dober dan.
Pozdravljen, Traja, jutri ti pošljem pismo.

Hvala, Moco, hotel sem se ti zahvaliti za vse usluge. Prepričan sem, da bomo nekoč skupaj pili kavo.

Na kratko sem ti pisal v pismu o Kosovskih akordih. Prvi Kosovski akordi so potekali v 60. letih v Kosovski Mitrovici. Dva orkestra sta igrala, naša mala skupina in Big band, ki je bil sestavljen iz vojaških godbenikov in nas, a Kris Lekaj je dirigiral Big bandu.

Kris Lekaj je torej dirigiral revijskemu orkestru?

Ne revijskemu, ampak našemu Big bandu z našim malim Zabavnim orkestrom Radia Priština, aranžmaje pa so pisali Bojan Adamič, Aleksandar Korać, nekaj Zagrebčanov in mi iz Big banda, Uka in jaz, Stepko Gut, in potem smo igrali po mestih „Mikrofon je vaš": Ljiljana Čavoli, Nedžmija Pagarusha, Mile, veterinar, če se še spominjaš …

Ne, njega se ne spominjam.

Veterinar iz Vučitrna je imel zelo lep glas. Diplomo iz Beograda so dobili Uka in Marijan in vsi, ki so bili tam v Beogradu. Potem smo igrali dvakrat na morju, samo dvakrat.

Pa je Nada pela z vami, in kje je pela?

Ne, Nada nikoli ni pela z nami, pela je mesec dni v Božurju, tam smo jo spoznali, ostala je v Prištini in vadila z nami za Nemčijo, in potem smo se odpravili. Nato smo bili v Peći, v hotelu Metohija. Miki Baša je bil direktor, mi smo tam igrali po tri sahate, in tam smo vadili, se prehranjevali in se pripravljali za Nemčijo. To je ta zgodba. A poslal sem ti tri pisma, Ukova – eno pismo je napisal Balažu, dvoje pisem meni. Za tvoj arhiv, in videl boš nekaj povečanih fotografij. Sam nimam nobenih posnetkov. Veljalo bi poklicati Krisa Lekaja. Dirigiral je Prve akorde. Kakor njegov brat po stricu Aleksandar Aca Lekovski, ki je umrl leta 2013, ta je z nami igral na klavirju. Ko je delal z nami, je živel v Prištini, potem je živel v Skopju, je velikan glasbe v Makedoniji. Bil je fin človek in lep moški. V Prištini smo imeli vsak dan po štiri poskušnje, da bi uvadili nove aranžmaje za snemanje, a če imaš slab dan, ne posnameš ničesar, ker moraš vse igrati od začetka do konca, ni bilo tako kakor zdaj, ko te lahko vrnejo za dva ali tri takte, kar potem krpajo, v Prištini pa smo imeli dva kanala, saj veš, jutri ti pošljem pismo …

(Iz pisma Traji)

Zgodovinska sestava prvega Zabavnega orkestra Radia Priština:
Klavir: Jozef-Joška Kesler (Subotica)
Bobni: Karlo Bermel (Subotica)
Kontrabas: Momčilo Moca Mihajlović (Kruševac)
Električna kitara: Sava Gojković (Subotica)
Trobenta: Uka Brizani (Priština)
Tenor saksofon: Ivan Marijan Vitaljić (Kruševac)
Pozneje so v tej sestavi igrali:
Klavir: Aleksandar Aca Lekovski (Lekaj), rojen v Nišu
Klavir: Balaž Horvat (Stari Bećej)
Kitara: Imre Kukla (iz Novega Sada), kasneje odšel v Kanado
Za razne glasbene posnetke pa smo vključili še:
Vibrafon: Severin Kajtazi (Priština)
Oboa: Veljko Vojinović (Priština)
Flavta: Črnogorec Miki Djurišić (Priština)
K. Bermel in J. Kesler sta delala še v uredništvu zabavne glasbe in jazza. Karlo je iz inozemstva dobival najnovejše jazzovske plošče, kar je bilo proti koncu 60. let redkost. Ob vsaki novi pošiljki je Karlo pripravil poseben večer poslušanja v uredništvu.

Momčilo Moca Mihajlović

Že ob začetku delovanja Zabavnega orkestra smo začeli z aranžmaji. Svoja prva dela in izkušnje na tem glasbenem področju so dobivali v smislu pionirskega dela v Prištini: Uka Brizani, Balaž Horvat, Moca Mihajlović, Severin Kajtazi in Kris Lekaj.

To bi bilo za zdaj najvažnejše.

Momčilo Moca Mihajlović

Teh njegovih besed ne bom nikoli pozabil …

Citati ali povzetki njegovih naukov, povedanih v času vzgoje otrokom in vnukom, prikazi njegovega presojanja stvari

AGIM, sin

Četrti razred osnovne šole, igram mandolino v šolskem orkestru, ko ob nejasnosti grem do očeta in ga vprašam: „Tata, mi pokažeš, kako se to igra?“

Oče odgovori: „Pojdi v sobo in sam poskusi!“ Teh njegovih besed ne bom nikoli pozabil.

ENISA, vnukinja

Deda mi je samo enkrat, zelo na hitro pokazal na njem samo osnovno lestvico. Kot bi ne želel, da bi znala igrati na klavir in da bi se ukvarjala z glasbo. Zdaj vem, da je vedel, kako težak je poklic, ki mu je posvetil vse življenje.

SARA, vnukinja

Uči se, so besede, ki jih ne bom nikoli pozabila. Veliko vrednost je dajal kakršnemukoli znanju in učenju, tega ni govoril samo meni, ampak vsem svojim vnukom.

EMIR, vnuk

Deda je imel tudi zelo rad otroke, vsakega otroka po Štepanjskem naselju je klical Lalo.

MIRADIJA - Cica, hči

Lagala bi, če ne priznam, da sta mi očetov uspeh in sloves odprla mnogo vrat v življenju. Le te sem pridno izkoristila pri vzgoji svojih otrok.

RAGIP, zet

Njegov nasvet: Naučita se drug drugega poslušati in ne samo slišati.

RAMADAN - ROBI, vnuk

Ko da bi bilo danes, se spomnim, ko mi je moj oče dal velik bankovec, dedi pa mi je to vzel in zamenjal za več manjših. Nato mi je povedal: „Vidiš, koliko denarja imaš? To moraš dobro paziti, da bi nekoč imel še več!“

ROMAN, vnuk

Spomnim se njegovih zadnjih besed pred odhodom na morje: „Pazi na svoje otroke in ne zapravi veliko denarja!“

ANITA, vnukinja

Moj deda je bil močna oseba z velikim srcem.

IMER TRAJO, sin

„Če ne moreš pomagati drugim, je boljše, da se umakneš, ker jih boš zmedel s svojim razmišljanjem.

Tudi Bog se je odmaknil od Romov.“

FETHIJE, tašča snahi Mariji

„Marija, moj sin Traja ni dokončal stomatologije in postal zobozdravnik, ker si mu preveč ugodila, prisluhnila, izpolnila vsako željo, ter ga podpirala na njegovi umetniško glasbeni poti. V življenju bi vama bilo veliko lažje preživeti s titulo zdravnika kakor pa umetnika.“

ARMANDO, vnuk

„Spomnim se pogovora z njim, ko sem mu predstavil skladbo Herbie Hancocka z naslovom Palm Grease. Tam nastopa ritem v dvotaktni frazi. Odgovoril mi je samo: Dvotaktnih fraz ni. Kdo ima sedaj prav? Herbie ali Uka?“

BERNARDO, vnuk

„Čim več igraj; nastopaj pred publiko, da bi te ljudje videli, slišali, si te zapomnili in s tem si boš odprl vrata v veliki svet profesionalnih glasbenikov.“

MIRZIJANA - MIZA, hči

„V življenju pridejo trenutki, ko se zamislim in premišljujem o življenju in preteklosti, ki sem jo preživela z očetom. Takrat se spomnim njegovih besed, ki so mi dandanes vodilo v življenju: Uči se, draga moja, kajti znanje je bogastvo, ki bo s teboj vse življenje.“

AZIZ, zet

Rekel mi je: Življenje ni narejeno iz želja, temveč iz dejanj za vsakogar izmed nas.

IRENA, vnukinja

Pogrešam dedijev mili pogled in nasmeh.

ALEN, vnuk

Ne morem pozabiti, da sem prve bobne dobil od mojega dedija Uke.

Rodovnik Uke in Fethije Brizani

Uka Brizani * 2. 5. 1936 (njegova starša: Imer Brizani in Miradija Đemalji) v Prištini

Fethije Musli * 28. 1. 1937 (njena starša: Musli Salija in Jaša Aljuši) v Prištini

Otroci:

1.	i	Agim Brizani	* 15. 5. 1954, Priština
2.	ii	Miradija	* 29. 3. 1956
3.	iii	Imer	* 3. 2. 1958
4.	iv	Mirzijana	* 7. 11. 1959

Agim Brizani * 15. 5. 1954, Priština
in
Leonida Finžgar * 7. 10. 1957, Maribor
(njena starša: Leon Finžgar in Antonija - Dobrovnik, Poljčane)

otroci:
I. Enisa Brizani * 15. 2. 1978, Ljubljana

otroci:
Adriano Mladenovič 18. 3. 1999, Ljubljana

II. Emir Brizani * 5. 11. 1981, Ljubljana
in
Sanja Tolimir, * 28. 9. 1985, Ljubljana
(njena starša: Tolimir Milenko in Novka, Banja Luka, Slavićka)

otroci:
Mark Brizani, 20. 11. 2014, Ljubljana
Nik Brizani, 12. 3. 2017, Ljubljana

III. Sara Brizani * 25. 10. 1990, Ljubljana

Miradije Cica Brizani * 29. 3. 1956, Priština
in
Ragip Mehmetović * 29. 1. 1952, Niš
(njegova starša: Ramadan in Feriza Mehmetović, Niš)

otroci:
I. Ramadan Mehmetović * 29. 10. 1978, Ingolstadt
in
Cveta Mehmetović, * 17. 6. 1982, Niš
(njena starša: Vesna in Asko Omerović)

otroci:
Alvaro Mehmetović, * 5. 12. 2002, Ingolstadt
Alyin Mehmetović, * 25. 7. 2006, Ingolstadt

II. Anita Mehmetović * Ingolstadt 12. 7. 1980
in
Filip Ametović, * 22. 4. 1979, Niš
(njegova starša: Bedzet in Ljiljana Ametović Niš)

otroci:
Fernand Ametović, * 15. 4. 1999
Schayen Ametović, * 26. 2. 2003
Chiara Ametović, * 9. 9. 2009

III. Roman Mehmetović * Ingolstadt 11. 3. 1988
in
Anna Mehmetovič, * 16. 7. 1988 Beckel, Temirtau - Kazahstan
(njena starša: Viktor, Temirtau – Kazahstan, in Lilli Rastovka – Kazahstan

otroci:
Amira Mehmetovič, * 29. 1. 2009, Neuburg a.d. Donau
Shanice Mehmetovič, * 24. 6. 2013, Ingolstadt
Tamia Mehmetovič, * 16. 6. 2016, Kösching

Imer Trajo Brizani * 3. 2. 1958, Priština
in
Marija Brizani * 6. 12. 1962, Dragalovci
(njena starša: Vrbat Matija)

otroci
I. Armando Brizani * 26. 11. 1989

II. Bernardo Brizani * 5. 7. 1993

Mirzijana Miza Fetahi * 7. 11. 1959, Priština
in
Aziz Fetahi * 18. 06. 1958, Priština
(njegova starša: Ćamilj in Djemilja, Priština)

otroci:
I. Irena Fetahi* 30. 3. 1981, Priština
in
Miodrag Ristić * 30. 6. 1978, Niš
(njegova starša: Zoran Ristić, Kuršumlija – Saitović Niš)

II. Alen Fetahi * 14. 5. 1984, Ljubljana
in
Amy Hawalvk * 5.9.1976
(njena starša: Jimi Donna)

otroci:
Matthew Fetahi, 26. 6. 2013 New York

Vinko Ošlak

Sirota jaz okrog blodim …

Med drugimi srečnimi okoliščinami svojega otroštva lahko omenim tudi to, da sta me vzgajala starša, ki sta bila po srcu globoka esperantista, čeprav mednarodnega jezika nista znala, samo oče je zanj vedel in me nanj tudi prvi opozoril. Kaj to pomeni? Da so vsako leto ob približno istem času potrkali na vrata naše kmečke hiše Cigani z vozom, a brez konja.

Zavestno uporabljam staro ime tega naroda, ki vsaj v naši hiši ni vsebovalo žalitve ali diskriminacijskega podcenjevanja, kakor danes učijo nekateri zunaj tega prastarega naroda, nekateri njihovi voditelji pa so temu ideološkemu poimenovanju nasedli. V besedi „Cigan“ ni prav nič žaljivega. Etimološka razlaga pravi, da prihaja iz grškega poimenovanja neke frigijske krščanske ločine *athinganoi* (nedotakljivi) oz. grške besede *athiktos* – nedotaknjen, nepoškodovan – in je tako pomensko nevtralna, prej vzvišena beseda. Kar je v poznejši zgodovini dalo temu poimenovanju slab pomen, ni ta beseda, ampak nekatere značajske hibe tega ljudstva, ki pa tudi nobenemu drugemu ljudstvu niso tuje. Časti ljudstva tako ni mogoče reševati s preimenovanjem ali celo „prepovedjo“ starega imena, kakor so sklenili na romskem kongresu v Londonu leta 1971, ampak tako, kakor je storil junak te knjige, Uka Brizani, a tudi mnogi drugi, ko je opustil slabe navade mnogih svojih rojakov in zatrl grešna nagnjenja v sebi in zaživel zgledno pošteno in človekoljubno življenje. Maja Ljubotina pravi v svoji magistrski nalogi o ustvarjanju etničnih stereotipov: „Tudi poimenovanje Romi ni pripomoglo k spremembi že utrjenih stereotipov večinskega prebivalstva.“ Vsekakor pa lahko k temu izdatno pripomore visok moralni standard, ki ga je v svojem življenju dosegel in izkazal junak te knjige Uka Brizani.

Torej, Cigani z vozom, a brez lastnega konja, so prosili, da bi jih moj oče s konjem povlekel do naslednje postaje njihovega „taborjenja“. V vasi je bil edini, ki je to rad naredil, saj v njem ni bilo do tega ljudstva na kolesih, kar se izraža tudi v njihovem grbu, prav nobenega predsodka. Kot otrok sem ga pri tem prevozu včasih spremljal in tako že zelo zgodaj smel vstopiti tudi v čargo, kakor pravijo svojemu vozu, ki ni nič drugega, kakor njihova hiša na kolesih. Oče, ki je bil tudi sam muzikant in je do svoje smrti brezplačno poučeval fante igranja

na trobila, mi je večkrat pripovedoval o „Ciganu Leksiju“, ki ga je občudoval zaradi njegovih gosli, s katerimi je pripravil v ganotje in jok prenekaterega poslušalca. In sam se spominjam elegantnega Cigana iz znane družine Müller, ki je največ igral gosli v boljših avstrijskih hotelih. Ko je kdaj prišel v svoje kraje, tako tudi na Prevalje, nikomur ni prišlo na misel, da bi nanj gledal zviška ali zaničljivo, saj je bil edini v lokalu ne le oblečen kakor spoštovanja vreden gospod, ampak se je tako tudi vedel. Na prošnjo gostov je vzel iz kovčka violino in zaigral, da je bil ves lokal od ganotja iz sebe. In zame je bilo veliko odkritje, ko sem v času srednje šole odkril slovensko izdajo *Ciganske poezije*, ki jo je prevedel slovenski pesnik Ivan Minatti. Ko sem se pozneje „zaljubil“ v španskega klasika Lorco, sem tam našel močne povezave s cigansko poezijo, ki je nastajala v španskem jeziku in brez nje ne bi bilo čudovite Lorcove poezije. Samo za ilustracijo mojega odraščanja in vzgoje v smislu spoštovanja drugih narodov in jezikov … Pri nas je nekaj let živela tudi Bosanka, ki je kdo ve kako zašla med Slovence. Spominjam se njenega pisanja pisem svojcem v njeni domovini. Posebno radovedno sem si ogledoval njeno nalivno pero, ki se ni polnilo z vijakom, ampak z ročico, ki se je potem pogreznila v telo peresa. Še pozneje so prišli k nam Romuni iz Negotina v vzhodni Srbiji, ki so prodajali svoje vino „čez cesto“, spali na seniku, umivali so se v naši hiši, kjer so tudi jedli. Z bivanjem pri nas so bili tako zadovoljni, da so moja starša povabili na obisk njihovih krajev, kar se je res zgodilo, in vrnila sta se z močnimi vtisi pristnega balkanskega gostoljubja, ki je tedaj še obstajalo, saj je bil turizem z vsemi svojimi katastrofalnimi posledicami samo še tuja beseda v Bunčevem slovarju tujk. In vsako leto so prihajali skozi naš kraj razni prodajalci in še bolj prodajalke, od „čebularic“ s Ptujskega polja do Ribničanov s suho robo. Vsi so bili prijazno sprejeti in pogoščeni. Prihajali pa so tudi pohabljeni stari možje, ki so jih zadele krogle ali drobci granat v prvi svetovni vojni in so se presenetljivo spretno premikali s pomočjo bergel, vsakemu pa je manjkal kak ud na preizkušenem telesu, in vendar niso objokovali svoje usode, niso preklinjali svojega življenja, ampak so svoje breme nosili kot nekaj najbolj naravnega na tem svetu. Pri nas so dobili kos domačega rženega kruha, tako debel, da še danes ne znam odrezati tanke rezine, kakor se menda spodobi, kuhano domačo klobaso in vrč domačega sadjevca. In izmed pesmi, ki me jih je učila moja krušna mati – res ji ne bi mogel reči „mačeha“, čeprav je to po stanju stvari bila – mi je najbolj v spominu ganljiva slovenska ljudska pesem o „ubogem ciganskem otroku“ v priredbi prof. Franceta Cigana (je tudi ujemanje naslova pesmi in imena velikega slovenskega glasbenika, ki je v drugi polovici svojega življenja kot begunec iz „svobode“ deloval med rojaki na Koroškem, zgolj naključje?), in se glasi takole:

Sirota jaz okrog blodim
ubog cigansk' otrok.
V samoti tihi se solzim,
kjer čuva me le Bog.

Ko sem na vasi se igral,
nihče ni maral me.
Nihče mi roke ni podal,
le vsak me karal je.

Sprejmite, prosim, me med se,
kako vas rad imam!
A rekli le so mi smeje:
Cigan naj bo le sam!

Zato pa hodim v temni log,
kjer ptički žvrgole;
tam zabi tuge in gorje
užaljeno srce.

Kot otroku mi je pesem ugajala zaradi lepe melodije – danes pa mi je v veliko tolažbo ob siceršnjem obupavanju nad lastnim narodom, ki je prav v času, ko je po približno 1300 letih znova dobil lastno državo, govorim seveda o pretežnosti, ne o izjemnih posameznikih, ki so na srečo le drugačni, začel moralno, razumsko, predvsem pa duhovno tako propadati, da ga skoraj ni več mogoče prepoznati, če zreš nanj skozi očala njegove zgodovine in njegovih vrhov, ki jih je dosegal v zadnjih desetletjih habsburške dvojne monarhije. Zakaj v tolažbo, zakaj prav ta pesem, ki za svojo temo niti nima Slovencev, ampak tiste, o katerih moji rojaki – ne vedno brez osnove – nimajo prav navdušenega mnenja? Ne bi rad delal krivice drugim narodom, a težko verjamem, da se je kateri koli med njimi v svojem najbolj rahločutnem načinu izražanja, ki ga pomeni ljudska pesem, tako srčno in plemenito zavzel za tiste, ki jim večina, še posebej pa tisti, ki so narodom vladali, ni bila pripravljena priznati niti narave človeka, kakor se je to zgodilo s to čudovito pesmico, ki pove več, kakor bi zalegle še tako dobro podložene znanstvene razprave in esejistični prispevki, tudi če bi jih spodbujal najboljši namen pišočih. Če je ta pesmica resničen izraz duše mojega naroda, ki ga danes tako težko razumem in mi postaja vse bolj tuj, potem sem vendar v zmoti jaz sam in ta narod, ki je mogel in hotel tako zapeti o ljudstvu, ki še ni bilo narod in to tudi še danes ni, kakor bo tekla moja misel naprej, ne more biti tako slab, kakor ga kaže trenutna slika našega časa in naših okoliščin. Kako rad bi videl, da je tako, kako rad bi videl, da se v svojem presojanju in občutenju hudo motim in se duša mojega naroda vendarle še naprej bolj ustavlja pri tu navedeni čudoviti pesmi, kakor pa pri abotnostih v stilu „Smisel življenja je

ležati na plaži", ki ponazarja norost našega trenutka, za katerega upam, da ne bo prerastel v pravi čas, še manj v dobo, da bi nazadnje poniknil v izgubljeno večnost neodvrnljive kaznovanosti in dokončne zavrženosti v nečastni druščini Sodome in Gomore. Obstaja torej upanje, v tej majhni pesmici je ubesedeno in uglasbeno, da je podoba mojega naroda varljiva, ker je nekdo prevzel urejanje stvari na odru, s katerega je pognal skoraj vse trezne, razumne in dostojne glasove, nanj pa povabil predvsem tiste, ki so, prispodobno, pobegnili iz zasluženih jetnišnic, diagnostično upravičenih norišnic in skritih votlin, v katerih se opravljajo demonska čaščenja in obredi diabolične izprijenosti.

Slovenci pa nimajo močnega deleža v zgodovini in usodi Romov oz. Ciganov samo v smislu sočutja, pripravljenosti, da to ljudstvo sprejmejo in mu pomagajo, ampak tudi na najvišji znanstveni stopnji. Pionir ciganologije in ciganskega jezikoslovja na svetovni ravni je bil Franc vitez pl. Miklošič (nemško: Franz Ritter von Miklosich), roj. 1813 blizu Ljutomera, umrl 1893 na Dunaju, kjer ima tudi častni grob znanstvenih velikanov Avstrije. Doktor filozofije na graški in doktor prava na dunajski univerzi, soavtor programa „Zedinjene Slovenje", ustanovitelj katedre za slavistiko, ki ji je šele leto kasneje sledila katedra za germanistiko, dekan FF in pozneje rektor celotne dunajske univerze. Poleg znanstvenega ukvarjanja z romunščino, grščino in albanščino, je tudi prvi v 12 knjigah z naslovom *Über die Mundarten und Wanderungen der Zigeuner Europas* (O narečjih in selitvah evropskih Romov) v letih 1872–80 obdelal problematiko ciganskega oz. romskega ljudstva in jezika. Ali ne bi bilo primerno, da bi FF ljubljanske univerze opustila norost genderske ideologije in naredila priključek na tako pomembno Miklošičevo delo na Dunaju; znanstveno obdelala to, kar je začel Miklošič in to dopolnila, ob tem pa morda ustvarila osnovo za ljubljansko katedro ciganistike in začela projekt sestave skupnega knjižnega jezika vseh Ciganov oz. Romov ne glede na njihove folklorne in narečne posebnosti in razlike?

Sam ne morem, ko gre za ljudstvo, ki je pred mnogimi stoletji, menda v begu pred muslimanskim koloniziranjem Indije, kjer je bilo doma, bežalo in se razselilo po vsem svetu, nadaljevati tam, kjer so odtisi podkev očetove kobile izbrisani, saj v vas mojega otroštva že davno ne prihajajo Cigani z vozom brez lastne vleke, da bi ga pomagal odvleči do naslednjega zaselka, kjer bi se spet za nekaj časa zaustavili, razpostavili svoj skromni zabaviščni park za otroke, ki sta ga navadno sestavljala vrtiljak in strelišče z zračno puško, kjer si moral zadeti makaron, v katerem je bil zataknjen cvet iz papirja, in si ob zadetku dobil kakšno igračo. Vsega tega ni več. Otroci, ki so tedaj sedali na neudobne kovinske sedeže vrtiljaka, so že pred leti uredili svoje zadeve z zavodom za pokojninsko zavarovanje, in njihovi otroci so tudi že v drugi polovici svoje kariere. Sam bi prej potreboval pomoč drugih, saj moram večkrat hoditi s palico, kakor pa, da bi mogel potisniti voz za premeščanje majhne ciganske občine

na kolesih iz kraja v kraj. Vse to je zgodovina. Kar še lahko storim, moji prsti na tipkovnici še ne potrebujejo palice za svojo oporo, je skromen počasen premislek o tem, kako je z mešanico naroda, kajpada slovenskega, ki se ne vede prav pogosto kot resničen narod, in ljudstva, ki se še ni sestavilo v narod, a je podobno, kakor so to iz povsem drugih pobud in dogajanj Judje, začimba med vsemi narodi, ponekod tako močna, da je ta začimba, kar povejmo: feferon, postala samostojna in nepogrešljiva jed. Si je mogoče misliti madžarsko glasbo brez ciganskega deleža? Si je mogoče predstavljati špansko poezijo, ali vsaj enega njenih vrhov, Garcia Lorca, brez ciganskega deleža? Tudi v slovenski kulturi, umetnosti, tudi kulinariki, je več prvin večstoletne ciganske prisotnosti med nami, kakor bi na prvi pogled sodili. Med drugim … med Slovenci je veliko *bohémov*. Najbrž vsi ti ne vedo, da je to francosko poimenovanje Ciganov. *Bohemia* je bila latinsko ime za današnjo Češko. In ker so Francozi mislili, da Cigani izvirajo s Češkega, ko so v resnici le šli skozi Češko proti Zahodu, so jih začeli imenovati po starem imenu te dežele: *Bohémien*. Bohémstvo je tako postalo splošna oznaka za umetnjakarski način življenja, ki ga določata po eni strani neurejenost, po drugi pa vendar tudi izvirnost, liričnost, presenetljivost, barvitost, ekstatičnost, nevezanost na materialne dobrine. Tako je pravzaprav vsa naša kultura značajsko opredeljena s tem ljudstvom, njegovimi navadami in načinom življenja, pa tudi z njihovim vrednostnim sistemom. Pravzaprav je vsak specifični poklic duhovno, vrednostno in stilno vezan na kako drugo ljudstvo ali narod. Tako bi lahko rekli, čeprav je to seveda huda poenostavitev in posplošitev, nikoli pa ne povsem napačna, da je vsak umetnik nekakšen Cigan, vsak pravnik nekakšen Avstrijec, vsak trgovec nekakšen Anglež, vsak revolucionar nekakšen Francoz, vsak tehnik, od obrtnika do inženirja, nekakšen Nemec, vsak zidar nekakšen Italijan – in ta vrsta bi lahko bila še zelo dolga. Ker pa sta kultura in umetnost tisti specifični področji, ki Slovence opredeljujeta kot poseben narod in mu je zaradi tega dana, zaenkrat, nevarna igrača lastne države, je tisto ljudstvo, ki Slovence močno in globoko opredeljuje, prav cigansko. In morda je v tem tudi odgovor na vprašanje, kako to, da je bil narod, sicer tako poln tudi rasnih in etničnih predsodkov, kakor je to slovenski, vendar sposoben zložiti tako čudovito pesmico sočutja z ljudstvom, s katerim sicer ne ravna vedno v skladu z Jezusovim „zlatim pravilom“.

Seveda smo kot daljni potomci enega samega človeškega para, po grehu pognanega iz raja, vsi mešanica prvin, ki so bile prisotne v Adamu in Evi, kar je edini popolni argument proti vsakemu rasizmu, kar potrjuje tudi Lukova zgodovina prve cerkve v Novi zavezi, kjer beremo:

„Iz enega je ustvaril ves človeški rod, da bi napolnil vse obličje zemlje in ljudem odmeril čase in meje bivanja, da bi Boga iskali in se morda do njega dotipali in ga našli, saj ni daleč od nikogar izmed nas“ (Apostolska dela 17,26-27).

Evolucijska hipoteza pa je, nasprotno, utemeljitev rasizma, kar je mogoče prebrati tudi v Darwinovi knjigi *The Descent of Man* (1874) – Izvor človeka, ki ne skriva rasizma kot bistvene evolucijske opredelitve človeštva. Tako tudi ni čudno, da so bili najbolj navdušeni privrženci Darwinove razlage o nastanku človeka in človeštva prav ideologi nacionalnega socializma. Zato od evolucijske razlage ni daleč do zahtev po umetnem „izboru", da bi tako dosegli „rasno čistost" – in med največje žrtve te ideologije sodijo prav Cigani. Ironija pri teoretikih „arijske rase" in njene „čistosti" je v tem, da so „čisti" arijci prav tisti, ki so jih v imenu „arijske rasne čistosti" obsodili na smrt: Cigani! Njihova prva domovina je namreč severno področje Indije, ki so ga dejansko poseljevali stari Arijci, in od koder to poimenovanje tudi prihaja.

Skratka, v vseh nas so prvine vseh vej človeškega razvoja v smislu uveljavljanja različnih potencialov, ki so skriti v človekovem prvotnem dednem zapisu. Kljub temu pa ta mešanica ni povsod enaka. In glede na pomen kulture in umetnosti pri Slovencih, je tako jasno, da je delež bohémstva, torej ciganstva, pri Slovencih bistveno večji, kakor pa pri narodih, kjer prevladuje pragmatični, praktični tipus, kakor so to predvsem germanski narodi, ki so tudi zaradi tega najdelj od kakšnega „arijstva". Zato ni čudno, da se je slovenska duša najmočneje izrazila v liriki in v glasbi, ne pa recimo v romanu, drami ali drugih vrstah umetnosti. A če je tako, če je torej naša duša v znatni meri bohémska, torej ciganska, kako naj si potem razložimo, da uživa ta etnična skupnost v slovenski državi, čeprav je med vsemi daleč najštevilnejša, pravno in tudi sicer dosti nižji status priznavanja, podpiranja in udeleženosti v državnem ustroju, kakor pa italijanska in madžarska etnija, ki sta bistveno manj številni, pa tudi bistveno manj udeleženi v naravi in značaju slovenskega človeka? Zakaj sta italijanska in madžarska skupnost priznani na ustavni ravni in imata zagotovljeno poslansko mesto v slovenskem državnem zboru, medtem ko je romska oz. ciganska skupnost priznana le na nižji zakonski ravni brez zagotovljenega zastopanja v državnem zboru, predvsem pa brez vsega tega, kar sodi v normalno varovanje „manjšinskih" pravic, kakor je to šolstvo v lastnem jeziku, izstavitev osnovnih državljanovih dokumentov tudi v jeziku romanes, krajevni napisi tudi v jeziku romanes itd.? Stvar ni tako težko razložljiva. Ljudje se vedno najbolj bojijo tistih tujih prvin, ki jih nosijo v svojem bitju največ. Zato imajo koroški Nemci in še bolj „Nemci" velik problem s koroškimi Slovenci, ker vsaj čutijo, če že naravnost ne vedo, da je „slovenska koda" v njihovi duši veliko bolj udeležena, kakor pa katera koli druga, in tega si niso pripravljeni priznati, se tega celo veseliti, saj to nikakor ne daje slabe kombinacije. Popolnoma enak proces se dogaja v slovenski duši, ki si prav tako noče priznati deleža „ciganske kode" v svoji biti in zato temu ljudstvu ni pripravljena priznati tega, kar sicer tako velikodušno priznava Italijanom in Madžarom, čeprav so bili oboji okupatorji, pa ne prav nežni, a niso del slovenske dušne kode in tako

velikodušnosti do obeh nič ne ovira. Podobna slika nastane, če gremo v tej preiskavi še dlje in se vprašamo, čemu Slovenija ne more priznati statusa avtohtone narodne skupnosti Nemcem, čeprav je slovenska zgodovina v več ko tisoč letih potekala prav v najtesnejšem sožitju, seveda ne vedno nekonfliktnem, a v celoti vendar zelo plodnem. Vsa slovenska mesta razen Gorice je zasnovala in postavila nemška roka, slovenska elita pa se je vsaj do nedavnega šolala predvsem na nemških šolah in univerzah. Tudi prva slovenska knjiga je bila napisana in je izšla na Nemškem, tam se je zasnovala celotna slovenska reformacija in ob podpori nemških stanov in vladarjev tudi srečno opravila svoje delo. V Ulmu je bila odločena usoda slovenskega jezika, da bo namreč v ta govor prevedena Nova zaveza, kar je opravil Trubar, ne pa v nekakšnem „ilirskem“ ali „protojugoslovanskem“ sestavljenem jeziku, kakor je predlagal in silil Vergerij. In vendar, čeprav smo se kot zrel narod rodili v nemški maternici, Nemci na Slovenskem kot priznana narodna skupnost ne smejo obstajati. Zakaj? Ker Slovenija ni boljša od Koroške, ampak je v tem pogledu precej slabša. Ker Slovenec v sebi čuti še vedno prevelik delež nemškega zapisa in si tega noče priznati, tako tudi ne more priznati pravic svojega več ko tisočletnega soseda, brez čigar asistence tudi njega samega ne bi bilo. Tako je uradna Slovenija raje med tistimi državami, ki imajo za razmerje do tujih entitet v državi tri različne pravne rešitve, čeprav sicer radi poučujejo sosednje države o pravičnem reševanju „manjšinske“ problematike. Ali kdo tem naukom še verjame, ne vem, njihova verodostojnost je v vsakem primeru nična.

Seveda Slovenci nimamo sorodnosti v kodiranem zapisu svoje duše z ljudstvom Romov, Sintov in Jenišev, kakor se hočejo danes imenovati samo v dobrem smislu, torej predvsem na področju umetnosti in spontanosti, pa tudi veselja do potovanja, ampak delimo z njimi tudi hudo nerazumevanje pravnega reda, ki je največja človeška blokada za odraslost in uspešnost slovenskega naroda in njegove države. Ker imamo še ostanek nekdanje kmetije v kraju mojega bivanja v Sloveniji, kamor moramo redno hoditi, da nekako krotimo vse to, kar hoče pognati iz zemlje, da povsem ne podivja, imam velikokrat priložnost izvedeti ali sam na to naleteti, kako pridejo nekateri kar z avtom na našo parcelo in poberejo orehe, kadar drevo, ki sem ga zasadil pred 40 leti, bogato obrodi. Pri tem se ne zmenijo niti za opozorilo skrbne sosede, ampak mirno polnijo svoje košare. Če že kdo kaj odgovori, navadno reče: Saj jih ni doma … Ne vem, ali bi smel tudi jaz brez trkanja ali zvonjenja stopiti v njihovo stanovanje, kadar jih ni doma. In to niso ne Romi ne Sinti in ne Jeniši, ampak kar moji „pošteni“ rojaki Slovenci. Tudi glede obračanja avtomobilov velja podobna samovolja. Veliko Slovencev meni, da je vse njihovo, razen če prav tam trenutno stoji policist. Se naj potem človek čudi, če prav ta tip z zakoni skreganega Slovenca najbolj vneto kaže s prstom na podoben odnos do tuje lastnine pri drugih ljudstvih, posebno še pri ljudstvu, o katerem je tu govor? Tudi v Celovcu, kjer

sicer redno živimo, skoraj vsak dan zardevam ob prebiranju kriminalne kronike v časopisih, ki poroča o razbojniškem vedenju ne tako maloštevilnih mojih rojakov, ki prihajajo kot „turisti“, vračajo pa se kot vlomilci, tatovi, preprodajalci droge, ugrabitelji, tihotapci ljudi in podobno.

Zakaj prav na zadnjih straneh te knjige govorim o takih stvareh? V tej knjigi, ki na prvi pogled govori predvsem o neki izjemni glasbeni karieri, sem se srečal s primerom čudovitega moža, ki je v svojem bogatem življenju v največji meri zadostil meri dobrega sina, dobrega soproga, dobrega očeta in dobrega deda – ob vsem tem pa tudi dobrega mentorja in učitelja, dobrega organizatorja in pobudnika novih lepih stvari, vseskozi pa prijaznega, nikoli iz tira vrženega kavalirja, gentlemana v polnosti pomena obeh pojmov, ki jih danes najdemo navadno samo še v starih romanih. Kakor so Trubar, Prešeren, Slomšek in njim podobni dokazali, da je mogoče sestaviti pripadnost slovenstvu in pripadnost zakonitosti, poštenosti, človečnosti in življenjski modrosti, tako je Uka Brizani – naj imenujem samo enega – dokazal, da je mogoče sestaviti pripadnost romskemu oz. ciganskemu ljudstvu in spet tudi pripadnost zakonitosti, poštenosti, človečnosti in življenjski modrosti. Morda bo za nekatere v tej knjigi najbolj pomembno to, kar je napisano o novi glasbi na najvišji ravni, ki se je porajala na Kosovu, ker je tam živel in deloval človek takšnih darov in takšne zavzetosti, kakor junak te knjige Uka Brizani. Morda. Vsega tega ne podcenjujem. A zame je bistveni in najlepši del te knjige pričevanje tolikih, ki so tega človeka poznali, se z njim srečevali, z njim delali ali bili njegovi učenci, bližnji prijatelji in nazadnje njegova družina, kakšen človeški format zasije pred bralcem od strani do strani. Mogoče ne bi postal ganjen, če bi se kdaj mogel udeležiti Ukovega glasbenega nastopa, recimo v slovenskih Radencih, ker je moj glasbeni izbor in okus morda drugačen – vsekakor pa sem moral krotiti srce in oči, da ne bi s solzami ganotja zmočil tipkovnice, na kateri sem to pisanje lektoriral in ga pripravljal za knjižno izdajo, ko sem prebiral pričevanja ljudi z raznih koncev sveta, kjer zdaj živijo, kako so videli in doživljali tega velikega človeka. Kaj je na tem svetu večjega in lepšega, govorim o človeškem, ne o Božjem obzorju, kakor pa se pobliže seznaniti s takim človekom, ki tako preprosto, a tako učinkovito rešuje sloves in veljavo svojega ljudstva, katerega ime je sicer zgodovinsko in tudi vse do danes prizadeto s predsodkom, ki vendar ni vselej brez osnove.

Vsakdo bo v tej knjigi lahko našel kaj zase, poudarek, ki mu je bližji. Vsakdo se bo iz napisanega lahko tudi česa naučil. Slovenski bralec predvsem, kako se tudi na tem primeru potrjuje Jezusovo naročilo:

„*Ne sodite po videzu, ampak sodite s pravično sodbo*“ (Jn 7,24).

Kolikokrat sem že moral zavrniti tega ali onega svojega rojaka, ko mi je ob omembi imena Cigan ali Rom postregel z moralnim stereotipom kraje. Dovolj je bilo, da sem ga vprašal, kdaj mu je že kdo iz tega ljudstva res kaj ukradel.

Skoraj vedno je odgovor, da „sicer še nihče, ampak …“. Preštevilni moji rojaki sodijo po videzu, čeprav se vsako nedeljo odpravijo v cerkev in menijo, da se jih bo Jezus spomnil in pričeval, da jih je poznal, čeprav so ravnali in se izražali v nasprotju z njegovim naročilom.

A isti opomin velja tudi za rojake junaka te knjige Uke Brizanija. Tudi oni pogosto sodijo po videzu. Ko drugim prepovedujejo, da bi jih še naprej imenovali tako, kakor vsak jezik svobodno poimenuje druge narode in jih ne vprašuje za dovoljenje – sicer bi Nemci morali vse Slovane, ki jih v svojem poimenovanju označujejo za mutce, postaviti pred mednarodno sodišče v Haagu – pa sami pogosto ravnajo še huje in vse narode (izvzemši Jude, zanimivo!) imenujejo Gadje (Gadže), kar prihaja bodisi iz sanskrtske besede *grhah*, ki pomeni hišo, naseljenost, ali pa iz prakrta: *gajjha*, ki pomeni domačost, domačina. Temu ustreza tudi poimenovanje Slovencev v nekaterih ciganskih zaselkih: pavri (kmetje), drugod civili (civilizirani, ki živijo v civilnem redu). Vsa ta imena so pogosto rabljena pejorativno, bodisi zaničljivo ali posmehljivo, pa noben Slovenec iz tega ne dela moralistične ali celo pravne obtožbe. Cigani imajo vso pravico, da Slovence poimenujejo, kakor hočejo, a morajo se sprijazniti s tem, da imajo enako pravico tudi Slovenci, ko Romom rečejo Cigani, saj tudi tega, kar je pri tem ljudstvu plemenito, ne poimenujejo v duhu zahtev „korektnega jezika“ in še naprej občudujemo ciganso poezijo, ciganso glasbo, ciganso kuhinjo; tisti, ki morda o tem ljudstvu vedo kaj več, pa tudi ciganski družinski čut in ciganso zakonsko zvestobo, ki je danes gotovo visoko nad zakonsko zvestobo pri slovenskih parih, kakor tudi ciganso ljubezen do življenja, saj to ljudstvo ne usmrčuje svojih otrok v maternicah tako množično, kakor to delajo Slovenci. Tudi pri pogovorih Romov oz. Ciganov je mogoče slišati vrsto negativnih stereotipov o narodu, sredi katerega živijo. Tako smo zbrani, Cigani in Gadže, v istem grehu, da drug drugega sodimo po videzu in ne s pravično sodbo. Če bo ta knjiga pripomogla k temu, da se bosta obe skupini nad tem zamislili, svoj greh priznali in se od njega odvrnili, potem bo knjiga dosegla svoj polni namen in smisel, sicer bo ostala zgolj zanimiva zgodovinska in kulturna informacija.

Ta knjiga pa je tudi lepa priložnost, da premislimo vprašanje ciganske oz. romske emancipacije in ugašanja negativnih stereotipov pri narodih, sredi katerih to ljudstvo živi. Povejmo takoj, da stereotipi ne nastajajo slučajno in brez vsake osnove. Njihova problematičnost ni, da bi bili brez vsake povezave z dejstvi, pač pa, da sicer obstoječa dejstva posplošujejo in jih prikazujejo kot trajno in zabetonirano značilnost, iz katere se ni mogoče rešiti. Tako je vsak narod in vsako ljudstvo prvi odgovoren za manj prijazne stereotipe o sebi. Z odločno spremembo napačnih življenjskih načinov bodo stereotipi sami po sebi izginili.

Prva zakonitost v ravnanju s stereotipi ali negativnimi predsodki je, da užaljenost, protest in bežanje iz „neuglednega“ poimenovanja v novo, domnev-

no bolj ugledno, negativnih stereotipov ne zmanjšuje, ampak jih le še dodatno potrjuje, krepi in podaljšuje njihov „rok trajanja“. Daleč najboljša oblika boja proti takim stereotipom je odločitev za tako življenje, ravnanje in vedenje, ki stereotipov ne potrjuje, ampak jih razgalja kot „sodbo po videzu“, torej kot laž. Tak „ukrep“, taka taktika, ne stane v finančnem ali materialnem smislu nič, za to ni treba prosijačiti za subvencije pri tem ali onem državnem organu, za to je dovolj to, kar apostol Pavel naroča Jezusovim učencem:

„In nikar se ne prilagajajte temu svetu, ampak se tako preobražajte z obnovo svojega uma, da boste lahko razpoznavali, kaj hoče Bog, kaj je dobro, njemu všečno in popolno“ (Rim 12,2).

To je hkrati stavek proti asimilaciji, ne samo jezikovni in narodni, ki pomeni ukinjanje lastne identitete, ampak tudi moralni in duhovni, saj je svet kot celota bistveno slabši zgled in model, kakor pa to, kar stereotipi očitajo ali pripisujejo Ciganom oz. Romom.

Druga zakonitost je, da nihče, ki se za svoje slabo življenje izgovarja s krivicami drugih, svojega življenja ne more urediti v skladu s tem, kar je Stvarnik, po čigar volji je človeštvo sestavljeno iz mnogih narodov in jezikov, položil v sleherno človeško srce v govorici vesti, kot jasno določene zapovedi, prepovedi, svarila in obljube pa v svojo besedo, objavljeno v Bibliji. Tudi to neučinkovito, danes pravimo neproduktivno taktiko, si Slovenci delimo s svojimi ciganskimi oz. romskimi sosedi in sodržavljani. Kakor Slovenci že stoletja krivimo za svoje nesreče, neuspehe in slabše življenje, kakor mislimo, da ga imajo drugi, sosednje narode, danes tudi „ameriški imperializem“ ali „vatikansko zaroto“, pa tudi države, v katerih smo dolgo živeli v skupnosti z drugimi narodi, kakor je to bila habsburška Avstrija, Aleksandrova kraljevina Jugoslavija in Brozova socialistična federativna republika Jugoslavija, danes pa Evropska unija, v katero so Slovenci vstopili seveda s pištolo na senceh, vsaj tako se danes vedejo, tako tudi mnogi Cigani oz. Romi ves čas tarnajo nad resničnimi ali tudi le domnevnimi krivicami, ki se jim ves čas godijo po narodih, sredi katerih živijo. Celo tisti narodi, ki so jih vendarle relativno dobro sprejeli in jim pomagajo, žal samo na materialnem področju, a vendarle, veljajo sodeč po mnogih izjavah za „fašiste“ ali za „Gadže, ki nimajo razumevanja za Roma“. A ne le, da tarnajo in obsojajo, ampak s tem tudi opravičujejo vse, kar sami delajo navzkriž z Božjimi in človeškimi zakoni, prav tako, kakor to delajo tudi Slovenci in vsi drugi narodi. Tudi kolikor kdo trpi po krivici, veljajo besede apostola Petra:

„Če že hoče Božja volja, je pač bolje, da trpite zaradi dobrih kakor zaradi zlih del“ (1 Pt 3,17).

Res je, krivica, ki mi jo dela kdo drug, je krivica in bo nekoč sojena in kaznovana, namreč v celoti in v polni Božji pravičnosti, ne le delno, kakor je to na tem svetu. Prav to pa pomeni, da so posledice vsake krivičnosti usodne za tistega, ki krivico dela, ne pa za tistega, ki krivico trpi. Krivico delati namreč

pomeni zaslužiti si sodbo in kazen, brez obžalovanja in poprave, kolikor je to mogoče, tudi večno kazen – krivico doživljati in ob tem trpeti pa pomeni, če to delamo v duhu Božje volje in besede, vzgojo za vsakršno in posebej še duhovno rast. Če pa krivic nismo pripravljeni trpeti kot Božje delo na nas, ampak s tem opravičujemo lastne krivice in grehe, potem nas tako trpljenje ne vzgaja in iz tega ni nobene rasti, ne v svetnih in ne v nadsvetnih stvareh – in to je večinska „kariera" tako pri Slovencih, kakor tudi pri Ciganih oz. Romih, kakor tudi pri vseh drugih narodih.

Tretja zakonitost je, da ciljna kategorija po Božji volji in besedi ni biti „krdelo", „horda" ali „pleme", ki blodi po svetu, kakor tako lepo pravi slovenska pesem o ubogem Cigančku, ampak je to narod, ki se zaveda samega sebe in svojega posebnega poslanstva, ki pozna svojo zgodovino in jo preiskuje (česar zagovorniki nekdanjih zločinov ne marajo in zavajajo ljudi z barbarskim nasvetom, naj ne „izkopavajo kosti", naj ne vrtajo po preteklosti, naj žive samo za prihodnost, naj ne revidirajo zgodovine itd.); ki hvaležno sprejema in oživlja vse, kar je lepo in dobro iz izročila prednikov, opušča pa vse, kar je slabo, nezakonito in grešno. Tako je vztrajanje pri „blodenju" po svetu na ravni necivilizirani in nekultiviranih krdel in plemen samo po sebi navzkriž z voljo Stvarnika, ki je vse človeštvo ustvaril iz enega, potem pa ga razdelil v narode in jezike.

Kaj vse to pomeni za ljudstvo Ciganov ali Romov ali kakor koli se kje sami imenujejo ali jih imenujejo drugi? Da naj tisti, ki živijo neredno in se ne preživljajo z delom svojih rok in svoje glave, opustijo svoje nomadsko življenje. Tega lahko ponazorimo s pastirji, ki svojo drobnico ženejo čez tuje pašnike, njive in vrtove in se ne zmenijo za meje posesti in za trud tujega dela. Da se poslovijo od napačnega mišljenja, da jim je kdor koli, bodisi posameznik, narod ali država, dolžan plačevati njihovo osnovno eksistenco, njihovo izobraževanje, kulturo, umetnost in druga dela. Za vse te reči je dolžan vsak narod poskrbeti sam. Večinski narod, sredi katerega to ljudstvo prebiva, lahko pri tem pomaga, a razumno, torej tako, da uči ribe loviti, ne pa, da poklanja že ulovljene in morda tudi že pečene ribe, ni pa to delati dolžan. Država pa je dolžna tudi ta del svojega prebivalstva obravnavati z enakimi zakoni in enakimi merili, kakor vse druge. Tako morajo biti od davkov, ki jih plačujejo od svojega dela, deležni tudi sorazmernih oblik financiranja šolstva, kulturnih dejavnosti in podobnega. Nihče naj ne bo deležen posebnih dotacij na osnovi svoje narodne pripadnosti, vsi pa na osnovi svojega prispevka v državni proračun. Končati se mora tako negativna diskriminacija Ciganov ali Romov v državi, ki je podana z drugačnim tretiranjem te narodne skupnosti, kakor to velja za italijansko in madžarsko – konec pa je treba narediti tudi „pozitivni" diskriminaciji, ki se kaže v tem, da Rom ali Cigan za svoje kaznivo dejanje ni obsojen po enakih merilih kakor drugi državljani, pri čemer se odvetniki in sodniki sklicujejo

na posebne „kulturne“ razlike in tradicije, kar je zanikanje pravne enakosti vseh državljanov. Državni organi se morda ne zavedajo, da s takimi razlikami pripadnike tega ljudstva ponižujejo, ker jih obravnavajo kot moralno in pravno neprištevne in jim tako ne priznavajo državljanske polnoletnosti in polne opravilne sposobnosti.

Romi oz. Cigani sami pa stoje pred veliko in usodno izbiro med dvema možnostma. Prva je, da slede mnogim svojim rojakom v preteklosti in se poskušajo čim prej asimilirati v smislu opustitve svojega imena, jezika, kulture (a kulture v pravem smislu te besede, ne pa slabih starih navad in izročil) in se tako „poskriti“ v večinskem prebivalstvu v iluzornem prepričanju, da bo tako njihovo življenje lažje in boljše. To bi bila kmalu tudi identitetna smrt tega ljudstva, slabe tradicije in vedenjski vzorci, ki pa jih tudi ob taki asimilaciji ne bi opustili, bi jim vseeno še naprej preprečevali normalno in rodovitno udeležbo v skupnosti vseh državljanov. To izbiro sicer najdemo v znanem spisu Karla Marxa o judovskem vprašanju, kjer svojim rojakom svetuje kot rešitev prav to: naj nehajo biti to, kar so, namreč Judje. Da je s tem mislil resno, se je izkazalo pri njegovih hčerah, ki so si kljub temu, da je bil družinski jezik Marxovih seveda nemščina, med seboj dopisovale v angleščini. Tak odnos do narodnega vprašanja in zvestobe se kaže v vsej zgodovini marksistično navdihnjenega socializma in komunizma, ki učita, da so narodi produkt in izraz razredne družbe in tako obsojeni na izginotje. Zaradi takega odnosa so Slovenci tudi izgubili velik del ozemlja, ki so ga sicer poseljevali. Ljudstvu Romov oz. Ciganov nikakor ne želim take samomorilske „rešitve“.

Druga možnost pa je, da se ljudstvo Romov oz. Ciganov v vseh svojih oblikah in odtenkih, razseljeno po vsem svetu, vendarle odloči, da postanejo v polnem pomenu besede narod. Za to, da bi postali narod, pa je potrebno vsaj troje: jasna volja, da to postanejo in da na tej identitetni ravni potem tudi rastejo in zorijo; sestava skupnega jezika, katerega jedro z besediščem iz prve domovine v Indiji obstaja v vseh narečjih, ki jih imenujejo *romanes* ali *romani-čib* (človeški govor). Skupen jezik pa je mogoče sestaviti samo, če je na voljo tudi veliko skupno sporočilo, ki naj bo v takem jeziku izraženo in potem postane temelj kulture tako nastalemu narodu. Vsi evropski narodi, tudi slovenski, so nastali s poenotenjem nekdanjih zgolj krajevnih narečij s prevodom Svetega pisma (Biblije) v tako povzet skupni jezik, ki ga vse narečne skupine lahko sprejmejo kot svoje novo skupno izrazilo, ne da bi zaradi tega na lokalnem območju morali svoja narečja opustiti. Tako se je tudi knjižna slovenščina rodila z Dalmatinovim celotnim prevodom Svetega pisma iz obeh izvirnih jezikov, hebrejščine in grščine, izdanem v letu 1584, s čimer so bili Slovenci 13. narod po vrsti, ki je dobil Božjo besedo, z njo in zaradi nje pa tudi skupni jezik na vsenarodni ravni. Če hočejo Romi oz. Cigani postati pravi narod, bodo ponovili to, kar je med evropskimi narodi začel Martin Luther s svojim prevodom

Biblije v skupen nemški jezik (1534), saj je bila Biblija v posamezna nemška narečja prevedena že prej, kakor je vsaj Nova zaveza že lep čas prevedena tudi v posamezna narečja jezika romanes, nikakor pa še nimamo prevoda Biblije v skupni knjižni jezik vseh skupin in narečij tega ljudstva. S prevodom Biblije v dvignjeni jezik romanes na ravni vsega naroda pa to doslej le ljudstvo številnih krdel, plemen in skupin v diaspori ne bi dobilo le svoje jezikovne in narodne edinosti, ki je tudi nujni pogoj njihove identitetne ohranitve, ampak predvsem najboljše vodilo poštenega, lepega in posvečenega življenja, kar je najvišja stopnja narodnega obstoja.

Tretje opravilo, ki iz zgolj ljudstva naredi pravi narod, je odprtje svoji preteklosti, a ne v mitskem smislu, kakršno pri Romih oz. Ciganih že ves čas obstaja, temveč v smislu resnične in znanstveno utemeljene zgodovine, katere cilj je dognati resnico o svoji že prehojeni poti, ne pa sestavljanje umišljene in pravljične „veličine“, kakor to delajo vsa nezrela plemena in ljudstva na svetu, žal tudi Slovenci. Šele ko ljudstvo opusti mitski, obenem tudi samopoveličujoči in nekritični pogled na svojo preteklost in se je pripravljen soočiti z vsemi dejstvi svoje preteklosti, tudi takimi, ki ga obtožujejo in ga razgaljajo v njegovih slabostih in grehih, lahko začne pisati resnično zgodovino, brez resnične zgodovine pa ni mogoče govoriti o narodu v polnem pomenu te besede. Spominjam se besed pred nedavnim umrlega profesorja, klasičnega filologa in anglista Justina Stanovnika, od katerega me je zaradi njegove nekritične pripadnosti domobranski ideologiji veliko stvari oddaljevalo, a mu kljub temu ne želim odrekati izredne izobraženosti in visoke naravne inteligence. Pred skoraj dvajsetimi leti sva se znašla v skupini slovenskih katoliških izobražencev in sva se o marsičem pogovarjala. Nekako je pogovor nanesel tudi na romsko oz. cigansko skupnost na Slovenskem. Rekel je, na prvi vtis skoraj grobo, a v osnovi pravilno: „Dokler ne bodo odkopali svojih pobitih rojakov in jim postavili spominskega obeležja, dokler jih ne zanima lastna zgodovina, so zame še naprej Cigani …“ V mislih je imel Rome oz. Cigane, ki so jih partizanske enote pobijale s pavšalno obtožbo, da so delali za okupatorja. Ustrelitve niso temeljile na sodni preiskavi in niso bile izrečene sodbe, ampak so uporabili iste metode, kakor so jih evropske države stoletja prej uporabljale za to ljudstvo in kakor so to v največjem obsegu in krutosti delali nacionalsocialisti. Poboji niso bili le ilegalni, ampak tudi sadistično surovi. Tudi v tem primeru se je izkazalo globlje sorodstvo med obema totalitarnima ideologijama XX. stoletja.

Kako je vse to mogoče urediti, tudi če se nisi prerinil do udobnih jasli državnega proračuna, že vsa leta po koncu druge svetovne vojne dokazuje skupina slovenskih emigrantov, ki so zbežali pred komunistično „justico“ v Avstrijo in Italijo, od tam pa v Argentino. Tu ne govorim o njihovi verski in politični izbiri in ravnanju, pač pa o njihovem „argentinskem slovenskem čudežu“, da so ti ljudje, ki so prišli tja brez vsega razen obleke na sebi, sprejeli v novi domovi-

ni vsako, tudi najtežje fizično delo, čeprav so bili v glavnem izobraženi. Kmalu so si iz svojih žepov organizirali vse stopnje vzporednega slovenskega šolstva, vse do univerzitetnih tečajev v okviru ukrajinske univerze. Vzpostavili so bogato kulturno, posebej še literarno in tudi znanstveno življenje, izdajali revije, časopise in knjige v slovenskem jeziku, tudi slovenske radijske oddaje si plačujejo sami, saj v Argentini nimajo statusa manjšine, ki bi jo država financirala. In vse do danes, ko že četrta generacija, ki Slovenije nikoli ni videla, vsaj večina ne, govori slovenščino na odlični knjižni ravni in nikogar ne obtožuje za svoje težave, za svojo identiteto pa skrbi sama. Prav nič ne ovira Romov oz. Ciganov, da bi ta uspešni model zvestega vztrajanja posnemali in sami storili nekaj podobnega. Podoben primer so tudi pripadniki gibanja za mednarodni jezik, esperantisti, ki so prav tako skoraj izključno z lastnimi prispevki organizirali nadvse bogato literarno, kulturno, znanstveno in družabno življenje, čeprav živijo v podobni diaspori kakor Romi oz. Cigani in so jih nacisti in komunisti (razen v Jugoslaviji, Bolgariji, Češkoslovaški in Poljski) krvavo preganjali, nobena država pa jih ne podpira tako, kakor sicer podpirajo razne manjšinske narodne skupnosti. A tudi tu je na začetku velik prevod, ki je vnesel toliko potrebnega duha samoodgovornosti, da lahko ta skupnost že 130 let živi in vztraja. Tudi tu je šlo za prevod Biblije, ki ga je za staro Zavezo iz hebrejščine opravil dr. Lazar L. Zamenhof, oče mednarodnega jezika esperanta, novo Zavezo pa so prevedli trije anglikanski duhovniki in esperantisti. In Biblija je še vedno najbolje prodajana esperantska knjiga.

Če pride do srečne odločitve za rojstvo novega naroda Romov oz. Ciganov, se bodo morali protagonisti take odločitve in gibanja, ki ji bo sledilo, ločiti od nekaterih napačnih in iluzornih predstav. Eno tako napačno predstavo sem že omenil: da bi za življenje tega ljudstva in pozneje, kakor upam, naroda, morali skrbeti drugi. Če govorimo o pravičnosti, ki je edini zdravi temelj človeškim skupnostim v vseh njihovih oblikah, posebej pa še narodni in državni, potem nihče ne sme biti plačan za to, kar *je*, torej za svojo identiteto, konkretno za svojo pripadnost romskemu oz. ciganskemu ljudstvu, ampak izključno za to, kar kdo koristnega *naredi*. To pravilo seveda ne velja samo za skupnost, o kateri tu pišem, ampak za vse narodne skupnosti po svetu, čeprav tega stališča ne bi bile prav vesele. Za svojo identiteto nihče ne sme biti kaznovan ali obdavčen, a prav tako nihče nagrajen ali plačan. Kršenje tega pravila je pot v koruptnost in nazadnje propad tako napak podpirane skupnosti.

Ljudstvo Romov oz. Ciganov se mora tudi sprijazniti s tem, da si samo zase lahko izbira ime, kakršno mu je všeč, da pa nima nobene pravice posegati v življenje drugih narodov in jezikov in jim diktirati, kako naj imenuje posamezne narode ali ljudstva in med njimi predvsem Rome oz. Cigane. Vsak občutek užaljenosti ali prizadetosti je subjektivna interpretacija teh, ki tako mislijo, ki pa nikogar ne obvezuje, da bi zaradi tega moral spreminjati poimenovanja v

lastnem jeziku. Poleg tega mora biti ljudem, ki preraščajo status zgolj ljudstva in poskušajo postati narod, jasno, da ni ime tisto, ki daje čast posamezniku ali skupnosti, ampak je častno, torej pošteno življenje ljudi tisto, ki daje čast tudi imenu. Kakor ima lahko posameznik tako nevšečen priimek, kakor recimo Hudič, pa bo vendar, če bo živel po Božjih in dobrih človeških zakonih, deležen takšne časti, da njegovega imena nihče več ne bo povezoval s prvotnim pomenom padlega angela. Po drugi strani pa se kdo drug lahko piše tudi Angel, a ga to ne bo rešilo sramote in nečastnosti, če bo živel samovoljno, nezakonito, nemoralno, nečisto življenje. Če pa se pripadniki ljudstva, ki jim njihovo staro ime ni več všeč zaradi tega, ker ga ljudje zunaj te skupnosti povezujejo z nekaterimi značilnimi slabimi navadami in grehi tega ljudstva (kar ni nikakršna krivica), dvignejo na raven naroda s pomočjo Božje besede in spremenijo svoje navade, bo kmalu tudi njihovo zdaj nevšečno ime postalo častno ime in bo v pripadnikih drugih narodov povzročilo povezovanje z dobrimi deli in navadami. Ko to pišem, berem v avstrijskih časopisih poročilo o možu hrvaškega rodu, ki je na parkirišču našel denarnico. Ko jo je odprl, je poleg dokumentov našel v njej 16.000 evrov in še nekaj več. Velika skušnjava, ni dvoma. A mož je bil poštenjak in je denarnico odnesel na policijsko postajo. Na osnovi dokumentov so kmalu našli 80 let staro gospo, ki je denarnico pri vstopanju v avto odložila in nanjo pozabila. Vsa Avstrija zdaj proslavlja ime tega človeka. Ni mu treba imeti težav z imenom svojega naroda, čeprav se mora tudi ta soočati z nekaterimi stereotipi, saj je njegovo plemenito dejanje iz njegovega narodnega imena naredilo nekaj na moč častnega. In to je pot, ki jo lahko priporočim tudi Romom oz. Ciganom. Če bo v bodoče kak Rom komu kaj ukradel ali naredil kako drugo slabo delo, ga tudi to poimenovanje ne bo reševalo pred sramoto; če pa bo kak Cigan naredil tako, kakor je to naredil Hrvat v Celovcu, bo ime Cigan postalo pojem nečesa velikega in častnega. To je recept za to težavo. Rom oz. Cigan pa, ki bi postal kristjan, namreč v skladu s Pismom, torej rojen na novo, kar je Jezusov nujni pogoj za vstop v nebeško kraljestvo, bo že po nekaj straneh Biblije spoznal, da kristjanova skrb ni za veljavo lastnega imena, ampak, kakor molimo v Očenašu, da se posvečuje Gospodovo ime.

Kot zadnje napačno pričakovanje, čeprav bi ta seznam lahko bil še daljši, bi omenil pripisovanje prevelikega pomena šolskim spričevalom in diplomam in rangu služb in uglednih plačanih mest kot načina in vidika romske emancipacije. Celo v času, ko so šole še bile šole in ne „ateističke debilane“, kakor upravičeno pravi dr. Miroljub Petrović iz Leskovca, sicer ravnatelj Centra za prirodoslovne študije v Beogradu, zgolj šolski uspehi niso zagotavljali ničesar, kar bi lahko pri človeku občudovali. Vse najhujše zmote in tudi zločinstva v človeški zgodovini so sprožali, utemeljevali in vodili ljudje z najvišjimi šolskimi in akademskimi naslovi! Lani umrli profesor Alojz Rebula, eden najpomembnejših slovenskih pisateljev, mi je večkrat ponovil svarilo, ki mu ga je

izrekla njegova preprosta, nešolana mati, ko se je odpravil na študij klasične filologije v Ljubljano: „Ne želim si študirane barabe!“ Nikakor ga ni imela za „barabo“, le opozorila ga je, da študij sam po sebi človeka ne počloveči, kakor temu pravimo. Navsezadnje oče slovenskega naroda, njegovega knjižnega jezika in njegove narodne kulture, predvsem pa prave vere, ne tiste, ki jo je pozneje spet vsilil vladar z Dunaja, ni bil velik učenjak z vsaj enim doktoratom in visoko znanstveno reputacijo, pač pa preprost mož z nekaj šolske izobrazbe, a brez dokončanega univerzitetnega študija – Primož Trubar. Slovenci smo pred njim imeli vrsto najvišje šolanih doktorjev, pa nihče ni postal pomemben za slovensko narodno pot in zgodovino. Tako tudi ljudstva Romov oz. Ciganov ne bo nujno povedel na višjo narodno raven kak izredno učen Rom oz. Cigan z najvišjimi znanstvenimi reputacijami, ampak zelo verjetno človek, ki bo morda imel samo dobro končano osnovno, mogoče tudi srednjo šolo, pa veliko srce, plemenit značaj, kakor junak te knjige Uka Brizani, in „zdravo kmečko pamet“, kakor pravimo Slovenci. V tej kategoriji je treba iskati tudi morebitnega „Mojzesa“ romskega oz. ciganskega ljudstva.

Nekaj drugega od šolske učenosti pa je resnična izobrazba. Nemci rečejo temu *Bildung*, Angleži enako kakor stari Rimljani *education* – latinsko *educatio* iz glagola *educare*, ki pomeni „izvleči“, izvedeno pa tudi vzgajati, izobraziti, šolati. V čem se ti trije koncepti razlikujejo? Slovenski in obče slovanski koncept vidi v tem oblikovanje človekovega obraza. Ne obraza v anatomskem smislu, kakor to delajo „lepotni“ kirurgi in vizažisti, ampak v moralnem, duhovnem in verskem smislu, kakor to delajo razumni starši in učitelji. Nemci človeka „gradijo“. Rimljani in za njimi Angleži pa ga „vlečejo“ iz njegove že dane osnove. Vse troje izraža isto osnovno resnico, da prava izobrazba da človeku tisto obliko, ki mu je bila v zasnovi ob stvarjenju dana, a jo je treba s posebnimi postopki narediti vidno, ustaljeno in dejavno. Zato smo včasih tudi film „razvijali“. To pomeni, da je bila filmska emulzija že izpostavljena delovanju svetlobe, a to brez razvijanja ni niti vidno niti ustaljeno.

Meni je vendar slovanska percepcija najbližja. Izobražen človek ni tisti, ki ve največ podatkov, celo ta še ne, ki njihove medsebojne povezave in smisel razume, ampak ta, ki je dobil svoj značajski, duhovni in verski obraz! Tega pa današnje „ateistične debilane“ niti otroku niti odraslemu ne morejo dati. Kakor pripoveduje anekdota z znanim angleškim profesorjem in sijajnim pisateljem in krščanskim oznanjevalcem S. C. Lewisom, se učitelji in profesorji teh šol in fakultet zgražajo nad opičjim vedenjem svojih učencev in študentov, pozabljajo pa, kako so jih pri naravoslovnih urah učili, da je človek biološko gledano primat in se je razvil iz opice …

Sirota je tisti, ki nima očeta. Kdor je sprejel Božjega Sina, ta ima tudi Očeta, namreč večnega. Ta ne more več biti „sirota“, ki mora bloditi po tem svetu. Ta vzravnano, dostojanstveno hodi za ciljem na ozki, a edini rešilni Kristusovi

poti. Ne samo Rom oz. Cigan, vsak človek, ki nima nebeškega Očeta tudi za svojega Očeta, je sirota, ki blodi, ganljiva slovenska pesem, navedena na začetku tega spisa, velja tudi zanj. Nihče pa na status „sirote“ ni obsojen, to je prostovoljna najslabša rešitev, ki jo je mogoče z eno samo odločitvijo in menjavo poti spremeniti. Ta knjiga naj bo tudi vabilo k tej spremembi.

Če bo bralec te knjige ob čudovitem liku glasbenika in izjemnega moralnega človeka Uke Brizanija dojel, da je pot iz geta, iz nereda, umazanije, revščine, beračenja in kraje, goljufanja in ponižujočega prosjačenja samo pot spreobrnitve srca, dela rok in glave in iskanja obraza človeške in narodne dostojnosti, potem ta knjiga ni bila narejena zaman, ampak bo spodbuda za izhod iz močvirja v urejeno pokrajino ali urejeno mesto.

Uka Brizani – življenje in glasba

BRIZANI UKA
Šef zabavnog ork. RT Priština
Šef orkestra Kosovski Božura
Tel. 23-441
Ul. Ramiz Sadik 18/6

RTP
Radio-televizioni Prishtina
Radio-televizija Priština
Priştine Radio-televiziyonu
OBPB e Radios — OOUR Radio — TÇAÐ Radio
Letërnjoftim zyrtar
Službena legitimacija
Resmi belge
BRIZANI I. UKA
Emri dhe mbiemri — Ime i prezime
Adi ve soyadi
šef zabavnog ork.
Profesioni — Zanimanje — Mesleği

Službena izkaznica Radio-televizije Priština

ЧЛАНСКА КАРТА

Број 12467

друг-ца Ука Брезани

члан је Музичког друштва

из

Секретар, Председник,

ОВЕРА ЗА ГОДИНУ

1956	1957
1958	1959
1960	1961

Članska karta Zveze kulturno prosvetnih društev Srbije iz leta 1958

STUDENT PRIVAT

НАРОДНА РЕПУБЛИНА СРБИЈА

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Бр. 116

УПИСНИЦА

INDEX

Brezani

Uka

Рођен 2. V. 1936

у Prištini НР Srbija

држављанин S.F.R.J.

уписан је за редовног студента

факултета Muzičko vaspitanje

Универзитета у Београду

9. IX. 1963.

Brezani Uka

(Потпис студента)

Секретар факултета,

Indeks Višje pedagoške šole v Prištini (1963)

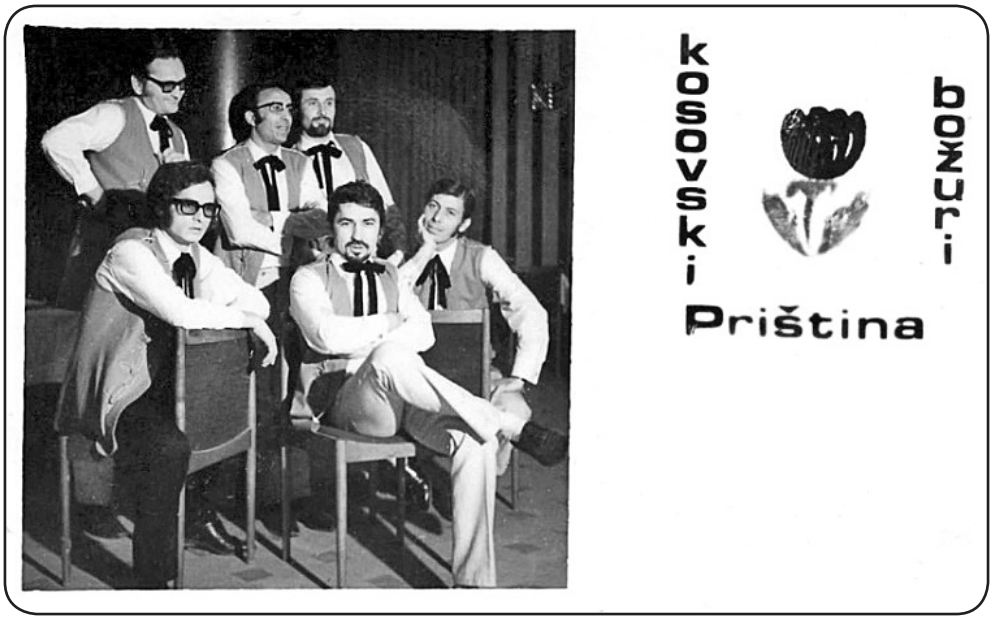

Ansambel Kosovski božuri (1976)

Rokopisi

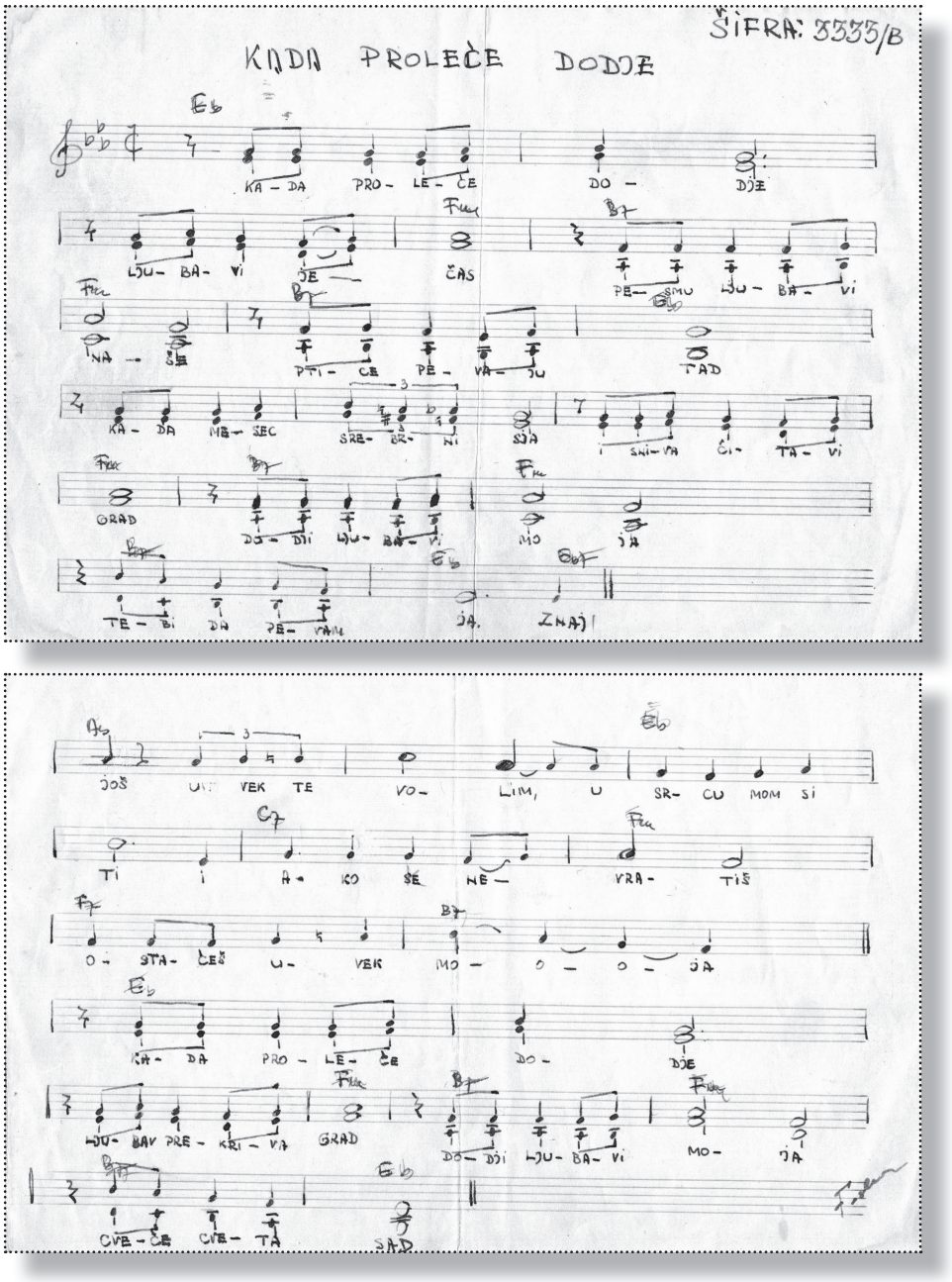

Avtorska skladba Uke Brizanija *Kad proleće dodje*, leto 1960

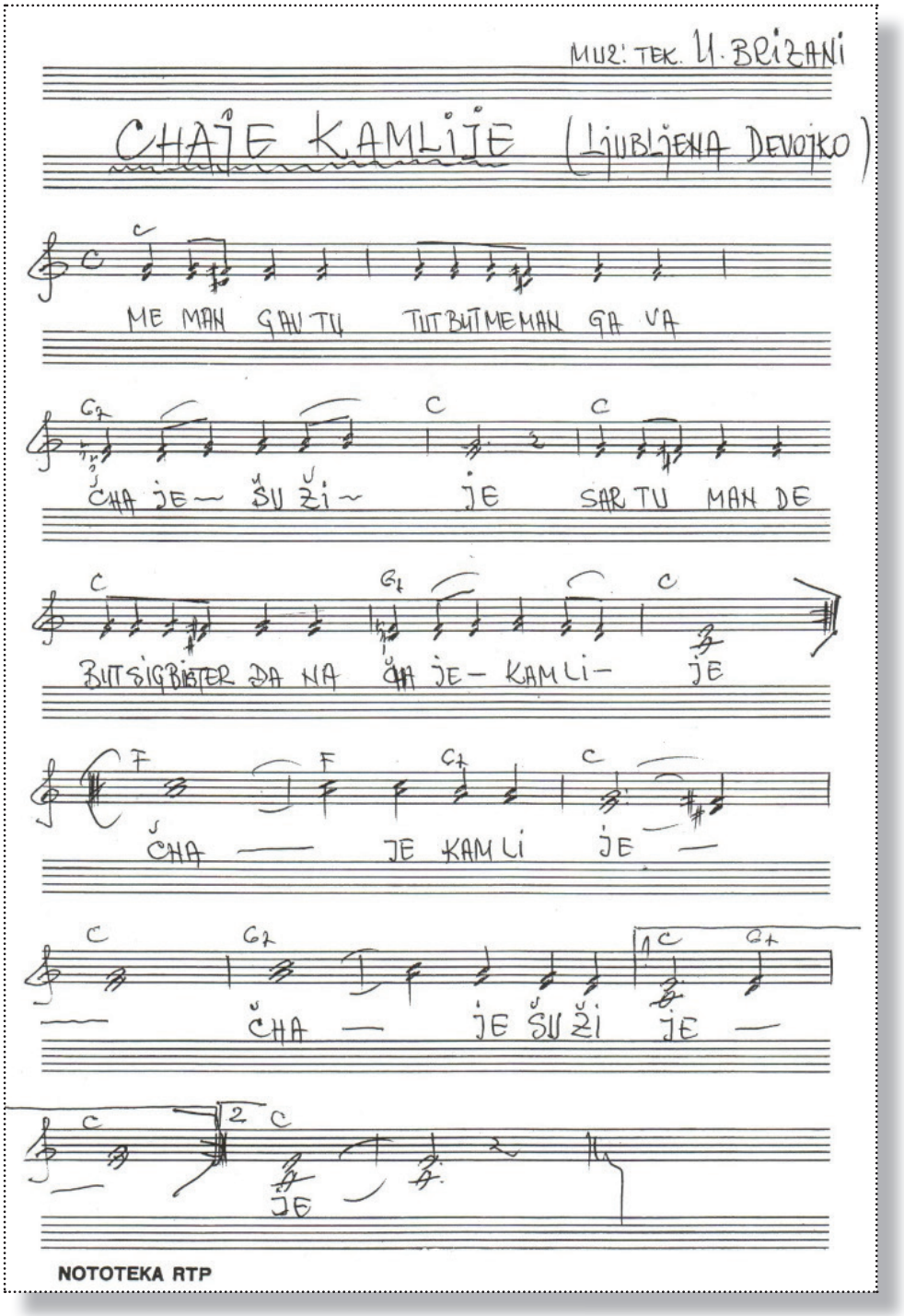

Avtorska skladba Uke Brizanija *Ćhaje kamlije*, leto 1986

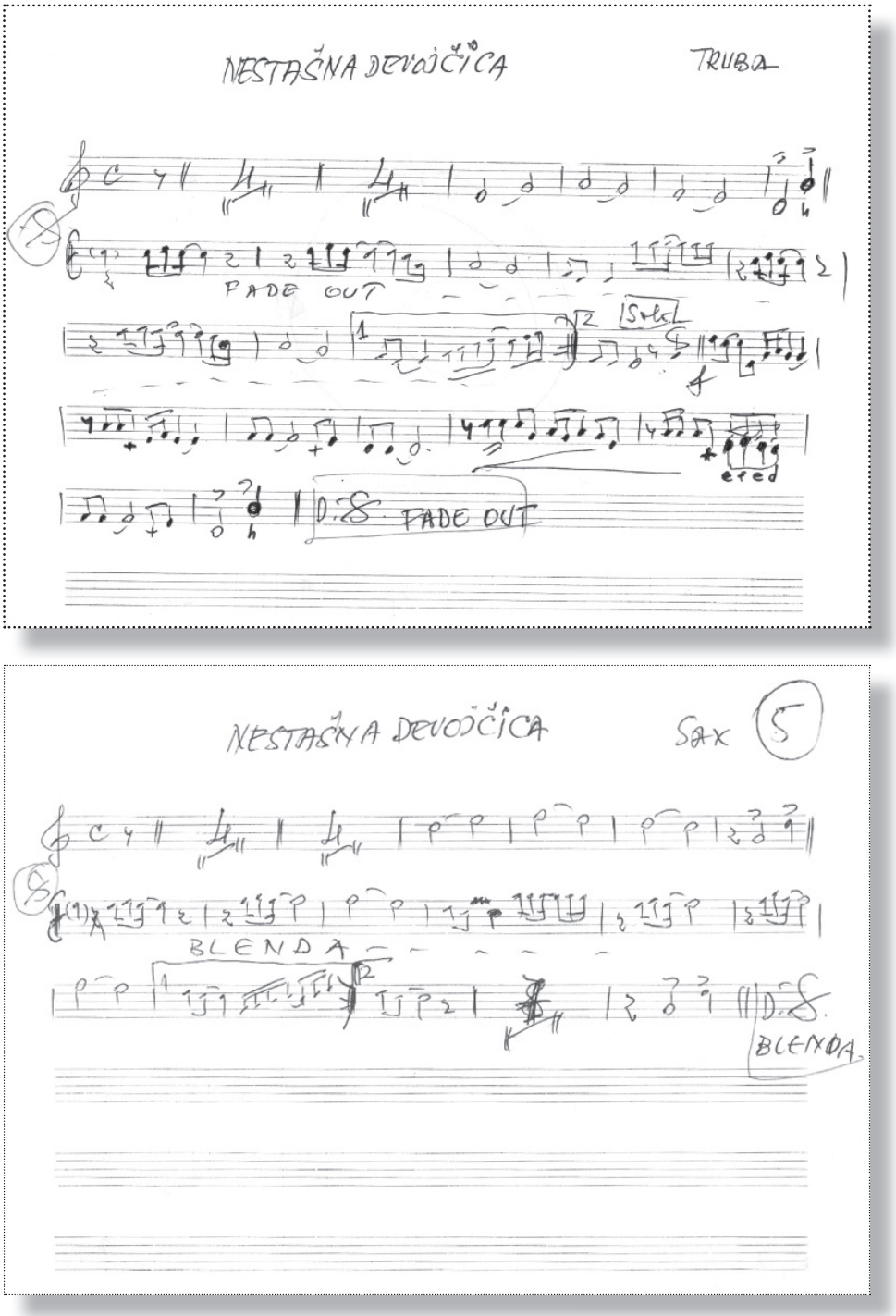

Aranžma Uke Brizanija *Nestašna devojčica* za sekstet, avtor skladbe Imer Trajo Brizani, leto 1974

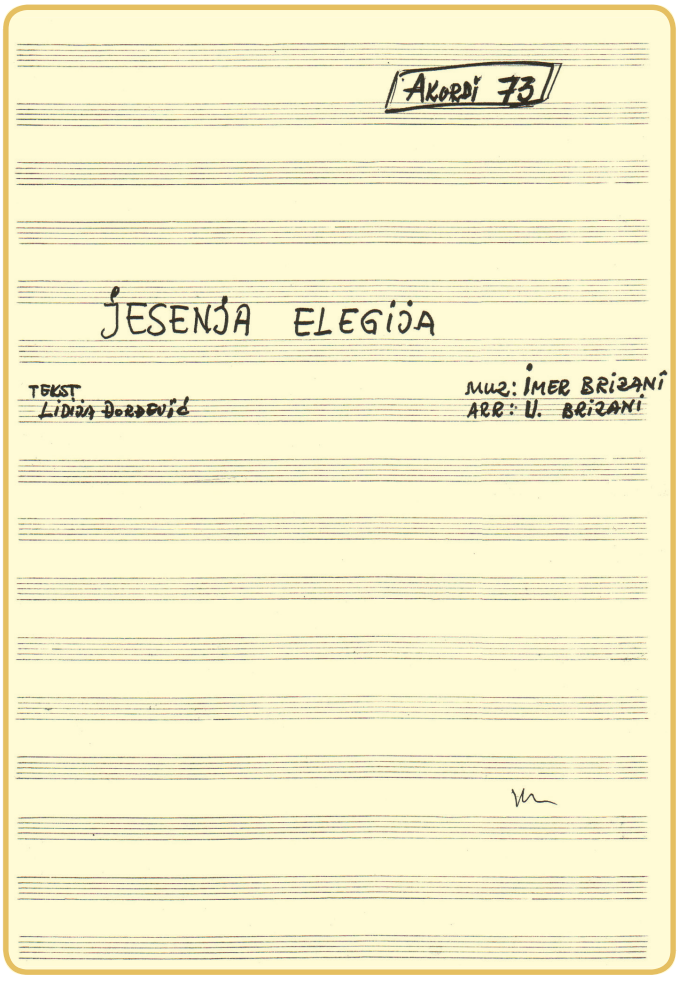

Aranžma Uke Brizanija *Jesenja elegija* za revijski orkester, avtor skladbe Imer Trajo Brizani, leto 1973

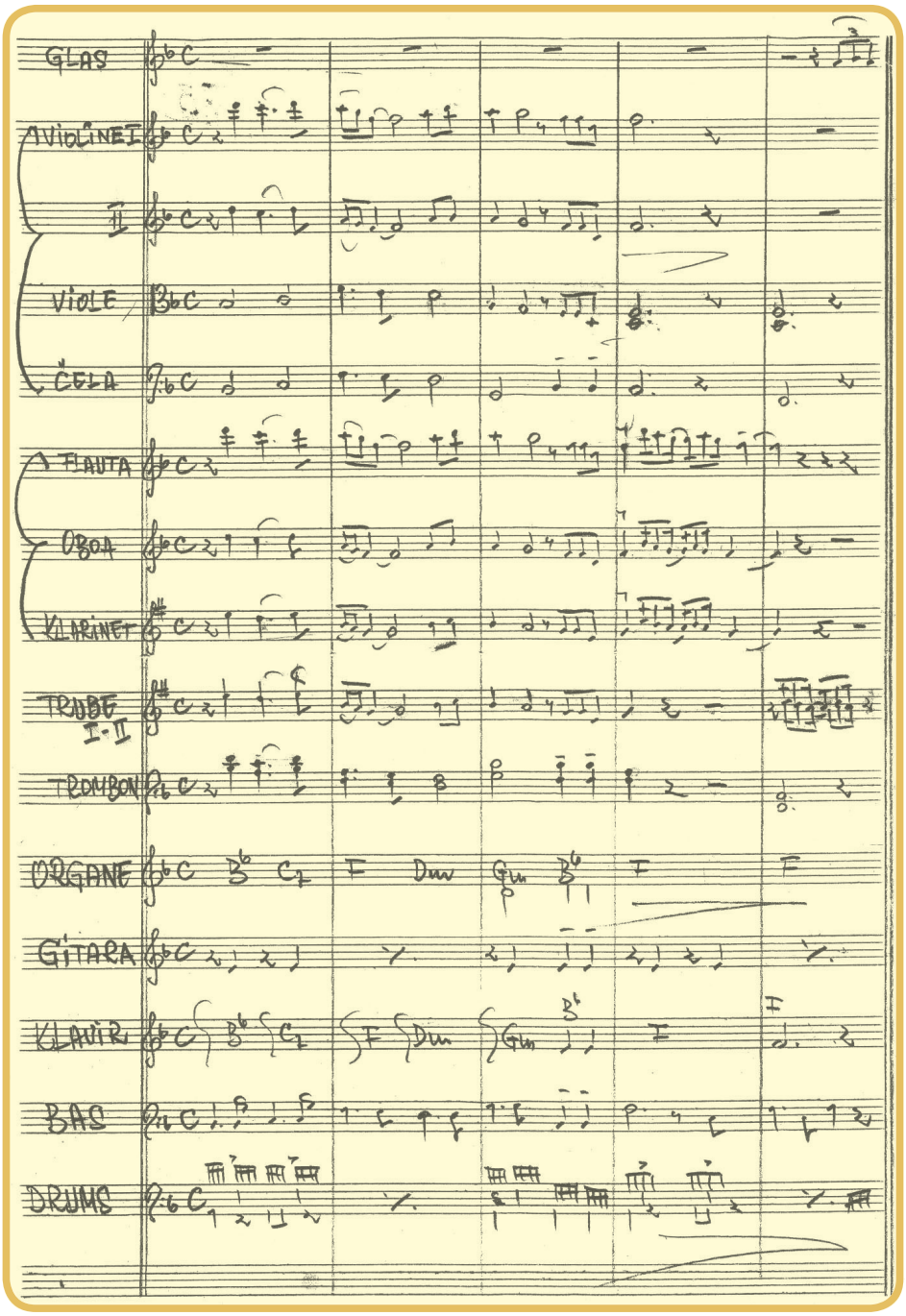
GLAS
VIOLINEI
II
VIOLE
ČELA
FLAUTA
OBOA
KLARINET
TRUBE
I-II
TROMBON
ORGANE
GITARA
KLAVIR
BAS
DRUMS

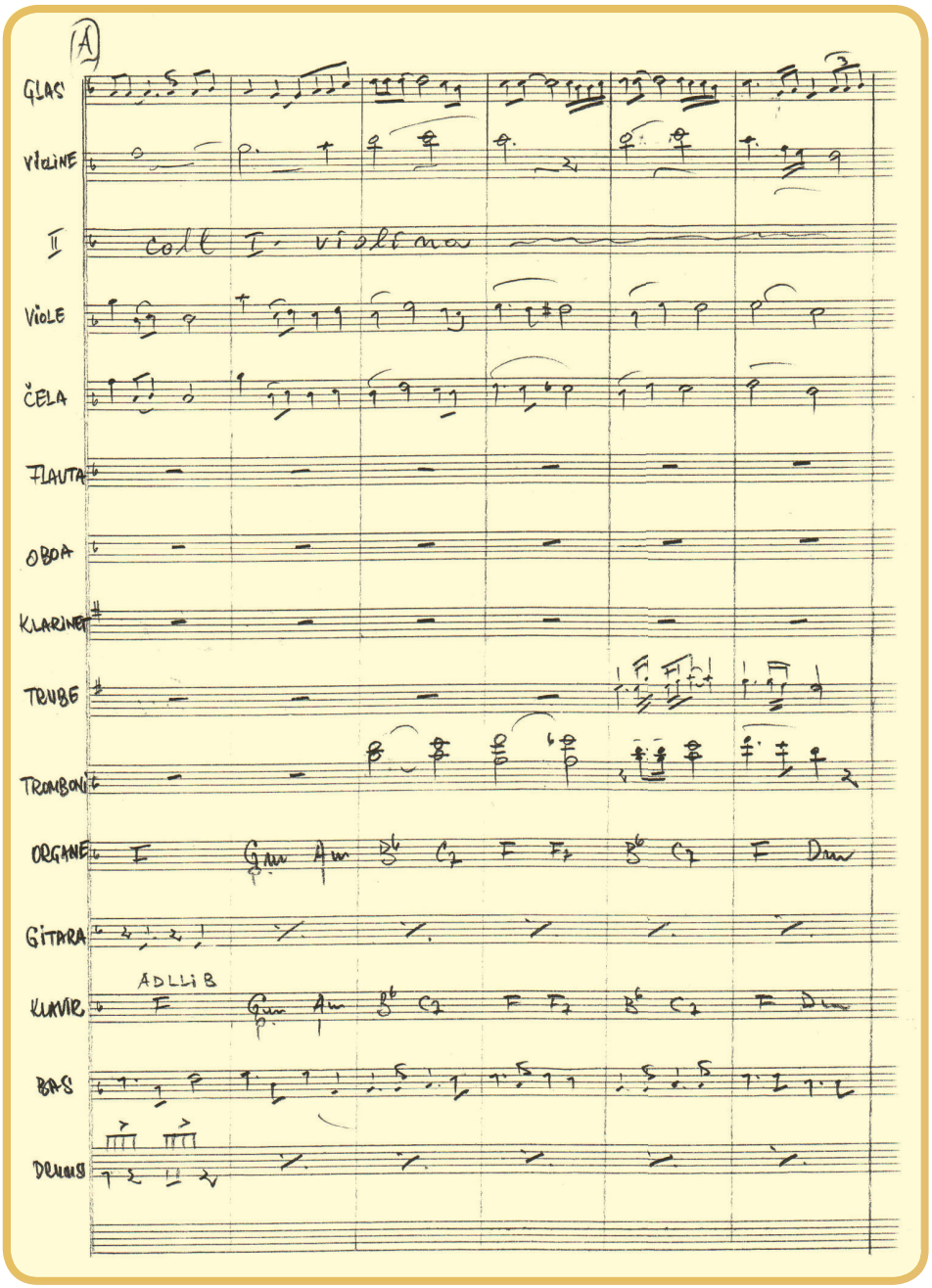
A
GLAS
VIOLINE
II
Colla I. violino
VIOLE
ČELA
FLAVTA
OBOA
KLARINET
TRUBE
TROMBONI
ORGANE
GITARA
ADLIB
KLAVIR
BAS
DELUS

Priznanja in nagrade

Jugoslovanski Jazz festival na Bledu (1961)

Skupščina občine Priština podeljuje novembrsko nagrado Uki Brizaniju za izreden doprinos in dosežke na področju kulture.
19. 11. 1962, predsednik

Prva nagrada na festivalu Susreta gradova – mikrofon je vaš, leta 1963

PREDSEDNIŠTVO
SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
Kancelarija ordena
Beograd

UVERENJE

Ovim se potvrđuje da je BRIZANI Imera UKA
..... nosilac

ORDENA RADA SA SREBRNIM VENCEM

koje odlikovanje je dodelilo Predsedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije svojim Ukazom broj 82 od 4.XI 19.80 god.

4.XI 19.80 *god.*

Šef Kancelarije ordena,

Priznanje predsedstva SFRJ »Orden rada sa srebrnim vencem«, leta 1980

Nagrada Opatijskega festivala za prispevek k razvoju jugoslovanske zabavne glasbe, leta 1985

Nagrada za sodelovanje na Glasbeni paradi v Radencih, leta 1982

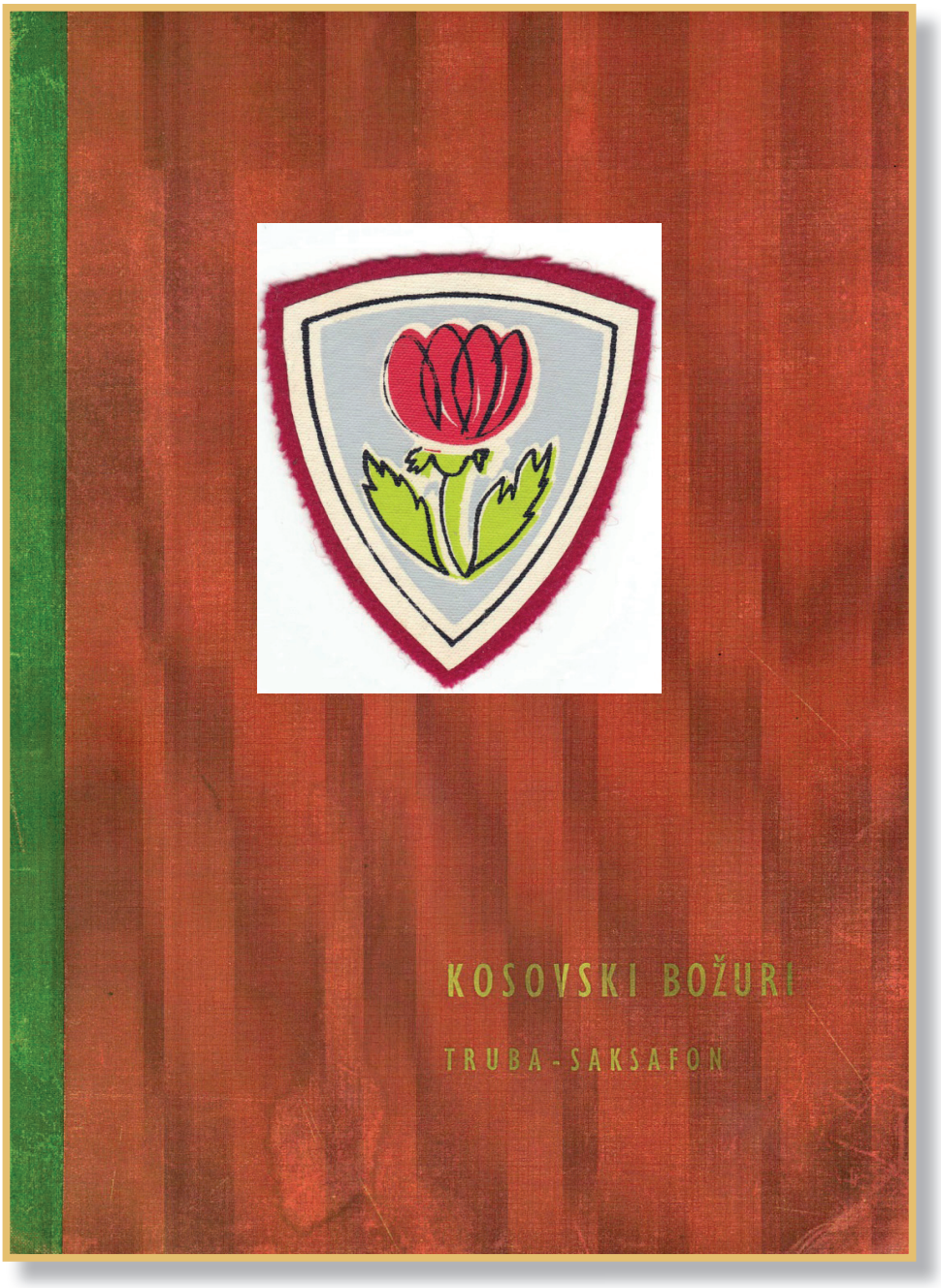

Pesmarica ansambla Kosovski božuri in njihov emblem

SAVEZNI SEKRETARIJAT
ZA NARODNU ODBRANU
MUZIČKO ODELJENJE
DODELJUJE
Povelju
Uka Brizaniju
muzičaru KIV Priština
ZA USPEŠNU SARADNJU,
DOPRINOS RAZVOJU I POPULARIZACIJI
MUZIČKE UMETNOSTI U JNA,
A POVODOM OBELEŽAVANJA
40-GODIŠNJICE OSLOBOĐENJA
JUGOSLAVIJE
I POBEDE NAD FAŠIZMOM.
BEOGRAD
22. DECEMBRA 1985. GOD.
NAČELNIK
PUK. BUDIMIR GAJIĆ

Nagrada JLA, leta 1985

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА
ЗАЈЕДНИЦА
СРБИЈЕ

ДОДЕЉУЈЕ

ЗЛАТНУ
ЗНАЧКУ

Уки Грујићу

ЗА НЕСЕБИЧАН, ПРЕДАН
И ДУГОТРАЈАН РАД
И СТВАРАЛАЧКИ ДОПРИНОС
У ШИРЕЊУ КУЛТУРЕ
НАРОДА И НАРОДНОСТИ
СР СРБИЈЕ

Београд, [illegible] 88

Председник жирија
за додељивање
Златне значке

Председник
Културно-просветне
заједнице Србије

Nagrada za širjenje kulture med jugoslovanskimi narodi (1988)

»Nagrada za nesebičan, predan i dugotrajan rad i stvaralački doprinos u širenju kulture naroda i narodnosti CR Crbije.«

Tiskovine

УЗ ЂИМРИШ СЕ РАЂА ПЕСМА У ПРИШТИНИ

Тече река сестра циганска...

Увече сви изиђу пред куће.

Појави се и Мумин Дурмиш са својим инструментом, ђимришем. А око њега се окупе сви: девојке — певачице, деца — потрчи и старији свет — потрчи.

— сестра је вредна, а моја жена само игра
— моја сестра се диже рано и спрема малу браћу...

Тајац. Мумин поново пребира по жицама припремајући публику за нову песму.

Муж ме је напустио и отишао Алији.
Остала сам бедна и сама с троје деце.
(Ах, с троје деце!)
Бог да убије Алију, што ме одвоји од мужа...

Ово што је окупљени аудиторијум чуо било је већ довољно да обе песме преконоћи постану популарне и да их већ сутра сви запевају. Већ сутра? Да, јер овде, у насељу приштевских Цигана, слуха има за извоз. Већ сутра у ритму нове песме клатиће се и четворогодишње дете.

Мумин Дурмиш је човек чије композиције данас изводе готово све југословенске радио-станице, Радио Приштина је прва снимила неколико његових песама у извођењу циганског народног оркестра (из насеља!) и групе певача (такође из насеља!), а после је магнетофонској траци било лако да крене на пут. Иначе, Дурмиш је некад био електричар.

Данас је члан Турског народног оркестра Радио-Приштине, свира, а компоновање... то је оно што долази у слободно време, у насељу, увече, када се Цигани окупе испред својих кућа.

И још нешто: Мумин је један од ретких композитора који не знају ноте.

Али, Дурмиш има и конкурента.

У другом циганском насељу, тамо, на другом крају града, живи Ука Бризани, такође професионални музичар и композитор, али — композитор ноталист.

Кад је овог пролећа, у оквиру сусрета градова Приштина — Лесковац, на позорницу изишао велики цигански народни оркестар, мало је ко знао да је овај оркестар увежбао и припремио за наступ — Ука Бризани, члан Забавног оркестра Радио-Приштине и „прва труба Косова и Метохије", како га је једном приликом назвао један новинар.

Том приликом два певача из његовог насеља, уз пратњу овог оркестра, отпевала су познату циганску народну песму, успаванку, чувену „Златну љуљашку":

Хој, реко, сестро наша циганска,
Ваљај воду и доноси нам здравље.
Девојкама донеси црвене ружице,
Тече река сестра циганска
и доноси девојкама црвене ружице,
а мојој ћерчици — златну љуљашку.
У златној љуљашци срце ти се љуља,
девојчице моја.
Лу — лу — лу,
Лу — лу — лу...

Иначе, Ука Бризани је композитор „Заљубљеног кактуса" и још неких забавних мелодија. Он је међу приштевске Цигане убацио дилему: забавна или народна музика?

А недавно, поводом завршене приредбе у оквиру сусрета градова, њему је додељена и посебна награда као најбољем трубачу.

Миодраг Тодоровић

Iz časopisa Jedinstvo leta 1961, kjer je Uka Brizani omenjen kot skladatelj skladbe Zaljubljeni kaktus in še nekaterih zabavnih skladb

Teče reka, sestra ciganska

Zvečer se vsi zberejo pred svojimi domovi. Prikaže se Mumin Durmiš s svojim inštrumentom đimrišem. Okrog njega so se zbrali vsi: dekleta, pevke, otroci, plesalci pa tudi starejši opazovalci.

Moja sestra je marljiva, moja žena pa samo pleše. Moja sestra se zbudi zgodaj in pomaga svojim mlajšim bratom …

Nastopi tišina. Mumin je znova zabrenkal in ogrel občinstvo pred novo pesmijo.

Mož me je zapustil in odšel k Aliji. Ostala sem uboga in sama s tremi otroki. (Ah, s tremi otroki!) Bog naj ubije Alijo, ker je naju z možem ločil …

To, kar je občinstvo slišalo, je bilo dovolj, da postaneta obe pesmi čez noč popularni. Že naslednjega dne so ju vsi prepevali. Že naslednjega dne? Ja, ker je v naselju prištinskih Ciganov ogromno posluha. Že jutri bo ob ritmih nove pesmi zaplesal tudi vsak otrok.

Skladbe Mumina Durmiša danes predvajajo prav vse jugoslovanske radijske postaje. Na radiu Priština so prvi posneli nekaj njegovih pesmi ob spremstvu ciganskega narodnega orkestra (iz soseske!) in skupine pevcev (tudi iz soseske!). Magnetofonski trak se je tako podal na svojo pot.

Durmiš, nekoč elektrikar, je danes član turškega narodnega orkestra Radia Priština, kjer igra. A komponiranje … S tem se ukvarja v prostem času, v soseski, zvečer, ko se Cigani zberejo pred svojimi domovi.

Še nekaj zanimivega: Mumin je eden redkih skladateljev, ki ne zna not.

Vendar ima Mumin tudi konkurenta. V drugem ciganskem naselju na drugem koncu mesta živi Uka Brizani, ki je tudi profesionalni glasbenik in skladatelj, ki pa pozna note.

Ko je to pomlad na srečanju mest Prištine in Leskovca na oder stopil veliki ciganski narodni orkester, je malokdo vedel, da je orkester za nastop pripravil ravno Uka Brizani, član zabavnega orkestra Radia Priština in „prva trobenta Kosova in Metohije“, kakor ga je poimenoval neki novinar.

Ob tej priložnosti sta dva pevca iz njegove soseske ob spremstvu orkestra zapela znamenito cigansko narodno pesem in uspavanko „Zlato gugalnico“.

Hoj, reka, sestra naša ciganska,
valjaj vodo in prinesi nam zdravje,
dekletom prinesi rdeče vrtnice.
Teče reka, sestra ciganska,
in prinaša dekletom rdeče vrtnice,
a moji hčerkici zlato gugalnico.
V zlati gugalnici srce se ti guga,
deklica moja.
Gu – gu – gu,
Gu – gu – gu …

Uka Brizani je skladatelj pesmi „Zaljubljen kaktus“ in mnogih drugih zabavnih melodij. Ravno on je prištinske Cigane postavil pred dilemo: narodna ali zabavna glasba?

Nedavno, ob končani prireditvi srečanja dveh mest, mu je podeljena posebna nagrada za najboljšega trobentača.

Tekmovanje mladih „Mikrofon je vaš“, na sliki: Uka Brizani, pevec Nedžmedin Mustafa alias Čelentano, saksofonist Branko Savić, pri klavirju Joško Kesler.

Nedžmija Pagaruša na vaji v studiu Radia Priština. Na sliki so Kolja Balja, Baljić, Karlo Bermel in Uka Brizani

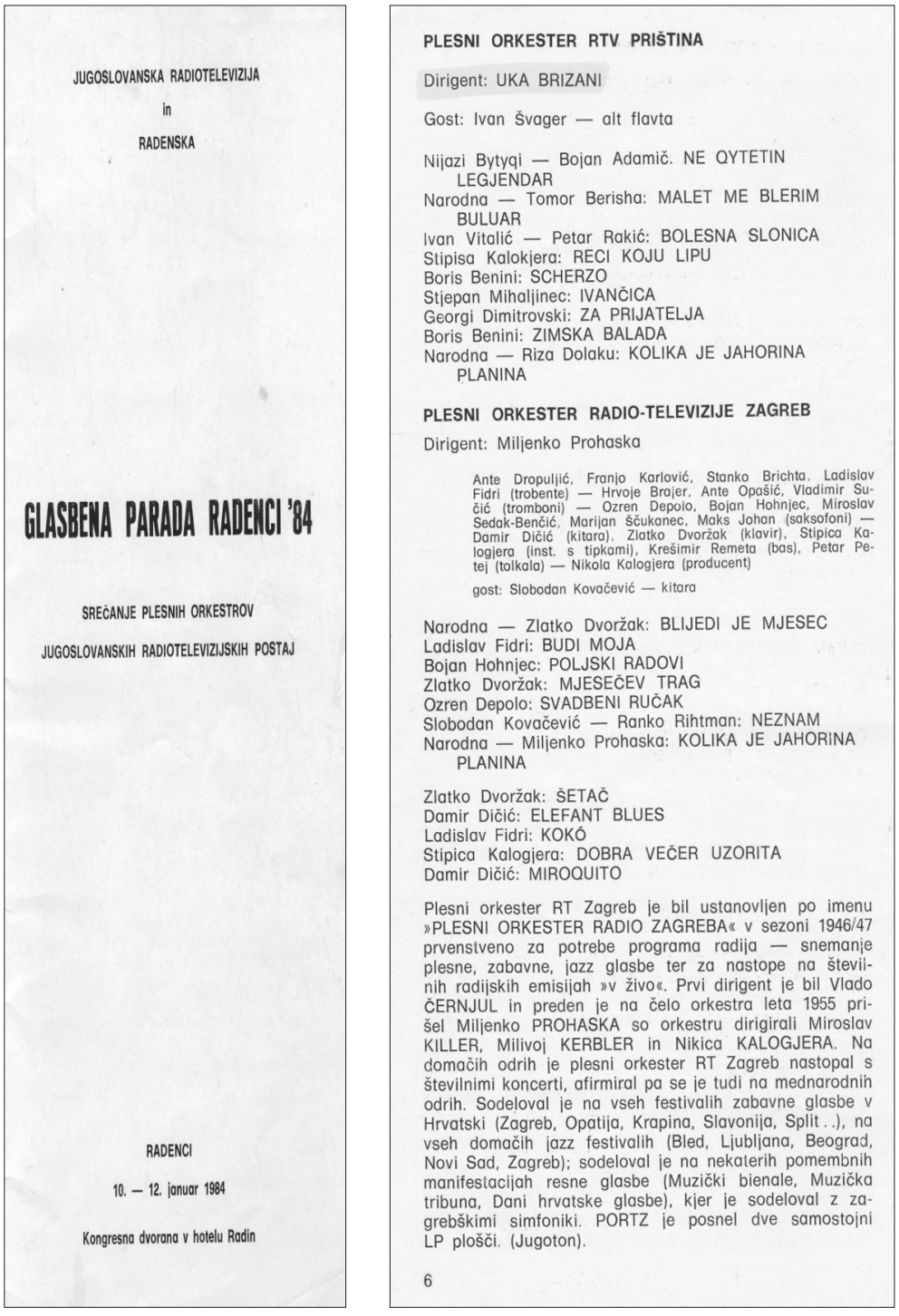

JUGOSLOVANSKA RADIOTELEVIZIJA

in

RADENSKA

GLASBENA PARADA RADENCI '84

SREČANJE PLESNIH ORKESTROV

JUGOSLOVANSKIH RADIOTELEVIZIJSKIH POSTAJ

RADENCI

10. — 12. januar 1984

Kongresna dvorana v hotelu Radin

PLESNI ORKESTER RTV PRIŠTINA

Dirigent: UKA BRIZANI

Gost: Ivan Švager — alt flavta

Nijazi Bytyqi — Bojan Adamič. NE QYTETIN LEGJENDAR
Narodna — Tomor Berisha: MALET ME BLERIM BULUAR
Ivan Vitalić — Petar Rakić: BOLESNA SLONICA
Stipisa Kalokjera: RECI KOJU LIPU
Boris Benini: SCHERZO
Stjepan Mihaljinec: IVANČICA
Georgi Dimitrovski: ZA PRIJATELJA
Boris Benini: ZIMSKA BALADA
Narodna — Riza Dolaku: KOLIKA JE JAHORINA PLANINA

PLESNI ORKESTER RADIO-TELEVIZIJE ZAGREB

Dirigent: Miljenko Prohaska

Ante Dropuljić, Franjo Karlović, Stanko Brichta, Ladislav Fidri (trobente) — Hrvoje Brajer, Ante Opašić, Vladimir Sučić (tromboni) — Ozren Depolo, Bojan Hohnjec, Miroslav Sedak-Benčić, Marijan Ščukanec, Maks Johan (saksofoni) — Damir Dičić (kitara), Zlatko Dvoržak (klavir), Stipica Kalogjera (inst. s tipkami), Krešimir Remeta (bas), Petar Petej (tolkala) — Nikola Kalogjera (producent)

gost: Slobodan Kovačević — kitara

Narodna — Zlatko Dvoržak: BLIJEDI JE MJESEC
Ladislav Fidri: BUDI MOJA
Bojan Hohnjec: POLJSKI RADOVI
Zlatko Dvoržak: MJESEČEV TRAG
Ozren Depolo: SVADBENI RUČAK
Slobodan Kovačević — Ranko Rihtman: NEZNAM
Narodna — Miljenko Prohaska: KOLIKA JE JAHORINA PLANINA

Zlatko Dvoržak: ŠETAČ
Damir Dičić: ELEFANT BLUES
Ladislav Fidri: KOKÓ
Stipica Kalogjera: DOBRA VEČER UZORITA
Damir Dičić: MIROQUITO

Plesni orkester RT Zagreb je bil ustanovljen po imenu »PLESNI ORKESTER RADIO ZAGREBA« v sezoni 1946/47 prvenstveno za potrebe programa radija — snemanje plesne, zabavne, jazz glasbe ter za nastope na številnih radijskih emisijah »v živo«. Prvi dirigent je bil Vlado ČERNJUL in preden je na čelo orkestra leta 1955 prišel Miljenko PROHASKA so orkestru dirigirali Miroslav KILLER, Milivoj KERBLER in Nikica KALOGJERA. Na domačih odrih je plesni orkester RT Zagreb nastopal s številnimi koncerti, afirmiral pa se je tudi na mednarodnih odrih. Sodeloval je na vseh festivalih zabavne glasbe v Hrvatski (Zagreb, Opatija, Krapina, Slavonija, Split . .), na vseh domačih jazz festivalih (Bled, Ljubljana, Beograd, Novi Sad, Zagreb); sodeloval je na nekaterih pomembnih manifestacijah resne glasbe (Muzički bienale, Muzička tribuna, Dani hrvatske glasbe), kjer je sodeloval z zagrebškimi simfoniki. PORTZ je posnel dve samostojni LP plošči. (Jugoton).

6

Koncertni list Glasbene parade, Radenci leta 1984

TAKIMET TONA

RONDO PËR GJISHTAT DHE BURINË E UKË BRIZANIT

Sikur t'isha kompozitor, nje na prej veprave të mija do t'ishte rondo për ty, për jetën tande. Mjerisht, nuk i njoh as notat. Por, due me shkrue për ty sikurse për çdo artist apo artiste, Due me shkrue për ty, gjishtat e tu, për ditët e fëminisë në mahallën e gëzueshme dhe me plot baltë kur ende nuk e kishe burinë në duert e tua.

Kush je, më trego, të lutem?

— Kam lindë në nji familje të vorfën puntore dhe nuk kam pasë kurrfarë kushtesh për shkollim. Sa e sa herë vemendjen ma tërhiqshin moshatarët e mij, të cilët, me çanta nën sjetull, shkrepshin dritën, gëzimin. Atëherë qëndrojsha i pikllluem dhe i bajsha pyetje vehtes: Athue do ta ndajsha ndonjiherë gëzimin me ndokend si këta fëmij?

Ukë Brizani

Si fillove të mirresh me muzikë?

— Isha krejt i ri kur fillova së bashku me shokun tim, Fikrush Prokuplen, me i ra buri së. Si çdo fillim — edhe ky i yni ishte i randë. Nëpër buzët tona mundte me u pa una za e kaltërt, të cilën na bante pibza e burisë. Ushtrojsha shum sidomos kur u bamë nxanës të Shkollës t'ultë të muzikës. Mbas dy vjet pune, në vjetin 1954 u bana antar i orkestrës simfonike të qytetit. Gëzimi u ba sa malet. Por, edhe obligimet. Duhej të punojsha edhe ma me zell, ma me vetëmohim. Më dukej se ende nuk e kam gjetë vehten. Ndiej sha nevojë që gjishtat t'i shtroj mbi burinë dhe të prodhoj tinguj të ritmit t'egër. Isha i ri. Isha krue i fuqisë. Kjo dëshirë m'u plotsue at di të kur u bana antar i orkestrës argëtuese të Radio-Prishtinës.

— Shpeshherë të shoh në po stë. Çka ban atje?

— Ja dërgoj të hollat vllaut në Nish. Ai asht nxanës i Shkollës muzikore. Do të bahet violinist, sepse asht në repartin e këtij instrumenti.

— Sa peshojnë duertrokitjet, që i fitove në koncertet e shumta ?

— Shum. Ato më nxisin që të punoj edhe ma. Duertrokitjet dhe shpërblimet. Në vjetin 1961 më shpallën në garat e qyteteve instrumentalisht ma të mirë. Atëherë fitova edhe dekoratën e artë. Ma i gëzueshëm se kurdoherë isha kur në vjetin 1962 fitova shpërblimin e tetorit.

Ç'u ba me shokun Fikrush Prokuplen?

— Ate ma tepër e tërhoq mu zika popullore dhe jeta e të parëve. Asht tue ekzekutue në për kafehanetë e Kroacisë. Asht i talentuem dhe kishte mu ndë me mbërrijtë ate që kam mbërrijtë edhe unë.

Faliminderës, Ukë! Faliminderës që zbulove nji pjesë të jetës për lexuesit e „Rilindjes". Por, harrove me na tregue edhe nji gja. Nuk tregove për suksesin tand ma të madh në jetën tande, Nuk na tregove se je edhe pronar i indeksit numër 586 të Shkollës së naltë pedagogjike — grupit të muzikës.

M. Gashi

NAŠA SREČANJA

RONDO ZA PRSTE IN TROBENTO UKE BRIZANIJA

Ko bi bil skladatelj, bi bilo eno izmed mojih del Rondo zate, za tvoje življenje. Na žalost ne poznam niti not. Toda znam pisati, o tebi, kot o vsakem umetniku ali umetnici. Želim si pisati o tebi, o tvojih prstih, o dnevih iz otroštva v veselem in blatnem naselju, ko še nisi imel trobente v svojih rokah.
Kdo si? Povej mi, prosim te.

Rojen sem v revni delavski družini, brez kakršnih koli pogojev za šolanje. Koliko krat sem opazoval svoje vrstnike s torbicami v roki, obsijane s svetlobo in srečo. V takih trenutkih sem žalosten stal in se spraševal: „Bom kdaj s kom od teh otrok delil njihovo srečo?“

Kako si se začel ukvarjati z glasbo?

Bil sem zelo mlad, ko sem s svojim prijateljem Fikrushem Prokupljo začel igrati trobento. Kot vsak začetek – tudi najin je bil zelo težek. Na najinih ustnicah so bile vidne sledi modrega prstana, ki so nastale od pihanja v trobento. Veliko sem vadil, zlasti ko sva postala učenca Nižje glasbene šole. Po dveh letih dela sem leta 1954 postal član Simfoničnega mestnega orkestra. Moja sreča se je dotikala gorskih vrhov. A sreča je s seboj prinesla tudi obveznosti. Moral sem delati z večjo marljivostjo in samozavestjo. Vedno se mi je zdelo, da se še nisem našel. Čutil sem potrebo, da postavim prste na trobento in ustvarim zvoke bolj divjega ritma. Bil sem mlad. Iz mene je ves čas izvirala moč. Moje sanje so se uresničile tistega dne, ko sem postal član Zabavnega orkestra Radia Priština.

Pogosto te srečam na pošti. Kaj počneš tam?

Pošiljam denar bratu v Niš. Hodi na glasbeno šolo, oddelek za violino.

Kakšen vpliv imajo aplavzi, ki si jih dobil na mnogih koncertih?

Velik. Spodbujajo me, da delam še več. Aplavzi in nagrade. Leta 1961 so me razglasili za najboljšega instrumentalista na pokrajinskem tekmovanju. Takrat sem dobil tudi Zlato plaketo. A najsrečnejši sem bil, ko sem leta 1962 dobil Oktobrsko nagrado.

Kaj se je zgodilo s tvojim prijateljem, Fikrushem Prokupljo?

Bolj sta ga prevzela narodna glasba in življenje prednikov. Nastopa po restavracijah na Hrvaškem. Nadarjen je in lahko bi dosegel to, kar sem jaz.

Hvala ti, Uka! Hvala, da si razkril del svojega življenja za bralce „Rilindje“. A nekaj si nam pozabil povedati. Nisi nam ničesar povedal o svojem največjem življenjskem uspehu. Nisi nam povedal, da si lastnik indeksa številka 586 na Glasbenem oddelku Višje pedagoške šole.

Finalni koncert Skopske vojne oblasti u okviru IV festivala zabavnih orkestra J N A

NAJVIŠE APLAUZA KORAČNICAMA

■ ORKESTAR SKOPJA POBEDNIK

■ NAJBOLJE MELODIJE „POZDRAV NA DESNO" I „NA LOGOROVANJU" ALEKSANDRA DŽAMBAZOVA

Na finalnom koncertu IV festivala zabavnih orkestara JNA koji će se održati 26. ovog meseca u Skopju, Skopsku vojnu oblast zastupaće veliki zabavni orkestar garnizona Sokpje. To je odluka stručnog žirija i žirija publike doneta na finalnom koncertu ove oblasti na kome su pored orkestra iz Skopja nastupili veliki zabavni orkestri garnizona Prištine i Niša, i mali zabavni orkestri iz Štipa, Pirota i Raške.

Pobednički orkestar iz Skopja predstavio se publici u Domu JNA sa tri kompozicije, od kojih su dve bile specijalno napisane za ovu priliku. To su bile veoma koračnice Aleksandra Džambazova „Pozdrav na desno" i „Na logorovanju", a tekst je napisao Branko Karakaš. Pod vodstvom dirigenta Lije Ilijevskog i uz učešće vokalnih solista vojnika Zorana Milosavljevića i Zdravka Savića skopski orkestar je rutinerski, ispoljivši visok stepen uvežbanosti, u solidnom aranžmanu izveo ove dve kompozicije na vojničku temu. Iste osobine pokazao je u trećoj kompoziciji „Četiri takta" od Bonija Frazmana. Vokalni solist ovog orkestra vojnik Zoran Milosavljević predstavio se interpretacijom koja je brzo osvojila gledaoce. Pored toga što ima prijatan glas, sigurnost i neposrednost u pevanju dali su njegovom nastupu posebnu svežinu.

Zabavni orkestar iz Prištine predstavio se zanimljivom i originalnom kompozicijom Uka Birzanija „Pozdrav sa Kosmeta", napisanom na bazi narodnog melosa, zatim melodijom Miodraga Mitrovića „Graničar" u kojoj je doajen festivala zabavnih orkestara JNA pevač Miodrag Jovanović dva puta dobio buran aplauz za, zaista, izražajnu interpretaciju i glas koji dozvoljava velike mogućnosti. U trećoj kompoziciji „Tebi za dar" Aleksandra Koraća pojavila se na bini kao vokalni solist debitantkinja ovogodišnjeg Opatijskog festivala Ljiljana Begov[illegible]vni orkestar iz Niša sa vokalnim solistom Draganom Jovićem izveo je kompozicije „Diksi" Putareka „Ljubav treba čekati".

U konkurenciji malih zabavnih orkestara prema oceni oba žirija najbolji utisak ostavio je sastav iz Štipa. U njegovom nastupu dve izvrsne solo-deonice izveo je tenor-saksofonist Radovan Rozman u kompozicijama „Mala priča" od Kotlića i „Manhatan bugi" od Garmena. U trećoj kompoziciji „Buđenje" od Borisa Škorjanca na tekst Branka Karakaša nastupila je vokal na solistkinja Marija Arsova.

Ostala dva mala zabavna orkestra iz Pirota i Raške bili su za nijansu slabiji od štipskog sastava, ali je i njihovo izvođenje bilo na profesionalnom nivou dostojnom festivala. U izboru pirotskog ansambla osobito efektna je bila kompozicija Džerija Rola „Diksi u ef duru". Uz ova, orkestar pevao je vojnik Faruk Međedović, dok su vokalni solisti uz muzičare iz Raške bili Naum Lazarevski i Sonja Marković. Najbolja tačka raškog orkestra bila je „Priča gitare" Marija Nardelija. Posebnu pažnju u ovom orkestru privukao je ksilofonista Tomislav Černigoj. Njegov nastup pokazao je izvanredne mogućnosti ovog instrumenta koji se, inače, najviše nalazi u sastavu malih džez sastava.

Tekst: **V. KRSNIK**
Snimci: **T. LAZOVSKI**

Zabavni orkester iz Prištine se je predstavil z zanimivo in izvirno kompozicijo Uke Brizanija „Pozdrav s Kosmeta“, napisano na osnovi narodnega melosa

Zabavni orkestar iz Prištine predstavio se zanimljivom i originalnom kompozicijom Uka Birzanija „Pozdrav sa Kosmeta", napisanom na bazi narodnog melosa, zatim me-

E ENJTE, 12 QERSHOR

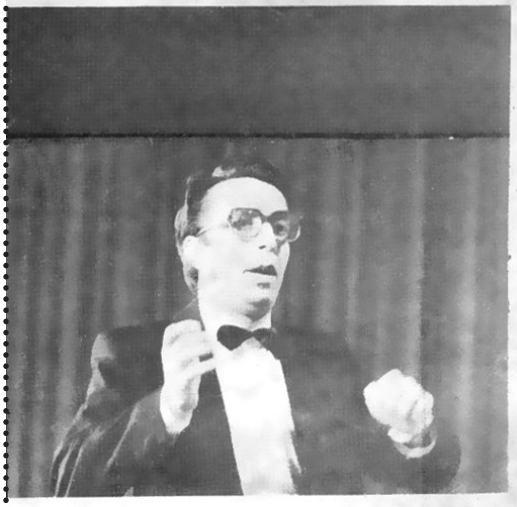

Uka Brizani

TV PRISHTINA

15,35 Pasqyra e programit
15,40 Ditari I
15,55 Ylberi — emision për fëmijë
Këngët e shkronjave
16,10 Meksikë: Kampionati botëror
Iraku — Meksika — xhirim
17,40 Ditari në gjuhën turke
17,55 Ditari në gjuhën serbokroate
18,15 Kronika e Kongresit të LRS të Jugosllavisë
18,45 Xhazi në ekran
19,20 Film vizatimor
19,30 Ditari II
19,55 Meksikë: Kampionati botëror
Brazili — Irlanda — transmetim
21,45 Film serik amerikan «Ditanistia» — episodi i 103-të
22,30 Ditari III
22,45 Reportazh dokumentar Kontrastet e Hasit
23,15 Gjatë javës në TV
23,40 Mbyllja e programit

TV BEOGRADI I

7,00 Programi i mëngjesit /BG/
7,40 Pasqyrë nga kampionati botëror i futbollit
8,10 Lajmet /BG/
8,15 Abetarja e ngatërruar
Emision për fëmijë i TV Shkupit
8,45 Arratia në Athinë
Film artistik anglez
10,40 Pasqyrë nga kampionati botëror i futbollit
17,40 Komedia e kukullave
Emision i TV Novi-Sadit
15,00 Pastidja verore /BG/
15,00 Shou i magjetëve
15,25 Film vizatimor
15,30 Lajmet /BG/
15,40 Pasqyrë nga kampionati botëror i futbollit
16,10 Futboll:
Iraku—Meksika Xhirim i ndeshjes që u zhvillua një ditë më parë
17,40 Film vizatimor
17,55 Ditari I /NS/
18,15 Kronika e Kongresit të LRSJ
18,45 Dielli në shpatkë
Emisioni i parë i serisë për fëmijë i TV Shkupit
19,15 Film vizatimor
19,30 Ditari 2
19,55 Futboll:
Brazili—Irlanda Veriore
Transmetim nga kampionati botëror i futbollit
21,45 Ditari 3 /BG/ dhe raport nga Kongresi i LRSJ
22.15 «ZIP»
23,15 Kuizi
Kombinimi
Emision i TV Novi—Sadit

TV BEOGRADI II

17,10 Ditari /PR/
17,30 Ditari i trevës së Anamoravës
18,00 Teleprogrami i Beogradit
19,00 Hapat
Romët — botë mes botërave
19,30 Ditari /TG/
19,45 Film vizatimor
20,00 Mbrëmje artistike
Në terminin e sontëm Televizioni i Novi-Sadit do të japë një shfaqje teatrale
21,35 24 orë
21,50 Të huajt dhe vëllezërit
22,40 Shah:
Bugojno '86 Pasqyrë nga turneu kryemieshtror

Televizijski napovednik

Uka Brizani med služenjem vojaškega roka (Zemun, 1956–1958)

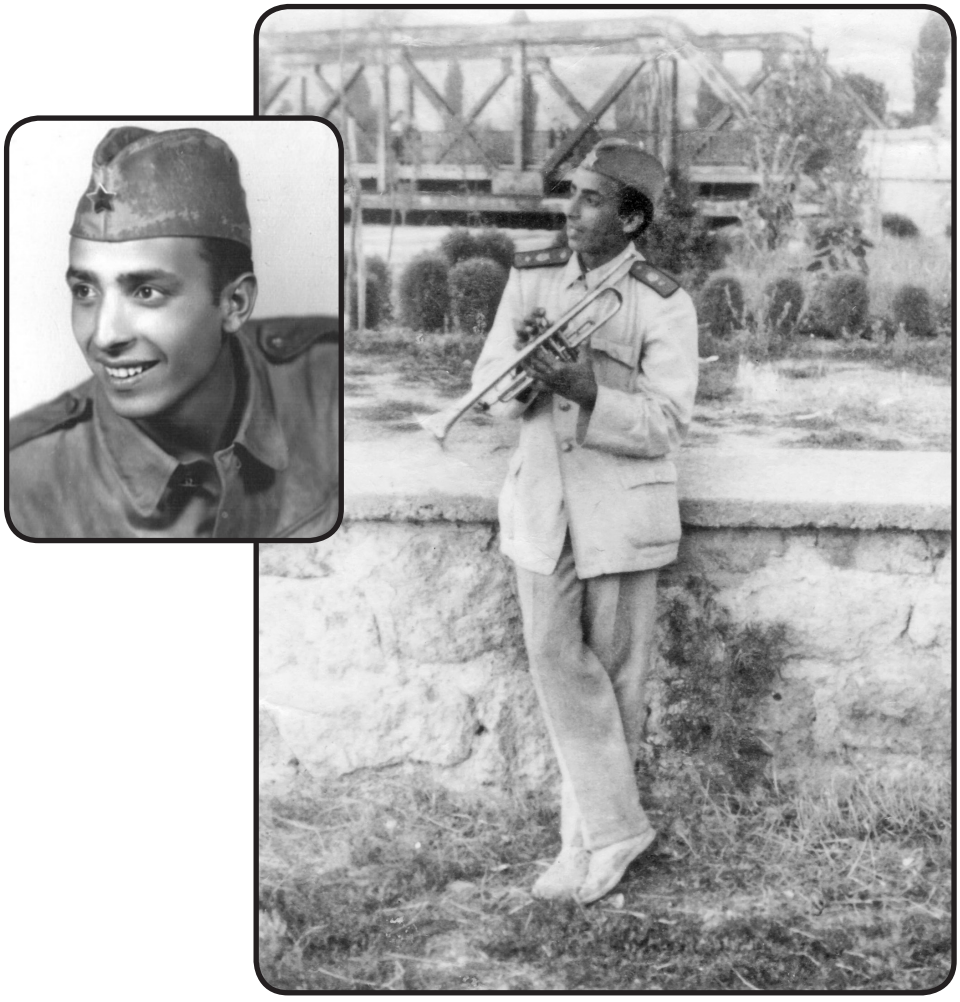

Uka Brizani z glasbeno zasedbo med služenjem vojaškega roka v Zemunu (1956–1958)

Zgodovinska zasedba prvega zabavnega orkestra Radia Priština 1961/62

Karlo Bermel, Marjan Vitalić, Moca Mihajlović, Balaž Horvat in Uka Brizani

Liliana Çavolli in Zabavni orkester Radia Priština, (Balaž, Uka, Marijan, Moca, Karlo, Sava, Severin Kajtazi) (1962) Priština

Z leve: Karlo Bermer, Uka Brizani, Miša Popovič, Momčilo Moca Mihajlović.

Priprave za delo v Nemčiji.

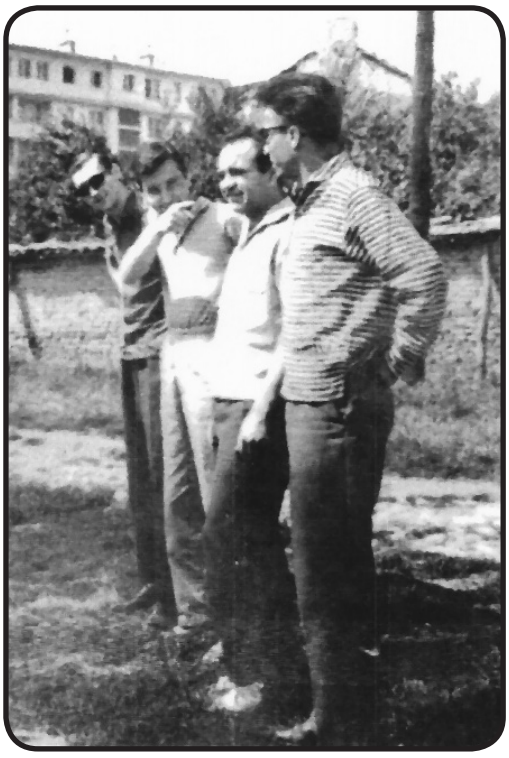

Počitek med glasbenimi vajami

Momčilo Moca Mihajlovič, Imre Kukla, Uka in Nedžmedin Brizani, Branko Savič in prijatelji v Prištini leta 1963.

Različne zasedbe Kosovskih božurov

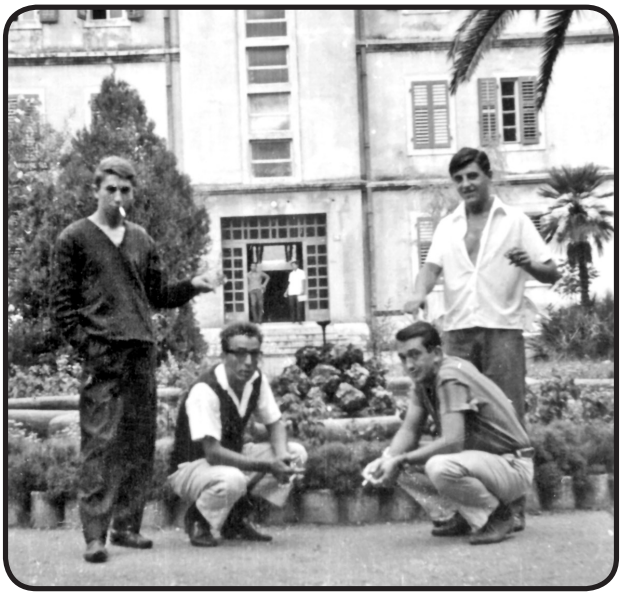

V Boki Kotorski leta 1965

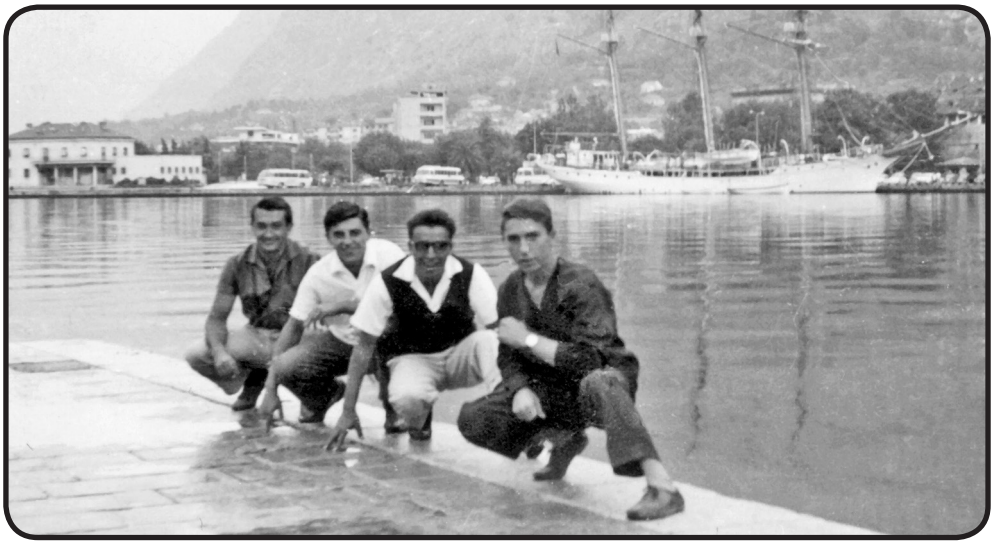

Tiki, Vlado, Uka in Mišo v Boki Kotorski leta 1965

Dragan, Uka, Miša,in vokalni solist Radija Priština Qazim Dushku, Ulcinj, 1968

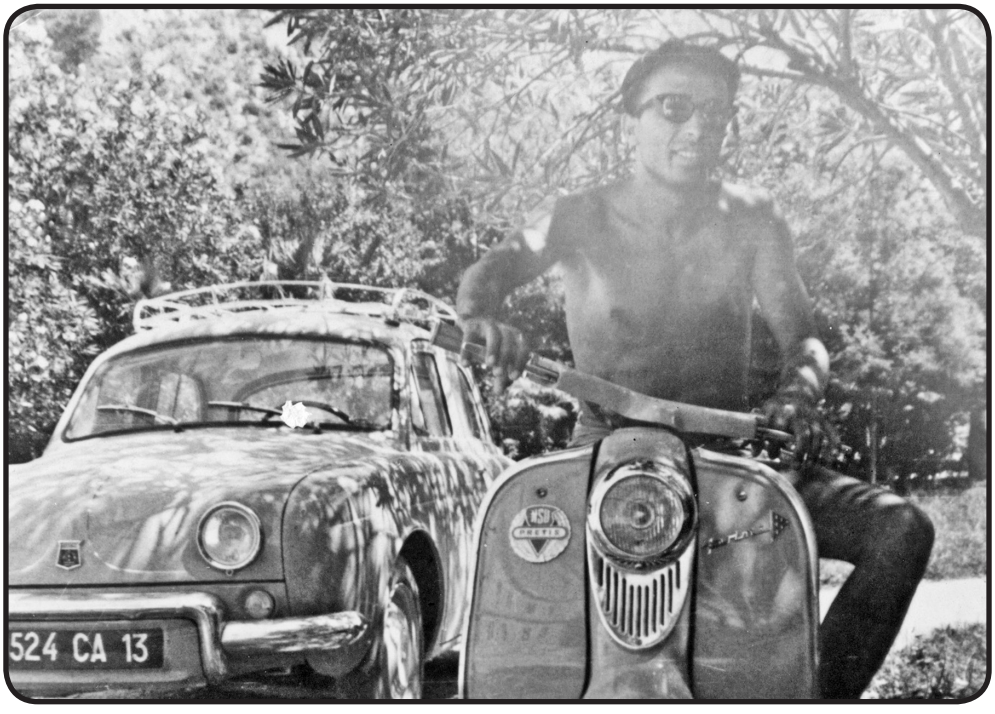

Uka na motorju Kotor (1965)

Uka v različnih vlogah

Nedžmije Pagarusha na koncertu z zborom Radia Priština in Uka Brizani na orglah (1966)

Stevo Kaninski, Marjan Vitalić, Uka Brizani

Mikrofon je vaš

(Tekmovanje mladih pevcev)

Branko Savić in Uka Brizani

Mile Jovanović in Uka Brizani

Uka, Karlo, (Aco Lekovski, - Jozef Kesler)

Sodelovanje z vojaškim orkestrom v Prištini

Uka Brizani z vojaškim orkestrom iz Prištine (1957)

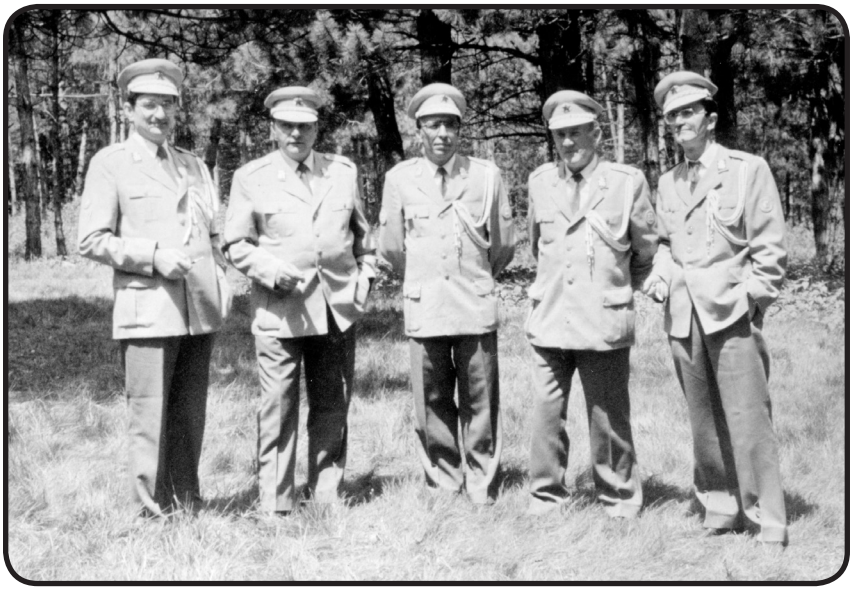

Med člani vojaškega orkestra sta tudi Miki Djurišić, Uka Brizani in Veljko Vojnović

Kosovski božuri

Marijan in Uka sta dihala kakor ena duša.

Kosovski božuri na terasi Trst ob hotelu Laguna v Novigradu (okoli leta 1977)

Pesmarica ansambla Kosovski božuri in izbor skladb, ki jih je ansambel izvajal.

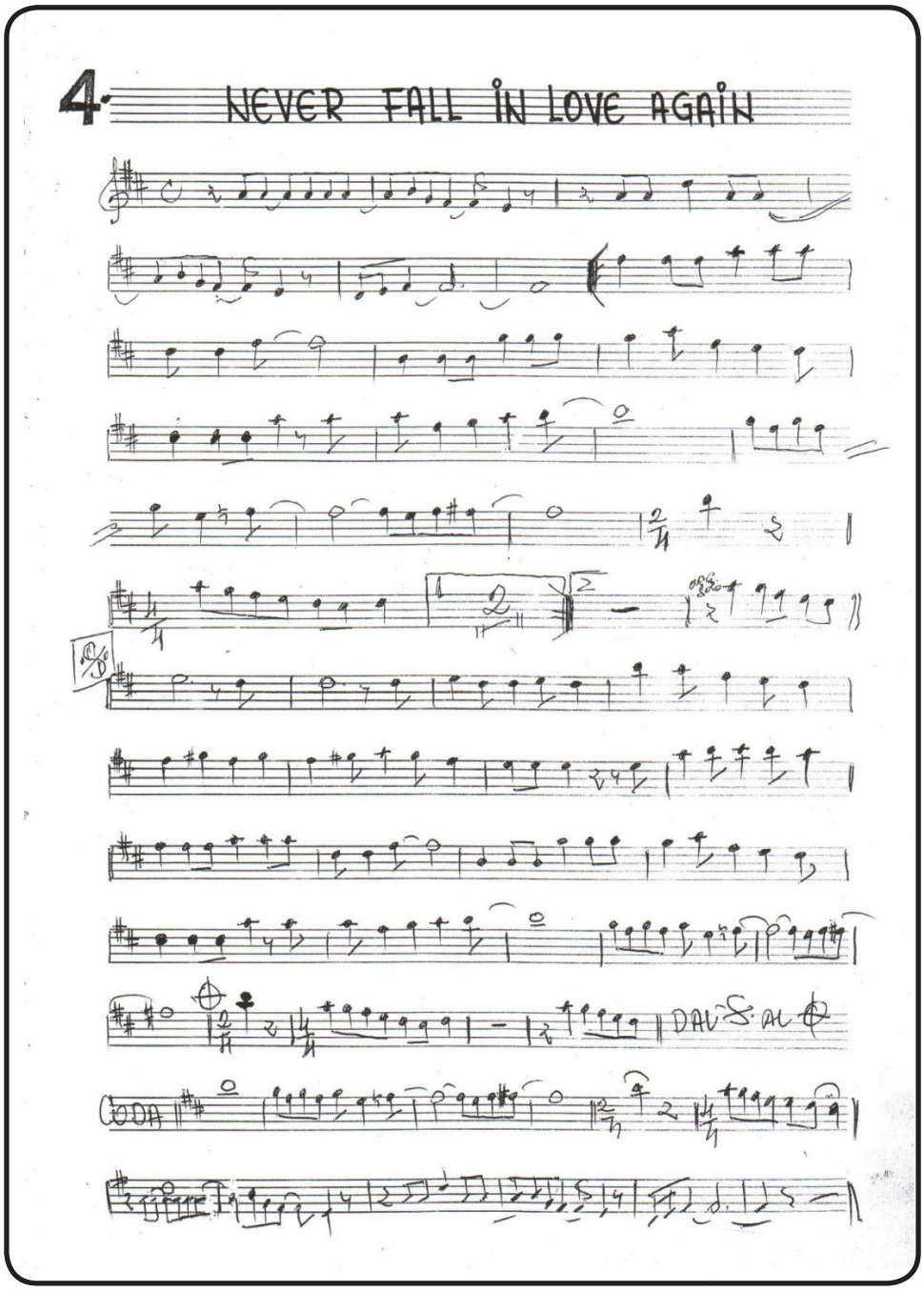
4. NEVER FALL IN LOVE AGAIN
DAL S. AL
CODA

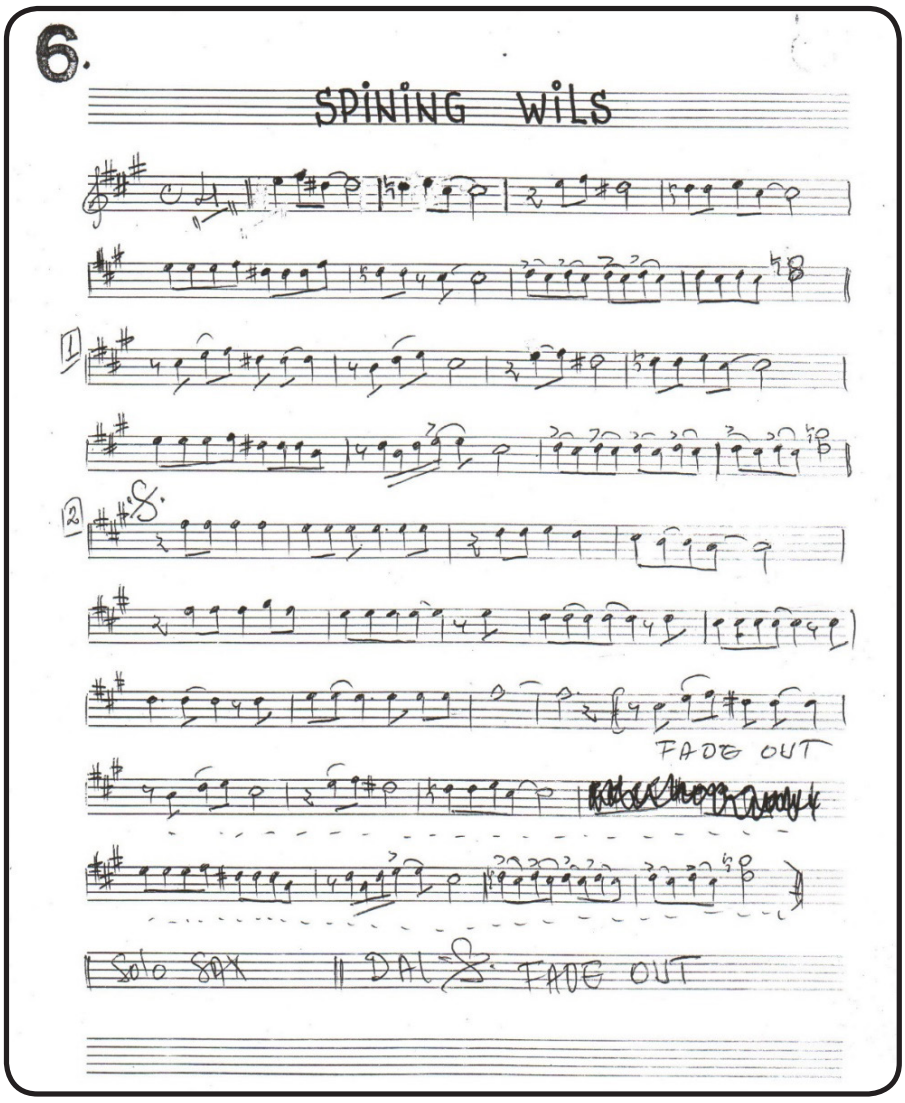
6.
SPINING WILS
1.
2.
FADE OUT
Solo SAX
D.S. FADE OUT

Ansambel Kosovski božuri (1974)

Kosovski Božuri in pevec Ljuan Hajra (vokalni solist RTV Priština)

Kosovski Božuri in pevka Arifa Baliqi, hotel Božur, Priština (1975)

Kosovski Božuri 1975

Fotografije 1954

Mladoporočenca Uka in Fethije Brizani (1954)

Uka Brizani z družino (1954)

Uka Brizani v mladih letih (1946)

Uka Brizani z očetom Imerjem v družbi večinskega prebivalstva (1946).

Mali Uka z očetom in prijatelji iz naselja leta 1947.

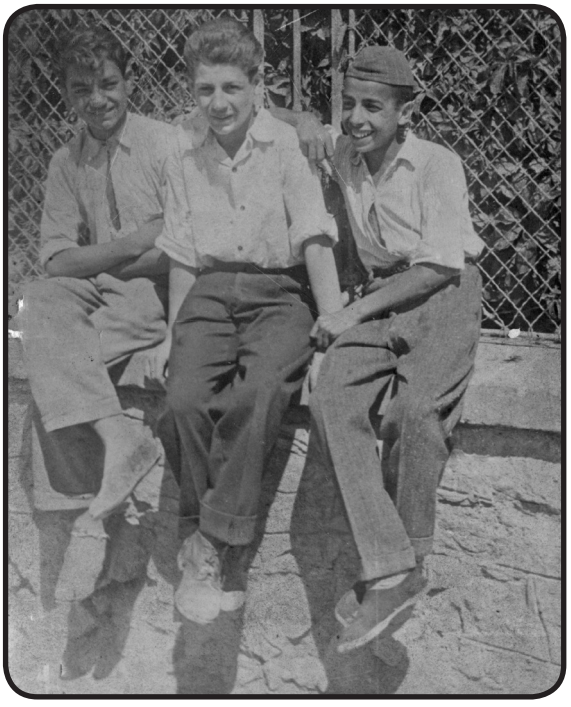

Uka s prijatelji iz Romskega naselja leta 1946.

Uka (prvi z desne zgoraj) s prijatelji v Prištini (1948). Prvi z desne spodaj je Fekruš Prokuplja, trobentač in Ukov dober prijatelj. Ob njem je harmonikar in saksofonist Sulja Sušica, ob njem pa harmonikaš Kemal Bubani.

Uka in Fikruš Prokuplja 1948/49

Uka in Mefailj Sušica 1948/49

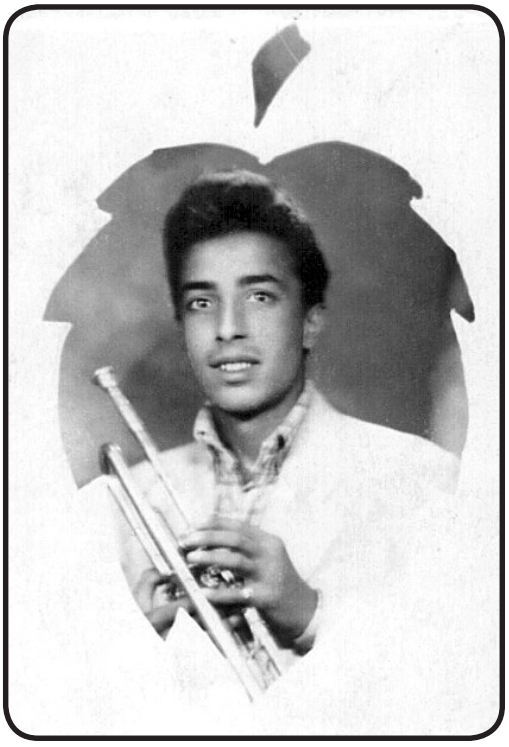

Uka Brizani v mladih letih (1949)

Vesela družba

Veselica pri družini Spasić Priština (1955)

Uka in Josip Antonović v družbi družine Spasić v Prištini (1955)

Dobri prijatelj v Prištini (1961)

Prijatelji

Uka pri Šadervanu

Prvi glasbeniki ljudskega orkestra Radio Prištine,
prijatelji, Jaško Selimi, Uka, in Bubi Jašarević, Priština 1956

Spremljanje Mehmeta Gazija, Ukinega zelo dobrega prijatelja, v Istanbul.

Uka Brizani in njegov bratranec Velija Brijani. Priština (1955)

Simfonični in Revijski orkester RTV Priština na gostovanju v Albaniji (1979)

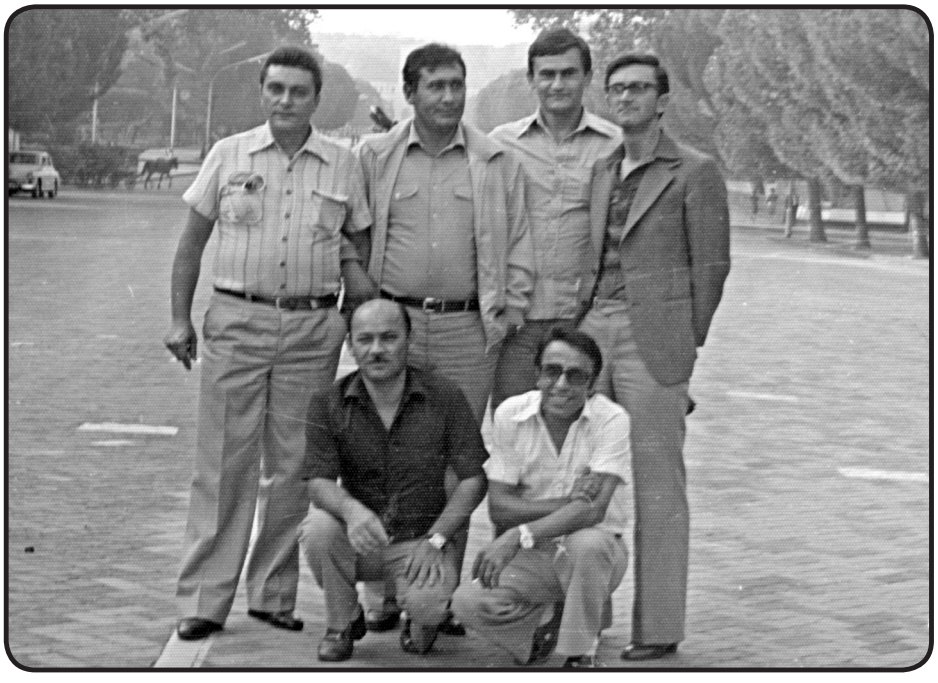

Velimir Veljko Vojnović, Milutin Zekić, Čorkalo Časlav – Ante, Miki Djurišič, Krcko Krešten Vaslav in Uka Brizani na gostovanju v Albaniji.

20 let zabavne glasbe v Opatiji

Med nastopajočimi dirigenti je tudi ime Uke Brizanija

Uka Brizani družina in vnuki

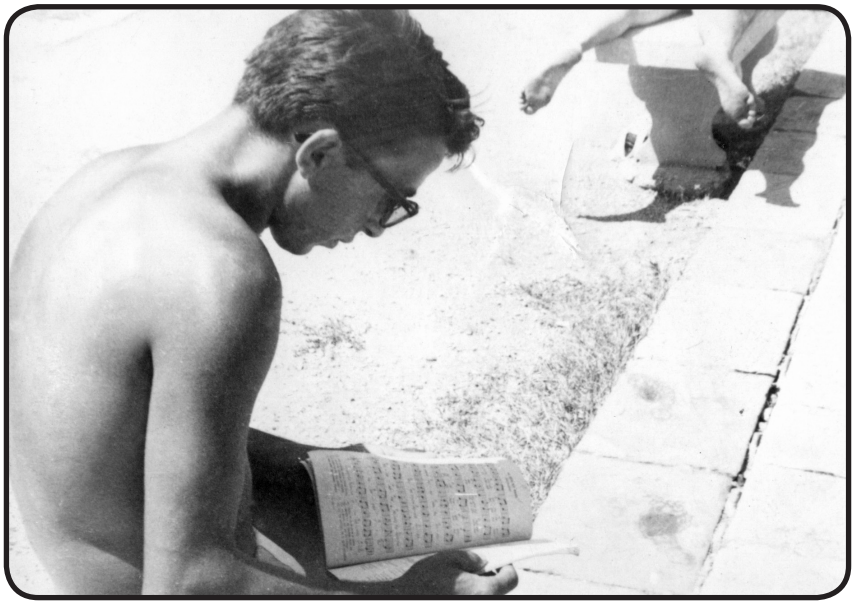

Družina na morju v Bečičih leta 1967.

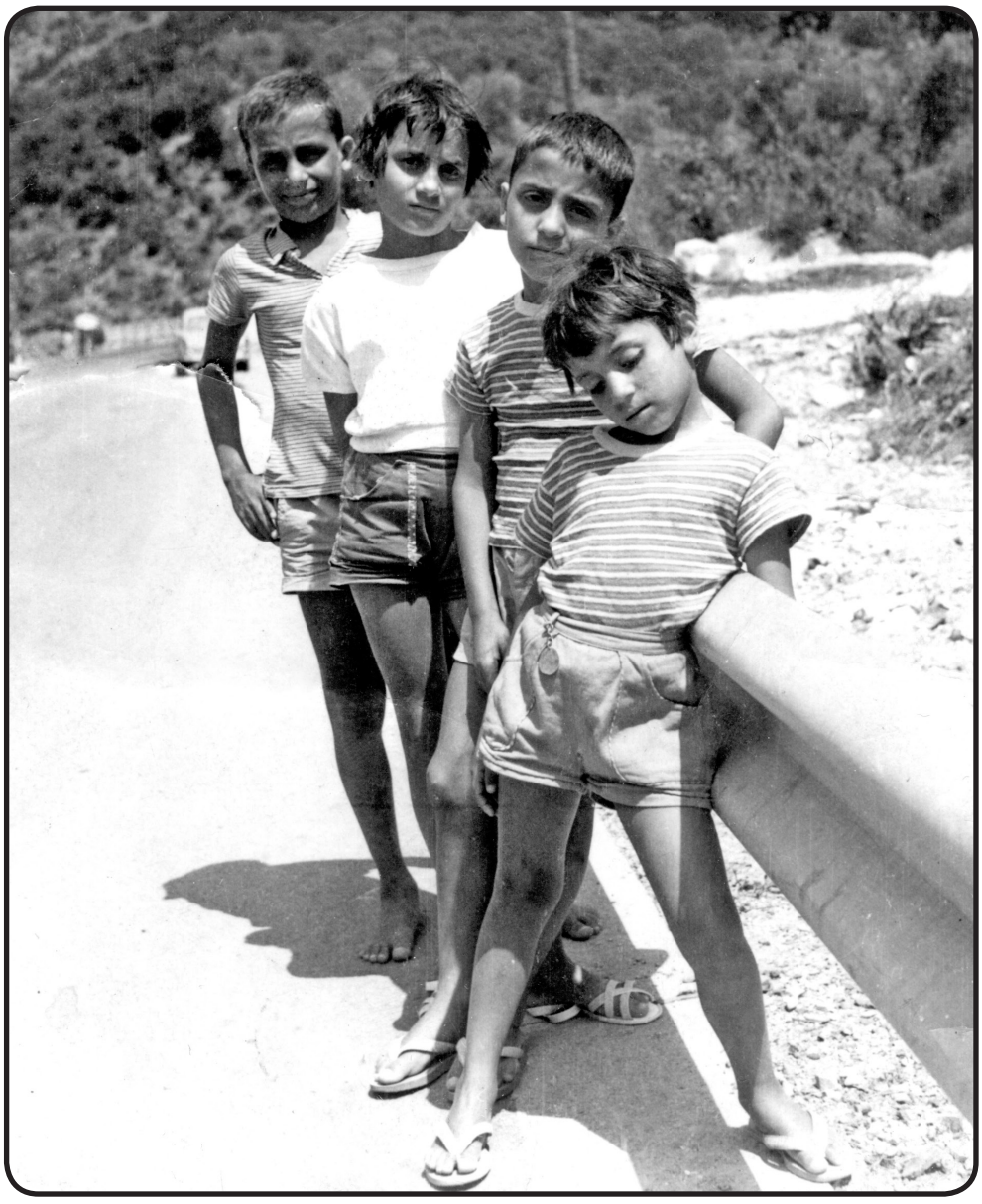

Otroci Uke in Fethije: Mirziana – Miza, Imer – Trajo, Miradije – Cica, Agim Brizani (Budva leta 1967).

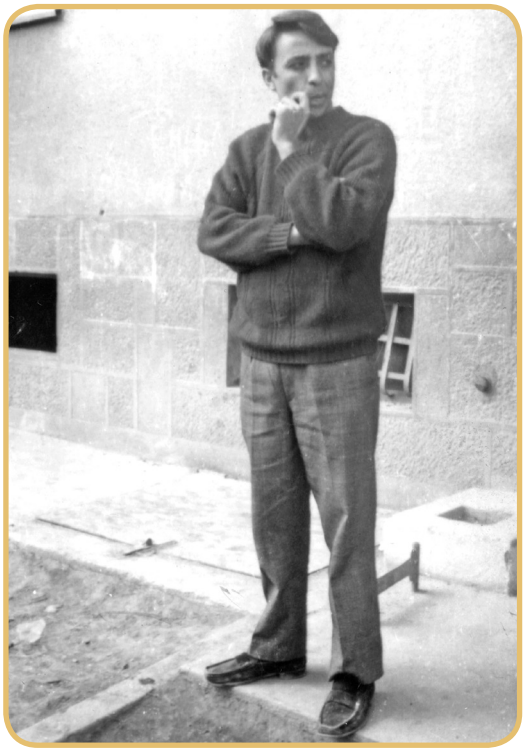

Uka pred vhodom svojega stanovanja v Prištini v ulici Ramiz Sadika 18.

Uka in Fethije v njunem stanovanju v Prištini

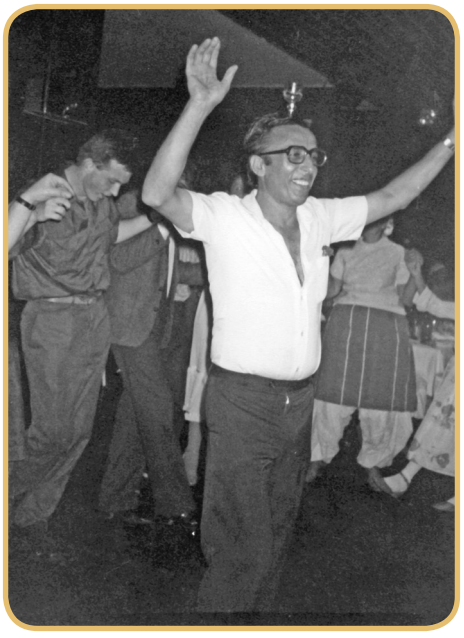

Uka Brizani in ples s kozarcem (1982) eden najbolj atraktivnih plesov na Balkanu, Priština, Grand hotel 1982

Družina v Ljubljani, 1990.

Uka in Fethije v stanovanju v Ljubljani na Jakčevi 11 (2004)

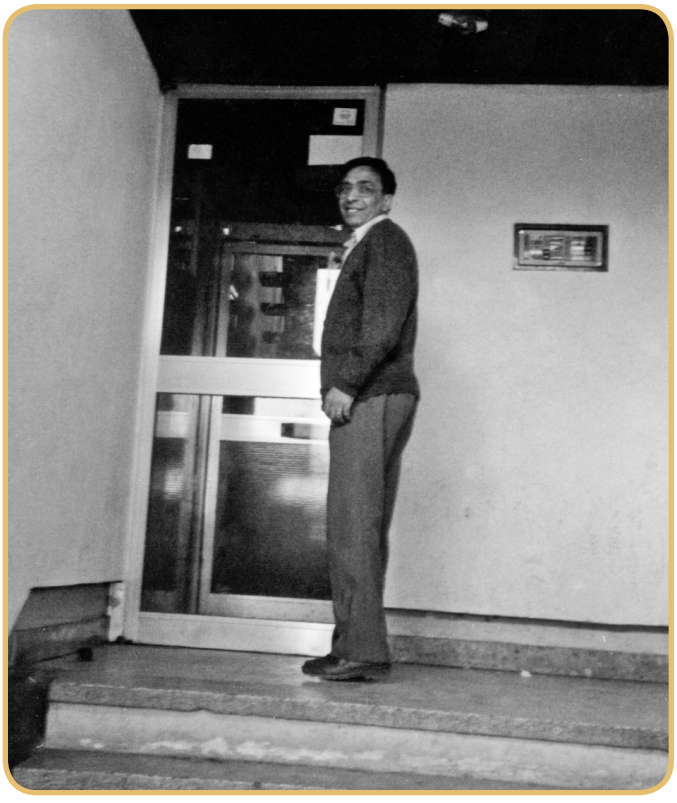

Uka pred vhodom v stanovanjski blok na Jakčevi 11, kjer je živel (2004).

Koncert Esme Redzepove in skupine Amala v Gallusovi dvorani
v Cankarjevem domu (2002)

Koncert Bernardo Brizani SF. (2007)

Uka Brizani na koncertu Bernarda Brizanija in Simfoničnega orkestra RTV Slovenija v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma leta 2010.

Uka, tih kot vedno, v vlogi opazovalca

Nedeljski sprehodi po Ljubljani

Veselje ob opravljenem diplomskem zagovoru Imerja Brizanija:
Imer, Fetija, Mirzijana in Uka Brizani leta 2010.

Na generalki pred koncertom v Gallusovi dvorani 2013.

Uka v družbi s kolegom dirigentom Patrikom Greblom v Cankarjevem domu.

Uka v domu za ostarelih občanov Ljubljana – Moste – Polje leta 2016.

Z žalostjo v srcu sporočamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da nas je v 81. letu zapustil naš predragi mož, oče, dedek in pradedek

UKA BRIZANI, 1936-2017

Na zadnjo pot ga bomo pospremili 12.6.2017 ob 15.00 na pokopališču Nove Žale v Ljubljani, vežica št. 4.

Vsi tvoji, ki smo te imeli radi.

Žena, in otroci z družinami.

Spomenik

Povzetek / SLO

Traja Brizani je glasbenik romskega rodu iz Prištine, ki že desetletja živi s svojo družino v Ljubljani, kjer glasbeno deluje kot komponist, aranžer in izvajalec na instrumentih in z vokalom na področju sodobne jazzovske glasbe, v kateri pa ostajajo najplemenitejši sledovi bogatega romskega glasbenega izročila. Da pa zgodovina njegovega rodu, ki je v XX. stoletju potekala v Prištini, glavnem mestu Kosova, ne bi padla v pozabo, se je odločil, da v nekakšnem biografskem zborniku prikaže podobo in delo svojega očeta, ki je bil v času svojega aktivnega glasbenega življenja ena največjih glasbenih osebnosti ne le na Kosovu, ampak v vsej tedanji državi Jugoslaviji, pa tudi zunaj nje, Uke Brizanija. Knjiga prikazuje Uko Brizanija ob kratkem biografskem prikazu in bogatem pričevanju njegovih prijateljev, sodelavcev in sodobnikov s treh vidikov: glasbenega, značajskega in specifično romskega. Kot glasbenik se je Uka Brizani iztrgal iz zgolj folklorne romske glasbene tradicije, ne da bi jo pri tem podcenjeval, in dokazal, da se lahko isti nesporni romski glasbeni genij adekvatno izrazi tudi v moderni glasbeni smeri, ki je prišla v Evropo iz Amerike, v široki paleti jazzovske glasbe. Kot izrazit moški, očetovski, džentelmenski in prijateljski značaj se je junak te knjige Uka Brizani odlikoval z lastnostmi, ki tudi njegov rod in njegovo ljudstvo predstavljajo v ključu častnih vrlin, ob katerih se nikomur več ni treba sramovati svojega narodnega, družinskega in osebnega imena. V smislu specifično romske usode pa je Uka Brizani, tudi ob včasih hudem nasprotovanju dela lastne družine in rodu, sklenil stopiti na pot pozitivne emancipacije tako, da je vzel svoje življenje in svoje umetniške načrte v lastne roke in se ni skliceval na sicer dejanske močne pojave diskriminacije, neupoštevanja in žaljenja, temveč je s svojim šolanjem in vztrajnim delom iz sebe naredil pomembno osebnost v smislu plemenitega človeškega značaja in v smislu občudovanja vrednega glasbenika tako na področju izvirnega komponiranja, vrhunskega aranžiranja in virtuoznega izvajanja na vrsti inštrumentov. Tak primer je in naj bo spodbuda tudi za vse ljudstvo, iz katerega prihaja rod Brizanijev, da se najprej emancipirajo od lastne vdanosti v „usodo“ preziranega ljudstva in po poti, ki jo je tako prepričljivo začrtal Uka Brizani, kljubujejo nasprotovanju od zunaj, še prej in še bolj pa nasprotovanju iz slabih pobud v lastni osebni strukturi. Knjigo dopolnjuje bogata zbirka pričevanj, intervjujev, dokumentarnega gradiva in fotografij.

Resumo / ESP-o

Traja Brizani estas muzikisto de la romaa (cigana) gento el Priština, jam dum jardekoj vivanta kun sia familio en Labako (Ljubljana), kie li agadas muzike kiel kompozitoro, aranĝisto kaj prezentanto per instrumentoj kaj kantado sur la kampo de ĵazmuziko, kie tamen restas senteblaj la plej noblaj spuroj de la riĉa romaa muzika tradicio. Sed por ke la historio de lia larĝa familio, kiu en la XX-a jarcento okazis en Priština, la ĉefurbo de Kosovo, ne falu en forgeson, li decidis per iaspeca biografia krestomatio montri la imagon kaj la laboron de sia patro, kiu en la tempo de sia aktiva vivo estis unu el la plej grandskalaj muzikaj personecoj ne nur en Kosovo, sed en la tuta tiama ŝtato Jugoslavio kaj ankaŭ ekster ĝiaj limoj, de Uka Brizani. La libro prezentas la vivon kaj agadon de Uka Brizani per mallonga biografio kaj riĉa aro de atestadoj fare de liaj amikoj, kunlaborantoj kaj samtempuloj el tri aspektoj: la aspekto muzika, karaktera kaj specife romaa. Kiel muzikisto Uka Brizani elpaŝis la pure folkloran muzikan tradicion, sen ĝin subtaksi, kaj li pruvis, ke la sama senduba muzika genieco povas sin adekvate esprimi ankaŭ en moderna muzika direkto, veninta en Eŭropon el Usono, en larĝa paletro de la ĵazmuzika ĝenro. Kiel elstara vireca, patreca, ĝetlemaneca kaj amikeca karaktero la heroo de tiu ĉi libro, Uka Brizani, distingiĝis per karakterizaĵoj, kiuj ankaŭ lian genton kaj lian popolon prezentas en la kadro de honoraj virtoj, pro kiuj neniu bezonas hontiĝi pro sia popola, familia kaj persona nomo. En la senco de la specife romaa sorto Uka Brizani, foje ankaŭ kontraŭ forta kontraŭstaro fare de la parto de propra familio kaj gento, decidis surpaŝi la vojon de pozitiva emancipiĝo tiel, ke li prenis sian vivon kaj siajn artajn planojn en proprajn manojn kaj ne argumentis siajn malfacilaĵojn per cetere fakta diskriminado, ignorado kaj ofendado, sed li helpe de sia lernado kaj studado kaj per sia insista laboro el si faris gravan personecon en la senco de nobla homa karaktero kaj admirinda muzikisto tiel sur la kampo de komponado, pinta aranĝado kaj virtuoza prezentado per aro da instrumentoj. Tia ekzemplo estas kaj ĝi estu stimulo ankaŭ por la tuta popolo, el kiu venas la familio Brizani, ke oni unue emancipiĝu de la propra kapitulaco antaŭ la „destino“ de malestimata popolo kaj oni sur la vojo, kiun tiel konvinke desegnis Uka Brizani, obstinu la kontraŭstaron de ekstere, sede eĉ antaŭ tio kaj pli la kontraŭstaron el malbonaj impulsoj ene de propra persona strukturo. La libro estas kompletigita per riĉa kolekto de atestadoj, intervjuoj, de la dokumenta materialo kaj fotoj.

Rezime / Rom

O Traja Brizani si bašalno, biando ani Priština thaj si katar Rom vi peskere familiasa pobuter dešberša dživdinel ani Ljubljana. Traja Brizani ani Ljubljana kerel buti sar kompozitoro, aranžero thaj bašalno ke instrumentia, a si thaj vokalnikano solisto. Kerel butik i ranik e džez muzikakiri savate ačhile e majbarvale dire katar o barvalo muzikakoro kustikipe. Mangipasa i historia leskere familiakiri, savi so sine (sas) biandi thaj kerdi ano XX šeliberp ani Priština- čekatni kosovakiri diz, te na ačhovel bisterdi, andja peske čhinavdipe ki jekh biografikani forma te sikabel i sima thaj o butikeripe peskere dadeskoro Uka-skoro Brizani. O Uka Brizani ano vaxt, kana sine (sas) ko peskoro aktivnikano muzikakoro dživdipe, sine (sas) jekh katar o majbare muzikakere manuša na sade ano Kosovo numaj thaj buvleder ani nekanutni Jugoslavia thaj avrial latar. O lil sikavel e Uka Brizani xarne biografiasa thaj del tasdvipa leskere amalengere, manušengere so kerde lesa buti katar adavaxt katar trin ranika: muzika, sar sine (sas) vov sar karaktero thaj o specifikano romano.

Sar bašalno o Uka Brizani ano muzikano sikavdipe nakhlja i folklornikani muzikakiri tradicia, thaj uzal adava nijekh far na teljardja adaja tradicisa numaj sikavdja pe sar romano muzikano genie thaj manuš savo so sikavdja pe thaj ano modernikano muzikakoro drom savo so avilo katar Europa thaj Amerika ani buvli paleta e džez muzikakoro.

O herojo akale lileskoro Uka Brizani sikavdja pe sar murš, dad baro, džentlemeno thaj amalikane karakterikani sima, sava pulinen karakteristike savendar leskere majpaše thaj leskere Roma sikavdja vov sar čhamjale thaj manuša saven na trubul te ovel ladž nijekhe avere manušestar, peskere selikane, familiakere thaj plesutne anavestar.

Uka Brizani sar dikhipe e specifikane romane bagjakoro (sudbina), save so sine (sas) thaj akošipa peskere parivarasa thaj peskere majpašutnenca, andja čhinavdipe te kerel phird angle kori o drom te sikavel i pozitivnikani emancipacia, adjaxar so peskoro dživdipe thaj peskiri artikani kariera lelja ane peskere vasta thaj na irandja po šero kori o šajdipe te ovel i diskriminacia, bipatjavipe thaj teloxarnipe. Uka Brizani peskere sikljovipasa thah bare butjasa kerdja pestar patjivale manuše, barvale karakterosa thaj mangle muzičaro sav oso kerelas bari buti sar kompozitoro, aranžero thaj virtuoznikano interpretator oke but instrumentia.

Peskere plesutne misalesa sikavdja akale seliske, savestar avel i kustik Brizani, kaj šaj te oven emancipirime thaj adalesa te našen katar i b

agja sar so isi leskere manušen. O Uka Brizani kerdja peske drom savesa trubul te phiren sare thaj adava drom ka šaj te ovel drom saveste ka šaj te maren pe mamuj e pharipa save so aven avrialdan.

O lil si pherdo barvale khedipasa katar tasdivipe, intervjuia, dokumentarnikano materialo thaj fotografie.

Rezime / arlisko

O Trajo Brizani i muzičar kotar romani familija andri Priština. Pobuder sar saranda berš bešol pe failijaha ani Ljubljana, kaj kerol buti sar kompozitor, aranžer (pisinol note), bašaljol but instrumentija, giljavol ani nevivakteski jazz muzika kaj dičhoven najlače drumija kotar barvalji romani muzika.

Te na bisterolpe so kerdžape ano bišto vek ani Priština - baro than ano Kosovo, manglja te kerol biografija an savi sikavol amenge savo baro manuš hem so kerdža ljesko dad Uka Brizani, ko okova vakhti but pendžarutno muzičari ano Kosovo, purani Jugoslavija, hem avrijal. I knjiga sikavol amenge save jakhencar dikhena e Uka ljeske amala, muzičarija so kerena ljeja buti kotaro trin strane - kotari muzika, savo manuš hine hem kotar romanipe.

Sar muzičar o Uka Brizani cidindžape kotar tradicionalni romani muzika. Na so na mangljala, ov pe bučaha sikavdža amenge či jekh romano muzičari, šaj šukar te bašaljol hem nevivakhteski muzika so alji ani Evropa kotar i Amerika.

Sar ov hine sar murš, dad, gentelman hem amal, o Uka Brizani sikavol amenge o Roma na valjanol te ladžan soj ljengo anav Rom. Kana vakera kotar romano bahtalipe, Uka Brizani na dikhlja but so vakerola i familija hem javere Roma. Lilja dživipe an pe vasta hem gelo pali emancipacija, na dikhlja so javer manuša vakeren, na šundža čelale lafija kotar o Roma.

Sikavibaha hem bučaha barilo ano šukar manuš, muzičar, kompozitor, aranžer hem instrumentalist, so o manuša dikhena lje javer jakhencar. Ljesko dživdipe sikavol sa e romenge sar navaljanjol te ačhoven ani romani baht. Sar gelo ko drumo Uka Brizani, kana na dikhlja hem na šundža čelale lafija, adžukhar mora te džan ko drumo sa o Roma.

An akija knjiga arakha but vakeripe, slike hem javer dokumentacija kotar buti hem dživdipe ko Uka Brizani.

Përmbledhje / Alb

Imer Traja Brizani është muzicient me prejardhje rome nga Prishtina, i cili me dekada jeton me familjen e tij në Lubjanë, ku vepron si kompozitor, orkestrues. Luan në vegla muzikore dhe këndon në stilin jazz, në të cilin mbesin gjurmët më të begatshme të muzikës rome. Që historia e farefisit të tij, që në shekullin e 20-të vepronte në Prishtinë, kryeqytetin e Kosovës, mos të harrohet, ka vendosur që përmes një punimi biografik të shpalos imazhin dhe veprimtarinë e babait të tij, Uka Brizanit, i cili në periudhën aktive të veprimtarisë së tij muzikore ishte jo vetëm njëri prej personaliteteve muzikore më të mëdha në Kosovë por edhe ish-Jugosllavi dhe më gjerë. Libri e paraqet Uka Brizanin në biografi të shkurtë dhe sipas rrëfimeve të miqve, bashkëpunëtorëve dhe kolegëve të tij nga tri këndvështrime: muzikor, të karaktere dhe atij specifik rom. Si muzicient Uka Brizani ishte kalitur vetëm nga tradita folklorike rome, të cilën nuk e kishte nënçmuar dhe kishte dëshmuar se gjeniu muzikor rom në mënyrë adekuate mund të shprehet edhe në drejtimin modern muzikor, që kishte ardhur nga Amerika në Evropë, përmes paletës së gjerë të muzikës jazz. Karakteri i tij i theksuar burrnor, prindëror, gentleman dhe shoqëror, heroi i këtij libri Uka Brizani, shquhet me veti që ju bën nder tërë farefisit dhe populit, në mënyrë që askujt nuk i duhet të turpërohet nga emri i vet familjar, apo kombëtar. Shikuar nga fati i tij specifik rom, Uka Brizani, ndonjëherë edhe përkundër kundërshtimit të madh nga një pjesë e familjes, vendosi ta marrë rrugën pozitive të emancipimit. Jetën dhe planet artistike i mori në duart e veta, pa i përfillur diskriminimet e shumta, mosrespektin dhe fyerjet. Duke u shkolluar dhe punuar arriti të bëhet i rëndësishëm si njeri bujar dhe si muzicientit i admiruar dhe shembullor si me kompozimet origjinale, ashtu edhe me orkestrimet e mirëfillta dhe performimit superior dhe virtuoz në shumë instrumente. Ky shembull është dhe le të jetë nxitje për gjithë popullin, prej nga e cila rrjedh familja Brizani, që së pari të shkëputen nga praktike e përbuzjes dhe të rrugëtojnë në rrugën të cilën e ka shënuar me vendosmëri Uka Brizani.

Librin është i plotësuar me koleksione të pasura të dëshmive, intervistave, materialeve dokumentare si dhe fotografive.

Özet / Tur

Imer Traja Brizani, ailesiyle yıllardır Ljubljana'da ailesiyle birlikte yaşamış olan Priştine doğumlu, Roma kökenli bir müzisyen olup, çağdaş caz müziği alanında en az zengin Roman müziğinin en küçük izleri olan enstrüman ve vokallerde müzik besteci, aranjör ve icracı olarak görev yapmaktadır. XX. yüzyılda Kosova'nın başkenti Priştıne'de devam eden kuşağının tarihi unutulur omamasından, aktif müzik hayatı boyunca yalnızca Kosova'da değil, eski Yugoslav eyaletinde ve aynı zamanda yurtdışında da Uke Brizani'de en büyük müzik kişilikleri arasında olan, biyografik koleksiyonunda babasının imajını ve eserini sunmaya karar verdi. Kitap Uko Brizani'yi kısa bir biyografik sunum olarak arkadaşları, meslektaşları ve çağdaşlarının üç yönden ifadelerini göstermektedir: müzikal, karakteristik ve Roman. Bir müzisyen olarak, Uka Brizani, Romanların halk müziği geleneğini küçümsemeden çıkardı ve aynı tartışmasız Roma dehası müziğinin, Amerika'dan Avrupa'ya gelen ve çok çeşitli caz müzüğünde olan modern bir müzikal yönde yeterince ifade edilebileceğini kanıtladı. Kendine özgü erkek, beyefendi, kibar ve arkadaş canlısı bir karakter olan bu kitabın kahramanı Uka Brizani, ailesini ve halkını onursal erdemlerin anahtarında temsil eden özelliklerle ayırt edildi, hiç kimse milli, aile ve kişisel isimlerinden utanmamalı. Belirli bir Roman kaderi anlamında, Uka Brizani, kendi ailesinin ve cinsinin çalışmalarına ciddi bir muhalefet olsa bile, hayatını ve sanatsal planlarını kendi ellerine alarak olumlu özgürleşme yoluna adım atmaya karar verdi ve aksi takdirde gerçek ayrımcılık gerçek fenomenine atıfta bulunmadı , aldırış etme ve pişmanlık duymakla birlikte, eğitimi ve ısrarlı çalışmasıyla, asil insan karakteri ve orijinal kompozisyon, en üst düzey düzenleme ve bir dizi enstrüman üzerinde virtüöz performans alanında takdire yaşayan bir müzisyen anlamında önemli bir kişilik yarattı. Bu bir örnektir ve Brizani cinsinin geldiği tüm insanlar için bir teşvik olmalıdır ve ilk olarak kendilerini hoşnotsuz insanların ''kaderine'' gibi bağlılıklarından özgür kılmak gerekir ve Uka Brizani'nin, kendi kişisel yapısındakidışardan kötü inisiyatiflerden gelen muhalefetten , hatta daha da ötesi karşı çıkmaya karşı ikna edici bir şekilde karşı çıkması, daha önce ve hatta dahası, kendi inisiyatiflerinde kötü girişimlerden muhalefet gerekir.

Kitap, zengin referanslar, röportajlar, belgesel materyaller ve fotoğraflardan oluşan bir koleksiyonla tamamlanmaktadır.

Summary / Ang

Imer Trajo Brizani is a musician of Romani origins. He was born in Priština, Kosovo, but has spent the past several decades together with his family in Ljubljana, Slovenia. He is professionally active as a composer, music arranger and both instrumental and vocal musician in the field of contemporary jazz music, influenced and enriched by the Romani musical tradition. In order to cherish and preserve the history of his kinship, that was based in Kosovo's capital city Priština during the 20th century, he decided to compile a biographical collection on his father, Uka Brizani. Uka Brizani was one of the greatest music professionals not only in Kosovo, but also in the entire Yugoslavia, as well as past Yugoslavia's borders. The present book documents the life of Uka Brizani with a brief biographical entry and rich testimonials of his friends, colleagues and contemporaries in relation to three important aspects to Uka Brizani: music, his personality and the specifics of Romani culture. As a musician, Uka Brizani exceeded the simply folkloric nature of Romani musical tradition without undervaluing it. He proved that a Romani musical genius can just as well express himself adequately in a wide range of jazz music, that contemporary movement that entered Europe from the US. The principal character of the present book, Uka Brizani, had a typical manly, fatherly, gentlemanly and friendly demeanor that was representing his kinship and his peoples in the sight of honourable traits, so that no longer any single person needs to be ashamed of their national origins, family name or personal name. Despite of facing strong opposition from parts of his own family and kinship, Uka Brizani defied the usual, specific Romani destiny. He decided to partake in positive emancipation by taking his life and his artistic plans in his own hands, without appealing to otherwise heavily present occurrences of discrimination, personal insults and a lack of appreciation. He, on the other hand, focused on education and persistent work in order to develop himself and become both an honorable person and an important musical figure. His musicianship was admirable in the fields of original composition, high quality music arrangements and virtuosic mastery of several instruments. He should serve as an example for the people from which the Brizani kinship originates. He inspires them to first emancipate themselves from personal submissiveness to the „fate" of the despised people. Following the path that Uka Brizani convincingly outlined for them, they should withstand both the outer opposition and, even more so, the weak initiatives of their personal inner structure. The book also provides a rich collection of testimonials, interviews, documentary materials, photographies.

Rezime – srb.

Traja Brizani je muzičar romskog porekla rođen u Prištini. Već nekoliko decenija sa svojom porodicom živi u Ljubljani gde stvara kao muzikolog, kompozitor, aranžer, multinistrumentalista i vokalista na području savremene džez muzike, kroz koju se provlače najplemenitiji tragovi bogate romske muzičke tradicije. Da bi istoriju svog roda, koja se zbila u XX veku u Prištini, glavnom gradu Kosova, sačuvao od zaborava, želi da u obliku biografskog zbornika prikaže lik i delo svog oca, Uke Brizanija, koji je u vreme svog aktivnog muzičkog stvaranja bio jedna od najvećih muzičkih ličnosti ne samo na Kosovu, već i u bivšoj Jugoslaviji i izvan nje.

U knjizi je Uka Brizani predstavljen kratkim biografskim prikazom i bogatim svedočenjem njegovih prijatelja, saradnika i savremenika sa tri tačke gledišta: muzičke, karakterne i specifične romske.

Kao muzičar, Uka Brizani, nije robovao romskoj folklornoj muzičkoj tradiciji, ali je nije ni potcenjivao. Time je dokazao da se može isti, nesporni genije romske muzike adekvatno izraziti u širokoj paleti orkestarske džez muzike u savremenom muzičkom pravcu, koji je u Evropu došao iz Amerike.

Junaka knjige sa izrazitim muškim, očinskim, džentlmenskim i prijateljskim karakterom krase osobine koje istovremeno predstavljaju časne vrline njegovog roda i naroda, zahvaljujući kojima se više niko ne treba stideti svog narodnog, porodičnog i ličnog imena.

U pogledu specifične romske sudbine i uz povremeno žustro protivljenje njegove porodice i rodbine je Uka Brizani napravio prvi korak na putu emancipacije, tako da je svoj život i svoje umetničke nacrte uzeo u sopstvene ruke i nije se osvrtao na povremene diskriminacije, nepoštovanja i vređanja. Uka je svojim obrazovanjem i upornim radom od sebe napravio važnu ličnost plemenitog karaktera i muzičara vrednog divljenja, koji je stvarao kao kompozitor, vrhunski aranžer i virtuozni interpretator na mnogim instrumentima. Svojim ličnim primerom je pokazao svom narodu, iz kojeg dolazi rod Brizani, da se pre svega oslobode vlastite predanosti »sudbini« prezrenog naroda, i tako zacrtao put kojim treba da se ide, kako bi se prkosilo spoljašanjem protivljenju, a pre svega protivljenju koje proizilazi iz sopstvene ličnosti.

Knjigu dopunjuju bogata zbirka svedočenja, intervjua, dokumentarne građe i fotografije.

Zusammenfassung

Der Roma Imer Traja Brizani ist ein aus Priština gebürtiger Musiker, der schon etliche Jahrzehnte mit seiner Familie in Ljubljana lebt und arbeitet. Als Komponist, Arrangeur, Instrumental- und Vokalinterpret von moderner Jazzmusik legt er großen Wert auf die Einbindung der reichen musikalischen Tradition der Roma in sein musikalisches Schaffen. Mit dem vorliegenden „biografischen" Sammelband, in dem er das Leben und Wirken seines Vaters und Musikers Uka Brizani der Vergessenheit entreißt, erinnert er gleichzeitig auch an die Geschichte der Roma im 20. Jahrhundert in Priština, der Hauptstadt des Kosovo. Uka Brizani zählte zeitlebens zu den profiliertesten Musikern nicht nur im Kosovo, sondern im gesamten ehemaligen Jugoslawien und auch über dessen Grenzen hinweg.

Die Biografie versucht mit Hilfe eines kurzen biografischen Abrisses und ergiebigen Zeitzeugnissen seiner Freunde, Mitarbeiter und Weggefährten schwerpunktmäßig das musikalische Schaffen Uka Brizanis zu würdigen, bindet dabei aber auch seine Persönlichkeit und seine Identität als Angehöriger der Roma in die Erzählung mit ein. Als Musiker löste sich Brizani aus der einheitlich folkloristisch gefärbten Musiktradition der Roma, ohne sie jedoch je zu unterschätzen, und stellte unter Beweis, dass er sich als Größe in der Roma-Musik auch in den neuen modernen Musikrichtungen, die aus Amerika nach Europa kamen, vor allem in der breiten Palette des Jazz, adäquat artikulieren konnte. Brizani zeichneten jedoch auch sein väterlicher, freundschaftlicher und gediegener Charakter aus, mit dem er auch sein Volk, die Roma, repräsentierte und so auch ihnen Anerkennung einbrachte.

Trotz des seines von seiner Familie restriktiv vorgezeichneten Lebensweges entschied sich Brizani gegen den zeitweise starken Widerstand eines Teiles seiner Familie, den Weg der positiven Emanzipation zu gehen, indem er es trotz der heute wie damals vorhandenen starken Diskriminierung der Roma mit harter Arbeit und viel Willensstärke zum anerkannten und edelmütigen Musiker, Komponisten, Arrangeur und Instrumentalisten (Brizani beherrschte zahlreiche Instrumente virtuos) brachte.

Die beispielhafte Karriere des Uka Brizani kann durchaus als Vorbild für die Roma dienen, indem sie sich zuerst aus der Ergebenheit in das „Schicksal" des verachteten Volks emanzipieren und sich – den äußeren und „inneren" Widerstand überwindend – auf einen eigenständigen Weg wagen, ähnlich jenem, den Uka Brizani beispielhaft vorgezeichnet hat.

Seznam vseh avtorjev, ki so prispevali k nastanku knjige

Šemsi Mecihan
Vicent Gjini
Ismet Jašarević
Josip Jože Antunović
Ivana Aleksić
Vesna Piperski Moračić
Maja Moračić
Aleksandar Jakupović – Aca
Nahid Bejtullahi
Vilma Antoni Bejtullahi
Nebjoša Dimitrijević – Bucko
Hilmi Statovci
Jugoslav Radjenović
Petar Rakić
Rajko Djurić
Dragoljub Acković
Sabit Brijani
Shemi Krasniqi
Nedžmija Pagarusha
Milivoj Mikan Zlatković
Ladislav Rebrek
Mija Muratović
Fahrudin Haliti
Cvetan Dojčinovski
Marjan Vitaljić
Momčilo Mihajlović – Moca
Nedžat Velija
Latif Demir
Nada Pavlović
Riza Dolaku
Shukri Zejnullah
Feride Zejnullah
Glutem Cahaya Sulejman
Kemal Lale Lali Demiraj, Nova Zelandija, sin
Bakirja Demiraja, učitelja na O.Š. Vuka Karadžića v Prištini

ROKOPISI

Št. 1: *Kad proleće dodje,* avtorska skladba Uke Brizanija iz leta 1957
Št. 2: *Jesenja elegija,* aranžma skladbe za revijski orkester iz leta 1973
Št. 3: *Nestašna devojčica,* aranžma skladbe za sekstet iz leta 1973
Št. 4: *Ćhaje kamlije,* avtorska skladba Uke Brizanija iz leta 1985

FOTOGRAFIJE (1946–2017)

TISKOVINE

Št. 1: Odrezek iz časopisa *Jedinstvo,* kjer se Uko Brizanija omenja kot avtor skladbe *Zaljubljeni kaktus* (1956)

Št. 2: Odrezek iz časopisa *Jedinstvo,* kjer se Uko Brizanija omenja kot avtorja skladbe *Pozdrav sa Kosmeta* (1960)

Št. 3: Intervju z Uko Brizanijem v časopisu *Rilindja* (1962)
Št. 4: Spored televizijskega programa iz časopisa *Rilindja* (1981)
Št. 5: Koncertni list Glasbene parade, Radenci (1984)

PRIZNANJA

Št. 1: 1961, Udeležba na 1. jugoslovanskem jazz festivalu, Bled

Št. 2: 1962, Kuvendi i komunës Prishtinë i nep Shpërblimin e nandorit Ukë Brizanit për përpjekje të jashtzakonshme dhe rezultatet e mbërrijtuna në lamën e kulturës

18. 11. 1962, Novembrska nagrada za posebno zalaganje i postignute izvanredne rezultate na unapredjenju i razvitku privrede, prosvete, kulture i zdravlja i za istaknuti rad u 1962. godini

Št. 3: 1963, Kulturno-prosv. zajednica NRS i Radio-televizija Beograd dodeljuju diplomu učesniku pobedničke ekipe za postignuti uspeh u prvom ciklusu susreta gradova u kome je doprineo pobedi svoga grada Prištine Uka Brizani (festival Susret gradova – mikrofon je vaš)

Št. 4: 4. 11. 1980, Predsedništvo SFRJ dodeljuje Uki Brizaniju „Orden rada sa srebrnim vencem“

Št. 5: 14. 1. 1982, Radenska Radenci podeljuje priznanje dirigentu Uki Brizaniju za sodelovanje na Glasbeni paradi Radenci 1982

Št. 6: 27. 3. 1985, Opatijski festival, Savjet DJZM dodjeljuje povelju Uki Brizaniju za doprinos unapređenju jugoslovanske zabavne muzike

Št. 7: 22. 12. 1985, Savezni sekretarijat za narodnu obranu, Muzičko odeljenje dodeluje povelju Uki Brizaniju, muzičaru RTV Priština, za uspešnu saradnju, doprinos razvoju i popularizaciji muzičke umetnosti u JNA, a povodom obeležavanja 40-godišnjice oslobođenja Jugoslavije i pobede nad fašizmom

Št. 9: 2. 5. 1988, Kulturno-prosvetna zajednica Srbije dodeljuje Zlatnu značku Uki Brizaniju za nesebičan, predan i dugotrajan rad i stvaralački doprinos u širenju kulture naroda i narodnosti SR Srbije